

فہرہ نگہ بانگخوازان

۸-۱

نہ نڈازیار

عوسمان محمد رشید

چاپی چوارم

ز ۲۰۱۶

ک ۱۴۳۸

- ❁ ناوی نووسهر: عوسمان محمد رشید
- ❁ نه خسه سازی: ناوه نلی سارا
- ❁ سه رپه رشتی کردنی چاپ: سه ردار عبدالرحمن
- ❁ نوبه ی چاپ: چوارهم، ۲۰۱۷
- ❁ شوینی چاپ: ناوه نلی سارا

له به رپوبه رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان
ژماره سپاردنی (۲۳۴) ی سالی (۱۹۹۹) ی پیدراوه ..

ناوه نلی سارا / بو چاپ و بلاو کردنه وه
سلیمانی / بازاری راپه رین، به رامبه ر کاسومؤل
۰۷۵-۱۳۱۴۷۷۳ - ۰۷۷-۱۵۴۹۰

بە ناوی خۆی بەخشندەى مېھربان

پېشەكى چاپى دووم

سوپاس ستايش بۇ خۆى پەرودگار و درود و سلاویش لەسەر
گیانی سەردارى پېغەمبەران..

پاش ئەوھى چاپى یەكەمى ئەم زنجیره یە بەشیوھى نامیلکە كەوتە
بەرىدەى خوینەران، پیمان باش بوو كەبەشى هەشتەمى بۇ زیاد بكەین
و لەیەك بەرگدا كتیبخانەى كوردی پرازینیتهوه و زیاتر سوود
بەخوینەران بگەیه نیّت.

ئاشکرایە كە كارى مروّكەم و كورپی تیا دەبیّت بۆیە پیمان خوْشە
ئاگادارمان بكەنەوه لە هەر ناتەواویەك كە بەسەرماندا تیپەرپیّت.
ئیستاش فەرموون لەگەل ئەلقەکانى ئەم زنجیره یەدا.

سیمای بانگخواران

پیشه کی

سو پاس وستایش بۆ خوای پهروهردگار و درودو سه لام له سه رگیانی
پیغه مبه ر ﷺ و یاوه رانی.

هه ر له به ره به یانی مرو فایه تی یه وه، پیغه مبه ران (سه لامی خوایان
له سه ریبت) په یتا په یتا هاتوون و بانگه وازی خوایان داوه به گوی
مه ردوو مدا، هه ریبه که یشیان به جوړیک وه لام دراونه ته وه، هه یانه یه که
که س یان دوو که س وه لامی داونه ته وه و هه شیانه ژماره یه کی زیاتر
شوینکه و تووی هه بووه، له هه مووشیان زیاتر حه زه تی (محمد ﷺ) ه
که دوا هه مین پیغه مبه ره و شوین که و تووانی له ژماره نایه ن ...

هه موو پیغه مبه ران (سه لامی خوایان له سه ریبت) ئەزموونی خوایان
هه یه له بانگخوزانیدا و بانگخوزانی خاوه ن باوه ریش به هه مان شیوه
ئەزموونیان هه یه، که قورئانی پیروژ به پیی پیو یست تواماری کردوون
...

هه ندی له بانگخوزان په راویان نووسیوه و بابه تی جوړاو جوړیان
خستۆته به ریاس و لیکۆلینه وه که مایه ی سوودی موسولمانان بووه،
به لام کو مە لیککی دیکه له بانگخوزان، له گه ل ئەوه دا که پییشه وا و
رابه ریش بوون، نووسینیان نییه، مه گه ر چه ند قسه یه که نه بیبت که
پوخته ی ئەزموونی بانگخوزانیان و بو مان به جی ماوه ...

هه موو ئەوانه ش که باس مان کرد فه ره نه نگیککی گه وره ی بۆ بانگخوزان
پیک هیئاوه هه رله له زه مانى ئاده مه وه (سه لامی خوای له سه ریبت)
هه تا وه کو ئیستا باس و خواسی تیا توامارکراوه و به رده و امیش شتی
نوی تیا توامارده کریت.

پیمان باش بوو له وفه ره نه نگه وه هه ندی بابه ت و باسی هه مه ره نگ
بخینه به ر دیده ی خوینهران به و هیوا یه ی که بیبته مایه ی سوود و

قازانجى موسولمانان و به‌دهست هيئنانى رهمه‌ندى خواى گه‌ورهى
بالآدهست ...

بانگخوازنى پله‌يه‌كى به‌رزه

له‌ئائينى پيرۆزى ئيسلامدا بانگخوازنى پله‌يه‌كى به‌رزه، چونكه
بانگخوازن ميراتگرى پيغه‌مبه‌رانن (سه‌لامى خوايان لى بيت)، وه
به‌همان كارى ئه‌وان هه‌لده‌ستن، كه‌ئه‌وئيش بانگهيشت كردنى
مه‌ردومه به‌ره‌و به‌رنامه‌ى خوا، تاوه‌كو له‌قيامه‌تدا بيانوويان نه‌ميئيئ
و نه‌ئيين كه‌س پيى رانه‌گه‌ياندووين، قورئان ده‌فه‌رموئيت: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ
وَمُنذِرِينَ لَعَلَّا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا
حَكِيمًا﴾ النساء: ۱۶۵

واته: (پيغه‌مبه‌ران سه‌لامى خوايان ليبيئت مژده‌ده‌ر و ترسيينه‌رن بو
ئه‌وه‌ى خه‌لكى بيانويان نه‌ميئى و له‌به‌رده‌م په‌روه‌ردگاردا نه‌ئيين ئاگادار
نه‌كراوينه‌ته‌وه‌و، خواوه‌ند به‌توانا و كاردرسته‌).

په‌روه‌ردگار په‌حمه‌ت ده‌باريئى به‌سه‌ر بانگخوازندا و فريشته‌كان و
خه‌لكى ئاسمانه‌كان و زه‌وى، ته‌نانه‌ت ميرووله‌ش له‌شاره‌كه‌يدا و ماسى
و نه‌هه‌نگيش له‌ پوياروده‌رياكاندا درودوسلاوات ده‌ده‌ن له‌سه‌ر
بانگخوازن و نزاي خيريان بو ده‌كه‌ن: ﴿ان الله وملائكته وأهل السموات
والارض حتى النملة في جحرها وحتى الحوت ليصلون على معلمي الناس الخير﴾
ترمذي گيپراويه‌تبه‌وه‌.

هه‌روه‌ها پيغه‌مبه‌ر دوعا بو بانگخوازن ده‌كات و ده‌فه‌رموئيت:

﴿نضر الله امرأ سمع منا شيئاً فبلغه كما سمعه﴾ ترمذي گيپراويه‌تبه‌وه‌.

واته: (خوئه وکه‌سه پوسی ده‌کات که‌شتی‌ک له‌ئیمه ده‌بیستی و بی زیادو که‌م ده‌یگه‌نی به‌خه‌لکی).

بانگخوزان ده‌لآلی گه‌وه‌ری قورئانن، به‌گه‌یاندنن ئه‌وگه‌وه‌ره به‌که‌سانی شایسته، پریژه‌یه‌ک له‌خیر و چاکه وهرده‌گرن، که‌وه‌ک پریژه‌ی ده‌لآلی‌یه‌کانی دنیا نییه، که‌ ئه‌وپه‌ره‌که‌ی له‌سه‌دا یه‌ک یان بریک زیاتر وهرده‌گرن، به‌لکو له‌بهر به‌های گه‌وره‌ی بی ئه‌ندازه‌ی گه‌وه‌ری قورئان، پریژه‌ی ده‌لآلی یه‌که‌ زور زوره، که‌مه‌زنده ده‌کریت به‌پری دنیا وهرچی تیدایه، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿لَانْ يَهْدِي اللّٰهَ بَكْ رَجُلًا وَّاحِدًا خَيْرٌ لِّكَ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا﴾.

ماموستای بانگخوزانیش سه‌عید نوورسی (ره‌حه‌متی خوای لیبت) ده‌فه‌رموی: (ئیمه هه‌رچه‌نده موفلیسین و دارای هیچ شتی‌ک نین، به‌لام خزمه‌تگوزارو ده‌لآلین له‌پیشانگای به‌نرخترین گه‌وه‌ر و مرواریدا) (رابه‌ری خزمه‌تگوزارانی قورئان) ل / ۶۶.

پوژیک له‌زه‌مانی چه‌زه‌تی سوله‌یماندا (سه‌لامی خوای لیبت) (په‌پوسلیمان - ههد) له‌گه‌شتی‌کی بانگخوزانیدا گه‌لیکی دوزیه‌وه که سه‌رگه‌رمی خو‌ر په‌رستی بوون، به‌په‌له هاته‌وه خزمه‌ت چه‌زه‌تی سوله‌یمان و وتی: ﴿أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِءَ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَأٍ يَقِينٍ﴾

﴿ النمل: ۲۲ .. شتی‌کم دوزیه‌وته‌وه که توپیت

نه‌زانیه‌وه، له‌ولآتی (سبا) وه هه‌والی‌کی راستم بو هی‌ناوی، گه‌لی‌کم بینیه‌وه، خه‌ریکی خو‌ر په‌رستین له‌جیاتی خوا په‌رستی، (چه‌زه‌تی سوله‌یمان) یش چوو به‌ده‌م مه‌سه‌له‌که‌وه و سه‌ره‌نجام ئه‌و گه‌له موسولمان بوون ...

ئه‌م گه‌شته‌ی (په‌پو سلیمان)ی بانگخواز قورئان تۆماری کردوه، بۆ ئه‌وه‌ی تا قیامه‌ت هانده‌ری موسولمانان بێ بۆ بانگه‌واز کردن و مه‌شخه‌لداری.

هه‌روه‌ک ریز لێنانیکیش بۆ ئه‌وکاره‌ جوانه‌، هه‌زه‌تی محمد ﷺ یاساگی کردوه که (په‌پو سلیمان) بکوژی و پراوبکری، چونکه‌ یه‌کیکیان پوژیک له‌پری خوادا خۆی په‌نجاندووه و بانگه‌وازی کردووه ... به‌لی ... کاری بانگخواز ئه‌مه‌نده‌ به‌رز و پیرۆزه‌ بۆیه‌ قورئان ده‌فه‌رمویت:

﴿ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴾

﴿ ٣٣ ﴾ فصلت: ٣٣ وهه‌ر له‌به‌رئه‌و به‌رزی یه‌ی بانگه‌وازه‌که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هانمان ده‌دات و ده‌فه‌رمویت ﴿ بلغوا عني ولو آية ﴾ بوخاری گپراویه‌تیه‌وه.

واته: ئه‌گه‌ر ته‌نها ئایه‌تیکیش ده‌زانن بیگه‌یه‌نن ... به‌مه‌ش بیانوی ئه‌وکه‌سانه‌ ده‌پریت که‌ده‌یانه‌ویت خویان له‌بانگخوازی بدزنه‌وه.

***

هه‌ندی له‌سیفه‌ته‌کانی بانگخوز

۱- هیممه‌ت به‌رزی:

بانگخوز ده‌بی‌ت به‌رده‌وام به‌هیممه‌تی به‌رزه‌وه خه‌ریکی خو‌ته‌واو کردن بی‌ت و نابی‌ت دوو پوژی وه‌ک یه‌ک بی‌ت، چونکه ئە‌وانه‌ی دوینی و ئە‌مپوئیان وه‌ک یه‌که و هیچیان زیاد نه‌کردوه له‌خیر و چاکه، ئە‌وانه زیان لی‌که‌وتوون، هه‌روه‌ک پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فهرمویت: ﴿من استوی یوماه فهو مغبون﴾^۱.

جونه‌یدی به‌غدادیش هانی بانگخوزان ده‌دات که‌هیممه‌تیان بپاریزن و ده‌لی‌ت:

(هیممه‌تت بپاریزه، چونکه هیممه‌ت سه‌ره‌تای هه‌موو کاریکه)..

به‌لی ... هیممه‌ت به‌رزی و له‌بانگخوز ده‌کات که‌هه‌میشه گورج و گۆل بی‌ت له‌کاری خیردا، هه‌روه‌ک قورئان ده‌فهرمویت: ﴿وَيُسْرِعُونَ فِي

الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ﷻ ال عمران: ۱۱۴

واته: (بپواداران ده‌ست و بردن له‌کاری خیردا و ئە‌وانه له‌پیاوچاکان).

له‌سه‌رخویی بو هه‌موو کاریکی دنیا‌یی شتیکی چاکه به‌پیچه‌وانه‌ی قیامه‌ته‌وه که‌ده‌بی‌ت په‌له‌ی بو بکری‌ت، هه‌روه‌ک پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرمویت: ﴿التَّوَدُّ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي عَمَلِ الْآخِرَةِ﴾ ابوداود و حاکم گپراویانه‌ته‌وه.

^۱ضعیف حلیة الاولیاء ۱۱۹۳۳

واته: (له‌سه‌رخۆیی و په‌له‌نه‌کردن له‌هه‌موو شتی‌کدا چاکه، ته‌نها له‌کاری قیامه‌تی دا نه‌بی‌ت).

مرۆفیش بو‌ئوه‌ی هه‌میشه هیممه‌تی به‌رز بی‌ت وا چاکه هاوه‌لیتی هیممه‌ت به‌رزان بکات، هه‌روه‌ک شیخی گه‌یلانی ده‌لیت: (سیروا مع‌الهمم العالیة)، له‌گه‌ل هیممه‌ت به‌رزاندا پرۆن به‌ریدا.

بانگخواز له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌رده‌م چاوی له‌پاداشتی نه‌ب‌راوه‌ی دوا‌پوژ و په‌زنامه‌ندی په‌روه‌ردگار، بو‌یه له‌ززه‌ت له‌ماندوو‌بون ده‌بینی و کۆل نادات، به‌پیاو باشی‌کیان وت: تاکه‌ی ئاوا خۆت ده‌ره‌نجینیت و خۆت ماندوو ده‌که‌یت؟ ئه‌ویش وتی: خۆشی و پشوی هه‌تا هه‌تایی خۆم ده‌وی‌ت ...

هه‌روه‌ها ئیمامی ئه‌صفه‌هانی ده‌لیت: (ئه‌وه‌ی رابی‌ت له‌سه‌ر ته‌مه‌لی، پشوو‌دانی راسته‌قینه‌ی له‌ده‌ست ده‌چی‌ت، چونکه‌ هه‌زکردن به‌سستی و ته‌مه‌لی تووشی ماندویی ده‌کات وه‌ک وت‌راوه: ئه‌گه‌ر ده‌ته‌وی ماندوو‌نه‌بی‌ت، ماندوو‌ببه‌ بو‌ئه‌وه‌ی ماندوو‌نه‌بی‌ت)^۲

(ابن‌الجوزی) باسی هیممه‌تی به‌رزی خۆیمان بو‌ ده‌کات و ده‌لیت: (هیممه‌تی‌کم بو‌ دروست بووه‌ ماندوی کردوم، داوا‌ی زۆر پله‌ی به‌رزم لی‌ده‌کات، که‌له‌به‌ر پیری پیی ناگه‌م، بو‌یه داوا‌ی ته‌مه‌ن درێژی و له‌ش ساغی و چوست و چالاکی ده‌که‌م، تاب‌توانم بگه‌مه‌ ئه‌و ئاواتانه‌ی که‌هه‌مه، که‌سه‌یریش ده‌که‌م ئه‌مه‌ی من ده‌مه‌وی‌ت نه‌بووه‌ به‌عاده‌ت، به‌لام به‌خۆمدا دی‌مه‌وه‌ و ده‌لیم، چی تی‌دایه، خۆم‌ن داوا له‌خوایه‌ک ده‌که‌م که‌به‌توانایه‌ و ده‌توانی‌ت ئه‌وه‌ی نه‌ش بو‌ی‌ت به‌عاده‌ت بی‌کات و بو‌می فه‌راهه‌م به‌ی‌نی‌ت، ئه‌گه‌ر خوا ته‌مه‌نی دامی ئه‌وا ئه‌مه‌ی ئیستا

^۲ (المصطفى من صفات الدعاء (ص ۵۰)

به‌ده‌ستمه‌وه‌یه ته‌واوی ده‌که‌م و هه‌والّ ده‌ده‌م که گه‌یشتمه‌ته نه‌وه‌ی که ده‌مه‌وی، وه‌ئه‌گه‌ر ته‌مه‌نیشتی نه‌دامی و نه‌جه‌لم هات نه‌و خوا خوی باشت ده‌زانیّت خیر له‌چی‌دایه و خوی په‌روه‌ردگاریش له‌به‌خیلی یه‌وه نییه که نه‌مداتی، وه هه‌موو تواناو ده‌سته‌لاتیکیش له‌وه‌وه‌یه).

(ابن الجوزی) ئەم داوایه‌ی له‌ته‌مه‌نی (۷۵) سالی‌دابوو، خوی گه‌وره‌ش به‌میهره‌بانی خوی (۲۲) سالی دیکه‌ی مؤلّه‌ت دا و له‌ته‌مه‌نی (۹۷) سالی‌دا کۆچی دوا‌یی کرد...^۲

۲- هه‌ولّدان بو‌فیربوونی زانست:

بانگخواز به‌رده‌وام خه‌ریکی فیربوونی زانسته و له‌ورینگایه‌دا خوی ماندوو ده‌کات، چونکه ده‌بیّت به‌رچاوی روشن بیّت له‌کاره‌که‌ی دا و شاره‌زایی ته‌واوی هه‌بیّت هه‌روه‌ک قورئان ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعِيَ﴾ یوسف: ۱۰۸.

واته: (بلی ئەمه‌رینگا و رینگا به‌بانگ ده‌که‌م بۆلای خوا به‌به‌رچاو رۆشنیه‌وه، خۆم و ئەوانه‌ی دوام ده‌که‌ون).

هه‌روه‌ها به‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ طه: ۱۱۴.

واته: (بلی خوايه زانیاریم زیاد بکه و ئاسۆی فیربوون و رۆشنی‌یریم فراوان بکه) پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت:

^۲ کۆفاری المجتمع

﴿ من سلك طريقاً يلتمس فيه علماً سهل الله له طريقاً الى الجنة ﴾ موسليم

گيڤراويه تيه وه.

واته: (كه سيك ريگه يه كه بگريته بهر بو ئه وهى لى يه وه فيري زانيارى به سوود بيت خوا ريگه يه كى بو به هشت بو ئاسان ده كات).

له فهرموده يه كى ديگه يشدا ده فهرمويت: ﴿ من یرد الله به خيراً يفقه في الدين ﴾ بخاري و مسلم. واته: (كه سى خوا ئيرادهى خيرى پيى بيت له نايندا شاره زاي ده كات). ماموستا (محمد احمد راشد) له ژيڤر ناو نيشانى فرميسكى ليو به خنده دا ده لئيت:

(زور كه س نموونهى نووسهر به مؤم ده هيننه وه كه خوڤى ده سوتى و پى بو خه لكى پوونك ده كاته وه، روشن بيريكي زانا له باره ي پوولى گرنگى خامه وه ده لئيت: (هيچ گريا ويكم نه ديوه نه وه نده ي خامه زه رده خه نه كه ي جوان بيت).

به راستى چاكي پيكاوه، خامه فرميسك ريژى ليو به خه نده يه، كاتى فرميسكى مهره كه ب ده رژييت و وشه تو مار ده كات، خوڤى و به ختيارى و به شاره ت به ژيان ده به خشيت.

خاوه ن خامه كان سه رده كه ن به هه موو كون و قوژنيكي ژياندا و له ابردوو ئيستا و داهاتوو ده كو لنه وه، سه ره نجاميش به فرميسكى خامه كه يان نه زمونه كانيان تو مار ده كه ن، تاوه كو بينه چراوگى پيى تاريكى نه موسته چاوى گومرايى و نابه له دى، تاوه كو فرميسكى سه رگه دران و سه رلى شيواوان بگوڤرن به خه نده و خوڤى و زستانى ژيانيان بكه نه به ره ارى شادى و شه خته و زوقم بارين بگوڤرن به گول و وه نه وشه بارين. جا يه كى له و به لا و موسيبه تانه ي تووشى موسلمانان بووه، نه خوڤنده وه يه، بويه پرووى ده ممان ده كه ينه بانگخوزان،

که بخویننه وه، خویندنه وه یه کی وا که شه وو پوژی بو بدنه دهه یه^۴ ناشکر اشه که پیشه وایه تی و بوون به چرا سووته مه نی دهویت که نه ویش خویندنه وه و شاره زابوونه، عومهری کوری خه تتاب (خوا لیی رازی بیّت) ده فهرمویت: (تفقها قبل ان تسودوا). واته: (فیربن و شاره زابن پیش نه وهی ببنه رابه ر و کار به دهست). بانگخوزان و پریوارانی ریی خوا ده بیّت ناگاداری چهنه راستی یه کن:

یه کهم: له قورئان و سوننهت به چاکی شاره زابن، پاشان ههرچی یه کی دیکه یان خویندنه وه به ته رازی قورئان و سوننهت بیکیشن، چاک بوو وهی بگرن و خراپیش بوو خوینی لی لادهن.

دووم: له خویندنه وه و هه لسه نگانندی نو سیندا به ویزدان بن، چونکه کهس له دوای پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیّت) (معصوم) نییه، تا وه کو نووسینه کانی سه دهر سه د ته واو و بی کهم و کوری بیّت.

سییه م: خو به زل زانین ریگره له ریی فیربوندا، بویه ده بی بانگخوز (متواضع) بیّت چونکه نه وانهی له بهر خوا خویان به زل نازانن خوا وه ند پایه به رزیان ده کات له دنیاو قیامه تدا، ههروه ئاو که خوئی به زل نازانیت و داده به زیته ئاو زهویه وه تا رهگ و پیشه ی دره خته کان هه لی مرئن، نه وسا به قه دی دره خته کاندایه رز ده بیته وه و ده بیته مایه ی بوژاندنه وه و ژییانی هه مو لق و پوپ و گه لاکان.

۳ - نهرم و نیانی و دوستخواری و خوگونجان:

پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فهرمویت (المؤمن الف مألوف، ولا خیر فیمن لا یألف ولا یؤلف وخیر الناس انفعهم للناس) دارقطنی. واته: خاوه ن باوه ر خوئی

^۴ سید المخاطر. ابن الجوزی

ده‌گونجینی و دۆستایه‌تی له‌گه‌ل خه‌لكدا ده‌كات و دۆستخوازه، سوود له‌كه‌سی‌كدانیه‌یه‌ دۆستخوزان نه‌بی‌ت، چاكترین خه‌لكیش كه‌سی‌كه‌ سوودی له‌هه‌موو كه‌س زیاتر بی‌ت بو خه‌لك.

پینگه‌مبه‌ری خوا ﷺ هانی بپرواداران ده‌دات كه‌نهرم و نیان بن له‌گه‌ل خه‌لكدا و ده‌فه‌رمویتی: ﴿ ان الله رفيق، ويعطي على الرفق ما لا يعطي على العنف وما لا يعطي على سواه ﴾ مسلم.

واته: (خوا نهرم و نیانه و نهرم و نیانی شی خوش ده‌وی‌ت و ئه‌وه‌ی خوا له‌سه‌ر نهرم و نیانی ده‌یبه‌خشیت له‌سه‌ر توند و تیژی و هیچ شتیکی دی نایبه‌خشیت).

به‌لی ... ده‌رمانی ئه‌و خه‌لكه‌ وا لای بانگخوزان، بۆیه‌ ده‌بی‌ت گۆشه‌گیر نه‌بن و، تیكه‌ل به‌خه‌لكی ببن و ئارام بگرن له‌سه‌ر ناره‌حه‌تی و ئه‌و ده‌رده‌ سه‌ریانه‌ی كه‌ دیته‌ پریان، شیخی گه‌یلانی ده‌فه‌رمویتی: (نۆ موسلمان له‌نه‌فام و نه‌زان و خراپه‌كاران راده‌كات، به‌لام موسلمانێ كامل و عارف به‌خوا، به‌دوایاندا راده‌كات، چونكه‌ ده‌رمانی ئه‌وان لای ئه‌مه‌). هه‌روه‌ها بانگخوزان ده‌بی‌ت له‌گه‌ل هاوكار و هاو خه‌باته‌كانیدا له‌كاری به‌كۆمه‌لدا به‌ئارام بی‌ت و خۆی بگونجینی‌ت، دل ناسکی وای ئی نه‌كات ئه‌گه‌ر لێی پرسرایه‌وه‌ و چه‌ن و چوونی له‌گه‌ل كرا، كاری به‌كۆمه‌لی بانگخوزانی به‌جی به‌ی‌تی‌ت و خۆی له‌و خیره‌گه‌وره‌یه‌ بی به‌ش بكات، شیخی گه‌یلانی ده‌فه‌رمویتی: (پامه‌كه‌ن له‌زیری قسه‌كانم، من ئه‌وه‌ی له‌تایینی خوادا په‌روه‌رده‌ی كردوم قسه‌ی زبهر).

به‌پراستی چاوپۆشینی زۆر و ماستا و بو‌كردن و (دبلۆماسیه‌ت) هه‌موو كات راست نییه‌ له‌گه‌ل بانگخوزادا، زۆر جار پێویسته‌ ده‌كات

لیپرسینه وه هه بیټ و که لیپرسینه وهش هه بوو په حمهت له وهی به دلئیکی فراوان وهری دهگریټ.

٤- نهفس بهرزی و دلّ دهوله مهندی:

پیغه مبهه ﷺ دهفه رمویټ: ﴿ لیست الغنی عن كثرة العرض، انما الغنی غنی النفس ﴾ بخاری و مسلم گپراویانه ته وه. واته: (دهوله مهندی به زوری مالّ و مولک نییه، به لکو دهوله مهندی راسته قینه دهوله مهندی دلّ و دهر وون و نه فسه).

ههروه ها دهفه رمویټ: ﴿ شرف المؤمن صلاته باللیل، وعزه استغناؤه عن الناس ﴾. الخطیب و العقیلی له ئه بوهوره یره وه گپراویانه ته وه..

واته: (شهرفی موسلمان له شه و نویردایه و بهرزی شی له وه دایه که چاوی له دهستی کهس نه بیټ و به هیواوی دهه ندی خه لک نه ژی).

وه فدیك هاتنه لای پیغه مبهه ری خوا ﷺ ئه ویش هه رچییان ویست بوئی جیّ به جیّ کردن، پاشان که خه ریک بوو پرؤن، پیی فهرموون: (کهسی ترتان له گه لدایه ؟)

وتیان: به لیّ لای کمان له گه لدایه لای شته کانمان به جیمان هیشتوه.

فه رموی: (دهی بینیرن بو لام..) که لاه که هات، پیغه مبهه ﷺ پیی فهرموو: (چیت داوایه تا بوټ جیّ به جیّ بکهین)، ئه ویش وتی: ئه ی پیغه مبهه ری خوا پیویستی من وهک ها وه لآنم نییه، من ده مه ویّ دو عام بو بکهی که خوالیم خوټش بیټ و په حمم پی بکات و دلّم دهوله مهنه بکات

...

پیغهمبهری خوا ﷺ دهستی به‌رز کرده‌وه و دوعای بۆ کرد و فهرمووی:
 ﴿خوایه لیی خوش ببه و په‌حمی پی‌بکه و دلّی ده‌وله‌مهند بکه﴾،
 ئینجا لاوه‌که و وه‌فده‌که هه‌موویان گه‌رانه‌وه جی و پی‌ی خو‌یان.
 پاشان له‌سالی ۱۰ ای کۆچیدا له (منی) حه‌زرت ﷺ ئەو وه‌فده‌ی
 بینیه‌وه ئە‌حوالی ئەو لاوه‌ی ئی پرسین، ئە‌وانیش وتیان: ئە‌ی
 پیغهمبهری خوا هه‌رگیز شتی وه‌ک ئە‌ومان نه‌دیوه، ئە‌و زۆر پزاییه
 به‌به‌شی خوا، ئە‌گه‌ر خه‌لکی هه‌موو دنیا دابه‌ش بکه‌ن ئاو‌ریان ئی
 ناداته‌وه. پیغهمبهری خواش ﷺ فهرمووی: ﴿من هیوادارم که به‌کۆیی
 بمریت﴾، پیاوی‌کیش پرسیاری کرد: (باشه ئە‌ی پیغهمبهری خوا
 هه‌موو که‌سی به‌کۆیی نامریت؟!)

ئە‌ویش فهرمووی: ﴿نه‌خیر، که‌سی واهه‌یه خه‌یال و هه‌ست و هۆشی
 په‌رته‌وازه بووه به‌دنیا‌دا و په‌ل ده‌کوتی به‌هه‌موو لایه‌ک‌دا، کاتی ئە‌جه‌لی
 دی خوا ده‌یباته‌وه، ئیت‌ر هه‌ر په‌له‌ی له‌هه‌ر لایه‌ک بی‌ت و سه‌رگه‌رمی هه‌ر
 شتی‌ک بی‌ت^(۴) واته: پیچه‌وانه‌ی موس‌لمانی کامله‌ که هه‌موو هه‌ست و
 هۆش و خه‌یالی لای په‌زامه‌ندی خوایه و یه‌ک پارچه‌یه و یه‌ک مه‌به‌ست
 و یه‌ک ئاوات و ئامانجه).

بانگخوزان نه‌فس به‌رز و دلّ ده‌وله‌مهنده، باش له‌و‌راستیه تیگه‌یشتوه،
 که‌مردن و ژیان و پزق و پۆزی ته‌نها به‌ده‌ست خوایه، ئایه‌ته‌کانی
 قورئان و فهرمووده‌کانی پیغهمبهری خوا ﷺ له‌م باره‌یه‌وه هه‌رده‌م
 له‌گۆی‌دا ده‌زنگیته‌وه که ده‌فهرموون: ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا
 بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ال عمران: ۱۴۵. واته: (هیچ که‌سی‌ک بی‌ ئە‌مر و فه‌رمان و

^۴ زاد الميعاد. ابن القيم جوزي

ویست و ناگاداری خوا نامریت). ههروهها ﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلُّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴾ هود: ٦.

واته: (ههرجی گیانله بهر له سه زه و ییه پزق و پوزییان به دهست خواجه و ئه یان ژینی و ئهش زانی له کوی ئه بن و بوکوی ئه چن و جیگه یان کوی یه، ئه مانه هه موویان لای خوا له کتیب و جیگای تایبه تدا تو مار کراون).

پیغه مبهری خواش ﷺ ده فهرمویت: ﴿ ان روح القدس نفث في روعي انه لن تموت نفس حتى تستوفي رزقها ﴾ ابن ماجه گپراویه تیه وه واته: (جبره ئیل خستیه دلمه وه و ناگاداری کردمه وه که هیچ کهس نامری هه تا پزق و پوزی خوی پی نه گات). وه له فهرموده یه کی دی که دا ده فهرمویت: ﴿ من كانت الاخرة همه جعل الله غناه في قلبه، وجمع له شمله، واتته الدنيا وهي راغمة، ومن كانت الدنيا همه جعل الله فقره بين عينيه، وفرق عليه شمله، ولم تأته من الدنيا الا ما قدر له ﴾ ترمذی و ابن ماجه گپراویانه ته وه.

واته: (هه رکه سیك ئاخیرهت مه بهستی بیّت، خوا دلی ده و له مه ند دهکات و ئیش و کاری بو کۆده کاته وه و په رته وازه ناییت بهم لاو ئه و لادا و دنیا ش به نا چاری به ره و پیری دیّت، هه رکه سیکی ش دنیا مه بهستی بیّت، چا و برسی و شپرزه و ماندوو ده بیّت له راکه راکه دا به دوا ی دنیا دا و هیچیشی ده ست ناکه ویّت له دنیا مه گهر ئه وه ی که خوا بو ی پر یار دا وه و بو ی دانا وه).

۵- دهم پاکي:

بانگخوزان ده‌بیٚت دهم پاک بیٚت هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمو‌یٚت: ﴿ليس المؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا البذئ﴾ ترمذی گێڤراویه‌تیه‌وه. واته: (خاوه‌ن باوه‌ڤ دهم پیس و جنیو فرۆش و قسه هه‌لبه‌ست و دهم شڤ نیه‌ه).

عومه‌ری کوڤی خه‌تتاب خوا لیٚی رازی بیٚت پیوه‌ریکمان ده‌داته ده‌ست بو هه‌له‌سه‌نگاندنی خه‌لکی و ده‌فه‌رمو‌یٚت: (سه‌رتان سوڤ نه‌میٚنی له‌قسه‌ی زلی که‌سیک، بو هه‌له‌سه‌نگاندنی سه‌یری بکه‌ن و بزانه‌ن چه‌نده زمانی خو‌ی ده‌پاریزیت و چه‌نده ده‌ست پاکه).

زین العابدین کوڤی عه‌لی کوڤی حسین خوا لیٚیان رازی بیٚت ده‌لیٚت: (ئه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک له‌نه‌هینیدا بو خوا سو‌لحابیٚت، خوای گه‌وره ناگاداری ده‌کاته‌وه له‌که‌م و کوڤیه‌کانی و سه‌رقالی چاککردنی خو‌ی ده‌بیٚت و نایه‌رژیته سه‌ر که‌م و کوڤی خه‌لکی).

(سری سه‌قه‌تی به‌غدادی) یش ده‌لیٚت: (هیچ شتی‌کم نه‌دیوه پوچه‌ل که‌ره‌وه‌ی کار و تی‌کده‌ری دل و له‌ناوبه‌ری به‌نده و مایه‌ی خه‌م و خه‌فه‌ت و مایه‌ی هاتنی خه‌شم و قینی خوا و دروستکه‌ری پوپامایی و له‌خو با‌یی بوون و کو‌یخایی (حب الرئاسه) بیٚت به‌هینده‌ی خو نه‌نانسین و خه‌ریک بوون به‌که‌م و کوڤی و عه‌یبی خه‌لکه‌وه)⁶

(زازان المدائنی) که‌پیاواباشیکه‌و زیاتر له‌هه‌زار سال له‌مه‌وبه‌ر ژیاوه با‌سی ئه‌زمونیکی خو‌یمان بو‌ده‌کات و ده‌لیٚت: (کو‌مه‌له‌ که‌سانیکم دیوه، که‌خو‌یان که‌م و کوڤی و عه‌یبیان هه‌بووه و خه‌ریکی عه‌یبی خو‌یان بوون و ده‌میان پاراستوه له‌عه‌یبی خه‌لکی، سه‌ره‌نجام خوای گه‌وره که‌م

⁶ العوائق

و کورپی و عهیبیانی پۆشیوه و ئاخر خیر دهرچوون، کۆمه له
 کهسانیکیشم بینیه که خویان بی کهم و کورپی و عهیب بوون به لام
 سهراقالی باس کردن و گهران بوون به دواى کهم و کورپی و عهیبی
 خه لکیدا بویه سه ره نجام عه یبدار بوون و ئاخر شه پر بوون)^۷
 رۆژیك (عه بدولای کورپی عه کیم) به قوتاییه کانی وت: (جاریکی دیکه
 نابمه هاریکارو یاریده دهر له پرشتنی خوینی هیچ خه لیفه یه کدا له دواى
 حه زه تی عوسمان)

وتیان: بۆچی به پرێرتان دهستی هه بووه له خوینی عوسماندا ؟
 وتی: (به لای، من هه ندی تی بینیم هه بوو له سه ره کاره کانی عوسمان و
 له ناو خه لکدا باس کرد، خراپه کاران قسه کانی منیان قۆسته وه و
 عوسمان شه هید کرا، جا من واده بینم که باس کردنی کهم و کورپی
 که سیك له م لاو ئه ولادا هاوکارییه بۆ پرشتنی خوینی)^۸
 به داخه وه زۆر کهس له م پرستییه تینه گیشته وه و زۆر به لایه وه ئاسانه
 که غه یبه تی موسولمانان بکات یا خود هه ندی جار بوختانیشان
 به ده مه وه هه لبه ستیت. که به پرستی ئه وه ش گونا هو تاوانه و پیویسته
 باوه رداران به گشتی و بانگخوزان به تایبه تی خویانی لی بیاریزن.

مامۆستا (محمد احمد الراشد) یش باسی ئه زمونیکی خویمان بۆ
 ئه کات و ده لیت: (له سالانی په نجا کانه وه (حیزیی تحریر) بۆ بازار گهرم
 کردنی خویان چی خرابوو کردیان به رامبه ر برایان له مزگه وته کانی

^۷ عیوب النفس / امام عبدالرحمن السلمي (۳۲۵ - ۴۱۲) هـ

^۸ سیمای موسلمان / ل ۱۱ محمد علی قه رة داغی

به‌غدادا، له‌غه‌یبه‌ت کردن و بوختانکردن، سه‌ره‌نجام به‌ره‌که‌ت له‌کاریاندا
 نه‌ما و له‌به‌ریه‌که‌ه‌لۆه‌شان و لێپرسراوه‌که‌شیان که‌ده‌می نه‌ده‌پاراست
 له‌سالانی هه‌شتاکاندا، هاته‌ده‌ره‌وه‌ی شاری به‌غدا و سیمیکی به‌ست
 به‌ناو قه‌دییه‌وه و سه‌ره‌که‌ی دیکه‌ی هه‌لدا بۆ کاره‌بای (ضغط عالی) و
 خۆی کوشت) په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌ئاخر شه‌پری، که‌ئه‌مه‌ش به‌پراستی
 په‌ند و نامۆژگاریه‌ بۆ موسلمانان که‌ده‌میان بیاریژن و دوژمنایه‌تی
 یه‌کتی نه‌که‌ن.

٦ - نه‌خه‌له‌تان به‌جوانی دنیا:

بانگخوز دنیا به‌کیلگه‌ی ئاخیره‌تی ده‌زانی و خۆی به‌کاروانچی و
 دنیا‌ش به‌کاروان سه‌رایه‌که‌ دینه‌به‌ر چاوی، ئه‌میش وه‌که‌ ملیونه‌ها
 که‌سی پیش خۆی ریگه‌ی تی‌ی‌که‌وتوو و ئه‌م‌پ‌وبی‌یان سبه‌ی هه‌ر
 به‌جی‌ی دی‌لی، بۆیه‌ به‌خۆشی دنیا شاگه‌شکه‌ ناییت و له‌پییوست زیاتر
 دلی ناداتی و خۆی پیوه‌ خه‌ریک ناکات ... بگه‌ر که‌ ده‌روانیته‌ دنیا
 وه‌که‌ به‌ندیخانه‌یه‌کی گه‌وره‌ دیته‌ پیش چاوی و هیوای رزگاربونه‌ به‌ره‌و
 سه‌رفرازی یه‌کجاری له‌به‌هه‌شتی هه‌تا هه‌تاییدا ... هه‌روه‌که‌ پیغه‌مبه‌ری
 خوا ﷺ ناماژه‌ی پیکردوه‌ و ده‌فه‌رمویت: ﴿الدنيا سجن المؤمن وجنة
 الكافر﴾ مسلم.

بانگخوز ده‌بیته‌ هه‌روه‌که‌ (معادی کوری جبل) بیته‌ خوا لئی رازی بیته‌
 که‌پ‌رۆژیک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ لئی پرسی: ئه‌ی معاذ چۆنیت و چۆن
 رۆژت لیبۆته‌وه‌؟ وتی: (ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا به‌باوه‌ره‌وه‌ رۆژم

لَبِیْوْتَه‌وَه) پیغهمبهر ﷺ فه‌رموی: ئه‌ی معاذ هه‌موو قسه‌و باسیک راست و دروستیه‌کی هه‌یه، راستی و نیشانه‌ی باوه‌ری تو چیه ؟

وتی: (ئه‌ی پیغهمبهری خوا ﷺ هیچ به‌یانیه‌که نه‌بووه که هه‌ستم و ابزانم ده‌گه‌مه ئیواره و هیچ ئیواره‌یه‌کیش نییه به‌ته‌مای به‌یانی بم، هه‌ر هه‌نگاو ی‌کیش ده‌نییم به‌هیوای ئه‌وه‌نییم هه‌نگاوی دوای ئه‌وه‌نییم، وه‌واده‌زانم که هه‌موو گه‌لان وه‌ستی‌نراون و هه‌ر که‌س نامه‌ی کرده‌وه‌ی خو‌ی به‌ده‌سته‌وه‌یه، خاوه‌ن باوه‌ران له‌په‌نای پیغهمبهره‌کانیاندا و کافران و بی‌باوه‌رانیش له‌گه‌ل‌به‌ته‌کانیاندا که له‌دنیا دا ده‌یان په‌رستن و واده‌زانم چاوم له‌پادا‌شتی به‌هه‌شتی و تو‌له‌ی دۆزه‌خییانه ...)

پیغهمبهر ﷺ فه‌رموی: ﴿ رِیْگَه‌ت دۆزِیوَه‌ته‌وه و نِی مَه‌که و له‌ده‌ستی مه‌ده، خوا تووی باوه‌ری له‌ده‌رون‌تدا ناشتوه ﴾^۹

بانگخوزیک ده‌لیت: (لاتقع‌دوا فراغاً فان‌ الموت یطلبکم)

واته: (بی کار دامه‌نیشن و کات به‌فیرۆمه‌ده‌ن، چونکه مردن و به‌دواتانه‌وه، ها‌کا پ‌ری پ‌یدا‌کردن و بردن).

ئیمامی غه‌زالی ده‌لیت: نمونه‌ی مرۆف و ته‌مه‌نه‌که‌ی وه‌ک پ‌یاویکی سه‌هۆلفروش وه‌هایه له‌پ‌رۆژیکی گه‌رمای چله‌ی هاویندا، که له‌بازار پ‌یکا هاواربکات و بل‌یت خه‌ل‌کینه لیم بکرن، خه‌ل‌کینه په‌حم به‌که‌سیک بکه‌ن که سه‌رمایه‌که‌ی ده‌تو‌یته‌وه ..

مه‌وله‌وی خواناسی له‌مه‌ر خو‌شمان ده‌لیت:

^۹ ته‌ذیب مدارح السالکین

سه‌دای ناسیاو چی مه‌یو په‌یا‌په‌ی

ناسیا و خالیهن نوبه‌ته‌ن ساده‌ی

واته: (هموو له‌به‌رده‌م ناسی‌کدا سه‌رده‌مان گرتوه و ناشه‌وان ناوبه‌ناو بانگ ده‌کات ناشه‌که خالییه، نوبه‌ی کی‌یه؟ باراشه‌که‌ی بو بهارین، نیمه‌ش ناو‌ها سه‌رده‌مان گرتوه بو مردن، یه‌که به‌یه‌که بانگمان لی ده‌کری و گوږه‌و شار ده‌درین و قه‌بر ده‌مان هارپیت تاروژی زیندوو بونه‌وه دیت و هرکه‌س به‌خوی و کرده‌وه‌کانیه‌وه ده‌چیته به‌رده‌م نه‌و خوییه که‌هیچی لی ون ناییت).

سه‌فوه‌تی شاعریش هر له‌م باره‌یه‌وه ده‌لیت:

ناشه نه‌م چه‌رخه دووبه‌رداشی زه‌مین و ناسمان
 ناده‌می باراشه نه‌یه‌ری به‌دیقه‌ت تی بفری
 دانه‌یه‌کی که‌وتویسته به‌ینی دوو به‌رداشه‌وه
 شیتی لات وابی نه‌ته‌ری و سه‌لامه‌ت تیپه‌ری
 سه‌فوه‌تا که‌ربخوئیه‌وه سه‌دجار ناوی جه‌یات
 ناخری نه‌مری ده‌سا نازابه نیمان ده‌ریه‌ری

۷- هه‌ستگردن به‌وی که‌هه‌رکه‌س به‌ته‌نها به‌ریسه (فردیه‌ التکلیف):

بانگخوازن ده‌بییت چاک له‌م مه‌سه‌له‌یه تی‌بگه‌ن، چونکه په‌روه‌ده‌ی نیسلا‌می زور گرنگی پی‌داوه و جه‌ختی کردوته سه‌ر، خوی په‌روه‌ردگار به‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرمویت: ﴿فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ

إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرْضِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ النساء: ۸۴

واته: (جه‌نگ بکه له‌پ‌یی خوادا ته‌ن‌ها له‌نه‌فسی خؤ به‌رپ‌رسیاری، وه‌هانی پرودارانیش بده بو جیهاد کردن).

پیغه‌مبه‌ریش ﷺ له‌ئه‌نجامی ئه‌و پ‌ینوما‌ییانه‌ی قورئانه‌وه ده‌فه‌رمو‌یٔ: ﴿والله لا قاتلنهم حتى تنفرد سالفی﴾ بخاری واته: (به‌خوا تاسه‌رم به‌جه‌سته‌وه بیٔ جیهادی خؤ ده‌که‌م و ناوه‌ستمه سه‌رکه‌س ...)، ئه‌بویه‌کریش (خوالیی رازی بیٔ) جه‌خت ده‌کاته سه‌ر هه‌مان مه‌به‌ست و ده‌فه‌رمو‌یٔ: (ولو خالفتنی یمینی لجاهدتها بشمالي) واته: ئه‌گه‌ر ده‌ستی راستم جیهادی پاشگه‌زبوه‌کان نه‌کات به‌ده‌ستی چه‌پم ده‌یکه‌م). هه‌روه‌ها له‌هه‌لو‌یستیکی مه‌ردانه‌ی تردا ده‌فه‌رمو‌یٔ: (افینقص الدین وأنا حي) واته: چؤ ئه‌م ئاینه نوشوست بیٔیت وکه‌م بکات و من زیندوویم، نا هه‌رگیز شتی وانا بیٔ.

تیگه‌یشتن له‌م راستیه‌ی وا له‌بانگخوازن ده‌کات که عه‌قلی بخاته کار و بکه‌ویته‌ی داهینان، داهینانیک که بانگه‌زاده‌که‌ی به‌ره‌و پی‌شه‌وه به‌ریٔ، واته ببیٔته (عبقری) و داهینه‌ریکی به‌توانا هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌وه‌سفی عومه‌ردا خوالیی رازی بیٔ ده‌فه‌رمو‌یٔ: ﴿رأیت الناس مجتمعین فی سعید، فقام ابوبکر فترع ذنوباً او ذنوبین، وفي بعض نزعہ ضعف، والله یغفر له، ثم أخذها عمر فاستحالت بیده غربا، فلم اری عبقریاً فی الناس یفري فربه، حتی ضرب الناس بعطن﴾ بخاری.

واته: (له‌خه‌وما بینیم خه‌لکی له‌شوینی‌کدا کۆبونه‌وه، ئه‌بویه‌کر یه‌ک دوو دو‌لچه‌نه‌ی ئاوی هه‌لگۆزت، له‌به‌شی‌ک له‌هه‌لگۆزینه‌که‌یدا لاوازی تیا‌بوو، خوالیی خؤش ده‌بیٔت، پاشان عومه‌ر له‌ده‌ستی وه‌رگرت،

بەدۇلچەنەيەكى گەورەتر ئاوى ھەلگۆزت، كەسم نەدىوھ لەخەلكيدا وەك ئەو بلىمەت و (عبقرى) بىت و شان بدات لەشانى، بەجۆرىك ئاوى دەرھىنا كەنەك مرقۇقەكان بەلكو مەرۇمالات و ئاژەلىشى تىر ئا و (كرد). ئەمەش ئامازەيە بۇ خەلافەتى عومەر، كەدرىژ تردەبىت و زىاتر دەولەتى ئىسلامى تىيا فراوان دەبىت و عدالەت دەچەسپىت، كەھەرەكەش خەوھەكەش دەرچوو ...

چۆن عومەر (عبقرى) بوو ھەرواش زۆرىيە زۆرى ھاوھلان ھەرىيەكەى لەبواریكدا ئەسپى خۆى تاودابوو، وەھىچیان لەتواناكانیان نەھىشتبۆو كەنەيخەنە كار، بۇ نمونە: (سەلمانى فارسى) خوا لىى رازى بىت لەكاتىكى تەنگانە و نارەھەتىدا، كەدوژمن لەگشت لایەكەوھ دەيوىست ھىرش بەھىنى پىشنىارى كرد كە چال بەدەورى مەدىنەدا ھەلكەن و بەوھش موسلمانان پزگاربوون لەتياچوون.

(خالیدی كورى وەلىد) خوا لىى رازى بىت سەركردەيەكى لىھاتووى كەم وینەبوو، لەگشت جەنگەكاندا دوژمنانى تار ومار دەكرد، (ابى جندل) یش لەپارتى زانیدا كافرەكانى شپرزە كردبوو، يەكىكى دىكەش لەھاوھلان لەشەپرى قادسیەدا، بىرى خستەكار و فیللىكى لەقوردروست كرد و ئەسپەكەى غار دەدا بەدەوریدا سابەلكو ترسى ئەسپەكەى بشكىت و لەشەپرەكەدا لەفیل رانەكات.

ھاوھلىكى ژىرى دىكە كەبىنى موسلمانان لەحىجازدا زۆر بوون، چاندنى گەنم و جووى ھىنايە (حىجان) ھوھ. بۆئەوھى خوراكى خویان داىبن بكەن، كەئەمەش لەبواری ئابورىدا كاریكى گرنگ بوو.

لەم سەردەمەشدا چەندەھا (عبقرى) وەك پىشەوايان (بەننا و سەید و مەودودى و نورسى و... ھتد) توانیان بانگەوازی خوا بەدەنەوھ بەگوىى

موسلماناندا و رابونیککی به‌رفراوانی ئیسلامیان فه‌راهه‌مه‌ینا که چوار
قورنه‌ی دنیا‌ی گرت‌ه‌وه ...

یان شه‌هید (عبدالله عزام) که‌رۆلئیککی گرنگی بینیی له جیهادی
ئه‌فغانیدا و به‌خوینی پاکیشی لاپه‌ره‌کانی میژووی نه‌خشاندا ...
له‌ولاتی (کوه‌یت) یشدا (دکتۆر عبد الرحمن سمیط) عه‌قلی خو‌ی
خسته‌کار و بی‌ری کرده‌وه که‌کاریک بکات بۆ فریا‌که‌وتنی موسولمانانی
کیشوهری ئه‌فه‌ریقیا، له‌گه‌ل ئه‌وه‌موو مه‌ترسی و ناره‌حه‌تی‌ه‌ی
که‌تووشی هاتن، خوای گه‌وره‌ده‌ستی دایه‌بالی و توانی به‌هاوکاری
موسلمانان (لجنة مسلمی افریقیا) دروست بکات و له‌پ‌یی ئه‌وه‌وه
بانگه‌وازی خوا له‌و کیشوهره‌دا په‌ره‌پ‌یبدات و پروو به‌پرووی مرثه‌ده‌ره
گاوره‌کان ببینه‌وه ...

جا کورد واته‌نی (هه‌رکه‌سه و به‌قوله‌پ‌یی خو‌ی هه‌لده‌واسری)
هه‌رکه‌سه‌شمان به‌پ‌یی توانای خو‌ی به‌رپ‌رسه ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا
وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶ به‌لام ئاخۆ هه‌موو تواناکانمان خسته‌وته‌کار!
تا بانگه‌وازی خوا له‌دنیا‌دا به‌ره‌و پ‌ییش به‌هین و له‌قیامه‌تیشدا پرووسوور
و سه‌رفرازین !!

***

پاک‌کردنه‌وی دل و دهروون

ثاینی پیروزی ئیسلام گرنگی یه‌کی زوری داوه به‌دل و دهروون و ناوه‌پروکی مروّف و سه‌رفرازی و به‌ختیاری قیامه‌تیشی به‌چاکی وساغی دلّه‌وه به‌ستووه‌ته‌وه، هه‌روه‌ک قورئان ده‌فه‌رمویت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا

بُنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ الشعراء: ٨٩. واته: روژی قیامه‌ت نه‌مال و نه‌منال فریای که‌س ناکه‌ویت، مه‌گه‌ر که‌سیک به‌دلّیکی پاک و چاکه‌وه بگه‌رپیته‌وه حزووری خوای گه‌وره‌ی په‌روه‌ردگار.

پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خوایان له‌سه‌ر بیّت) و بانگخوآزان هه‌رده‌م بانگه‌وازی خه‌لکیان کردووه که‌ئاگاداری دلّیان بن و پاکی بکه‌نه‌وه، شه‌یتانی په‌ری و ئاده‌میش هه‌میشه‌ خه‌ریکی وه‌سوه‌سه‌ پی‌کردن و کرمی‌کردنی دلن و به‌مه‌ش ژماره‌یه‌کی زوریان له‌به‌ره‌ی ئاده‌می سه‌رگه‌ردان و مال و ویران کردووه.

قورئانی پیرویش پاش ئه‌وه‌ی باسی به‌هره‌ی ئیمان و ئیسلامه‌تی ده‌کات که‌ به‌خشییویه‌تی به‌پیغه‌مبه‌ران و و پیاوچاکان، دیته‌ سه‌ریاسی ئه‌و نه‌وه‌یه‌ی که‌ قاوغن و دل‌کرمین و ده‌فه‌رمویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾ ﴿٥٩﴾ خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ

فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٧﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ﴿٥٨﴾ ﴿٥٨﴾ مريم: ٥٨.

واته: (ئهو کۆمهله پيغه مبه ره (درود و سهلامی خویان له سه ریبت) له وانه ن که ری نما ییمان کرد بوون، کاتی نایه ته کانی خویان بو بخویند رایه ته وه به گریانه وه سوجه دیان ده برد، به لام دوا ی نه وان کۆمهله که سانیک هاتن که نویژه کانیان وان لی هیئا و دوا ی هه واو ئاره زوو که وتن، ئهو که سانه نه بیبت که په شیمان ده بنه وه و پروا دینن و کرده می چاک ده کن، نه وانه ده چنه به هه شته وه و هیچ سته میکیان لی ناکریبت ...

له سوره تی (اعراف) نایه تی ١٦٩ شدا ده فه رمویت: ﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلَهُ يَأْخُذُوهُ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّثْقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالِدَارُ الْأَخْرَ حَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾﴾

واته: کۆمه لیك هاتن و بوون به میراتگری په یامی خویای، که ئیمان و پروا که یان پروا که ش بوو، کاری به دو ئاره وایان ده کرد و ده یانوو: جا چیمان کردوه خوا لییمان خو ش ده بیبت، وه هه رکاتی فرسه تی تریان بو هه لکه و نایه ته وه تی هه لده چوونه وه و سووری بوون له سه ر گونا هه کردن ... نایا په ییمانان لی وهر نه گیرا له و په یامه ی له بهر ده ستان دایه که هه رچی هه ق نه بیبت نه یلین، له کاتی کدا که شاره زان به وه له ناو

په يامه‌که‌دايه و له‌زانينه‌وه‌يه ئه‌وه‌ی که‌کرديان. دوا روژ قيامه‌ت چاک‌تره
بو پاريزکاران، نابی بيريکه‌نه‌وه و هو‌شياربینه‌وه.

به‌لی ... نه‌خو‌شی دل کرمی بوون و بوون به‌قاوغ کونه به‌هينده‌ی
کو‌نی مرو‌ژه له‌م سه‌رزه‌وی يه‌دا و به‌رده‌واميش دوو چاری مرو‌ژه ده‌بيت
چونکه شه‌يتان ده‌ست هه‌لناگري و کول نادات ...

عه‌ربه ده‌شته‌کی‌يه‌کانی سه‌رده‌می پينغه‌مبه‌ريش ﷺ لافي ئيمان داريان
لی د‌دا، قورئان پيی فه‌رمون: ﴿ قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَأَمْنَا قُل لَّمْ تُوْمِنُوا

وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيْمَنُ فِي قُلُوْبِكُمْ ﴾ الْحَجْرَات ١٤:

هه‌روه‌ها له‌مه‌دينه ژماره‌يه‌کی زور دوو پرووی دلنه‌خو‌ش په‌يدا بوون،

که‌قورئان له باره‌يانه‌وه ده‌فه‌رمويت: ﴿ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ

وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّكُمْ خُشْبٌ مُّسْنَدَةٌ تَحْسَبُونَ كُلَّ صَاحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ

الْعَدُوُّ فَأَحْذَرْتُمُ قِتْلَهُمْ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ المنافقون: ٤.

واته: کاتيک بيان‌بنيت له‌سه‌ر و سيما و شان و شه‌وه‌کتیان سه‌رسام

ده‌بيت، وه ئه‌گه‌ر قسه‌به‌که‌ن گو‌ی بو قسه‌کانيان ده‌گريت، ئه‌و ناپاکانه

هه‌ر ده‌ليی داری هه‌له‌په‌سيرون، (واته تهنه‌ا کو‌ته‌ره دارن و ناوه‌روکیان

کرمی و بو‌شه)، هه‌موو چريه و قسه‌يه‌که ده‌به‌نه‌وه سه‌رخویان و

ده‌ترسن و له‌خویان به‌گومانن، هه‌ر ئه‌واژن دوژمن و خو‌تیان لی‌پياريزه،

خوا له‌ناویان به‌ری! چو‌ن وا پروو له‌هه‌ق وه‌ر ئه‌گي‌رن.

پينغه‌مبه‌ر ﷺ له‌م باره‌يه وه ده‌فه‌رمويت: ﴿ يَأْتِي عِل النَّاسِ زَمَانٌ يَجْتَمِعُونَ فِيهِ

فِي الْمَسَاجِدِ لَيْسَ فِيهِ مُؤْمِنٌ ﴾ حاکم به‌سه‌نه‌ديکی صحیح گي‌راويه‌تیه‌وه.

واته: (روژگارێک دي‌ت که خه‌لکی له‌مرگه‌وتدا کو‌ده‌بنه‌وه و که‌سيکیان

نابینی پرواداری ته‌واویت، هه‌موویان به‌پروکه‌ش موسلمانن). حذیفه کوری یه‌مان خوا لئی رازی بی‌ت که‌شاره‌زای نه‌خوشیه‌کانی دل و ده‌روونه ده‌لیت:

(ایاکم و خشوع النفاق، قیل وما خشوع النفاق؟ قال: ان ترى الجسد خاشعاً والقلب ليس بخاشع).

واته: (خوتان بیاریزن له‌خشوعی دوو پرووی، پرسیار کرا خشوعی دوو پرووی چی‌یه؟ وتی: ئه‌وه‌یه که‌ته‌نجا جه‌سته خشوعی هه‌بی‌ت و دل نه‌بی‌ت). پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌رده‌م دو‌عای ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: ﴿اللهم اني اعوذ بك من علم لا ينفع وقلب لا يخشع﴾. واته: (خوایه په‌ناده‌گرم به‌تو له‌زانیاریه‌که‌سوودی نه‌بی‌ت و له‌دلیک که‌خشوعی تیا نه‌بی‌ت). به‌لی ئه‌وانه‌ی دلیان پری‌ت له‌ئیمان و پروا خشوعه‌که‌یان له‌سه‌ر و سیمایاندا په‌نگ بداته‌وه، ئه‌وانه (اولوا الالباب) ن، واته: ناوه‌روکیان، دل و ده‌روویان پروته‌واوه، هه‌روه‌که‌ئه‌و گوله‌گه‌نمانه‌ن که‌له‌پری‌دا ملیان که‌چ کردوه.^{۱۰}

پاک‌کردنه‌وه‌ی نییه‌ت

قورئانی پیروز ده‌فه‌رموی‌ت: ﴿وَمَا أُمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

البينة: ۵

واته: (فه‌رمانیان ته‌نجا به‌وه‌پی‌دراوه که‌خوا به‌دلسوزی و نیه‌تیکی

پاک‌وه‌بپه‌رستن). پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رموی‌ت: ﴿انما الاعمال

بالنيات﴾

^{۱۰} امام الغزالي / د. احمد الشرباصي

واته: (قبول بوونی هه‌موو کار و کرده‌وه‌یه‌که ده‌وه‌ستیته سه‌ر نیه‌ت)، ئیمامی عه‌لی خوا لی‌ی رازی بی‌ت ده‌فرمویت: (گوی مه‌دنه زور و که‌می ئیش، گوی بدنه نه‌وه‌ی ئایا لی‌تان قبول ده‌کری و نییه‌تتان ته‌واوه).

سوفیانی سه‌وری ره‌حمه‌تی خوی لی‌ بی‌ ده‌لیت: (چاره‌سه‌ری هیچ شتی‌کم لا زه‌حمه‌ت نه‌بووه به‌هینده‌ی پاک‌کردنه‌وه‌و چاره‌سه‌ری نییه‌تم). به‌لی‌ خو‌پاراستن له‌روپامایی و چاوه‌چاوی خه‌لکی زور پی‌ویسته و ته‌نها دلسوزانیش ده‌زانن روپامایی چی‌یه و چۆنه، هه‌روه‌که ئیمامی شافیعی ده‌لیت: (لا يعرف الرياء الا المخلص). واته: (ته‌نها موخلیسه‌کان ده‌زانن ریا چی‌یه و خویانی لی‌ ده‌پاریزن).

ئیمامی غه‌زالی باسی نه‌زموونی خویمان بو ده‌کات و ده‌لیت: (به‌هوی نه‌وه‌ی که ده‌مزانی له‌زانسته شه‌ری و عه‌قلیه‌کاندا، به‌روایه‌کی پته‌وم هه‌بوو به‌خواو به‌ پی‌غه‌مبه‌ران و به‌روژی دوایی، وه تی‌گه‌یشتبووم که‌به‌ختیاری قیامه‌تم ده‌ست ناکه‌وی مه‌گه‌ر به‌پاریزگاری و ری‌گرتن له‌نه‌فس و هه‌واو ئاره‌زوو که نه‌مه‌ش نایه‌ته دی مه‌گه‌ر به‌وه‌ی که‌دل ته‌نها بو خوابیت.

ئینجا سه‌یری حالی خو‌م کرد ده‌بینم سه‌رگه‌رمی دنیا‌م و کاره‌کانیشم که‌له هه‌موویان گرنگ‌تر وانه ووتنه‌وه بوو، بو‌م ده‌رکه‌وت بو خوا نییه، به‌لکو بو ناوو شو‌ره‌ت ده‌رکردنه.

که‌وتمه بیرکردنه‌وه بو هه‌لبژاردنی پی‌ سه‌رفرازی، روژی هه‌نگاوی‌کم ده‌نا به‌ره‌و نه‌وه‌ی به‌غدا به‌جی به‌یلم و خو‌م له‌پریابازی و دنیا په‌رستی قوتاربه‌که‌م ... روژی‌کی دی‌که هه‌نگاوی‌که ده‌هاته‌وه‌وه دو‌اوه، پاراو دوو دل بووم.

حهز و په غبه تیك كه به یانیان به ره و قیامه تیان ده بر دم، ئیواران سه ربازانی هه واو نار هزوو ساردیان ده كرده مه وه و ده یان گپرامه وه جی خوم و كوټ و پیوه ندیان ده كرده ده ست و پیم، خوش خوش دهنگی بانگدهری ئیمان ده هاته گویم كه ده یووت: كوچ كردن، كوچ كردن، هیچت نه ماوه له ته مه ن كه میك نه بیټ، پریگایه کی دوور و درپزیشته له به ره و هه موو نه وانیه كه توئی سه رقال كرده له زانسته و كار پریابازی و خه یالآته، نه گهر ئیستا خوټ بو قیامه ت ئاماده ناكه یت، ئه ی كه ی ئاماده ده بیټ ؟

ده مویست به دهنگی یه وه بچم و خوم پزگار بکه م، كه چی شه یتان ده هاته وه بن کلیشه م و ده یووت: ئه مه حاله تیکی کاتی یه و نه كه ی گوئی بو بگریت، چونكه زوو ده پروات و نامینیټ، نه كه ی ده ست به رداری ئه م ژیا نه خوش و پله و پایه چا كه بیټ، نه گهر له کیست چوو رهنگه ده ستت نه كه و یته وه به ئاسانی.

ئه م هات و چوون و پراپی یه له نیوان دل و نه فسدا شه ش مانگی خایاند، كه سه ره تاكه ی مانگی ره جبه ی سالی ٤٨٨ ی كوچی بو، له م مانگه وه به ده ست خوم نه بوو، خوای گه وه قفلیدا له زمانم، به هه زار حال هه فته ی روژیک وانه م ده وته وه له به ردلی قوتابی یه كانم، ئه مه ش دلی خه مبار و نار هحه ت كردم، سه رو دل م گیرابوو، هه رچیم ده خوارد له ده م ما تال بوو تا به ته واوی لاواز و بی هیز بووم.

ئینجا كه به ته واوی هه ستم كرد به بی توانایی و بی ده سه لآتیم، به دل په نام برده به رخوا و به كول لیی پارامه وه ئه ویش به میهره بانی خوئی هات به هانا مه وه و یارمه تی دام كه چاره سه ری دل و نیه تم

بکه‌م). ده‌لین: هوئی دروست بوونی ئەم حاله‌ته‌ی غه‌زالی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بو
(احمد)ی برای که پیاویکی خواناسی بانگخوازبوو، هه‌ستی
به‌نه‌خووشی‌یه‌ ده‌روونی‌ه‌کانی غه‌زالی کردبوو، بویه‌ هانی دها له‌سه‌ر
ساغکردنه‌وه‌ی نییه‌تی بو خوا.

روژیک به‌چه‌ند دیره‌ هو‌نراوه‌یه‌که له‌خه‌وی غه‌فله‌ت پرای چله‌کاند که
ئه‌مه‌ش هو‌نراوه‌که‌یه:

اخذت باعضادهم اذ ونوا
و خلفك الجهد اذ أسرعوا
واصبحت تهدي ولا تهدي
وتسمع وعظاً ولا تسمع
فيا حجر الشخذ حتى متي
تسن الحديد ولا تقطع !؟

واته: تو خه‌ریکی ده‌ست ده‌ده‌یته‌ بالی خه‌لکی کاتی دواکه‌ون، که‌چی
خوت به‌جی ده‌می‌نی ئەگه‌ر ئەوانه‌ خیرا‌پرۆن، پینماییی خه‌لکی ده‌که‌یت
و خوشت قسه‌ وه‌رناگریت، ئەی به‌ردی هه‌سان هه‌تاوه‌کو که‌ی ناسن
تیژ ده‌که‌یته‌وه‌ و خوشت هیچ ناپری.

به‌لی سه‌ره‌نجام غه‌زالی به‌غدا‌ی به‌جی هیشته‌ به‌ره‌و شام، له‌سه‌ره‌تای
سالی ٤٨٩ ی کوچی داو که‌وته به‌خودا چوونه‌وه‌ و رام کردنی نه‌فسی
و به‌گه‌رمی خه‌ریکی خوا په‌رستی بوو، هه‌ر له‌م ماوه‌یه‌شدا په‌راوی
(احیاء علوم‌الدین) ی نووسی که‌ئه‌وسا و ئیستایش له‌سه‌رتاسه‌ری
جیهاندا سوودی‌لی وه‌رده‌گیری.

ئەم گەشتە ئیمانییەیی غەزالی زیاتر لە (۱۰) سالی خایاند و پاشان
کەوتەووە وانه و تنهوه لە قوتابخانەی (نظامیە) ی نەیسابوور دا، بەدڵ و
دەروونیکی پاک و بیگەرد و بەنییەتیکی چاکهوه و بە ئی پڕانهوه بوو خوا

۱۱ .

غەزالی خولاسەیی ئەزموونەکەیی لەوتەیه کدا دا دەپڕیژیت بوو ئەو هی
موسلمانانیش پەندی ئی وەرگرن و بەخوایاندا بچنەووە و دەلیت: (متی
استوی الظل والعود أعوج) واتە کەیی سیبەری داریکی خوار پراست
دەبییت!؟

پوپامایی و پوخلی نییەت مایەیی پووجهل بوونەو هی کارو پرنج بی
بەریه، خوای پەروردگار لەفەرموودەیی (قدسی) دا دەفەمویت:
﴿ انا اغنی الشركاء عن الشرك من عمل عملاً أشرك فيه معي غيري تركته
وشريكه ﴾ مسلم، گێراویەتیەووە. واتە: (من لههه موو کەس زیاتر بی نیازم
بەشەریک و هاوبەش، لەبەرئەووە هەر کەسی کاری بکاو کەسیکی تر
بکات بەهاوبەشی من لەوکارە دا ئەوا خوئی و هاوبەشەکەیی لەمیهرەبانی
خۆم دوور دەخەمەووە و هیچیان ئی وەرناگرم).

بەلی بانگخوزان لەگەل ئەووەدا کەشەوو پوژ دەداتە دەم یهک و بەردەوام
دەبییت لە هەول و کوششدا کەچی هەردەترسی لەو هی لیی قبول نەکری
و هک ئەو سی دەستەیه پرنج بەخەساریییت کە پیغەمبەری خوا ﷺ
لەبارەیانەووە دەفەرمویت: ﴿ یه کهم کەس لە پوژی قیامەتدا مەحکەمەیی
دەکری و حوکم دەدری، پیاویکە شەهید کراو، دەیهینن لەبەردەم خوادا

۱۱ فتح الرباني . مجلس (۲۲)

رای ده‌وه‌ستیئن، خودا نیعمه‌ته‌کانی خوئی یه‌که یه‌که بیر ده‌خاته‌وه،
 ئه‌ویش یه‌که به‌یه‌که دانی پیا دهنیّت، جا خوای گه‌وره پیی ده‌فرمویت:
 باشه له‌به‌رامبه‌ری ئه‌و نیعمه‌تانه‌وه چ کاریکی باشت کردوه.

ده‌لی: له‌پیناوی توّدا جه‌نگاوم و شه‌هید کراوم ... خوای گه‌وره
 ده‌فرمویت: دروّت کرد، توّ بوّیه جه‌نگاویت تا پیّت بلین: نازایه، وه
 ئه‌م قسه‌یه‌شیان له‌دنیا‌دا پیّ وتویت و به‌ئامانجی خوّت گه‌یشتیّت ...
 ئنجا په‌روه‌ردگار فرمان ده‌دات که له‌سه‌ر سک رابکیّشریّت و به‌سه‌را
 فریّی بده‌نه دوّزه‌خه‌وه.

دووهم کهس که دادگایی ده‌کریّت پیاویکه له‌دنیا‌دا زانا و قورئان خوین
 بووه، ده‌یهینن خواوه‌ند نیعمه‌ته‌کانی خوئی یه‌که به‌یه‌که ده‌خاته‌وه
 به‌رچاوی و ئه‌ویش دانی پیا دهنیّت، ئینجا پیی ده‌فرمویت:
 له‌به‌رامبه‌ر ئه‌و هه‌موو نیعمه‌تانه چیت کردوه؟ ده‌لیّت: زانست فیرووم
 و خه‌لکیم فیروکردوو له‌به‌ر په‌زامه‌ندی توّش قورئانم ده‌خویند،
 خواوه‌ندیش ده‌فرمویت: دروّ ده‌که‌یت، توّ بوّیه فیّری زانین بوویت تا
 پیّت بوتری: زانایه و قورئانیشت بوّیه خویندوو تابلین: قورئان
 خوینه، وه‌ئه‌م قسه‌یه‌شیان له‌دنیا‌دا پیّ وتویت و به‌ئامانجی خوّت
 گه‌یشتیّت ئینجا فرمان ده‌دات که له‌سه‌ر سک رابکیّشریّ و بیخه‌نه
 دوّزه‌خه‌وه.

سیّه‌هم کهس که دادگایی ده‌کریّت پیاویکه که خوا له‌دنیا‌دا
 ده‌وله‌مه‌ندی کردوو و له‌هه‌موو جوّره مالیکی پیّ به‌خشیوه که
 ده‌یهینن خوای په‌روه‌ردگار هه‌موو نیعمه‌ته‌کانی ده‌خاته‌وه یاد و
 ئه‌ویش دان به‌هه‌مووی دا دهنیّت، ئینجا پیی ده‌فرمویت: چیت
 پی‌کردون؟ ده‌لی: هه‌رچی توّ پیّت خوّش بیّت که مالی تیا به‌خت
 بکریّت، له‌وه‌دا مالی خوّم به‌خت کردوه ... خوای گه‌وره ده‌فرموی:

درود که هیت بویه وات ده کرد تا پیّت بلین سه خی و جوامیره، نه و
 قسه یه ش له دنیا دا پیّت و تراوه و به نامانجی خوّت گه یشتی، ئینجا
 به فرمانی خوا له سهر دم رای ده کیّشن و فریّی ده دهنه ناو دوزخه وه

۱۲ ﴿

خو دزینه وه له بانگخوآزی

ناشکرایه شهیتان گه وره ترین دوزمنی مروّقه و به لینی داوه هه رده م
 له هه ولی گومرا کردنی دابی، هه روه ک قورئان ده فهرمویت: ﴿ثُمَّ لَا تَنبَهُمُ
 مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَنِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ
 شَكْرِينَ ﴿١٧﴾ الاعراف: ۱۷.

واته: (به هووی نه وهی که گومرات کردوم، داده نیشم بو ئاده م و
 نه وه کانی له پریگه راسته که ی تودا و نه وسه ره پریه یان لی ده گرم، ئینجا
 بو یان ده چم له پیشیان وه و له دوا یانه وه و له لای راستیان وه و له لای
 چه پیان وه و گومرایان ده که م، به وه ش که م که سیان ده بیینی سو پاس
 گوزارت بن).

پیغه مبه ریش ﷺ ئەم مه سه له یه پروون ده کاته وه و ده فهرمویت:

﴿ان الشيطان قعد لابن ادم بطرق فقعد له بطريق الاسلام، فقال: اتسلم وتترك
 دينك ودين ابائك؟ فعصاه فاسلم، ثم قعد له بطريق الهجرة، فقال: اتهاجر؟ اتدع
 ارضك وسماءك؟ فعصاه وهاجر، ثم قعد له بطريق الجهاد، فقال: اتجاهد وهو تلف

۱۲ مسلم، رياض الصالحين. باب تحريم الريا

النفس و المال فتقاتل فتقتل فتكح نساءوك ويقسم مالك ؟ فعصاه وجاهد ... ثم قال الرسول ﷺ فمن فعل ذلك فمات كان حقاً على الله ان يدخله الجنة ﴿﴾ نسائی گپراویه‌تییه‌وه. واته: (شهیتان له‌چه‌ند پری یه‌کدا بۆ نه‌وه‌ی ئاده‌م دانیش‌توو، له‌پری‌گای موسلمان بونیدا دانیش‌توو و پی‌ی ده‌لیت: چۆن موسلمان ده‌بییت و ئاینی خۆت و باوک و باپیرت واز لی‌ده‌هی‌نیت؟ به‌گویی ناکات و موسلمان ده‌بییت ... پاشان له‌پری‌گای کوچ‌کردنیدا بۆی داده‌نی‌شی‌ت و ده‌لیت: چۆن کوچ ده‌که‌یت و زه‌وی و ئاسمانه‌که‌ت و خاک و نی‌ش‌تمانه‌که‌ت به‌جی ده‌هی‌لیت؟ به‌گویی ناکات و کوچ ده‌که‌ت، ئینجا له‌پری‌ی جیهادا بۆی داده‌نی‌شی‌ت و ده‌لیت: چۆن جیهاد ده‌که‌یت و نه‌فس و مالت له‌ناو ده‌به‌یت و جه‌نگ ده‌که‌یت و ده‌کوژری‌ت و ژنت شوده‌که‌توه و مالت به‌ش ده‌کری‌ت؟ به‌گویی ناکات و جیهاد ده‌که‌ت ... ئینجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموی: هه‌رک‌ه‌س و ابی‌ت و به‌گویی شه‌یتان نه‌که‌ت و بمری‌ت، هه‌قه‌ به‌لای خواوه‌ که‌بی‌خاته به‌هه‌شته‌وه).

به‌لی ... ئابه‌وشی‌ویه شه‌یتان ده‌چی‌ته بن‌کلی‌شه‌ی بانگ‌خوزانیش و به‌هوی پروبیانوی جو‌راو‌جو‌ره‌وه ده‌یه‌وی‌ت ساردیان بکاته‌وه و خۆیان له‌تی‌کو‌شان بدزنه‌وه

جا کاتی که‌مته‌رخه‌می ده‌که‌ن له‌کرده‌وه‌ی چاکدا، خوای‌گه‌وره تووشی خه‌م و نا‌په‌حه‌تیان ده‌که‌ت، هه‌روه‌ک پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی‌ت:

﴿اذا قصر العبد في العمل ابتلاه الله بالهم﴾ فه‌رموده‌یه‌کی (حه‌سه‌ن) ه و ئی‌مام ئە‌حمه‌د گپراویه‌تییه‌وه.

شیخی گه یلانی وشه ی (الهم) ی له م فهرموده یه دا به م جوړه
لیکدا وه ته وه:

(کاتی به نده یه که مته رخه می ده کات له کاری چاکه دا خوا وه ند تووشی
خه می پزقیکی ده کات که بو ی نه نوسراوه و تووشی خه می مال و مندال
و نازاری خیزان و نو قسانی و ناته واوی له قازانجه کانی گوزهرانی دنیا دا
و بی گوئی مندال و شه پروناژاوه ی ده کات. ئینجا پرووه و هه رلایه که پروات
پی ی هه لده خلیسکیٲ)١٣

بانگخوازی خواناس (سه عیدی نوورسی) له م باره یه وه باسی
ئه زموونی خو ی و هاوه لانی ده کات و ده لیت: (هه رکاتی دلسوزه کانی
پریگای خزمه تکردنی قورئان، سستی و که مته رخه می پروویکاته
کاره که یان، نه وا زلله ی میهره بانی ده خون و به م جوړه بیدار ده کرینه وه
...

پرووداوه کانی له م جوړه له سه د پروودا و زیاترن، که هه ندیکیان
ده گپینه وه....

نموونه ی یه که م:

(منی هه ژاری ده رگانه ی خوام!) چونکه له کاتی کدا خه ریکی وتنه وه ی
وانه ی حه قیقه ته کانی قورئان بووم به قوتابیه کانم له شاری (وان)،
پرووداوه کانی (شیخ سه عیدی پیران) بهرپرسیانی ده ولته تی خستبوه
دلپراوکی و مه ترسیه وه.

هه رچه نده ش نه وکار به ده ستانه له هه موو که سیئ که به گومان بوون، به لام
هیچ خراپه یه کیان به رامبه رم نه کردو هیچ به لگه یه کیشیان به ده سته وه

١٣ فتح الربانی / مجلس ٢٢

ئه‌بوو تاكو بیانووم پێ بگرن ... به‌لام كاتی له‌به‌رخۆمه‌وه وتم: (من چیم داوه له‌خه‌لكی؟) وه بیرم ته‌نها له‌خۆم كرده‌وه و له‌مه‌یدانه‌كه كشامه داوه، پڕۆیشتمه ناو ئه‌شكه‌وته‌كانی چیاى (ئه‌رك)، هاتن له‌م ئه‌شكه‌وتانه ده‌ریان هی‌نام و گرتیانم و (نه‌قی) یان كردم، ئه‌مه‌ش زلله‌ی میه‌ره‌بانى خۆای گه‌وره‌بوو كه‌لیم دراو به‌ئاگای هی‌نامه‌وه كه‌له‌بانگه‌واز نه‌كشی‌مه‌وه.

جا بریانم! ئاماده‌م هه‌شتا پروداوی وه‌ك ئه‌م جو‌ره‌تان بو بگێرمه‌وه كه‌ته‌نها له‌ماوه‌ی هه‌شت سالی مانه‌وه‌م له (بارلا) دا به‌سه‌رم هاتن). نامیلکه‌ی زلله‌ی میه‌ره‌بانى / نوورسی..

په‌نگه هه‌ندى كه‌س بلین: وازمان له‌بانگخوازی هی‌نا و تووشی هی‌چ نه‌بووین، زلله‌ی میه‌ره‌بانیمان ئی نه‌درا، ئی‌مه‌ش ده‌لین برا بو‌خۆت بگری، خۆای گه‌وره دیاره ده‌ستی ئی به‌رداویت و لغاوی بو‌شل كردویت و له‌وخیره گه‌وره‌یه بی‌به‌ش بویت، تازووه فریای خۆت بکه‌وه، دنیا پێچی می‌زه‌ریکه و ته‌واو ده‌بی‌ت، هه‌موومان وه‌ك ئه‌و ریبوارانه‌ین كه ده‌رۆن و له‌لۆفه‌یه‌كدا پێچ ده‌که‌نه‌وه و له‌به‌رچاو دیار نامین، هاوه‌لانمان پڕۆیشتن و له‌به‌رچاو وون بوون، ئه‌وه ماوه ئی‌مه‌ش وه‌ك ئه‌وان پێچ بکه‌ینه‌وه و ببینه میوانی قه‌برو قیامه‌ت هه‌روه‌ك مه‌وله‌وی له‌هۆنراوه‌یه‌کیداه‌لیت:

كاتی‌كمان زانا ده‌وری وهرده‌وه
ئیمه‌ش چوون یاران پێچمان كه‌رده‌وه

دنیابوون له‌سه‌رکه‌وتن

خوای په‌روه‌ردگار په‌یمانی داوه به‌سه‌رخستنی هه‌ق و پراستی هه‌روه‌ک ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ
الْأَشْهَادُ﴾ ﴿غافر: ۵۱﴾

واته: (ئیمه پیغه‌مبه‌ران و بروداران له‌دنیا و قیامه‌تدا سه‌رده‌خه‌ین...).

جا بانگخوزان ده‌بییت له‌م پراستیه دنیابن و بزنان که‌سه‌ره‌نجام هه‌ربو هه‌ق و پراستیه و خواوند توّله له‌کافران ده‌کاته‌وه له‌دنیا و قیامه‌تدا، هه‌روه‌ک خوای په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْتَقَمْنَا مِنْ
الَّذِينَ أَجْرُمُوا ۗ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ﴿الروم: ۴۷﴾

واته: (له‌پیش توّدا پیغه‌مبه‌رانمان ناردوه بو‌گه‌له‌کانیان به‌به‌لگه‌و نیشانه‌وه، جا له‌ناومان برد ئه‌و تاوان بارانه‌ی بروایان پی‌نه‌کردن، وه‌ه‌ق بوو له‌سه‌رمان سه‌رخستنی بروداران).

هه‌روه‌ها قورئانی پیروژ ئاموژگاری موسلمانان ده‌کات و وه‌یان به‌رزده‌کاته‌وه و ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَىٰ السَّلْمِ وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ

وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتْرُكَكُمْ أَعْمَالَكُمْ﴾ ﴿محمد: ۳۵﴾. واته: بروداران بی‌هیژ

و زه‌بوون مه‌بن و به‌لاوازی داوای ناشتی مه‌که‌ن چونکه:

۱- نیوه به‌رز تر و بلندترن له‌دنیا و ناخیره‌تدا.

ب - خواتان لەگەڵدايەو پشەتگيرو پشەتوانتانه .

ج - پاداشتی تەواوی هەموو کردەوه و ناپەحەتیە کانتان دەداتەوه
کەدیتە پێگاتان لەپیناوی خوادا .

لەم ئاگادارکردنەوهیەوه دەردەکەوی کەلەناو موسلماناندا کۆمەڵیک
هەبوون پێیان ئەرك و زەحمەت بوو هەول و تێکۆشان و جەنگ کردن
لەپێی خوادا وەحەزیان بەناشتی کردووە بەهەرخیک بیّت و، بەهەر
مەجیک بیّت، ئەگەر بشکەویّت لەسەر ئاینەکیان .

حەزرتی موسا (سەلامی خوی لی بیّت) لەناپەحەت ترین و سەختین
کات دا، کە دەریا لەپیشیانەوه و دوژمنیش لەدوایانەوه بوو
بەدنیایییەوه بەبروادارانی فەرموو: ﴿ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴾
الشعراء: ٦٢ . واتە: نەخێر دنیابن، من پەروردگارم لەگەڵدايەو و
پێنماییم دەکات و سەرفرازمان دەکات ... خوی گەورەش پێگای لەناو
ئاوەکەدا بوو کردنەوه و ئەمان پزگاریان بوو، دوژمنی خوا، فیرعەون و
دارودەستەکی نوقم بوون و خنکان .

هەرۆها پێغەمبەری خوا ﷺ بەئەبویەکری فەرمو کاتی
لەئەشکەوتەکەدا خۆیان شارەبوو و ئەگەر کافران سەیری بەرپێی
خۆیان بکردایە دەیان بینین: ﴿ مەترسە، خەم مەخۆ تۆ گومانەت چۆنە
بەرامبەر دووکەس کە خویان لەگەڵدايیت ﴾ قورئانیش ئەمە ی تۆمار
کردووە و دەفەرمویّت: ﴿ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ
كَفَرُوا ثَانِيَ آتَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ

مَعْنًا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

التوبة ٤٠.

واته: (ئه‌گهر ئیوه‌که‌مته‌رخه‌می بکه‌ن پشتگیری (محمد ﷺ) نه‌که‌ن و سه‌ری نه‌خه‌ن، په‌کی ناکه‌وی چونکه‌ خواسه‌ری ده‌خات و پشتگیری ده‌کات، هه‌روه‌ک چۆن کاتی له‌مه‌ککه‌ ده‌رچوون، له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌دا به‌هاوړی که‌ی فه‌رموو: خه‌م مه‌خۆ به‌پراستی خوامان له‌گه‌لدايه ... خوای په‌روه‌رډگاریش ئارامی و هیمنی پړاند به‌سه‌ریا و به‌کۆمه‌له‌ سه‌ربازیک که‌نه‌تان ده‌بینین سه‌ری خستن وشه‌ی کافره‌کانی ژیرخست و وشه‌ی خوای به‌رز کرده‌وه، وه‌خواش به‌توانای کاردرسته).

لیکۆلینه‌وه له‌ژیاننامه‌ی هاوه‌لانی و پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاریکی زۆر گرنګ و پیویسته بو بانگخوزان چونکه‌ به‌هویه‌وه ده‌ستی قودرته‌ی خویان بو ده‌رده‌که‌ویت که‌چۆن کارده‌کات و چۆن هه‌ق و پراستی سه‌رده‌خات، پروداوه‌کانی ژیاننی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌لان په‌ند و ئامۆزگاری گه‌لیک زۆری تیدايه..

له‌م باره‌یه‌شه‌وه بانگخواز شیخ (ابو الحسن الندوی) ئه‌زموونی خوی باس ده‌کات و ده‌لیت: (ته‌مه‌نم نۆ سالان بوو که‌ باوکم له‌دنیا ده‌رچوو، براگه‌وره‌که‌م سه‌ره‌رشته‌ی ده‌کردم، زۆر سه‌رکه‌وتوو بوو له‌هه‌لبژاردنی ئه‌و په‌راوانه‌دا که‌پیویست بوو له‌وکاته‌دا بیان خوینمه‌وه، هه‌رله‌سه‌ره‌تاوه په‌راوی (خیر البشر) ی پیدام که‌نوو سه‌ریکی هیندی نووسیوی، کاکم زۆر سوور بوو له‌سه‌ر گرنگی‌دان به‌ژیاننامه‌ی

پێغه‌مبەر ﷺ، چونکه ده‌یزانی که‌چه‌ند کارێگه‌ریه‌کی گه‌وره‌ی هه‌یه له‌سه‌ر پێکهاتن و چه‌سپاندنی بیروباوه‌ر، بۆیه منیش به‌په‌رۆشه‌وه به‌داوای ئه‌و په‌راوانه‌دا ده‌گه‌ڕام که‌تایبه‌ت بوون به‌ژایاننامه‌ی سه‌رداری پێغه‌مبهرانه‌وه (ﷺ)..

جا که‌زانیم په‌راویک ده‌رچوو به‌ناوی (سیره‌ رحمة للعالمین) پۆسته‌چی گونده‌که‌مانم راسپارد که‌ئه‌و په‌راوه‌م بۆ به‌یئیت، له‌وکاته‌شدا ته‌مه‌م (١١) سالی‌ک ده‌بوو، کاتی په‌راوه‌که‌ی بۆ هێنام و داوای پاره‌ی کرد، ئه‌و پره‌پاره‌یه‌م نه‌بوو که‌پێی بده‌م و دایکیشم له‌به‌رنه‌بوونی داوای لیبوردنی لیکرد و وتی په‌راوه‌که‌ بگێره‌وه چونکه‌ نیمان به‌یکرین، منیش هه‌روه‌ک هه‌موو منالیکی دیکه‌ که‌ تامه‌زۆی شتیکی زۆر خۆش بیت وه‌پێی نه‌دریت ده‌ستم کرد به‌گریان، بۆیه دایکم دلی نه‌رم بوو به‌هه‌رحالی‌ک بوو بۆی کریم منیش په‌راوه‌که‌م نایه‌سه‌ردلم وه‌ ورد کرد که‌وتمه‌ خۆیندنه‌وه‌ی، دل و ده‌روون و هه‌ست و هۆشی هه‌ژاندم تام و له‌زه‌تی زۆرم لی‌چه‌شت، له‌زه‌تیکی زیاتر له‌له‌زه‌تی خواردنی سه‌برسیتی، زیاتر له‌له‌زه‌تی پشوو‌دانی سه‌ره‌یلاکی، زیاتر له‌له‌زه‌ت و خۆشی جل و به‌رگی تازه‌ و جوانی رۆژی جه‌ژن.. له‌زه‌تیکی هه‌بوو تامم کرد ... به‌لام ناتوانم وه‌سفی بکه‌م). منه‌ج التریبه‌ النبویه للطفل / محمد نور عبدالحفیظ.

به‌پراستی بانگخوزان زۆر پێویسته‌ سوود له‌م ئه‌زموونه‌ وه‌ربگرن له‌په‌روه‌ده‌کرنی خۆیان و خه‌لكیدا.

***

دواوته

هاوه لانی پیغه مبه‌ر ﷺ هه‌رده‌م به‌دوای باشت‌ترین و خیرترین کاردا ده‌گه‌پان که‌بیکه‌ن و به‌هۆیه‌وه پله‌وپایه‌ی به‌رزیان ده‌ست بکه‌وئیت له‌لای خوای گه‌وره، هه‌روه‌ک ئه‌بوزه‌ر که‌پرسیاری کرد له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ: چ کرداریک زۆر په‌سه‌ند و گه‌وره‌یه؟ ئه‌ویش فه‌رموی: ئیمان و باوه‌ر به‌خوا و تیکۆشان له‌پری‌یدا. ئینجا وتی: ئه‌ی کام به‌نده‌یه‌ک ئازاد بکریت پاداشتی گه‌وره‌تره؟ له‌وه‌لامدا فه‌رموی: ئه‌و به‌نده‌یه‌ی که‌زۆر به‌نرخ و گرانه‌لای خاوه‌نه‌که‌ی. ئینجا وتی ئه‌گه‌ر ئه‌وانه‌م بۆ نه‌کرا؟ فه‌رموی: یاریده‌ی ئیش که‌ریکی پیشه‌سازیده، یان که‌سیک فی‌یری پیشه‌یه‌ک بکه ... ئینجا وتی: ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌شم بۆ نه‌کرا؟ فه‌رموی: شه‌ری خوٓت له‌مه‌ردوم لاده، ئه‌وه‌ش خیره و چاکه‌یه بۆ خوٓتی ده‌که‌یت^{۱۴}. بروادار ده‌بیٓت هه‌رچۆنیک بیٓت کاری ئیجابی بکات، چه‌ند توانای هه‌یه‌ بیخاته‌گه‌ر، ئه‌م‌پ‌رۆ دنیا‌ی کاره و سبه‌ینیٓش پاداشتی هه‌تا هه‌تایی.

بروادار مه‌کروه‌ه که‌ده‌ست له‌ئه‌ژنۆ دانیش‌ت، که‌نیشانه‌ی سستی و ده‌سته‌وسانی و بی‌هیزی و لاوازیه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دوعای ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: ﴿اللهم اني اعوذ بك من الهم والحزن واعوذ بك من العجز والكسل﴾. واته: (خوایه په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له‌خه‌م و خه‌ه‌ت، وه‌په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له‌ده‌سته‌پاچه‌ی و ده‌سته‌وسانی و ته‌مبه‌لی. به‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌فه‌رموده‌ پیرۆزه‌کانی رینمایی موسلمانانی ده‌کرد به‌ره‌و کارکردنی ئیجابی. بۆ نمونه: روژیک گوی له‌هاوه‌لیک بوو قسه‌ی به‌شه‌یتان

^{۱۴} بخاری و مسلم

دهوت، پیی فہرموو: ﴿لا تقل تعس الشيطان انك ان قلت ذلك انتفخ حتى يصير كالجلبل ويقول: صرعه بقوي، ولكن قل باسم الله فانه يتصاغر حتى يصبح كالذباب﴾^{۱۵} واتہ: (مہلئ شہیتان بہد بہخت بی، چونکہ شہیتان بہوہ دلئ خوُش دہبیٹ و لہ خوُشیا بہہیندہی شاخیک دہئاوسی و دہلیٹ: توانیم بہسہر ئہو موسلمانہدا زال بيم و بیخہمہ بیزارئ و ہلہی جنیودانہوہ ... بہلام لہ جیاتئ جنیودان بلئ: بہناوی خواوہ، بہوہ شہیتان بچوک دہبیٹہوہ تابہہیندہی میشیکی لی دیت ... واتہ: بہناوی خواوہ کاریکی ئیجابی بکہ). ئہمہ ہرہوک ئہوہیہ کہسیک دہست لہئہژنو دانیشیٹ و جنیوبہتاریکی بدات، ئایا چاکتر وانییہ ہہستیٹ و مؤمیک داگیرسینیٹ ؟ کہبہوہش تاریکی دہرہویٹہوہ... لہکوٹاییدا دہنگمان دہخہینہ پال دہنگی شاعیری خواناس مہحوی کہ دہلیٹ:

برا فیکری چرا کبریتی فرصت تالہدہستدایہ
 شہوی یہلدا لہ پیشہ رژی عومرت وختہ ئاوابئ
 بہراستی فرسہتہ چرای خیر و چاکہ داگیرسینین و شہوی زور تاریکی
 دنیا و قہبرو قیامہتمان پروناک بکہینہوہ ...

***

^{۱۵} الصحوة الاسلامية و هموم الوطن العربي والاسلامي / د. يوسف القرضاوي

وینهی مروقی بانگخوآز

داری بیبهر به و وههسی بؤخوت
نه لقت کیشن نه بهرد نه خهن بؤت
داری بهرداری ئیتر بهر پهل به
له سه ر خو و وچان له سه ر خو ده رکه
تا ژیری به جی نه چنی بهرت
سه د گه وچ و نه زان نه دهن ئازارت

نه حمهد موقتی زاده

گه‌شتی بانگخواران

پیشه‌گی

سوپاس و ستایش بۆ خوای پهروه‌ردگار و درودوسه‌لام له‌سه‌ر گیانی پیغه‌مبه‌رو یارو یاوه‌رانی..

له‌به‌شی یه‌که‌می ئەم زنجیره‌یه‌دا {سیمیای بانگخوازن} باسی پله‌ی به‌رزی بانگخوازی و هه‌ندی له‌خه‌سله‌ته‌کانی بانگخوازن کرد، وائیس‌تاش له‌م به‌شی دوهمه‌دا، هه‌ر له‌فه‌ره‌ه‌نگی بانگخوازنه‌وه، گه‌شتی چه‌ند بانگخوایزیک ده‌خه‌ینه‌روو که‌په‌په‌تی له‌په‌ندو ئامۆژگاری و وانه‌ی به‌سوود بۆ ریبوارانی ریی خوا، له‌خۆناسین و خۆگری‌و سوور بوون له‌سه‌ر هه‌ق و راستی، به‌هیوای به‌ده‌ست هینانی ره‌زامه‌ندی خوا و پشودانی یه‌که‌جاری له‌به‌هه‌شتی نه‌پراوه‌ی هه‌تا هه‌تایدا..

فه‌رمووده‌ی ئیغه‌مبه‌ری **خوایه** (ﷺ) که‌چوارده‌وری به‌هه‌شت به‌نا‌په‌حه‌تی و درک و دال ته‌ناوه‌و، به‌په‌چه‌وانه‌شه‌وه‌دۆزه‌خ به‌هه‌وا و ئاره‌زوو خۆشی کاتی ته‌ناوه‌و.. بۆیه بانگخوازن چاکی مه‌ردایه‌تی لی ده‌که‌ن به‌لادا و به‌هیممه‌تی به‌رزوه‌و، بی سل کردنه‌وه له‌نا‌په‌حه‌تی، به‌ره‌و به‌هه‌شت هه‌نگاو هه‌لده‌گرن..

(۱)

برواداره‌که‌ی سوره‌تی (یاسین)

قورئانی پیروژ بانگه‌وازی سی نیغه‌مبه‌رو برواداریک له‌سوره‌تی (یس) دا باس ده‌کات، تاببیته سه‌رمه‌شق بو بانگخوازنی نوممه‌تی حه‌زه‌تی (محمد ﷺ) و ده‌فهرمویت: ﴿وَأَضْرَبَ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿۱۳﴾ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿۱۴﴾﴾

یس: ۱۳ - ۱۴ واته:

(سه‌رگوزه‌شته‌ی شهو شاره باس بکه بو خه‌لکی که پیغه‌مبه‌ره‌کان چوون بو‌لایان.. کاتی دوو پیغه‌مبه‌رمان بو ناردن بروایان پی نه‌کردن، بو‌یه یغه‌مبه‌ری سیهه‌میشمان بو ره‌وانه‌کردن، جاهه‌رسیکیان به‌دانیشتوانی شاریان راگه‌یاند که شه‌وان پیغه‌مبه‌ری خوان بو‌یان..).

شه‌وانیش ده‌ستیان کرد به‌ره‌خنه‌گرتن لییان، شهو ره‌خنه‌یه‌ی که‌به‌دریژایی میژوو له هه‌موو پیغه‌مبه‌ری گیراوه، گوايه چۆن ده‌بیت پیغه‌مبه‌ران ئاده‌می بن، به‌لکو ده‌بیت مه‌لاییکه‌ت بن، هه‌روه‌ک قورئان ده‌فهرمویت ﴿قَالُوا مَا آتٰكُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ﴾

یس: ۱۵ واته / دانیشتوانی شاره‌که وتیان: ئیوه هه‌روه‌ک ئیمه

ئاده‌مین، وه‌خوای میه‌ره‌بان هیچی نه‌ناردۆته خواره‌وه بوتان، ئیوه درۆزن و جگه له‌درۆ راست ناکه‌ن که ده‌لین ئیمه پیغه‌مبه‌رین. شه‌وانیش فهرموویان

﴿ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلْغُ
 الْمُبِينُ ﴿١٧﴾ ﴾

واته / پهروه دگارمان ئاگاداره و شاهیده که نیمه بهراستی ره وانه کراوین بولای
 ئیوه، وه نیمه ش تنها ئه وه مان له سهره به چاکی ئاگادارتان بکهینه وه و په یامی
 خوايیتان پی رابگهینه نین.

﴿ قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجِمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ
 أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ ﴾

واته / خه لکه که وتیان: بهراستی نیمه ههست به شوم
 و نه گبه تی ده که یین به هوی ئیوه وه، جا بویه ئه گهر وازنه هینن ئه واه به رده
 بارانتان ده که یین و له لایه نمانه وه دوو چاری سزایه کی سهخت ده بن..

﴿ قَالُوا طَيَّرْنَاكُمْ مَعَكُمْ إِنَّ دُكْرَتُمْ لَبَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ ﴾

واته / پیغه مبه ره کان پیمان فهرموون: خوتان مایه ی شوومی و
 به دبه ختین، به هوی کرده وی به دو خرابتانه وه یه دوو چاری هه چیه ک ببن...
 ئه گهر ئیوه ئاموژگاری به نه گبه تی بزائن، وه پاداشتی ئه و چاکیه به هه ره شه و
 به رده باران کردن بده نه وه، مانای وایه ئیوه گه لیک کی سه رکه شن و له سنووری
 ههق و راستی ده رچوون و زیاده ره وی ده که ن..

له و گه له پیایه ک ئاموژگاری پیغه مبه ره کانی وهرگرتبوو، وه باوه رپیکی
 راسته قینه ی هینابوو، باوه رپیک که هه مووگیانی هینایه بزووتن و نه ی توانی
 ده ست به کلاوه کی خویه وه بگریو له گوشه یه کی دووره وه دانیشیو بی دنک
 بیت..

تهو پیاوه بانگخوازه، له‌وپه‌ری شاره‌وه به‌په‌له هات بو ته‌وه‌ی ئه‌رکی سه‌رشانی خو‌ی به‌جی بگه‌یه‌نیو له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ره‌کاندا نامۆژگاری گه‌له‌که‌ی بکات..

قورئانی پیرۆز ده‌فه‌رموویت: ﴿ وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ

يُنْقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ

مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ یس: ١٩ - ٢١ ، واته / له‌و په‌ری شاره‌وه پیاویکی

برو‌ادار هات و فه‌رمووی: ئه‌ی گه‌له‌که‌م دوای پیغه‌مبه‌ران بکه‌ون.. دوای که‌سی بکه‌ون که‌داوای هیچ پاره‌و کره‌یه‌کتان لی ناکات له‌سه‌ر نامۆژگاریه‌کانی، هیچ به‌رزه‌وه‌ندیه‌کی دنیایی‌و ماددی نیه له‌مه‌سه‌له‌که‌داو ته‌وانه‌ ریگه‌ی راستیان گرتووه‌و خوا هه‌یدایه‌تی دا‌ون. باشه‌ بو‌جی من ته‌و خوایه‌ نه‌په‌رستم که‌دروستی کردووم و منیش و ئیوه‌ش هه‌ر بو‌لای ته‌و ده‌گه‌په‌ینه‌وه‌..

﴿ اَتَّخِذْ مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً إِن يُرِدِنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ

شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّي إِذًا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ یس: ٢٣ - ٢٤

واته / ئایا‌جگه‌ له‌ خوای گه‌وره، چه‌ند په‌رستراوی تر بو‌ خو‌م بریار بده‌م که‌هه‌یجیان بده‌ست نه‌بیو ته‌گه‌ر خوای میه‌ره‌بان دوو‌چاری زیانی‌کم بکات، تکاو شه‌فاعه‌تیان هیچ سوودیکم پی نه‌گه‌یه‌نیو نه‌توانن من پرزگار بکه‌ن.. ده‌ی ته‌گه‌ر شتی وابکه‌م بی گو‌مان له‌ناو گو‌م‌په‌یه‌یه‌کی زۆر روون وناشکرادام..

ئنج‌ا ته‌م پیاوه به‌هه‌مه‌ته‌ بانگخوازه ئی‌مان و برواکه‌ی خو‌ی را‌گه‌یان‌دو فه‌رمووی: هه‌موان به‌ شایه‌ت بن که‌من با‌وه‌رم به‌په‌روه‌رد‌گارتان هه‌یناوه‌..

خه لکه کهش له جیاتی شهوی دواي ههق و راستی بکهون، په لاماری شه بانگخوازنه بیان داو شه هیدیان کرد.. قورثانیس په رده له سهر شه به شهی چیرۆکه که داته داته وه و له چهند ئایه تهی تر دا په رده له سهر قیامت هه لده داته وه و باسی سهره نجامی شه و شه هیده بانگخوازنه ده کات و ده فه رمویت: ﴿قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ ۗ قَالَ يَلِيَّتَ قَوْمِي يَعْلمُونَ ﴿٢٦﴾﴾ یس:

٢٦ واته / واته بهو پیاوه پرواداره و ترا: فه رموو بچۆره ناو به ههشت

ئجنا پاش شهوی که شه و پاداشته گه ورهیه ی وهرگرت و بهو پله و پیاوه بهرزه گه یشت وتی: خۆزگه گه له کهم بیان زانیایه که خوی په روه دگرم جۆن لیم خوش بووه و ریزی لیگرتووم و کردوومی بهیه کی له ریزلیگیراوان.

به ئی.. بانگخوازن دهبی له وانهیه باش تی بگهن، وه بزنان که شه هیدی و له رپگه یاندا شه گهر خوا بیهوی پیمان ببه خشی..

ئجنا قورثانی پیروژ دپته سهر باسی سهره نجامی شه و گه له سته مکاره و ده فه رمویت: ﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿٢٨﴾﴾ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ

بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿٢٨﴾﴾

صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَمِدٌ ﴿٢٩﴾﴾ یس: ٢٨ - ٢٩. واته / پاش

شه و پرواداره، هپچ له شکریکمان له ئاسمانه وه نه نارده خواره وه بو سهر گه له که ی، وه تنهها به هوی دهنگیکی گه وره وه له ناومان بردن و، وه کئ ناگر له شوینی خۆیان دامردنه وه..

به‌لی.. ته‌مه سوننه‌تی خوايه له بونه‌وه‌ردا، پيغه‌مبه‌ران و بانگخوازان ده‌نيريت
بوّ وشيار کرده‌وهی مه‌ردوم، جا ته‌وان ته‌نھا راگه‌ياندنیکي چاکيان له‌سه‌ره‌و
هيچي تر، پاشان سه‌رکه‌ون يان شه‌هيد ببن پاداشتي گه‌وره‌و پله‌وپايه‌ی
به‌رزيان ده‌ست ده‌که‌وی لای خوا.. وه‌ببباوه‌ران و سسته‌مکارانیش دووچاری
پيسوايي و سزای دنيا و تاخيره‌ت ده‌بن..

***

(۲)

برواداره‌که‌ی نالی فیرعه‌ون

قورئانی پیروژ سهر گوزه‌شته‌ی حه‌زره‌تی (موسا) سه‌لامی خوای لی بیت و برواداره‌که‌ی (آل فرعون) توّمار ده‌کات و ده‌فهرمویت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكٰفِرِينَ اِلَّا فِي ضَلٰلٍ ﴿۲۵﴾ غافر: ۲۵ واته / به‌راستی موسامان به‌به‌لگه‌و نیشانه‌ی به‌هیزه‌وه نارد بۆلای فیرعه‌ون و هامان و قارون.. جاکاتی حه‌زره‌تی موسا (سه‌لامی خوای لی بی) په‌یامی خوای پی پراگه‌یاندن، له وه‌لامیدا وتیان: موسا جادوگه‌ریکی درۆزنه و برپاریاندا که‌نیرینه‌یان قپ بکه‌ن و بیان کوژن و ئافره‌تانیان به‌یلنه‌وه.. که‌ئه‌مه‌ش به‌راستی پیلانیکی گلاوبوو بۆ له ناوردنی (بنی اسرائیل). وه‌فیرعه‌ون بۆیه ئافره‌تی ده‌هیشته‌وه، چونکه باش ده‌یزانی که‌مانه‌وه‌ی ئافره‌تان به‌بی پیاو توشی لادان و فه‌سادیان ده‌کات و که ئه‌وه‌ش بیگومان ههر تیاچوونه.

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي اَقْتُلْ مُوسٰی وَلْيَدْعُ رَبِّيَ ۗ اِنِّيْ اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِيْنَكُمْ ۗ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِي الْاَرْضِ الْفَسَادَ ﴿۲۶﴾ غافر: ۲۶ واته /

فیرعه‌ون له بانگه‌وازه‌که‌ی موسا رقی هه‌ستاو به وه‌زیره‌کانی به‌رده‌ستی خو‌ی وت: وازم لی بینن موسا ئه‌کوژم، جا باموسا هاوار له په‌روه‌ردگاره‌که‌ی بکات

بیت به هانا یه وه، چونکه من ده ترسم که ناینی نیوه بگوری، یان فه سادو ناژاوه
بنیته وه له میسر دا.

دنیا ههروابووه، هه میسه پیاو خراپ و سته مکاران خو یان به چاکه کار دا وه ته
قه له م و بانگخوآزان و چاکه کار انیشیان به ناژاوه چیو خراپه کار خسته وه ته پیش
چاو.. موساش (سه لامی خوای لی بیت) راسته ته نها خو یو برا که ی بروادارن،
به لام پشت و پهنای به خوا قایمه، بویه رایگه یانند و فه رموی: به راستی من
په نا نه گرم به خوا که په روه ردگاری منیش و نیوه شه، له هه موو خو به زل
زانیکی له خو بایی سته مکار که پروای به پروژی دوایی نیبه.

تا له م کاتی کیشمه کیشه ی نیوان هه ق و ناهه ق دا، که پاله وانه کانی حه زره تی
موسا و هارون بوون له به رام بهر فیرعه ون و ده سته و دایره که ی دا، پیاویکی
بانگخوآزی به هیممه ت که له (ال فرعون) بوو، هاته مهیدانی خه باته وه و روو به

فیرعه ون و داروده سته که ی فه رموی: ﴿ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ

فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ

بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا

يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدْكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

﴿ غافر: ۲۸ واته / پیاویکی خاوهن باوه ر له ده سته ی

فیرعه ون (که پروا که ی خو ی ناشکرا نه کرد بوو) له پروی ناموژگاریه وه به
که له که ی وت: نایا نیوه که سی ده کوژن که بلیت (الله) خداو په روه ردگاری
منه؟ له که له شه و شدا که لی موعجیزه ی له خوای خو یه وه بو هیناون، نه که ر

بَلِّينَ دَرُوْ دَه‌کات شه‌وه تُوْبالی درُوْکه به‌ته‌ستوی خُوْیه‌تی، وه شه‌گهر پُراست بکا شه‌وه هه‌ندی له‌وه سزایانه‌ی که هه‌ره‌شه‌یان پی شه‌کا ده‌گات به‌ نیوه. جاله‌مه زیاتر زیاده‌ره‌وی مه‌که‌ن چونکه به‌ راستی خوا هیدایه‌تی که‌سیک نادات که‌زیاده ره‌وی بکات و درُوْزن بیت.

﴿يَنْقَوْمِر لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَهْرِيْنَ فِي الْاَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اَللّٰهِ اِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا اُرِيْكُمْ اِلَّا مَا اُرِيْ وَمَا اَهْدِيْكُمْ اِلَّا سَبِيْلَ

الرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ **غافر: ٢٩** تنجا باوه‌رداره‌که پپی وتن: شه‌ی گه‌له‌که‌م شه‌مه‌رُوْ نیوه مال و دارایی زُوْرتان هه‌یه و له‌زه‌ویدا ده‌ست رُوْیشتون، باشه شه‌گهر تووشی زیان و نارَه‌حه‌تی بووین له‌خواوه، کی فریامان ده‌که‌ویت؟ جاله‌ویدا فیرعه‌ون به‌وه قسانه نارَه‌حه‌ت بوو، بُوْیه وتی: قسه ههر قسه‌ی منه‌وه، هه‌رچی ببینم ههر شه‌وه‌ش پیشانی نیوه ده‌ده‌م و وه‌شه‌وه‌ش که‌پیتان ده‌لیم ریگه‌ی چاک و پیرُوْزو سه‌رفرازییه ..

﴿وَيَنْقَوْمِر اِنِّيْ اَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿٣١﴾ يَوْمَ تُؤَلُّونَ مَدْبِرِيْنَ مَا لَكُمْ

مِّنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍ ﴿٣٢﴾ **غافر: ٣٢**

- ٣٣ واته / شه‌وه پپاوه خاوه‌ن باوه‌ره وتی: گه‌له‌که‌م من ده‌ترسم دووچاری سزای شه‌وه‌رُوْژانه ببن که‌به‌سه‌ر ده‌سته‌وه تا‌قمه کافره‌کانی پیشین دا هاتن، من ده‌ترسم وه‌ک گه‌لی نوح و عاد و ثمود و گه‌لانی دوا‌ی شه‌واتتان به‌سه‌رییت، ئاشکرایه که خاوه‌ندیش نایه‌وی سته‌م له‌به‌نده‌کانی خُوْی بکات، واته کاتی سزایان ده‌دات سزادانه‌که‌ی هه‌قه‌وه تاوانبارن موسته‌حه‌قی شه‌وه سزاو تو‌له‌یه‌ن.

که‌له‌که‌م من ده‌ترسم له‌سزای سه‌ختی قیامه‌تتان، نه‌و پرژده‌ی که بانگی یه‌کتری ده‌که‌ن و‌که‌س به‌هانای که‌سه‌وه ناچیت.. نه‌و پرژده‌ی ده‌تانه‌وی له‌ساحه‌ی مه‌حشه‌ردا ږاکه‌ن و ده‌ریاز ببن، به‌لام بی سووده‌و ده‌ریاز نابن و که‌س نییبه جگه له‌خوا فریای به‌نده‌کانی بکه‌وی.. جاهه‌رکه‌س به‌هوی کرده‌وی خراپی‌یه‌وه خوا گومرای بکات که‌س نییبه هیدایه‌تی بدات..

﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِّمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن نَّبْعَثَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكِ يُضِلُّ اللَّهُ مَن هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ﴾ **غافر: ۳۴** واته /

به‌راستی له‌مه‌و پیش هه‌زده‌تی (یوسف) سه‌لامی خوی لی بیت، هات بولاتان به‌به‌لگه‌و نیشانه‌وه، که‌چی نیوه باوه‌رتان پیی نه‌هانوی تانیستاش هه‌ر له دوودلیو گومانان به‌رامبه‌ری، جا کاتی کوچی دواپی‌کرد و‌تتان نیتر له پاش (یوسف) خوا که‌سی تر نانیری به‌ پیغه‌مبه‌ری، وه به‌وشیوه‌یه گومراو سه‌رلیشیواو بوون، وه خواش گومرای نه‌کات نه‌وه‌ی زیاده‌ره‌وی بکاو به‌د گومان بیت به‌رامبه‌ر خوا و پیغه‌مبه‌ره‌کانی..

﴿الَّذِينَ تَجِدُلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ كَبِيرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا كَذَلِكِ يَلْبَغُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾ **غافر: ۳۵** واته / نه‌وانه‌ی موجداه‌له نه‌که‌ن له‌بارده‌ی ثایه‌ته‌کانی

خواوه به‌بی به‌لگه‌و نیشانه‌یه‌ک که بۆیان هاتبت، نه‌وانه تاوانیان زۆر گه‌وره‌یه

له‌لای خواو له‌لای باوه‌پداران، وه همر که‌سی خوی به‌زل بزانیو به‌سته‌مکاری
دوای به‌رنامه‌ی خوا نه‌که‌ویت، شه‌وه مؤر شه‌نری به‌ دل‌یا.

﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَنْهَمْنُنُ ابْنُ لِي صَرَحًا لَعَلِّي أَتْلُجُ الْأَسْبَبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَبَ
الْسَّمَوَاتِ فَأَطَّلَعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لِأَظُنُّهُ كَذِبًا ۚ وَكَذَلِكَ زَيْنَ
لِفِرْعَوْنَ سُوءِ عَمَلِهِ ۚ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي
تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ ﴾ غافر: ۳۶ - ۳۷ واته / بو سهر قال کردنی جه‌ماو‌ه‌رو دوور

خستنه‌وه‌یان له هه‌ق و راستی، فیرعه‌ون به هامانی وه‌زیری ووت: شه‌ی هامان
قه‌لایه‌کی به‌رزم بو دروست بکه، به‌لکو به‌هویه‌وه بگه‌مه ناسمانه‌کان و
خواکه‌ی موسا ببینم وه به‌راستی من موسا به‌درۆزن ده‌زانم.. به‌لی به‌و جوړه
کرده‌وه خراپه‌کانی فیرعه‌ون له‌بهر چاوی جوان کرابوو، وه‌فرو فیلی فیرعه‌ونیش
له‌زیان زیاتر هه‌یچ سوودیک‌ی پی نه‌گه‌یانندن.

﴿ وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَنْقُومِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾
يَنْقُومِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعُ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾
مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا تَجْزِي إِلَّا مِثْلَهَا ۗ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ
أُتِيَ ۗ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ۗ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ
حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ ﴾ غافر: ۳۸ - ۴۰ واته / بانگخوازه بروداره‌که پیی وتن:

شه‌ی گه‌له‌که‌م شوینم بکه‌ون رپی راستتان پیشان ده‌ده‌م، شه‌ی گه‌له‌که‌م شه‌م ژیبانی

دنياه پراباردنيكي كاتتويهو بهراستي نارامگاي هه‌تاهه‌تايي له دوا پرژدايه ، ههركه‌سي خراپه بكا به‌پيي نه‌وه تولهي لي ده‌سينريو ههر كه‌سيكيش كرده‌وي چاك بكا نير بي يان مي -به‌مه‌رجي پروادارييت- نه‌وانه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وهو پرؤزي بي شوماري بي نه‌ندانزيان بي ده‌دريت..

﴿ وَيَقَوْمٍ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَةِ وَتَدْعُونِي إِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾
 تَدْعُونِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ
 إِلَى الْعَزِيزِ الْعَفْوَ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي
 الدُّنْيَا وَلَا فِي الآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدْنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ
 النَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسْتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفِوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ
 إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ غافر: ٤١ - ٤٤ واته / زور به‌لامه‌وه

سه‌يره من ئيوه بو سه‌رفرازي بانگ ده‌كه‌م و كه‌چي ئيوه‌ش من بو ناگري دؤزه‌خ بانگ ده‌كهن، بانگم ده‌كهن كه كوفريكه‌م به خوا و هاوه‌لي بو برياريدهم به‌نه‌زاني، وه من بانگتان ده‌كه‌م بؤلاي خواي به‌ده‌سه‌لاتي لي خوش بو، به‌راستي نه‌وي ئيوه من بانگ ده‌كهن بو په‌رستني، هيچ تواناو ده‌سه‌لاتيكي نيبه له دنياو له ئاخيره‌ت دا، وه گه‌رانه‌وي هه‌مووشمان ههر بؤلاي خوايه‌و، نه‌وانه‌ش كه زياده ره‌وي ده‌كهن و باوه‌ر ناهينن ده‌بنه هاوه‌ل و هاوده‌مي ناگري دؤزه‌خ. جا پرؤزي خوي بييري قسه‌كاني منتان ده‌كه‌ويته‌وه، ده‌زانن كه‌من چهنده دلسؤزو خه‌م خورتان بووم..

به‌لام دیاره‌ئو گه‌له سته‌مکاره، نه‌ک هه‌ر بر‌وانه‌هینن، به‌لکو ده‌که‌ونه هه‌ره‌شه‌ی کوشتن لیبی بزیه‌ پیمان ده‌لی.. چیتان له‌ده‌ست دی بی‌که‌ن، من خۆم دا‌وته ده‌ست خواو‌ ئه‌ویش بینایه‌ به‌هه‌موو به‌نده‌کانی‌و هیچی لی ون ناییت..

﴿فَوْقَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾
 النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾﴾ **غافر: ٤٥ - ٤٦** واته / خوا‌ی گه‌وره

ئهو بانگخوازه‌ی پاراست له‌ پیلانی دوژمنان و فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌شی دووچاری سزای سه‌خت بوون، به‌یانیان و ئیواران پانه‌نوینرین به‌سه‌ر ئاگرداو له‌قه‌بره‌کانیان دا سزا ده‌درین، جا له‌رۆژی قیامه‌تیش دا به‌ فریشه‌ی به‌رپرسیاری سزا ده‌وتری: فیرعه‌ون و ده‌سته‌و دایره‌که‌ی بخه‌ره دۆزه‌خه‌وه بۆ چه‌شتنی نا‌ره‌حه‌ترین سزاو ئازار..

قورثانی پیروژ به‌ دریزی باسی ئه‌زموونی بانگه‌وازی ئهو پیاوه بر‌واداره‌ی کرد، تا بیته‌ په‌ندو ئامۆژگاری بۆ بانگخوازان له‌ گشت کات و شوینیک دا، جا هه‌رچه‌ند بر‌واداره بانگخوازه‌که‌ی (سووره‌تی یس) شه‌هید بوو، به‌لام ئه‌م بانگخوازه‌ی تر خواوه‌ند پاراستی له‌ فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی‌و سه‌ره‌نجام بانگه‌وازی هه‌ق و راستی سه‌رکه‌وت و سته‌مکارانیش له‌ دنیاو له‌ ئاخیره‌ت دا ریسوا بوون..

جا قورثان پاش ئه‌وه‌ی به‌چه‌ند ئایه‌تیک باسی حالی دۆزه‌خه‌ی‌ئهو سته‌مکارانه ده‌کات، ئنجا دیته‌ سه‌ر ئهو وانیه‌ی که ده‌بیت له‌و چیرۆکه‌وه فیری بین که

ده‌فهرمویت: ﴿ إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ ﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذِرَتُهُمْ ط وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٥١﴾ **غافر: ٥١ - ٥٢** - واته / به‌راستی ئیمه پیغه‌مبه‌رانمان

و پرواداران له دنیاو له تاخیرهت دا سه‌رده‌خه‌ین له رۆژئیک دا که پروییانوی سته‌مکاران وهرناگیریو به‌له‌عنهت ده‌کرین و دۆزه‌خی سه‌ختیش ههر بۆ نه‌وانه..

تیبینی / ئهم ته‌زمونه‌ی بانگخوزه‌که‌ی ده‌سته‌ی فی‌رعه‌ون دووباره بۆوه، نه‌مجاره‌یان پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌لای که‌عبه‌دا نویژی ده‌کرد (عقبه‌کوری معیط) هات و عه‌باکه‌ی له ملی پیغه‌مبه‌ردا باداو به‌جۆریک توندی کرد خه‌ریک بوو بیخنکینت، ئا له‌ویدا ته‌بویکر هات و قۆلی گرت و دووری خسته‌وه‌و فهرمووی: ﴿ اتَّقَتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ

بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ ط ﴾ **غافر: ٢٨** واته / ئایا ئیوه ته‌و پیاوه ده‌کوژن که ده‌لی: خوا په‌روه‌ردگارمه، وه له‌سه‌ر ته‌وه‌ش به‌لگه‌و نیشانه‌ی ئاشکرای بۆ هیناون له‌لایهن په‌روه‌ردگار تانه‌وه‌؟ ... (بوخاری ئهم رووداوه‌ی گیراوه‌ته‌وه).

(۳)

یونس عليه السلام

خوای پهروهردگار چه زره‌تی (یونس) سه‌لامی خوای لی بیټ نارد بۆلای سه‌ده هزار که‌سیک که بانگیان بکات به‌ره و ئیسلامه‌تی، پاش هه‌ولیکی زۆر نه‌هاتن به‌ده‌مییه‌وه و سوور بوون له‌سه‌ر کفرو هاوه‌ل بۆ خوا په‌یدا کردن، بۆیه ترساندن به‌سزایه‌کی نزیک که‌له‌ناویان ده‌بات، وه‌به‌داخ و رقیکی زۆره‌وه به‌جیی هیشتن، تا گه‌یشته قه‌راخ ده‌ریا و سواری که‌شتیه‌کی پر بارو زه‌لام بوو. له‌ ناو ده‌ریادا بایه‌کی به‌هیز هه‌لی کردو خه‌ریک بوو که‌شتیه‌که ژیره‌وه ژوور بیټ و نوqm بین، هه‌مووان رایان هاته‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌یه‌کیکی تاوانباریان تیداپه‌وه ده‌بی قورعه‌ی بۆ بکریت و فری بدریته‌ ناو ده‌ریاکه‌وه، تا که‌شتیه‌که‌وه سه‌رنشینه‌کانی رزگاریان بیټ.

له‌ قورعه‌که‌دا چه‌زه‌ته‌تی (یونس) ده‌رچوو، بۆیه هه‌لیان دایه‌ ناو ده‌ریاکه‌وه، به‌فه‌رمانی خوا نه‌هه‌نگیک هه‌لی لوشی و له‌سکی خۆیدا به‌ندی کرد.

به‌لی تادوینت بوو، چه‌زه‌ته‌تی (یونس) سه‌لامی خوای لی بیټ پیغه‌مبه‌ریکی بانگخواز بوو، به‌پیی فه‌رموده خواوه‌ند ره‌حمه‌تی ده‌باراند به‌سه‌ریدا، ئه‌هلی ئاسمانه‌کان و زه‌وی ته‌نانه‌ت میروله‌ له‌ شاره‌که‌یدا و نه‌هه‌نگه‌کان له‌ده‌ریادا دۆعای خیریان بۆ ده‌کرد، که‌چی ئه‌مپۆ هه‌ر ئه‌وه‌نده به‌ ئیجتهدای خۆی به‌بی مؤله‌ت وه‌رگرتن له‌ په‌روهردگار بانگه‌وازه‌که‌ی به‌جی هیشت، نه‌هه‌نگک له‌سکی خۆیدا به‌ندی کردو لۆمه‌ی هاته‌سه‌ر.

شَجَرَةً مِّن يَّقْطِينٍ ﴿٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿٤٧﴾

فَمَا مَنُوا فَمَتَّعْنَاهُم إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٨﴾ ﴿الصفات: ١٤٥ - ١٤٨ واته /

به‌هوی په‌شیمان بونه‌که‌یه‌وه په‌شیمان دایه سهر زه‌وی‌په‌کی بی دارو دره‌خت، له کاتیک دا که ناساغ و نه‌خوش بوو، وه بو‌ئه‌وه‌ی سیبهری بو‌بکه‌ین، دره‌ختیکمان له ژوور سهری پرواند.. تنجا ناردمانه‌وه بو‌لای گه‌له‌که‌ی که سه‌د هزار که‌سیک یان زیاتر ده‌بون، ته‌وانیش له‌بهر ته‌وه‌ی بیشتر پروایان هینا، سازمان له‌سهر هه‌لگرتن و مؤله‌تمان دان تا ته‌و ته‌جه‌له‌ی که‌بو‌مان دیاری کردبون.

قورئانی پیروز مه‌به‌ستیتی که له‌م سهر کوزه‌شته‌و ته‌زمونه وانه وه‌ربگیری، بویه به‌حه‌زرتی (محمد) ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ

كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَا أَن تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِّن

رَبِّهِ لَنُبَذَ بِالْعُرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ ﴿القلم: ٤٨ - ٤٩ واته / دان

به‌خۆتا بگروه و چاوه‌پیی حوکم و فه‌رمانی په‌روه‌ردگارت بکه، وه‌ک هاورپیو هاوده‌می نه‌هه‌نگه‌که مه‌به (واته‌حه‌زرتی-یونس) کاتیک به‌داخ و خه‌میکی زوره‌وه بانگی په‌روه‌ردگاری کرد، جا ته‌گهر میهره‌بانیه‌ک له‌لایهن خواوه فریای نه‌که‌وتایه، فپی ده‌درایه ده‌شتیکی پروته‌وه، وه‌ته‌و به‌د ناو ده‌بوو، وه سه‌رزنشت ده‌کرا، له‌سهر به‌جی هیشتنی بانگه‌وازه‌که‌ی، تنجا په‌روه‌ردگاری هه‌لی بژارده‌وه‌و لیبی خوش بوو، وه‌گیرای به‌یه‌کیک له‌پیاوچاکان.

بانگخوازان زۆر پیویسته به چاکی له شه‌رکی سه‌ر شانیان تی بگهن، که شه‌ویش خستنه گه‌ری هه‌موو تواناکانیانه‌و پاشان چاوه‌ری کردنی سه‌ره‌نجامه، که به‌ده‌ست خوای میه‌ره‌بانی به‌توانایه.. په‌روه‌ردگار به پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌فه‌رمویت:

﴿ فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَطِعْ مَنَّهُمْ ءَأِثْمًا أَوْ كُفُورًا ۝٢٤﴾ **الإنسان: ٢٤**

واته / چاوه‌روانی فه‌رمان و هوکمی په‌روه‌ردگار ت به، وه به‌گویی هیچ یه‌کی له‌وگونا‌ه‌بارو کافرا‌نه مه‌که، که راستیه‌کان ده‌شارنه‌وه‌و ناسوپاسی ده‌که‌ن. هه‌روه‌ها له سووره‌تی (الرعد) دا‌ئیه‌تی (٤٠) ده‌فه‌رمویت:

﴿ وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ

وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ۝٤١﴾ واته / شه‌گه‌ر پيشانت بده‌ین له‌ناو‌بردنی کافره‌کان

هه‌روه‌ک په‌یمانمان داو‌ییت، یان بتم‌رینین و نه‌ی بینیت، ته‌نها تو شه‌وه‌ت له‌سه‌ره که بانگه‌واز بکه‌یت و هه‌ق و راستی رابگه‌یه‌نیت، وه‌له‌سه‌ر ئیمه‌شه پرسیار له‌کرده‌وی خه‌لکی بکه‌ین و حسابیان له‌گه‌ل بکه‌ین. ئنجا ده‌فه‌رمویت:

﴿ أَوْلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۗ وَاللَّهُ تَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ

لِحُكْمِهِ ۗ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ

الْمَكْرُ جَمِيعًا ۗ يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ الْكُفْرُ لِمَنْ عُقِيَ

الْدَّارِ ۝٤١﴾ **الرعد: ٤١ - ٤٢** واته / ئایا نایینن که چۆن ئیمه‌ سنووری

دهسه لاتی کافره کان کم ده کهینه وه و زهوی له ژیر دهستیان دردینین و ده پخینه ژیر دهستی موسولمانانه وه، ههر خواجه که فرمان و بریار ددات و کس نییه بتوانی فرمان و بریاری شه و بگۆری یان ههلی وهشینیه وه، وه خوا لپرسیینه وه که ی خیرایه، ههر چند شه گهر ماوه یه کیش مؤله تیان بدات له بهر حیکمه تیک که خۆی ده یزانی..

بی گومان بی پروایانی پیشوو دوژمنایه تی پیغه مبه ره کان یان کردو پیلانی خراپیان بو دانان، ئیمه ناگاداری هه موو پیلانه کان بوین، وه خوا ده زانیت ههر که سیک چی ده کات و نیازی چیه، که واته پیلانی بی باوه ران به هیچ درده چیت و خوا وه ند تۆله یان لی ده سینیت. وه له مه و دوا بو یان درده که ویت که سه ره نجامی چاک و پاشه رۆژی کامهرانی بوکی ده بیت.

بهلی بانگخوازن ده بیت سنووری کاری خو یان بزائن و به شه ده ب بن له خزمه ت په ره ورد گاردا، وه باش بزائن که خوا په له ناکات له بهر په له ی کهس و، خوا وه ند یاسا (سنن) ی دانا وه، که ده بیت ره چاو بکریت.. تنجا هه ره شه وه که خوا وه ند بریاره و (حاکم) ه ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ﴾ **التين: ٨** ئایا خوا وه ند چاکترین (حاکم) نیه.. به لی.. خوی به ده سه لات هه روایه..

شه و تا ههر له دنیا دا شه گهر سه یری پۆلیسیکی بهر درگای ژووری مه حکمه مه بکه یین، ده بیینین ته نها شه وه ی له سه ره خه لکه که بانکه بکاته ژوره وه و شه وه ی بو ی دیاری کرا وه به چاکی شه نجامی بدات، ئیتتر بو ی نیه په له بکات له حوکمی حاکمه که دا و بو ی نییه هیچ بلیت، چونکه حاکمه که خۆی باشتر مه سه له که ی تاوو توی کردوو وه خۆی بهر پر سیاره له (حوکم) دانه که ییدا. شه مه

حاکمیکي ئاده میزاد ، که (معصوم) نیه و ره ننگه به چاکي راستی مه سه له کان
نه پیکبو بکه ویته هه له وه ، دهی باشه ته گهر خوای زانای دانای داد پهره وری
ئاگادار به هه موو شتیک حاکم بیت؟! بانگخوزان ده بیت چه نده دلتیاو به ئارام

بن . . .

***

(٤)

تیشکی له سهر رووداوه کان

خوای پهروهردگار له قورثانی پیروژدا تیشک دهخاته سهر رووداوه کان و زۆر لایهنی نادیارای رووداوه کان دهخاته روو، بهمهش پهروهردهی موسلمانان دهکات، بهجوړیک که له دهستی قودرهتی پهروهردگار تی بگن له پشت رووداوه کانه وه، بو نمونه، قورثان به دریژی باسی جهنگی بهدرو ئو خودو خندهق و... هتد کردوه، که لیره دا تهنها ئاماژه به چهند ئایه تیک ده که یین له سوورتهتی (أنفال) دا که له دوای جهنگی بهدر هاتوته خواره وه.. ﴿كَمَا

أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَرِهُونَ
تُجَدِّلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ

يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾ الأنفال: ٥ - ٦

واته / ههر وهک چۆن پهروهردگارت توژی له ماله کهت دهرهینا بهدهرهینانیکی راست و پهوا بهرهو بهدر بو جهنگ له گهله کافره کان، که ههر ئه وهش خیر بوو، بهراستی کو مه لیک له موسولمانان بیزارو دل گران بوون به برپاری شهر کردنه که، وهک ئه وهی به زۆر پهل کیش بکرین بهرهو مردن و هیچ چاریشیان نه بیت.. (ئه مانهش په رنگه بیانویان ئه وه بووبی که بو کاروان گرتن هاتوون نهک بو شه پری سوپایهک که سی ئه وهندهی خویمان بوون) جا بو یه ده مه قالی ده که ن له سهر ئه و مه سه له یه که ههق و راستیه و ئاینی پی سهرده که ویت.

﴿وَإِذْ يَعِدُّكُمْ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَطِيلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾﴾

الأنفال: ٧ - ٨ واته / یادی ئەو کاته بکه‌ن که خوا به‌ئینی دا به‌ئیه به مسۆگەر کردنی به‌کی له دوو ده‌سته و کۆمه‌له‌که، کاروان یان له‌شکری قوره‌یش، ئیه‌وش حه‌زت‌ان ده‌کرد کاروانه‌که‌تان چنک بکه‌ویو دوو‌چاری شه‌ر نه‌بن، به‌لام خوا وای به‌چاک زانی که کاروانه‌که ده‌رباز بیو روو‌به‌رووی کافره‌کان بی‌نه‌وه.. ئەمه‌ش بۆ‌ئوه‌وی هه‌ق به‌چه‌سپینیو ناهه‌قی‌ش له‌ناو به‌ریو کافره‌کان دو‌ابراو بکات. جا هه‌ر چه‌ند کافره تاوان‌باره‌کانیش ئەمه‌یان پی ناخۆش بیت.

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا

النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾﴾ **الأنفال: ٩ - ١٠**

واته / یادی ئەو کاته بکه، که له په‌روه‌ردگارتان پارانه‌وه، ئەویش هات به هانانانه‌وه، به‌وه‌ی که‌من هه‌زار فریشته‌تان بۆ ده‌نیرم، ناردنی ئەو فریشته‌نە‌ش خوا گه‌یرای به‌ مژده‌ی سه‌ر که‌وتن و دل ئارامیتان، وه سه‌رکه‌وتن ته‌نها له خواوه‌یه، به‌راستی خواوه‌ند به‌ده‌سه‌لاتی زالی کار دروسته.

﴿إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَأَضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَأَضْرِبُوا مِنْهُمْ

كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ الأنفال: ١٢ واته / دهر باز بوونی کاروانه که وه پرو به پرو و بونه وه له گهل کافره کاندا کاریکی سهخت و سامناک بوو، ترس و بیم دلی داگرتن، بویه خواوند و نه وزو خه وه نۆچکه ی بو ناردن، تا دلستان نارام بیته وه و ترسه که تان بپروات. وه له ئاسمانه وه بارانی کمان بو باراندن، بو ته وه ی پاکتان بکاته وه له بی دستنویژی گه وره و بچوک و خه یال و خه تهره ی شه ی تانتان له کول بکاته وه. (ئیبین وقه ییم) ده فهرموی: له وه شه وه دا خوا بارانیکی باراند که زیانی له کافره کان داو ناوچه که یانی کرد به قور و لیته و هاتوچۆیانی نار ه حهت کرد، به للام ناوچه ی موسلمانان کان به بارانه که لمه که ی جیگیر بوو کوتراه وه، که هاتوچۆ موسولمانانی پی ئاسان بوو وه بییان له لمه که دا نه ده چه قی، ههر وه ها ئاویان گرت و خو یان شت و سودیان لی بینی، خواوند ویستی حیکمه تی بارینی شه بارانه یان بو بخاته روو.

﴿إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَأَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا سَأَلَتِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَلرُّعْبَ فَأَضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَأَضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٣﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٤﴾ ذَلِكَ كَمَا فَعَلْتُمْ فَذُوقُوا وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٥﴾﴾ الأنفال: ١٢ - ١٤ . واته / یادی شه وه

بکهن که په روه ردگارت سروشی (وحی) نارد بو فریشته کان، که من له گه لستانم و کومه کتان ده که م، پرواداران دامه زراوو دل قايم بکهن، بی گومان ترس و بیم

ده‌خمه دلی کافره‌کانه‌وه و ئیوه‌ش بدن له‌سه‌ریان و به‌نجه‌یان بقرتینن و ده‌ستیان بپرن، ئه‌مه‌ش له‌بهر ئه‌وه‌ی که دژایه‌تی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان (ﷺ) کرد، وه هه‌رکه‌س دژی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) بوه‌سیت، ئه‌وا به‌راستی خوا تو‌له‌ی سه‌ختی لی ده‌سینت، ئه‌وه‌ش که‌باس کرا حوکم و برپاری خوا بوو، ده‌برۆن بیچیژن، وه به‌راستی بۆ کافران هه‌یه‌ سزای سه‌ختی ناگر.

ئجا پاش باسکردنی ئه‌و راستیانه‌ قورئان ئامۆژگاری موسولمانان ده‌کات و

ده‌فهرمویت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا

تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ ۝ وَمَنْ يُؤَلِّمَ يَوْمَئِذٍ دُبْرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ

مُتَحَيِّرًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ

الْمَصِيرُ ﴿الأنفال: ١٥ - ١٦﴾ واته / ئه‌ی ئه‌وانه‌ی برواتان هیناوه،

ئه‌گه‌ر به‌ دوژمن گه‌یشتن له‌ شه‌ردا، پشت هه‌لمه‌که‌ن، چونکه هه‌رکه‌س پشت هه‌لکات و بگه‌رپه‌ته‌وه، ئه‌وا به‌ غه‌زه‌ب و خه‌شم و قینی خواوه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه و جیگای دۆزه‌خه که سه‌ره‌نجامیکی زۆر خراپه، مه‌گه‌ر له‌ دوو حاله‌ت دا نه‌بیت:

یه‌که‌م / گه‌رانه‌وه‌که‌ی پیلانیکی سه‌ریازی و خه‌له‌تانندی دوژمن بیت.
دووه‌م / یان گه‌رانه‌وه‌ی بۆ ئه‌وه‌بیت که تیکه‌ل بیت به‌ کۆمه‌لیکی دیکه‌ی موسولمانان و نه‌یه‌ویت به‌ ته‌نها بیت له‌ گه‌ل ئه‌واندا رۆبه‌روی دوژمن بیته‌وه.

﴿ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۖ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ۝ ۱۸

واته / ئیوه نه‌تانکوشتن، به‌لکو خوا بوو که له‌ناوی بردن و کوشتنی، هه‌روه‌ها کاتی دوو‌کومه‌له‌که تیک پرتان و، چنگی خوڤ و ورده‌به‌ردت هه‌لدا به‌رووی کافره‌کاندا، ئه‌و هه‌ل‌دانه خوا گه‌یاندی به‌کافره‌کان و به‌ر هه‌ر کامیکیان که‌وت، به‌فه‌رمانی خوا له‌و جه‌نگه‌دا تیاچوو کوژرا..

خوای گه‌وره‌ش که کافره‌کانی ئاوا لی کرد، بو‌ئه‌وه بوو که موس‌ل‌مانه‌کان به‌هه‌رده‌ارو سه‌رکه‌وتوو بکات، به‌پراستی خوا بیسه‌ری زانایه، ئه‌وه جیکمه‌تی کاره‌کانی خوا بوو، وه‌به‌پراستی خوا پیلانی کافره‌کان پووچه‌ل ده‌کاته‌وه.

کاتی کافره‌کان ویستیان بین به‌ره‌و(به‌در) ده‌ستیان گرت به‌ په‌رده‌کانی که‌عبه‌وه و وتیان: خویبه ئه‌م دوو له‌شکره کامیان به‌رزتره‌و کامیان پپی راستره‌و، ئه‌م دوو ئاینه کامیان چاکتره، ئه‌وه‌یان سه‌ریخه.. ئنجا قورئان ئه‌مه‌یان بپیر ده‌خاته‌وه‌و ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ ۖ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا

وَلَوْ كَثُرَتْ ۚ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ ۝ ۱۹ واته / ئه‌گه‌ر ئیوه داوای جیاکردنه‌وه‌ی هه‌ق و ناهه‌ق ده‌کن، ئه‌وا کردمان، جا ئه‌گه‌ر واز به‌ینن و ده‌ست هه‌ل‌گرن له‌ دژایه‌تی ئیسلام ئه‌وا چاکتره بو‌تان، وه‌گه‌ر نا چه‌ند

بگه‌پینه‌وه سه‌ر دوژمنایه‌تی ئیمه‌ش ده‌گه‌پینه‌وه بو سزا دانتان و له‌ ناو بردنتان، وه بشزانن ده‌سته‌و کۆمه‌ل و تاقمه‌که‌تان سوودتان پی ناگه‌پینه‌ی، هه‌ر چه‌ند زۆریش بیته‌، (چونکه‌ له‌به‌رامبه‌ر خوادا هیچی پی ناگری) وه به‌راستی خوا له‌ گه‌ل برواداران دایه‌.

ئنجا قورئانی پیروژ پاش چه‌نده‌ها ئامۆژگاری دیکه‌ دیته‌ سه‌ر ئه‌وه‌ی که ده‌فه‌رمویت له‌ ئایه‌تی (٤٢)دا: ﴿إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ

الْقُصْوَى وَالرَّكْبُ اسْفَلَ مِنْكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَأَخْتَلَفْتُمْ فِي

الْمِيعَدِ ۗ وَلَٰكِن لِّيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ

عَنْ بَيْنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىٰ عَنْ بَيْنَةٍ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

الأنفال: ٤٢. واته‌ / یادی ئه‌وه بکه‌نه‌وه که کاتی ئیوه له‌ ته‌ره‌ف و قه‌راخی

دۆله‌که‌دا بوون نزیک له‌ مه‌دینه‌و کافره‌کانیش له‌ شوینیک بوون دوور له‌

مه‌دینه‌ و نزیک به‌مه‌که‌و، کاروانه‌که‌ش لای خواریتانه‌وه بوو به‌ره‌و قه‌راخی

ده‌ریای سوور.. له‌ نیوان هه‌ردوو له‌شکره‌که‌دا گردو ته‌پۆلکه‌ هه‌بو، هیچیان

ئاگیان له‌وی تر نه‌بوو، وه ئه‌گه‌ر به‌لینتان به‌یه‌ک بدایه‌و (موعد)تان دابنایه‌،

نه‌تان ده‌توانی وه‌عه‌ده‌که‌تان به‌رنه‌ سه‌رو له‌و کات و شوینه‌ دیاری کراوه‌دا به‌

یه‌ک بگه‌ن.. به‌لام به‌ویستی خوا له‌و کات و ساته‌دا، له‌و شوینه‌دا به‌یه‌ک

که‌یشتن که‌زۆر زه‌حمه‌ت بوو ئاوا به‌یه‌ک بگه‌ن.. ئه‌مه‌ش بو ئه‌وه‌ی خوا کاریک

به‌جی بیته‌ که‌ له‌زانینی خۆیدا به‌دی هاتوه‌و، واته‌ ئه‌و به‌لگه‌و مو‌عجیزه‌یه‌ی

به‌در پیشان بدات به‌خه‌لکی، تاوه‌کو ههر کهس کوفری کرد، باکوفر بکات به‌لام
 نه‌و موعجیزه‌یه‌ی بینی بیت، وه‌ههر کهس بروای کرد باله‌و موعجیزه‌یه
 تیگه‌یشتبت.. که خوا سوپایه‌کی کهم به‌سهر سوپایه‌کی زوردا به‌ویست و
 شیراده‌ی خو‌ی سهر ده‌خات و هه‌ق و راستی سهر به‌رزو سهر بلند ده‌کات.. (واته
 کهس گومانی نه‌مینت له هه‌ق و راستی به‌رنامه‌ی خوا) به‌راستی خوا بیسه‌ری
 زانایه..

ئجنا قورئان دیته سهر نه‌و خه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بینیبوی پیش
 جه‌نگی به‌در: ﴿إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا ۖ وَلَوْ أَرَنَّاكَ كَثِيرًا
 لَّفَشَلْتُمْ ۖ وَتَتَنَزَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ ۗ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
 الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ **الأنفال: ٤٣** واته / کاتی له خه‌ودا کافره‌کانمان پیشان

دایت که کهمن و بی هیزن، وه توش بو موسولمانانت گیرایه‌وه‌و نه‌وانیش
 دلخوش و دل نارام بوون به خه‌وه‌کعت (چونکه ده‌یانزانی له خواوه‌یه‌و راسته)..
 جا نه‌گهر له خه‌وه‌کعت دا به‌ژماره‌ی زور پیشانمان بدایتایه، نه‌وا که
 بتگیرایه‌ته‌وه بو موسولمانان، په‌کتان ده‌کوت و ده‌ترسان و نه ده‌جه‌نگان به‌لام
 خوا پاراستنی له ترس و تاژاوه‌و په‌رته‌وازه‌یی و سه‌لامه‌تی کردن.. به‌راستی خوا
 زانایه به‌دل و ده‌روونی به‌نده‌کان.

ئجنا له مه‌یدانی جه‌نگیش دا موسولمانان به چاری هه‌قیقه‌ت ده‌یان‌روانیه
 کافره‌کان و ههرچه‌ند زوریش بوون ههر به‌که‌م ده‌هاتنه پیش چاویان، وه
 کافره‌کانیش موسولمانه‌کانیان زور به‌که‌م ده‌هاته به‌ر چاو، خوی گه‌وره نه‌وه‌ی

مه‌به‌ست بوو که‌وا بیت، تاوه‌کو جه‌نگه‌که روویدات وه‌هق و پاستی سه‌ر بکه‌وی (بوو نمونه عبدالله ی کوری مه‌سعود له‌و پرۆژهدا به‌هاوه‌لیکی ده‌لیت: من کافره‌کان وا ده‌بینم هه‌ر حه‌فتا که‌سیک ببن، براده‌ره‌که‌شی ده‌لیت له‌وانه‌یه هه‌ر سه‌د که‌سیک ببن) جا قورئان له‌م باره‌یه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ

يُرِيكُمْهُمْ إِذِ التَّقِيْتُمْ فِيْ اَعْيُنِكُمْ قَلِيْلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِيْ اَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُوْلًا ۗ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿١١٠﴾ **الأنفال:**

٤٤ واته / یادی ئه‌وه بکه‌نه‌وه که‌خوا کافره‌کانی به‌که‌م ده‌هینایه به‌ر چاوتان و، ئیوه‌شی که‌م ده‌کرده‌وه له‌پیش چاوی کافره‌کان، بوو ئه‌وه‌ی کاریک به‌ئه‌نجام بگات که‌له‌زانینی خوادا ده‌بوو بییت له‌سه‌ر گوڤه‌پانی جه‌نگ دا بیته‌دی، وه‌هق و نا هه‌ق له‌یه‌ک جیا بکریته‌وه و ئاشکرا بکریت.. وه‌هه‌موو کاریکیش به‌ده‌ست خواجه و بو‌لای ئه‌و ده‌گه‌په‌ته‌وه و ئه‌و کارانه‌ش هه‌ر به‌و ئه‌نجام ده‌دریت.

به‌ئی.. قورئان ئاسنی ساردی نه‌ده‌کو‌تی. موسو‌لمانان له‌جه‌نگه‌که‌دا به‌شداریان کردبوو، گه‌رم بووبوون، له‌روداوه‌کان دا ژیا بوون.. خوای گه‌وره‌ش وورد و هه‌مووی بوو‌شی کردنه‌وه، به‌مه‌ش مه‌به‌ستی بوو په‌روه‌ردیان بکات و پینماییان بکات.

***

(۵)

بانگخوازنه‌کانی پهری

پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) پاش شه‌وی دهرگا له سهر بانگه‌وازه‌که‌ی داخرا له مه‌ککه‌دا، بیری کرده‌وه که بانگه‌وازه‌که‌ی له دهره‌وی مه‌ککه‌دا بلاو بکاته‌وه، بو شه مه‌به‌سته‌ش چوو به‌ره‌و (طائف) گه‌وره پیاوانی شه‌وی نه‌ک ههر بر‌ویان پی نه‌کرد به‌لکو منالانیشیان هان دا که به‌رده بارانی پیغه‌مبهر (ﷺ) وه هاوه‌له‌که‌ی بکه‌ن وه زور به نارپه‌ه‌تی رزگاریان بوو.

جا کاتی به‌دل شکاوی گه‌رپایه‌وه له (وادی النخله) شه‌و مایه‌وه له‌و کاته‌دا که شه‌و نویژی دهرکرد نوکه‌س له پهری گوییان لی گرت و ئیمانیان هینا، نجا بوونه بانگخواز بو کومه‌لی پهری‌یه‌کان و که‌وتنه ناموژگاری کردنیان، قورثانی پیروز شه‌م باسه‌ی تو‌مار کرده‌و، تا ریبوارانی رپی خوا په‌ندی لی وهر بگرن.

﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ

قَالُوا أَنصتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ **الأحقاف: ٢٩**

واته / باسی شه‌و کاته بکه که له (طائف) گه‌رپایته‌وه له (وادی النخله) کومه‌لی له‌په‌ریمان نارد بۆلای تو قورثانت ده‌خویند گوییان لی گرتی و به‌یه‌کتریان وت: بی دهنک ببن، جا کاتی قورثان خویندنه‌که‌ت ته‌واو بوو، گه‌رانه‌وه بۆلای گه‌له‌که‌یان و ترساندیانن له سزای خوا..

﴿ قَالُوا يَنْقُومَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ

يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ **الأحقاف: ٣٠**. واته /

ئهی گه‌لی ئیمه به راستی ئیمه په‌راویکمان بیستوه که پاش موسا (سه‌لامی خوی لی بیت) نیردراوته خواره‌وه، راستی ئه‌و په‌راوانه‌ش ده‌سه‌لمینت که له‌پیشتردا هاتونه‌ته خواره‌وه، ئه‌و په‌راوه پینامایی ده‌کات به‌ره‌وه هه‌ق و ریگه‌ی راست. ﴿ يَنْقُومَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ

وَيُخْرِكُمْ مِنَ عَذَابِ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي

الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ ۗ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

الأحقاف: ٣١ - ٣٢ واته / ئهی گه‌ل و نه‌ته‌وه که مان وه‌لامی پیغه‌مبه‌ری

خوای (ﷺ) بده‌نه‌وه و باوه‌ری پی بهینن، خوی په‌روه‌ردگار له گوناختان خو‌ش ده‌بیو ده‌تان پاریزی له سزای به‌سویی نازاراوی. وه هه‌رکه‌سیش وه‌لامی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی نه‌داته‌وه، ناتوانی له رووی خوادا بوه‌ستییو به‌ره‌ه‌لستی بکات و ناشتوانیت له ده‌ست خوا پرزگاری ببیت.. چونکه بیجگه له خوا که‌س نیه دۆست و یارمه‌تی ده‌ری بیت.. ئه‌و جو‌ره که‌سانه به راستی له گو‌مپراییه‌کی

ناشکرادان. ﴿ أُولَٰئِكَ يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَعْ

بَخُلِقْهُنَّ بِقَدْرِ عَلَىٰ أَنْ تُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾

الأحقاف: ٣٣

واته / نایا شه و کافرانه نازانن شه و خویسه‌ی که ناسمانه‌کان و زهوی به‌بی ماندوو بوون فراههم هیناوه و دروستی کردون، ناتوانی مردوان زندوو بکاته‌وه؟ به‌ری وه‌للا! خوا ده‌توانی زندوویان بکاته‌وه و به‌راستی خوا توانای به‌سهر هه‌موو شتیک دا هه‌یه.

﴿ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَيْنَا
 ٢٤ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٢٤﴾ الْأَحْقَاف: ٣٤

واته / کافره‌کان که‌زیندوو کرانه‌وه رانه‌نوینرین به‌سهر ناگری دۆزه‌خ دا، ئنجا بییان ده‌وتریت: نایا شه م پۆژوه شه م دۆزه‌خه هه‌ق نیه؟ شه‌وانیش ده‌لین: به‌لی سویند به‌ په‌روه‌ردگار.. ئنجا خوا ده‌فهرمویت: ده‌ بیچیزن سزای سه‌ختی قیامت، به‌هوی شه و کوفرانه‌ی ده‌تان کرد. ﴿ فَأَصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ
 مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا
 إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ ۚ بَلَّغْ ۚ فَهَلْ يَهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٢٥﴾
 الْأَحْقَاف: ٣٥.

واته / شه‌ی پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویست (ﷺ) تۆله‌ره‌هه‌به‌ره‌ خاوه‌ن هیممه‌ته‌کانی که‌له‌که‌ت نازاری دل‌یان داوی، ئارام بگره‌ ههر وه‌ک پیغه‌مبه‌ره‌ خاوه‌ن هیممه‌ته‌کان، وه‌ په‌له‌یان لی مه‌که‌و، داوا مه‌که‌ که‌ زوو سزا بدرین، چونکه‌ شه‌گهر چند رۆژیکیش مۆله‌تمان دان، ههر که‌مه‌و ههر کورته، (مه‌گهر دنیا هه‌مووی پیچی میزه‌ریک نیه؟!) جا شه و کاته‌ که‌بینیان شه‌وه‌ی که‌ په‌یمانان

پی دراوه، وه‌ها دنیا‌یان لی تال ده‌بی، وا ئه‌زانن ته‌نهما یه‌ک کاتژمیر له دنیا‌دا بوون..

به‌راستی ئه‌م باسانه هه‌مووی (بلاغ) و پراگه‌یانندن.. وه‌سه‌ره‌نجام هه‌ر گه‌لی فاسیقه‌کان نیه که له‌ناو ده‌چن؟.

تیبینی / له‌وه ده‌چیت پروا هینانی ئه‌و (په‌ری) یانه له‌و کاته‌دا، دل دانه‌وه‌یه‌کی خوا بیت بو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، پاش ئه‌وه‌ی خه‌لکی (طائف) به‌و ناشیرینییه پروو به‌رووی بانگه‌وازه‌که‌ی بونه‌وه، بو ئه‌وه‌ی وره‌ی به‌رزوی زیاتر به‌رز بکاته‌وه.. خو هه‌ر پاش به‌ردباران کردنه‌که‌ش، که له‌ژیر سیبه‌ری دره‌ختیکدا دانیشتبوو، پشویه‌ک بدات، خوای گه‌وره (عداس)ی بو نارد که پروا بهینت، که ئه‌مه‌ش هه‌ر ته‌سه‌له‌لایه‌ک بوو بو دلی چه‌زه‌ت (ﷺ).

***

دوا وته

پهله کردن له سروشتی مؤف دایه، قورئان ده فهرمویت:

﴿ خَلِقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَجَلٍ سَأُورِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴾ (١٧)

الأنبياء: ٣٧ / واته / مرؤف دروست کراوه له پهله پهله، به لگه و نیشانه و

ثایه ته کانتان پیشان ددهم پهله مه که ن.. یان ده فهرمویت: ﴿ وَيَدْعُ الْإِنْسَانَ

بِالشِّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا ﴾ (١١) الإسراء: ١١ / واته /

مرؤف ههر وهک چؤن دؤعی خیر ده کات، ئاوه هاش که نار همت ده بی دؤعی
شهر له خؤی ده کات، مرؤف ته نگه تیلکه و پهله پهله کاره. یان ده فهرمویت:

﴿ وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتَعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجْلُهُمْ

فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴾ (١٠) يونس:

١١ / واته / ئه گهر خواوهند پهله بکات و ئه و سزایه بنیری که خویان پهله یانه،

(به جوریک پهله ده که ن، ههر وهک پهله کردنیان بؤ خیر که دهستیان که وی)

ئهوا له ناویان ده بهین و ئه جهلیان ده هینین، به لام ئیمه ئه وانهی بروایان نیه

به گه یشتنه وه به ئیمه وازیان لی دینین له گومراییه که یان دا به کویری، تا

ئه جهلی دیاری کراویان.

پهروهردهی ئیسلامی زؤر کار له سهر ئه م مه سه له یه ده کات و ده یه ویت

برواداران به جوریک پهروهرده بکات که ئارام بگرن پهله نه که ن، رؤژیک (خبا

بن الارث) هاته خزمهت پیغه مبهر (ﷺ) و شکاتی کرد له وهی که حالیان زؤر

خراپه به ده‌ست شه‌شکه‌نجه‌و تازاری کافره‌کانه‌وه.. وه‌داوای لی کرد که دوعا بکات خوا به‌زویی کافره‌کان له ناو به‌ریت، پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) پیی فهرموو (بروادار هه‌بوه له پیش ئیوه‌دا، که چالیکی له زه‌ویدا بۆ هه‌لده‌کنندراو ده‌خرایه ناویه‌وه، ئنجا مشاریان له‌سه‌ر سه‌ری دا ده‌ناو ده‌یان کرد به‌دوو که‌رتیه‌وه، شه‌مش وای لی نه‌ده‌کرد وازله ئاینه‌که‌ی به‌ینت، وه به‌شانه‌ی ئاسنین گوشت و ئیسقانیان له یه‌ک جیا ده‌کرده‌وه، شه‌وه وای لی نه‌ده‌کرد واز له ئاینه‌که‌ی به‌ینت، به‌خوا شه‌م ئاینه‌سه‌ر ده‌که‌ویت، به‌جوړیک سواریک له سه‌ناوه‌ ده‌چیت بۆ حه‌ززه‌مه‌وت و له خوا نه‌بی له هیچ ناترسی، شه‌گه‌ر گورگیش له سه‌ر رانه‌که‌ی بیت، به‌لام ئیوه‌په‌له ده‌که‌ن). بوخاری گیراویه‌ته‌وه شه‌م په‌له په‌له کردنه له بانگه‌وازدا کاریگه‌ری خراپی هه‌یه، وا ده‌بیت بانگخواز پیش شه‌وه‌ی به‌روبو‌مه‌که پی بگات، لیی بکاته‌وه، که بی گومان سوودی نابیو هیچ به‌هیچ ناکات. پیشه‌وای شه‌هید (به‌ننا) له بانگه‌واز دا جه‌خت ده‌کاته‌سه‌ر شه‌وه‌مه‌سه‌له‌یه‌وه ده‌فهرمویت: {من خصائص هذه الدعوة: التدرج في الخطوات، وانتظار الزمن، وعدم التسرع بالنتائج، فلكل أجل كتاب}. وه هه‌میشه ده‌یفه‌رموو به‌هاوه‌له‌کانی (شیعاری بانگخوازی تیگه‌یشتوو شه‌مه‌یه‌که: (الزمن جزء من العلاج) الرقائق / محمد احمد الراشد.

به‌راستی تیگه‌یشتن له ده‌وربه‌رو کار کردن به پیی بۆلوان له‌و بارو زروفه‌دا که بانگخواز تیا ده‌ژی‌و پا به‌ندی (التدرج) له کاره‌کاندا زۆر گرنگه‌وه‌گه‌ر نا بانگخواز توشی (ئیجه‌تهدا) ی هه‌له ده‌بیت و سه‌ره‌نجامه‌که‌ش باش نابیت. بۆ نمونه / له کو‌تای سالانی سییه‌کاندا، کو‌مه‌له‌ی بریایان له‌و په‌ری چالاکی‌و کاری بانگخوازی‌دا بوون، به‌رنامه‌ریژی‌و په‌له به‌ندیه‌کی چاکیان کردبوو بۆ

گیرانه‌وهی کۆمه‌لگای میسری به‌ره و ئیسلام.. که‌چی یه‌کیک له برایان به ناوی (أحمد رفعت) راست بو‌وه لییان و که‌وته ره‌خنه‌گرتنی بی جیو په‌له کردن له کاری بانگه‌وازداو ووتی:

یه‌که‌م / کۆمه‌له‌ی برایان نابی نهرم بن له گه‌ل کاربه‌ده‌ستان دا چونکه‌ ئه‌وانه کافر.

دووهم / کۆمه‌له‌ی برایان بو‌ ئه‌وه‌ی چاره‌ی قو‌ل و قاچ پرووتی ئافرتان بکه‌ن، ده‌بی چه‌ند برابه‌ک له سه‌ر شه‌قامه‌کان مه‌ره‌که‌ب و بۆیه بکه‌ن به‌و ئافره‌تانه‌دا که قو‌ل و قاچیان پرووته تاوه‌کو ناچار ببن خۆیان داپۆشن.

سییه‌م / کۆمه‌له‌ی برایان نابی به‌ ته‌نها به‌ راگه‌یاندن و کۆمه‌کی کۆکردنه‌وه پالپشتی جیهادی فه‌له‌ستینی بکه‌ن، به‌لکو ده‌بی بچن به‌شداری رووبه‌پروو بوونه‌وه‌کان بکه‌ن له به‌رامبه‌ر جوله‌که‌دا برا لیپرسراوه‌کانیش وه‌لا میان دایه‌وه که:

یه‌که‌م / پیش روو به‌ روو بوونه‌وه‌ی کار به‌ده‌ستان، پیویسته گه‌ل هوشیار بکریته‌وه‌و به‌ چاکی له‌مه‌سه‌له‌ی حوکی خوا تی بگات و ئه‌وانیش بینه پالپشتی بانگخوازن بو (تطبیق) کردنی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی.

دووهم / مه‌سه‌له‌ی بالا پۆشی ئافره‌تانیش ئاوا چاره‌سه‌ر ناکری ئه‌گه‌ر بانگخوازن کاریکی له‌و جو‌ره بکه‌ن، مییری هه‌ر هه‌موویان به‌ ناوی گیره‌شوینه‌وه ده‌گریو له به‌ندیخانه‌کان تووندیان ده‌کات و هیچیش له مه‌سه‌له‌که ناگۆری.

سییه‌م / بو مه‌سه‌له‌ی جیهادی فه‌له‌ستینیش، موفتی فه‌له‌ستین (امین الحسینی) ته‌نها ئه‌وه‌نده‌ی داوا له برایان کردبوو، که ته‌نها له بواری راگه‌یاندن و

ناردنی کۆمه‌ک دا یارمه‌تیاں بدريت. زۆربه‌ی ئه‌و برایانه‌ی له ده‌وری (احمد رفعت) بوون وازیاں هیناو قه‌ناعه‌تیاں کرد، به‌لام (احمد رفعت) ههر ملی نه‌داو بریاریدا که بچیت بۆ فه‌له‌ستین..

برایانیش ئامۆژگاریان کرد که نه‌روات تا ئاگاداری موجهیده فه‌له‌ستینییه‌کان ده‌که‌ن بۆ ئه‌وه‌ی به‌ سه‌لامه‌تی بگاته ئه‌وی.. به‌لام ئه‌و رانه‌وه‌ستاو رۆیشت به‌ره‌و فه‌له‌ستین، له‌ ریدا موجهیده فه‌له‌ستینییه‌کان گرتیاں و گومانیاں لی کرد که (سیخور)بیت و کوشتیاں.

به‌لی ئه‌مه‌یه ئه‌نجامی ئیجه‌هادی سه‌رپییو گوی نه‌گرتن بۆ خاوه‌ن نه‌زمونه‌کان له‌ کاری بانگخوازنیدا. (سه‌یری (آفات علی الطریق)د. سید نوح بکه‌ به‌شی (الاستعجال).

عومه‌ری کوری عه‌بدولعه‌زیز ههر له‌ دیر زه‌مانه‌وه ئامازه‌ی به‌م راستیه‌ کردوه‌و له‌ ئامۆژگاریه‌ک دا بۆ موسولمانان ده‌فه‌رمویت:

{ ما انتجی قوم فی دینهم دون جماعتهم إلا کانوا علی تأسیس ضلاله } (الرقائق) واته / که‌سانیک که له‌ کۆمه‌له‌که‌یاں داده‌برین و بۆ خویان سه‌ر ده‌نین به‌ یه‌که‌وه‌و ده‌که‌ونه ئیجه‌هاد کردن له‌ ئاینه‌که‌یا‌ندا بی گومان گومراییو سه‌ر لی شیواوی بنیات ده‌نین.

حه‌زه‌ره‌تیش (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: { إثمًا يأكل الذئب من الغنم القاصية } واته / گورگ مه‌ری دوور له‌ ران ده‌خوات.

***

یادهوهری بانگخواران

(3)

پیشهگی

سوپاس و ستایشی بی پایان بو پورهردگاری جیهان، درودو سه لاییش لهسه رگیانی پاکی سهررداری پیغه مبه ران. ناشکرایه که ئیسلام گرنگیه کی زوری داوه به پوره رده، بابته یکی زور گرنگیش له پوره رده دا بریتیه له سوود وهرگرتن له ژیاننامه ی خه لکی و رووداوو کاره ساته کانی ژیان، که تیا یاندا (سنن) یاساو باوی پوره رده گار له جیهاندا دهرده که وی، قورئان خو ی گرنگی یه کی زوری پی داوه بو یه یه که لهسه ر سی قورئان ژیاننامه ی پیغه مبه ران و پیاوچاکان و گه له کانیانه.

مروقه له قوتابخانه ی ژیانوه زور وانه فی رده بی ت، بو یه ده بینین هه می شه خه لکانیک هه ن که یاده وهریه کانیان تو مار ده که ن و ده بی تته می ژوویه ک و تا چه نده ها نه وه دوای خو شیان سوودی لی ده بینریت، ئیمه ش پیمان باش بوو یاده وهری چه ند بانگخوازیک بخه ینه به رده سستی خو ینه ران به هیوای سوود وهرگرتن و گرنگی دانی زیاتر به م لایه نه ..

***

عمر التلمسانی

مامۆستای به‌رپرز (عمر التلمسانی) که رابه‌ری سییه‌می برایان بوو، له‌سالی ۱۹۰۴ز له‌دایک بووه، له‌خیزانیکی زۆرناودارو ده‌وله‌مه‌نددا، که خاوه‌نی (۶۰) شه‌ست فه‌دان زه‌وی به‌پیتی کشتوکالی بوون، خزمه‌تکاری زۆر له‌مالیاندا خزمه‌تیان کردووه، ته‌نانه‌ت که‌وچکه‌کانیان که نانیان پی ده‌خوارد رووکه‌ش کرابوون به‌نالتوون..

له‌سالی (۱۹۳۱) ز دا کۆلیژی ماف له‌قاھیره ته‌واو ده‌کات و پاش ئه‌وه‌ی که په‌یوه‌ندی ده‌کات به‌برایانه‌وه‌واز له‌راباردنی دنیاو (ترف) دینی و روو ده‌کاته مه‌یدانی خه‌بات و له‌گه‌ل هاوه‌له‌خواناسه‌کانی دا بۆ ساتیکیش سه‌نگه‌ری ئیمان و ئیسلامه‌تی چۆل ناکات.

مامۆستا به‌موچه‌یه‌کی (۶۰) جونه‌یه‌ی ده‌ژیا که له‌ (سه‌ندیکی پارێزه‌ران) هوه‌وه‌ری ده‌گرت و ژیانیکی ساده‌و ساکاری برده‌سه‌رو سالانیکی زۆری ته‌مه‌نی له‌به‌ندیخانه‌کانی میسردا به‌سه‌ر بردو، وه‌ک شیر زۆر نه‌به‌ردو دلیرانه‌روبه‌رووی سته‌مکاران و خوانه‌ناسان وه‌ستا.. له‌و سالانه‌شدا که رابه‌ری برایان بوو، به‌شیوه‌یه‌کی زۆر ئازایانه‌و چالاکانه‌کشته‌ی برایانی له‌ناو ئه‌و هه‌موو شه‌پۆل و زریانده‌ا گه‌یاند ه‌شوینی مه‌به‌ست و چه‌ند قۆناغیکی گرنگی پی بری و کاروباری زیاتر به‌ره‌و پێش برد.

مامۆستا له‌ (۲۲) ی ئایاری ۱۹۸۶ دا دنیای به‌جی هێشت و چوه به‌رده‌می ئه‌و خواجه‌ی که له‌پیناوی دا زۆر ئازارو ئه‌شکه‌نجی چه‌شت، مامۆستای ره‌حمه‌تی نووسینی که‌مه، به‌لام یاده‌وه‌ری هه‌یه، له‌وانه (الملمه‌م الموهوب حسن البنا) یه‌و یاده‌وه‌ریه‌کانی خۆشی تۆمار کردووه

له په‌راویک دا بلاوی کردۆته‌وه، ئەمه بیجگه له‌وهی که له گوڤاری (الوطن العربی) دا به‌چهند ئەلقه‌یه‌ک باسی هه‌ندی‌ک له یاده‌وه‌ریه‌کانی خۆی کرد که بانگخوزان زۆر سوودی لیوه‌رده‌گرن، چونکه ئەوهی باسی ده‌کات ئەزموونی ده‌یه‌ها سالی تی‌کۆشانه.. که ئی‌مه لی‌ره‌دا چهند لاپه‌ره‌یه‌کی لی‌ تو‌مار ده‌که‌ین..

مامۆستا (عمر التلمسانی) ده‌لیت:

له سالی (۱۹۳۲) ز دا، پارێزه‌ریکی لای ته‌مه‌ن (۳۱ - ۳۲) سال بووم و، دوو سالی‌ک ده‌بوو کۆلیژی مافم ته‌واو کردبوو، رۆژیک له‌ناو باخ و بیستانی (التلمسان) دا له ناحیه‌ی (نوی) له میسر له‌گه‌ل مال و مناله‌که‌م دانیشتی‌بووم، دوو ئەفه‌ندی سه‌ریان لی‌دام و خۆیان پی‌ ناساندم و پاش هه‌ندی قسه‌و باس وتیان: تو‌ قایل ده‌بی‌ت خوا ئەو هه‌موو زانیاریه‌ی پی‌داویت و گوی به‌ موسلمانان نه‌ده‌یت؟، منیش وتم: هه‌ز ده‌که‌م گوی به‌ موسلمانان بده‌م به‌لام چۆن؟، وتیان: تو‌ هه‌قت نه‌بی‌ت به‌سه‌ره‌وه، ده‌ست بخه‌ره ده‌ستمانه‌وه ریگات پیشان ده‌هین. منیش گوتم: باشه ئیوه کی‌ن و ری‌بازی کارتان چی‌یه؟، وتیان: ئی‌مه له کۆمه‌لی برایانی موسلمانین، سه‌به‌ینی خوا هه‌زکات له نووسینگه‌که‌ت سه‌ردانت ده‌که‌ین و، ئیتر رو‌یشتن.

سه‌به‌ینی که هاتنه‌وه گو‌تیان: بریاری چیت داوه؟، وتم: بریاری خیرم داوه، وتیان: که‌واته چاوپیکه‌وتنی‌کت بو‌ریک ده‌خه‌ین له‌گه‌ل رابه‌ری برایان (شیخ حسن البنا).

له کاتی‌ک که بو‌یان دیاری کردبووم سه‌رم له مالی رابه‌ری گشتی دا له قاهیره، خۆی هات به پیرمه‌وه و به‌گه‌رمی پیشوازی لی‌کردم، من وام ده‌زانی ئیستا پی‌اوی‌ک ده‌بینم که خۆی زۆر به‌گه‌وره ده‌زانی.. که‌چی

خۆم له‌به‌رده‌م كه‌سايه‌تیه‌ك دا بینیه‌وه كه زۆرله ساده ساده‌ترخۆی پیشان ده‌داو له‌وپه‌رێ خۆشه‌ویستی و (تواضع) دا بوو. وام هه‌ست ده‌کرد كه هه‌ر له‌كۆنه‌وه یه‌كتری ده‌ناسین و دۆستی دێرینی یه‌كترین. وشه‌كانی گه‌رم و گوپو به‌پێز بوون، ناتوانم ئه‌و به‌یه‌كگه‌یشتنه‌ له‌یاد بكه‌م، چونكه‌ رێپه‌وی ژيانمی گوپۆی، له‌و دانیه‌شتنه‌دا كه‌ ته‌نها سی چاره‌كه‌ سه‌عات بوو، بریاری چوونه‌ ناو برایانم دا. راسته‌ من هه‌ر له‌ منالیه‌وه موسلمان بووم و نویژو رۆژووم ئه‌نجام داوه، به‌لام هه‌ر بوخۆم ئه‌ژيام و كه‌س سوودی لی وهرنه‌ده‌گرتم.

مامۆستای پێشه‌وا و رابه‌ر، باسی ئه‌و كاره‌ گرنگه‌ی كرد كه به‌ نیازه‌ بیكات و فه‌رمووی: من پێویستم به‌ هاوكاری لاوانه‌ و هه‌موو موسلمانیه‌كیش خیری تێدایه‌و، لیزانین و وریایی ده‌ویت بو ئه‌وه‌ی بدۆزیه‌وه‌و رینمایی بكریت. ئینجا فه‌رمووی: په‌یوه‌ندی كردنت یا نه‌كردنت پیمان‌ه‌وه‌ رای خۆته‌و ئازادیت تێیدا، وه‌ ئه‌گه‌ر ئه‌وانه‌ی باسم كردن به‌دلت نه‌بوو، چه‌زده‌كه‌م په‌یوه‌ندی و دۆستایه‌تیمان بمیئیت.

به‌پراستی قسه‌كانیم به‌دل بوو، چونكه‌ ئه‌مزانی كه‌ فه‌رزی (كفایه‌) ده‌بیته‌ فه‌رزی (عین) ئه‌گه‌ر ژماره‌ی پێویست له‌خه‌لكی ئه‌نجامیان نه‌دا، جا فه‌رزه‌ كیفایه‌كانیش بوخۆیان زۆر گرنگن و كۆمه‌لگاش سوودیان لێوه‌ده‌گریت. له‌وكاته‌یشدا دل و ده‌روم ئاماده‌بوو كه‌ بچمه‌ ریزی برایانه‌وه‌ چونكه‌ بارو زروفیكی تایبه‌ت بوو، ئیستیعمار ده‌ستی گرتبوو به‌سه‌ر زۆریك له‌ ولاته‌ ئیسلامیه‌كاندا و زۆر به‌گه‌رمی كاری

ده‌کرد روبه‌روبوونه‌وه‌ش بۆ پوچه‌لکردنه‌وه‌ی مه‌رامه‌ گلاوه‌کانیان کاری به‌کۆمه‌لی ده‌ویست.

به‌لی.. یه‌که‌م‌گه‌یشتنم به‌ مامۆستا گرنگترین روداوه‌ له‌ ژیانمدا، چونکه‌ سه‌رتاپای ژیانمی گوژی، گیران و زیندانی بوونم بۆ ماوه‌ی (۱۷) سالی ره‌به‌ق که‌ هه‌موو تافی لاویتی له‌ناویردو تیایدا هه‌موو زیندانه‌کانی میسریم به‌چاو بیینی و شه‌وو روژم تیا بردنه‌سه‌ر، به‌هینده‌ی ئه‌و به‌یه‌گه‌یشتنه‌ به‌لامه‌وه‌ گرنگ نیه‌ هه‌رچه‌نده‌ ئه‌وه‌ جیهادو هه‌ول و تیکۆشانیکی مه‌زنه‌ له‌ ریی خوادا..

له‌و به‌یه‌گه‌یشتنه‌دا که‌ تا ئیستا له‌گویمدا ده‌زینگیته‌وه‌ لیی پرسیم: قورئان ده‌خوینیت؟ وتم: به‌لی.. قورئانیکی بچووکم له‌ گیرانمدا ده‌هینا بۆ سه‌لماندنی قسه‌که‌م. لیی پرسیم: بۆ له‌ گیرانمدا هه‌لی ده‌گریت؟، وتم: چونکه‌ خیرو به‌ره‌که‌ته‌ (من هه‌ر ئه‌وه‌نده‌م ده‌زانی که‌ قورئان په‌راوی خوایه‌وه‌ هه‌قه‌ له‌سه‌رسه‌ر دابنریو بوونی له‌ گیرانیشدا مروۆ ده‌پاریزیو له‌ پرسه‌کانیش دا ره‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌ته‌ که‌ ده‌خوینری)!

مامۆستا فه‌رمووی: قورئان شه‌ریعه‌تیکه‌ دنیاو ئاخیره‌ت به‌یه‌که‌وه‌ ده‌به‌سنتیت و نییراوه‌ بۆ ئه‌وه‌ی کاری پی بکریت و ریی خه‌لکی پی روشن بکریته‌وه‌، نه‌که‌ ته‌نها بۆ پیروزی بخریته‌ گیرانه‌وه‌.. سه‌یری بارو زوفی موسلمانان بکه‌، ئایا ئیسلام قایل ده‌بی که‌ موسلمانان بیه‌پیزو داماو ژیر ده‌سته‌ بن؟ ئایا قایل ده‌بیته‌ له‌ هه‌موو شتیکه‌دا له‌دوای دواوه‌ بن له‌م جیهانه‌دا؟

ئینجا فەرمووی: (هەرچەندە پەیماندان . البیعة . یەکیکە لە بنه‌ماکانی بانگه‌وازه‌که‌مان، به‌لام من ئیستا داوای ئەوەت لی ناکەم، برۆ بیر بکه‌ره‌وه به‌چاکی، برۆ بۆ نموونه دوو هه‌فته بیر بکه‌ره‌وه، ئەگەر کاره‌که‌ت به‌دل بوو وەرە با پەیمان بده‌ین له‌سه‌ر کارکردن پیکه‌وه له‌ریی خوادا)، وتم: من ئیستا ئاماده‌م پەیمان بده‌م. فەرمووی: نا په‌له مه‌که‌و باش بیری‌که‌ره‌وه.

به‌لی. پاش دوو هه‌فته هاتمه‌وه خزمه‌تی و پەیمانم دا که بۆ خوا له‌گه‌ل برایاندا کار بکه‌م.

به‌راستی که‌سایه‌تی مامۆستا زۆر کاری تی‌کردووم، ئەو پیاویک بوو ساده‌و خاکی، به‌چاکی گوئی لیده‌گرتیت که ته‌واو ده‌بوویت له‌ قسه‌کردن، ده‌یفه‌رموو: تو مافی خۆته به‌رگری له‌پرای خۆت بکه‌یت، ئینجا ورده‌ورده به‌نه‌رمی ده‌که‌وته راستکردنه‌وه‌ی بیرو بۆچوونی به‌رامبه‌ره‌که‌ی تا قه‌ناعه‌تی پیده‌کرد.

بۆ نموونه رۆژیک پیاویکی ناودار هاته‌لایو گوتی: من چه‌زم له‌ خیره‌و چاکه‌یه، به‌لام جار جار ده‌خۆمه‌وه‌و ناتوانم ده‌ستبه‌رداری بيم. مامۆستاش فەرمووی: (مادام بپروات به‌کاری خیره‌و زۆر چاکه‌) ئینجا ورده‌ ورده‌ که‌وته رینومايي‌و ئامۆزگاریکردنی، تا پاش ماوه‌یه‌که‌ ئەو پیاوه‌ له‌باریکه‌وه‌ چوو به‌باریکی ترو ته‌وبه‌ی یه‌کجاری کردو هاته‌ ریزی برایانه‌وه‌.. سه‌رچاوه‌: گوڤاری (الوطن العربي) (٣٨٨ / ١٩٨٤ . ٤٨٥ / ١٩٨٦).

محمد الغزالی

شیخ (محمد الغزالی) له سالی ۱۹۱۷ز له دییهکی سهر بهشاری (البحیره) له میسر له دایک بووه، له ته مه نی ده سالییدا هه موو قورنانی له بهر کردووه، له سالی ۱۹۳۷ز دا چۆته زانکۆی ئەزههرو له سالی ۱۹۴۱ز ته اووی کردووه بوو ماوه یه کیش له ئەزههردا وانهی وتۆته وه.

له چه ند زانکۆیهکی دیکه ش کاری کردووه وهک زانکۆی (ام القری) له مه ککه و زانکۆی (قطر) و زانکۆی (الامیر عبدالقادر) بو زانسته ئیسلامیه کان له (قسطنطنیه) ی جه زائیر. دوو جار به ند کراوه له سالی (۱۹۴۹/۱۹۶۵) دا به هو ی ئەوهی سهر به کۆمه لی برایان بووه.

زیاتر له په نجا نووسراوی هه مه جوړی هه یه، یه که میان: (الاسلام والوضاع الاقتصادية) و دوا هه مینیان (التفسیر الموضوعی للقران الکریم) ه که سی بهرگه. له سالی ۱۹۹۶ز دا له کاتی به شداری کردنی له کۆرپکی فیکریدا له (ریاض) وهفات ده کات و له گۆرستانی (بقیع) ده نیژری.

مامۆستا له یادهوهریه کانیدا ده فهرمویت:

۱- کاتی دکتۆر (عبدالحلیم محمود) بوو به وهزیری ئەوقاف، پئی وتم که بچم له مزگه وتی عه مری کۆری عاص جومعه ی داها توو (خطبه) بدهم، مزگه وته که که وتبووه ناوچه ی (الفسطاط) له خوارووی شاری قاهیره. ئەو رۆژه ی که فهرمانی پیدام سی شه ممه بوو، تا وه کو جومعه ئە وه نده ی نه مابوو، وه فریای پاکر د نه وه و ری کخستنی مزگه وته که نه ده که وتم، بۆیه داوام لی کرد که مؤ له تم بدات، که چی ئەو هه ر سوور بوو له سه ر قسه که ی و فهرمووی: ئەم جومعه یه ده بی نوژی تیا بکه یت و (خطبه) ی تیا بدریت.

ناچار منيش نزيكەى په نجا قوتابى خۆم له ئەزهر ناگادار كرد كه بىن هاو كاريم بكن له پاكرده وهى مزگه و ته كه دا، به وشيوه يه مزگه و ته كه مان له ماوه يه كى كه مدا پاكرده وه به مه رچيگ له هه ندى شويني دا تا سه قفه كهى خۆل و دارو به ردى تيا بوو. هه مووى چه ند جو معة يه كى نه خايان د خه لكى له هه موو لايه كه وه روويان كرده مزگه و ته كه وه به جورىگ نويزگه ر زيادى كرد ژماره يان له (١٥٠٠٠) پانزه هه زار كه س تى په پرى.

له دئا شتيك هه بوو به رامبه ر به (مه عاويه و عه مرى كورپى عاص) و هه موو ئەوانه ي كاتى خۆى روبه پرووى ئيمامى عه لى ببونه وه و زور ره خنهم ليده گرتن، تا روژيگ شيخ (باقورى) هاوه لم بانگى كردم بو مالى خويان و هه ر كه دانيشتم پيى وتم: ئەوه چيت هه يه له گه ل (عه مرى كورپى عاص) دا؟،

وتم هيچم نيه ته نها ئەوه نده نه بييت كه له مزگه و ته كه يدا جو معة ده كه م.. شيخ باقورى وتى: واز له وه بهينه و گويم بو بگره، خه ويك پيته وه بينيوه، له خه وما له ماله وه بووم، گويم له يه كيگ بوو وتى: والى هات، والى هات!، پرسيارم كرد والى كييه؟،

وتيان: (عه مرى كورپى عاص) ه. كه هاته ژوره وه و بينيم سامم ليكرد، پيى وتم: به شيخ غه زالى بلى: من ليى خوش بووم له و ره خنانه ي كه ليى گرتووم و له وقسه و باسانه ي كه ده يكات چونكه مزگه و ته كه مى ناوه دان كرد و ته وه...

پاش ئەوه ي خه وه كهى بو گيپرامه وه يه كسه ر دلّم پر بوو له گريان و زانيم كه ئەوه ئيشاره تيگه بو ئەوه ي كه له دئاميه به رامبه ر ئەو پياوه به رزانه ي ئيسلام، به شيخ (باقورى) م وت: من په شيمانيم ده رئه به برم

له‌به‌رده‌می تۆدا، به‌پراستی هه‌موو هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ئه‌بیئت به‌پریزه‌وه سه‌یریکریین. باشه ئه‌گه‌ر سه‌رکرده (عه‌مری کوپری عاص) فه‌تی میصری نه‌کردایه له‌کوئی ئیسلامه‌تی به‌من ده‌گه‌یشت؟!.

ب- قوتابی بووم له‌ زانکۆی ئه‌زه‌ر، بروسکه‌یه‌کم بۆ هات له‌مالی باوکمه‌وه‌که تیایدا داوایان لێده‌کردم زوو بگه‌پریمه‌وه بۆلایان، منیش زانکۆم به‌په‌له به‌جیه‌یشت بینیم باوکم حالی زۆر خراپه‌و ئازاریکی زۆری هه‌یه به‌هۆی به‌ردی گورچيله‌وه. نه‌مان ده‌زانی چی بکه‌ین، پاره‌مان نه‌بوو نه‌شته‌رگه‌ری بۆ بکه‌ین، له‌لایه‌کی تریشه‌وه ئه‌گه‌ر پاره‌شمان بۆ قه‌رز بکرده‌یه نه‌مانده‌وی‌را نه‌شته‌رگه‌ری بۆ بکه‌ین، چونکه مامم به‌هۆی نه‌شته‌رگه‌ری گورچيله‌وه گیانی له‌ده‌ست دا‌بوو.

پزیشک هه‌ندی حه‌بی ئازاری دا‌به‌باوکم، منیش ناچار چوومه سه‌ر دوکانی باوکم، چونکه که‌سمان نه‌بوو بیکاته‌وه، زۆر دلته‌نگ و ناره‌حه‌ت بوو، دنیا‌م لیببوه چه‌رمی چۆله‌که‌و سه‌ری دنیا‌م لی هاتبۆوه یه‌ک. پیاویک هاته دوکان و هه‌ندی شتی لیکریم و به‌ده‌نگیکی نزم و زۆر به‌شه‌رمه‌وه وتی: پاره‌که‌م پی ئیه، به‌خوا سه‌به‌ینی بۆت ده‌هینم. منیش زانیم راست ده‌کات، وتم ئه‌وه بۆخۆت و برۆ خوات له‌گه‌ل.. کابرا رویشت و له‌خۆشیدا نه‌یده‌زانی چی بکات..

ئینجا چوومه سوچیکی دوکانه‌که‌وه و تم: خوايه پیغه‌مبه‌ره‌که‌ت پیی راگه‌یان‌دوین که چاره‌ی نه‌خۆشه‌کانمان به‌خێرو سه‌ده‌قه بکه‌ین، داوات لێده‌که‌م به‌خێرو سه‌ده‌قه‌یه‌ی ئیستام باوکم چاک بکه‌یته‌وه. ئیتر له‌سه‌ر زه‌وی‌یه‌که دانیشتم و زۆر گریام.

پاش سه‌عاتیک له‌ماله‌وه بانگیان کردم “ که نزیکي دوکانه‌که‌مان بوو، به‌په‌له گه‌پراهه‌وه زۆر ئه‌ترسام. که‌گه‌یشتمه مال‌ه‌وه، باوکم هات به‌ره‌و پیرم و وتی: ئیستا ئه‌م به‌رده‌م فری‌دا، نازانم چی بووه، شکور نازارم

ئه‌ماو سه‌رفرازبووم. منیش زۆر سوپاسی خوام کرد، که هات به‌هانا مه‌وهو بو سبه‌ینی گه‌رامه‌وه بو زانکو و له‌سایه‌ی خواوه به‌رده‌وام بووم له خویندن!

ج - له‌دوای شو‌پرسی ۲۳ یولیه‌ ۱۹۵۲، دوو په‌راوم نووسی، یه‌که‌میان (الاستعمار احقاد واطماع) به‌هه‌رحالی بوو وه‌زاره‌تی ناوخو ری پی‌دا چاپ بکریت، دووه‌میان (کفاح الدین) بوو که ری‌یان به‌چاپکردنی نه‌دا. بو‌یه منیش له‌دادگا شکاتم کرد، له‌کاتی دادگایه‌که‌دا سه‌روکی دادگا “که‌پیاویکی چاک بوو” لئی پرسیم: تو نووسه‌ری ئەم په‌راوه‌ی (کفاح الدین)؟، وتم: به‌لی. وتی: وا نابینی هه‌ندی بابه‌تی تی‌دایه‌ که چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌که ده‌روژینی؟، وتم: گ‌رنگ ئه‌وه‌یه دادگا د‌لنیا بی‌ت که ئه‌وه‌ی نووسراوه راسته‌یان نا، ئه‌گه‌ر راست بوو ئیتر لۆمه‌ی له‌سه‌ر نیه‌.

وتی: ره‌نگه‌ قسه‌که‌ت هه‌ق بی‌ت، به‌لام خو هه‌موو هه‌قی‌ک ناوتری‌ت، ره‌نگه‌ باسه‌که‌ی خه‌لکی بوروژینی‌ت، له‌کاتی‌کدا ئی‌مه‌ پی‌ویستمان به‌ ناسایش و هیمنی هه‌یه‌.

وتم: من زانیاریه‌کانم له‌ شاره‌وانی قاهیره وه‌رگرتوو له‌ سالی ۱۹۵۷، که باسی ئه‌و مزگه‌وتانه‌م کردوو له‌ناو قاهیره روخینراون، وه‌ وتوو مه‌ له (مصر الجدی‌ده) (۳۴) که‌نیسه‌ هه‌یه‌و ته‌نها هه‌وت مزگه‌وت، له‌کاتی‌کدا که قیبتی‌یه‌کان یه‌که له‌سه‌رده‌ی موسلمانان. ئه‌مه‌شم بو‌یه باسکردوو به‌لکو روخاندنی مزگه‌وته‌کان را‌بگیری، جا نازانم هه‌لب‌ژاردن و ناماره‌کان ناراستن؟.

وتی: وانا‌زانم که ناماره‌کان ناته‌واو بن، به‌لام به‌و شی‌وه‌یه‌ی تو با‌ست کردوو نا‌ژاو ده‌نی‌ته‌وه. وتم: گه‌وره‌م، ئه‌گه‌ر پیاویک به‌پ‌رگایه‌کدا به‌روات و د‌زیک ببینی دوکانی‌ک ده‌پ‌ری‌ت، له‌ترسی ئه‌وه‌ی تووشی

کیشهیهک نه بییت و خوئی لی لابدات، رهنگه لومه نه کری.. به لام نه گهر
 نه و پیاوه خوئی پولیس بییت و له دز رابکات؟ نه وه چی ناوئه نییت،
 نایا خیانه تیکی گه وره نیه؟ نایا نه و پولیسه کاری پاراستنی ناسایش
 نیه؟. وتی: نه وه راسته!. وتم: دهی من وهک زانایهکی نایینی کاری
 سه ره کیم پاسه وانی بیروباوهره، خیانه ته نه گهر بیدهنگ بم له ناست
 روخاندنی مزگه وتهکان.

ههستم کرد سه روکی دادگا رهنگی گوپراو که وته بیرکردنه وه یهکی
 قووله وه، ئینجا به هیمنی که وته تاوتویکردنی باسهکانی دیکه ی
 پهراوکه له گه لمدا.

له کو تایی دا فه رمانی دا که ری بدری پهراوکه کم چاپ بکریت، منیش
 زور دلخوش بووم، که چی وه زاره تی ناو خو گوئی نه دا به فه رمانی
 دادگا و نه یانه یشت پهراوکه ره و ناکی ببینیته هه تا (جمال عبدالناصر)
 مردو له کو ل میسری یهکان بووه!.

د - له زانکوی نه زه ردا ری کخستنی برایان دامه زراو من سییهم که س
 بووم له و ری کخستنه دا، روژانه سه رم نه دا له (المركز العام) ماموستا
 (حسن البنا) زور به چاکی ری نمایی ده کردین و هه ولی ده دا توانا کانمان
 بخاته گهر.

جاریک بابه تیکم نووسی و ناردم بو گو قاری (الاحوان) زور چاوه پروانی
 بووم بلاونه بووه، بویه پشتم سارد بووه له نووسین. روژیک پیشه وای
 شهید ده چیته به ریوبه ری تی گو قاره که له ماموستا (صالح العشماوی)
 ده پرسیت که (رئیس تحریر) بو، بوچی بابه تی چاکی برایانم بهرچاو
 ناکه ویو؟ بوچی گو قاره که لاوازه؟، ئینجا ده ست ده بات بو دوسییه ی نه و
 بابه تانه ی که هه لگیرون و بلاونه کراونه ته وه، له ناویدا بابه ته که ی من

ده‌بینی و زۆر توپه ده‌بیٲ و ده‌فه‌رمویٲ: ئه‌مه باب‌ه‌تییکی زۆر باشه‌و بیکه‌ن به‌سه‌ر وتاری ژماره‌ی داها‌توو.

ئینجا نامه‌یه‌کی جوانی بو‌ ناردم که تیایدا ده‌فه‌رمویٲ: (برای به‌پیزم شیخ - محمد الغزالی - سه‌لامی خواتان لیبیٲ، باب‌ه‌ته‌که‌تم خوینده‌وه به‌ناوی - الاخوان المسلمون والاحزاب - زۆر دل‌خۆش و شادمان بووم به‌ ده‌سته‌واژه جوانه‌کازی و مانا وردو ویژه پاکه‌که‌ی، برایانی موسلمان ناوه‌ها پیویسته‌ بنووسن، هه‌میشه بنووسن رۆحی قودس (جبرائیل) هاریکار‌تانه‌و خواوه‌ند له‌گه‌لتان‌دایه‌ - براتان حسن البنا / رابه‌ری گشتی برایانی موسلمان -). خه‌ریک بوو له‌خۆشی ئه‌و نامه‌یه‌ بال‌ بگرم و ئیتر دل‌نیاش بووم که ئه‌گه‌ر بنووسم خواوه‌ند پشتگیریم لیده‌کات و به‌مه‌ش بوومه‌ یه‌کیک له‌ نووسه‌ره‌ دیاره‌کانی برایان.

سه‌رچاوه‌:

مجلة / اسلامية المعرفة / ژماره‌: ۷ (۱۹۹۷) لاپه‌ره‌ (۱۲، ۱۷۴، ۲۰۰، ۱۷۰)

***

عادل شوخیخ

مامؤستا (محمد احمد الراشد) له پیشهکی پهراوی (مسافر فی قطار الدعوة) دا، لهبارهی مامؤستای شههید (دکتور عادل) هوه دهلیت: لهنووسینهکانی مامؤستا (کامل شریف) دا لهبارهی پالنهوانیهتییهکانی موسلمانانه وه له شهپری کهنالی (السویس) دا دژ به ئینگلیز، خویندومهته وه که چون پیش وهخت به فیراسهت مامؤستا (کامل) ئهیزانی کی شههید دهلیت، که دهیبینی ئه و برایانه چهند چوست وچالاکن و چهند دلخوشن پیش شههید بوونهکیان. دوا روزهکانی برای خوشهویستم، هاوکارو هاوسهنگهرو هاوخهباتم، قوتابی بهئه مهکم (دکتور عادل) ههر وابوو، زور چوست و چالاک بوو، له مالیزیاو مورتانیا و ئهریکا و ئوکراییا (محاضرات) ی دا، پاشان گه یشته کوردستان بو گه یاندنی په یامی بهرزی خوایی و مردهدان به وهی که پاشه پوژ هه ریو ئیسلامه... به لام داخه کهم وه (کامل شریف) به فیراسهت شه هادهتم له ناو چاویدا نه خوینده وه، نه مزانی که نه وهندهی نه ماوه به جیمان بیلی.

بویه رودا وه که هه ژاندمی، تاساندمی و تا ئیستاش له ژیر کاریگهرییه کهی دهرنه چووم. نازانم چی بلیم و چی بکهم، رییه که نادوژمه وه که به هویه وه جیی (دکتور عادل) ی پی پر بکه مه وه له بواری په روه رده دا، هه موو دلخوشییه کی خوم به وه دده مه وه، که متمانم به خواهه یه، هیوام وایه که هه رکات (سه یید) یکمان مرد خوای گه وره به فزل و میهره بانی زوری خوئی (سه یید) یکمان بو بخاته وه جیی.

بهراستی ئەو نەك هەر مامۆستا بوو، بەلكو هەرۆك و تراوه (مامۆستاو نیو)بوو، تەنانەت پێش منیش كەوتبوو.

دكتور عادل - بهرحمەت بیّت - بیجگە لە پەراوی (مسافر فی قطار الدعوة) نو پەراوی دیکەى هەیه، كە هەمیشە هەزى دەکرد زیاتر پیاواندا بچیتەوهو باشتر پوختهیان بکات، بۆیه پەلهی نەبوو لە چاپکردنیان، نەیزانی قەدەری وایه زوو كوچ بکات.

پەراوی (مسافر فی قطار الدعوة)ی بۆ خەلكی بەگشتی نووسیوه، بەلام پەراوهکانی دیکەى بۆ(خواص)هو (تاصیل)و (اجتهاد)ی زۆری تێدایه.

من و دکتوریی تاقەت بووبوین و سارد بووبوینەوه لەم دواپیاندا لە(محاضرات)دان، بهراستی کاتی ئەمانینى ئەوانەى قسەیان بۆ دەکەین پرسیارەکانیان هیچ (مستوی)ی نیه. تا گەیشتینه حالەتیک كە بپارمان دا ئیتر بیدەنگ بین و هیچ نەلین، هەتا روژیک خوای گەوره لاویکی بۆ ناردين و لەو هەلهی قسەنەکردنه دەری هیناین و رامن بۆ جارێکی دیکە گوێدرايهوه.

روژیک من و دکتور لە فرۆكەخانەى (استانبول) چاوهپێی سەفەرمان دەکرد، لاویك هاتەلامان و لێی پرسیم: تۆی (محمد احمد راشد)؟! و تم: بەلێ، نازانم ناخو پێشتر بەیهك گەیشتوین؟.

وتی: نەخیر، من بەپریزتان بەهوی سەیرکردنی شریتی قیدیۆوه دەناسم، كە لە (مؤتمري هیوستن لە ئەمریکا (محاضرة)ت داوه.

و تم: باشه بەپریزتان کیین؟.

وتی: من ناوم (خالد الموساوی)یهو خەلكی میرگی دوئی (سوف)م لە دووری هەزار کیلۆمەتر لە پایتەختی جەزائیر، لە لیواری بیابانی

گه‌وره‌ی نه‌فریقی ... ئی‌مه له‌وی په‌راوه‌کانت ده‌خوینینه‌وه و گوی له وانه‌و (محاضرات)ه‌کانت ده‌گرین، وه ئیستاش به‌نیازم بچم بو به‌شداری له جیهادی نه‌فغانی‌دا.

ئی‌مه‌ش زور به‌خیره‌اتنمان کردو پاشان وتی: خوزگه ئاواته‌که‌ی دیکه‌شم به‌هاتایه‌ته دی‌ودکتور(عادل)یشم بینیا‌یه.

منیش وتم: نه‌لیی چی له‌گه‌ل خوم دا بته‌م بو (دبی) و به‌یه‌کتان بناسینم له‌گه‌ل دکتور (عادل)‌دا.

نه‌ویش وتی: جا نه‌وه ده‌بیته جه‌ژنم، ئی‌مه گوی له وانه‌کانی ده‌گرین به کاسی‌ت و تا ئیستا وینه‌که‌ی‌مان نه‌بینیوه. ئا لی‌ره‌دا دکتور بی نه‌وه‌ی خوی پی بناسی‌نی که‌وته پرسیارلی‌کردنی له‌باره‌ی (محاضرات)ه‌کانیه‌وه، هه‌رچی لی‌ده‌پرسی به‌چاکی وه‌لامی نه‌دایه‌وه، منیش که‌بوم ده‌رکه‌وت راست ده‌کات و لایکی خواناسه پی‌م وت: ده نه‌وه‌ش دکتور(عادل)ه که پرسیارت لی‌ده‌کات.

لاوه‌که خه‌ریک بوو له‌خوشیدا بال بگری‌ت و نه‌یده‌زانی چی بکات. ئینجا لاهه‌که به‌دکتوری وت: نه‌وه‌ش په‌راوی (الموافقات)ی (شاطبی)یه که له ئاموزگاریه‌کانتدا هه‌میشه به‌لاوان ده‌لییت گرنگی پی‌بده‌ن، وا من له‌م گه‌شته‌مدا له‌گه‌ل خومدا هی‌ناومه بو نه‌وه‌ی سوودی لی‌ وهرگرم وهاوه‌لی (جهاد)م بی‌ت.

نه‌م روداوه زور کاری تیکردین و دکتور وتی: (ئی‌مه قسه‌ی خومان ده‌که‌ین، نه‌گه‌ر دانیش‌توانی شاریش تیمان نه‌گه‌ن، خو دانیش‌توانی لادی‌کان تیمان ده‌گه‌ن)...

نه‌مه‌ش وای کرد که دکتور له‌م دوا‌دواییه‌دا (محاضرات) زور بدات. دکتور (عادل)له (ابی‌الخصیب)ی شاری(بصره) له‌دایک بووه، له‌سالی

۱۹۴۶ ز دا، باوکیشی له گهل ئه وه دا که مامۆستای قوتا بخانه بوو بانگخوزایکی چاک بوو بو ئایینی پیروزی ئیسلام له ناوچه که دا. دکتور (عادل) بهشی فیزیای له زانکوی به غادا ته واو کردو پاش هوت سال له وانه و تنه وه له دوانا وهندی دا له (بصره) بریارده دات که به (خارجی) له کۆلیژی دیراساتی ئیسلامی به غدا سالانه به شداری تاقیکردنه وه کان بکات و به پله یه کی باش (بکالوریوس) له زانسته ئیسلامی یه کاندایینیت. له گهل ئه وه شدا که هه ژار بوون و یارمه تی مائی باوکیشی ده دا توانی (ماجستیر) یش له فیزیادا بهیینی و پاشان له ناوه پراستی هه فتا کاندای چوو به ریتانیا و له وی هه ولی به ده سته یینانی دکتورا ده دات له فیزیادا، ئه و مامۆستایه ی موقابه له ی ده کات، داوی لیده کات که (محاضرة) یه کیان پیشکesh بکات له سه ر کاریگه ری شارستانی ئیسلامی له سه ر زانستی نوی، ئه ویش له ماوه یه کی که مده باسیکی چروپ و به پیژ ناماده ده کات و به (محاضرة) یه ک پیشکeshی زوریک له قوتابیان و مامۆستایانی زانکوی ده کات، داوی (محاضرة) که مامۆستاکه ی پیی ده لیت: ئه م باسه ت ئه وه نده به پیژو چاکه، شایانی ئه وه یه که دکتورای له سه ر وه ریکریت.

پاش ماوه یه کی که می (قیاسی) دکتوراش له فیزیادا به ده ست ده هیینیت. پاشان دکتور (عادل) چه ند سالیک له زانکوی (ریاض) له (سعودیه) وه ک مامۆستایه ک کارده کات و له زانکوی (الامام ابن سعود) ماجستیر له (اصول الفقه) دا به ده ست دینی، ئینجا خوی ناماده ده کات بو به ده ست هیینانی دکتورا له (اصول الفقه) دا، به لام له به ره ئه وه ی بارو زروفه که ی به دل نه بوو چوو بو (امارات) و له

بواری فیزیواو شه‌ریعهت دا وانهی له زانکو دوتیه وه. (وه‌له‌م دوایی‌یه‌شدا نامه‌ی دکتۆر‌اکه‌ی له (اصول الفقه) دا به‌چاپ گه‌یشت دوا‌ی وه‌فاتا‌ی). دکتۆر (ابوبکر البصری) که هاوه‌لی دکتۆری ره‌حمه‌تی‌یه ده‌لیت: دکتۆر (عادل) زیره‌ک بوو، وه‌حه‌زی ده‌کرد هموو شت بزانیت، ته‌نانه‌ت که‌لاو بوو له‌به‌غدا ده‌یخویند، زۆر لای سه‌یر بوو به‌غدا‌یی‌یه‌کان چۆن له‌پاصی مه‌صله‌حه داده‌به‌زن به‌ده‌م رو‌یشتنی پاصه‌که‌وه، ویستی تی‌ی بگات و لاسایی‌یان بکاته‌وه، به‌لام چونکه لی‌ی نه‌ده‌زانی و شاره‌زا نه‌بوو، ده‌که‌ویت و ئازاری باشی پی ده‌گات و جله‌کانی‌شی ده‌درین. دکتۆر (عادل) چیژی زۆری له‌هۆنراوه وه‌رده‌گرت و زۆر جار هۆنراوه‌ی چاکیشی ده‌نووسی و بو‌ی ده‌خویند مه‌وه، به‌لام چه‌زی نه‌ده‌کرد کو‌ی بکاته‌وه و پاش خویندنه‌وه‌ی لاپه‌ره‌که‌ی ده‌دراند. دکتۆر چه‌زی به‌ناوو شو‌ره‌ت نه‌ده‌کرد بو‌یه به‌ناوی خوآزراوه‌وه نووسینه‌کانی بلاوده‌کرده‌وه. دکتۆر (عادل) له‌ ۲۴ ی ته‌مموزی ۱۹۹۳ دا له‌ کوردستان به‌ کاره‌ساتی ئۆتۆمبیل له‌ ری‌ی سلیمانی - هه‌ولیر له‌لای سوسی گیانی پاکی سپارده‌وه به‌ خوا وله‌ قه‌برسانی شیخ نه‌حمه‌دی هیندی له‌ سلیمانی نیژرا به‌ ئاماده‌بوونی هه‌زاران موسلمانانی ناوچه‌که که به‌راستی مه‌راسیمیکی گه‌وره‌بوو، خوا‌ی گه‌وره‌هه‌ول و جیهاد و تی‌کو‌شانی لی‌ وه‌رگریت و له‌گه‌ل شه‌هیدانی ری‌ی خویدا چه‌شری بکات... آمین.

سه‌رچاوه: مسافر فی قطار الدعوة - (پاشکو‌ی ژماره (۳۹) ی روژنامه‌ی

(دار السلام) ۱۳/۸/۱۹۹۳

دایکی معاذ

دایکی (معاذ) هاوسهری بانگخوازی میسری (عباس السیسی) یه که یه کیکه له برا دیرینهکان و دهردهسهری و بهندکردنی زور دیوه.

له سالی ۱۹۸۸ په پراویکی به ناوی (ام معاذ فی السجن) دهرکرد که یادهوهریهکانی خوئی تیدا تومار کردووه، ئەم شارژنه خواناسه بانگخوازه له بهر ستهمی سته مکاره خوانه ناسهکاندا وهک قه لای پولایین وهستاو سهری بو شوپ نه کردن... وه له (۱۲/۲۸ / ۱۹۹۳) دا، بو یه کجاری سهری نایه وهو دنیای فانی به جیهیشت...

له و په پراوه دا دایکی (معاذ) ده لیت: میرده کهم بو سییهم جار ده سگیر کرا له سالی (۱۹۶۵) ن دا وه نو سالی ره بهق لیمان دوور که وه وه و له بهر چاومان ون بو، که ههر روژیکی به ههزار سال لیمان دهرپویشت، خه م و په ژاره و فرمیسه که کانم دهشارده وه، بو ئەوهی مناله کانم دلگران نه بن و باریان گرانتر نه بییت.

شه وو روژ پرساریان دهرکرد له باره ی باوکیانه وه، منیش هیچ و لامیکم پی نه بوو بویان... ئەوانیش روژانه ده چوونه ویستگهی شه مه نده فهری نزیک مالمان، سا به لکو باوکیان بیته وه، روژانه شه مه نده فهره که ده هات و ئەمانیش چاویان ده گپرا به نه فهرهکاندا و ئەمه نده چاوه رییان دهرکرد ناوی پییان داده هات و باوکیشیان له هیچ لایه که وه سو راغیکی نه بوو! سهر باقی ئەو هه موو مهینه تیه...

روژیکی زستانی سارد بوو، له کوتایی سالی (۱۹۶۵) دا به روژوو بووم، روژووی شه شه لان، به یانی زوو بوو تازه پارشیوم کردبو له دهرگا درا، له دهرگادانیکی توندو ناخوش، زور دلم ترسا... کاتیک دهرگام کرده وه

ئه‌فسه‌رێك و دوو پۆلێس خۆيان كرد به مالدآ و كه‌وتنه‌ پشكێن و هه‌چيان نه‌دۆزیه‌وه‌، پرسیارم له‌ ئه‌فسه‌ره‌كه‌ كرد له‌بارهی می‌رده‌كه‌مه‌وه‌، به‌و هیوایه‌ی كه‌ ده‌نگ و باسیكی لایبیت، ئه‌فسه‌ره‌كه‌ش پرسیاره‌كه‌ی قووسته‌وه‌ و وتی: ئی‌مه‌ش هاتووین بو‌ئ‌ه‌وه‌ی بتبه‌ین بو‌لای می‌رده‌كه‌ت(حاجی عباس السیسی)، چونكه‌ داوا‌ی كردووه‌ بتبینی. زۆر دلخۆش بووم و كه‌شامه‌وه‌، تو‌ بلێی راست بكات و بتوانم ببینم؟! .
به‌په‌له‌ رامكردو‌هاوارم كرد، منالینه‌ خه‌یرا خوتان ناماده‌ بكه‌ن ئه‌چین بو‌لای باوكتان، ئه‌فسه‌ره‌كه‌ قسه‌كه‌ی پی‌ پریم و وتی: پی‌ویست ناكات، می‌رده‌كه‌ت ده‌یه‌وی ته‌نها تو‌ ببینی. به‌نا‌ئومیدی و دلشكاوییه‌وه‌سه‌یری پی‌نج مناله‌كه‌م كرد، كه‌وره‌كه‌یان ده‌ سال بوو، بچوكه‌كه‌شیان (منی) دوو سال بوو، (معان)یش كه‌ ته‌مه‌نی پی‌نج سالان بوو، تووشی شه‌له‌ل بووبو...

(معاشی) نه‌خۆشی كه‌فته‌كار له‌ئ‌ه‌فسه‌ره‌كه‌ نزیک بو‌وه‌و باوه‌شی پیا كرد، به‌گریانه‌وه‌ پی‌ی وت: تكات لیده‌كه‌م مامه‌ گیان، ئه‌گه‌ر دایكمانت برد، ئی‌مه‌ به‌ته‌نها به‌جی مه‌هیله‌، ده‌مانه‌ویت باوكمان ببینن، من ناتوانم دوور بم له‌ دایكم...

ئه‌فسه‌ره‌كه‌ چاوی پر بوو له‌ گریان و وتی: به‌خوا كورپی خۆم روژێك تێكه‌وتوین منیش نازانم ئاخۆ مناله‌كانم ده‌بینمه‌وه‌ یان نا؟! خوا ئاگاداره‌، خوا كه‌ریمه‌.

به‌لی... مه‌گه‌رخوا بو‌خۆی بزانی چ روژێك بوو، پی‌نج منالی سه‌روپیچكه‌، به‌و زستانه‌، بی‌ دایك و باوك روو بكه‌نه‌ کی؟ هاوار بو‌کی به‌رن؟ کی لایان لیده‌كاته‌وه‌؟.

سته‌مکاران بردمیان به‌روه‌به‌ندیخانه‌ی تهنگ و تاریک... دایکیکی دل
له‌دووی پینچ منال و میردی بیسه‌رووشوین... به‌تاوانی خواناسی و
ئیسلام په‌روه‌ری.

له‌ژووری به‌ندیخانه‌وه سه‌ریازیك په‌لکیشی کردم بو (مه‌کته‌بی
ته‌حقیقات)، به‌لای گۆره‌پانیك دا بردیانم، که لاوان و پیوانی خواناسی
تیا سزائه‌درا، ئەو تابلو سامناکه‌م بینی، نه‌متوانی هه‌نگاوه‌ه‌لیبینم،
سه‌ریازه‌که لییم تووره‌بوو، هه‌ی واوالیکراو مه‌وه‌سته، لییره‌وه ملت
بشکینه!!

لاویك که له‌ژیر دارو فه‌لاقه‌دابوو له‌دووره‌وه منی بینی، هاواری
کرد... نا.. نا.. موسته‌حیله.. به‌س نیه ئەوه‌ی به‌(زینب الغزالی) تان
کرد؟ به‌دکرداریتان گه‌یشتۆته پله‌یه‌که ئافره‌تانیش ئازارده‌دن؟،
ئه‌وه‌نده‌ی نه‌خایاند کیبلیکیان دا به‌سه‌ریداو له‌گۆ که‌وت... تووشی
هیستریا بووم، خۆم پینه‌گیراو هاوارم کرد، حه‌واله‌ به‌خوابن
سته‌مکاران، دوژمنانی خوا، چۆن له‌ سزای سه‌ختی قیامت قوتار
ده‌بن؟. قامچی‌یه‌کیان کیشا به‌پشتماو گیزبووم و که‌وتم، کاتی هاتمه‌وه
هۆش خۆم هه‌موو گیانم ئاو بوو، که کردبوویان به‌سه‌رما هه‌تاکو
بیمه‌وه هۆش خۆم... ئەمه‌ش سه‌ره‌تاو به‌رکولی ئازاره‌کانی به‌ندیخانه
بوو. روژیک له‌په‌ر کۆمه‌لیك سه‌ریازی دلپه‌قی بیبه‌زه‌یی له‌گه‌ل
ئه‌فسه‌ریکی پله‌به‌رزدا که به‌رگی لیوای له‌به‌ردا بوو، خۆیان کرد به
ژووردا، ئەتووت دیوو درنجن... دلّم داچله‌کی و ترس و بیم دایگرتم
... سه‌ریازیکیان وه‌ک دپنده لییم نزیك بووه، وام هه‌ست ده‌کرد ئیستا
به‌بی ئاو قووتم ده‌دات! خۆم گرمۆله کردبوو له‌ سووچیکی ژووره‌که‌دا،

قیرانی به‌سه‌رما به‌ده‌نگی‌کی زۆر ناخۆش! : هه‌سته سه‌لام له‌ خاوه‌ن شکۆ بکه، ده‌یه‌وی‌ت قسه‌ت له‌گه‌ل‌دا بکات، به‌لام وریا به‌ درۆی له‌گه‌ل نه‌که‌یت ئه‌ی کچی (...)

له‌ حالێک‌دا بووم، فزه‌م له‌ خۆم بریبوو، له‌ جیی خۆم قوت بوومه‌وه‌و، بئیرکردنه‌وه‌و هه‌روه‌ک حاله‌تی‌کی هه‌ستیری سه‌لامی‌کی عه‌سکه‌ریانه‌م کرد بۆ خاوه‌ن شکۆ!، کابرای لیوا دایه‌ قاقای پی‌که‌نین... له‌و کاته‌دا کراسی کچه‌ بچوکه‌که‌م بینی که‌ خسته‌بوومه‌ جانتا‌که‌مه‌وه‌، ماچم کردو نام به‌سنگمه‌وه‌، چه‌ند پرسیا‌ری‌کیان لی‌کردم، هه‌یج حالئ نه‌بووم، هاوارم کرد: مناله‌کانم، مناله‌کانم، خه‌ل‌کینه‌ ره‌حمتان بی‌ت. سه‌یرکه‌ جه‌نابی خاوه‌ن شکۆ، ئه‌وه‌ کراسی کچه‌ بچوکه‌که‌مه‌، کئ بی‌کاته‌ به‌ری، کئ جلی بگۆرئ، خۆ کوپه‌که‌شم شه‌له‌لیه‌تی، ئه‌ی هاوار خه‌ل‌کینه‌ مناله‌کانم... ئیتر گیژ بووم و خۆم به‌دیواره‌که‌ گرته‌وه‌.

جه‌نابی لیوا لی‌م نزیک بووه‌و وتی: هی‌من به‌ره‌وه‌و هه‌یجت لی‌ناکه‌م، خۆی‌و سه‌ره‌بازه‌کانی رو‌یشتن، ئه‌وه‌ی که‌به‌دوایاندا ده‌رگا‌که‌ی داخسته‌وه‌، وتی: ئه‌گه‌ر ده‌زانی ئه‌وه‌ کی‌بوو، ئه‌وه‌(حمزه‌ البسیونی)بوو، به‌رپۆبه‌ری گشتی (سجون الحریبه‌)، به‌تایبه‌تی هاتبوو بۆ سزادانت، خوا رزگاری کردی!

له‌ جیی خۆم وشک بووم، چۆن ئه‌وه‌ ئه‌و سه‌رسه‌خته‌ دل‌په‌قه‌ خاوه‌ناسه‌ بوو که‌ سزاو ئه‌شکه‌نجه‌ی بی‌ئه‌ندازه‌ی براکان ده‌دات له‌ به‌ندیخانه‌کاندا؟! . پاشان هه‌ولئ زۆریان دا له‌گه‌لم که‌ داوای ته‌لاق له‌ می‌رده‌که‌م بکه‌م، به‌وه‌ش وره‌مان پڕوخینن، به‌لام خوای گه‌وره‌ پاراستمی‌و دانم به‌خۆم‌دا گرت، تا پاش تاقی‌کردنه‌وه‌ی سه‌ختی به‌ندیخانه‌ و ئه‌شکه‌نجه‌و ئازار

خوای گەورە رزگاری کردم. بەلێ... بەوجۆرەش ئافرەتان هاوخەبات و
 هاوسەنگەری بۆ بۆ گەیانە پەيامی خوایی، لەو پیناوەش
 دا تووشی هەزارەها دەردو ئازارو ئەشکەنجە بوون، هەندێ لەو
 کارەسات و رووداوو ئەزمونانەتۆمار کران کە بەراستی وانەى زۆرى
 تێدايە بۆ موسلمانان، هەق وایە گەرنگی تەواوی پێبدریت.

سەرچاوه:

گۆقاری / (اليقظة) ژماره (٨) ١٩٩٨

***

نجداد برانكوفيتش

هه‌رچه‌نده ئه‌م لاوه موسلمانه خه‌لاتی (وسام الزنبقة الذهبية) ی وه‌رگرت که به‌رزترین (وسام)ه له (بو‌سنه)، به‌لام هه‌قی زۆر له‌وه زیاتریتی... خو ئه‌گه‌ر ئه‌و لاوه موسلمان نه‌بوايه، کاره‌که‌ش کاریکی ئیسلامی نه‌بوايه، ئه‌وا (هولییۆد) زۆر زوو روداوه‌که‌ی ده‌قۆسته‌وه‌و ده‌یکرده فلیمیك و چه‌نده‌ها خه‌لاتی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر وه‌رده‌گیرا!!
ئه‌مه‌ش به‌سه‌ره‌ات و روداوه‌که‌یه...

ئه‌م لاوه که‌ناوی (نه‌ج‌اد برانكوفيتش)ه، رابردویه‌کی روون و پ‌ر شانازی هه‌بوو، باپیری له‌ پیاوماقول و هه‌لکه‌وتوه‌کانی ولاتی(به‌لقان) و خاوه‌نی زه‌وی و زاریکی به‌رفراوان بوو، له‌خیزانیدا چه‌نده‌ها ئه‌ندازیاری میعماری هه‌لکه‌وتبوون، بۆیه هه‌ر له‌ منالیه‌وه(نه‌ج‌اد)یش خولیای ئه‌ندازیاری که‌وتبووه سه‌ری..

ته‌مه‌نی (۱۲) سالان بوو که (صرب) له‌سالی (۱۹۷۳)ز دا له‌(سه‌راییقۆ) باوکیان کوشت، (نه‌ج‌اد) و براهه‌کی و دایکی مانه‌وه، بی‌ک‌ه‌س و بی‌ده‌ر.. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا (نه‌ج‌اد) زیره‌ک بوو له‌ قوتا‌بخانه‌داو توانی بچیته‌ کۆلیژی ئه‌ندازیاری و پاشان له‌کۆلیژی‌ش به‌یه‌که‌م ده‌رچیی. پاش ده‌رچوونی، له‌ فه‌رمانگه‌یه‌کی ده‌وله‌ت‌دا ده‌ست به‌کاربوو، له‌کاره‌که‌یدا لی‌هاتوویی خو‌ی سه‌لمان‌دو له‌دروستکردنی (۳۷) (پ‌رد) دا به‌شداری کرد.

ژنی هی‌ناو چووه شاری(سه‌راییقۆ) دانیش‌ت و، کورپ‌کیان بوو ناویان نا(عدنان)، له‌سالی (۱۹۹۲) ز دا، گولله‌ توپ و گولله‌ی قه‌نناسه‌ی (صرب)ه‌کان نه‌یده‌ه‌یشت که‌س سه‌رده‌ربه‌ینی، به‌جۆرێک ژیانان لی

تال بووبوو، روژیک کوپه بچکوله که یان، بهدهم ترس و لهرزو گریانه وه رووبه پروی دایک و باوکی وهستا و پیی وتن: بو منتان بوو؟ بوئه وهی لهم دۆزه خه دا بژیم؟!.

ئهم قسه یه دای له جهرگی (نه جاد) و خوئی پی نهگیرا، دهستی کرده گریان.. ژنه کهشی به هه مان شیوه بهدهم گریانه وه باوهشی کرد به (عه دنان) داو که وته هیمن کردنه وهی و پیی وت: (رولله شیرینم خوی گه وه دهستان لی بهرنادات).

له شاری (سه راییقو) (نه جاد) ناوبانگی باشی ده رکرد، کاتی (صرب) هکان هیلی شه مه نده فهران تیگدا، که به ره و شاری (موسنار) ده چوو. (نه جاد) له پی شه وهی ئه و که سانه بوو که داوایان لیگرا چاکی بکه نه وه.

کاتیگ (صرب) هکان نابلو قه ی سه راییقویان دا، (نه جاد) یش وه ک گشت لاوه کانی دیکه ی ئه و شاره بووه سه ربازو له به ره کانی جه نگدا رووبه پروی تاوانکاره (صرب) هکان وهستا.

روژیک (ژه نرال رهشید زورلاک) سه رکرده ی ئیمدادات بانگی کردو داوای لیگرد نه خشه یه ک ناماده بکات بو دروستکردنی (نه فه قیگی نهینی) له ژیر (مه دره جی فرۆکه خانه) دا، که ناوچه ی (دوبرینا) ی سه رووی (سه راییقو) به سه تیت به (بوتمیرا) که ناوچه یه کی ژیر ده سه لاتی موسلمان هکان بوو.. تاوانباره (صرب) هکان نابلو قه ی ته واوی شاریان دا، (سه راییقو) یان دا پریبوو له ناوچه موسلمان نشینه کانی دیکه، خوراک و پیویستی به کانی ژیان نه ده گه یشتنه ناو شارو، چهک و تهقه مه نیش نه ده گه یشتنه جه نگاوه ران.. بویه مه ترسی خۆبه دهسته وه دانی شار

له ئارادا بوو.. نه وشه وه (نه جاد) نه خه وت، له خه ياليدا
 بپروكه ي (نه فقه كه ي) تا وتوى ده كرد.. ههركه گزنگى به يان دهركه وت،
 بپريارى دا به چاكى سه يرى ناو فپروكه خانه كه بكات، كه (نه فقه كه) بپريار
 بوو به ژيڙيدا بپروات.. گرفته كهش له وه دا بوو كه فپروكه خانه كه لايه كى
 به دهست صرپه كانه وه، لاکه ي ديكهش به دهست هيژه
 نيوده وه ته ييه كانه وه بوو... به ته لى دپركاوى زور سنووره كه ته نرابوو،
 هه رچى به و ناوچه يه دزه ي بگردايه بيويستايه له (دوبرينا) وه بچى بو
 (بوتميرا) كه دوورپه كه ي (٤٥٠) مه تر ده بوو، ده كه وته بهر گولله ي
 قه ناصى صرپه كانه وه، كه م كه س هه بوو به سه لامه تى قوتار بيټ !.

(نه جاد) هاوپي ئه اندازيار (باقر) كوپى (عه لى عيززه ت) بوو،
 هه ردوو كيان ريكه وتن كه جلو به رگى وه رزش له بهر بكن و به پركردن
 به فپروكه خانه كه دا بپرون... به لى توانيان (٢٤) جار له مسه ر بوئه وسه رى
 فپروكه خانه كه رابكن و به چاكى له (مدرج) ي فپروكه خانه كه بكو لنه وه،
 هه رچه نده ته قه شيان ليده كرا به لام خواى گه وه پاراستنى...

له ماوه ي مانگي كدا له نيوان (ديسمبر ١٩٩٢) و (ينايرى ١٩٩٣) دا
 نه خشه ي نه فقه كه ي ته واو كرد، به جوڙي ك كه له هه ردوو سه ره وه دهست
 بكري به هه لكه ندن، له سه ري كى يه وه به خوارى بيټ و له پاشاندا راست
 ببپته وه، ئه مهش بو سه رلي تيكدانى صرپه كان... نه خشه كه
 ليكو لينه وه ي زورى له سه ر كرا و خرايه به رده ست سه رو ك (عه لى
 عيززه ت) و كه س بپرواى به سه ركه وتن نه خشه كه و كاره كه
 نه بوو... به لام سه رو ك (عه لى عيززه ت) پشتگيرى (نه جاد) ي كردو
 فه رمانى كار كردنى پيدا و، به رگه سه ربازى يه تايبه تى يه كه ي خو شى

دایه بهدیاری که بهرگیکی زور گران بههاو گرنگ بوو بۆ خوشاردنهوه و دهرنه که وتن له بهرچاوی دوزمن دا...

له رۆژی (۱۲ یینایری ۱۹۹۳) دا دست کرا به چال هه لکه نندن و نه فه ق لیدان له هه ر دوو سه ره وه، کاره که ئاسان نه بوو، خوشاردنه وه و دهرنه که وتن گرفتی سه ره کی بوو، ده بوایه سه رنجی که س رانه کیشتن بۆ کاره که وه، ئه و گل و خۆله ی که هه لئ ده که نن که س نه بیینیّت“ که نزیکه ی (۳۵۰) مه تر سیجا ده بوو.. گرفتیکی دیکه ش که میی وه سائیلی هونه ری بوو، چونکه ته نها شتومه کی سه ره تایی له به رده ست هه بوو، که ئه وه ش زه حمه ت بوو کاری ئاوا گه وهری له ژیر زه ویدا پی ئه نجام بدریّت.. گرفتی سییه میش مه سه له ی هه ناسه دان و روناکی نه فه قه که بوو، دیسان چاره سه رکردنی ئاوی ژیر زه وی و هاتنه ریی تاشه به رد گرفتی چواره م بوون...

زۆربه ی لاوان له به ره کانی جه نگدا بوون، بۆیه ته نها (۱۲۰) که س بۆ کارکردن دیاری کرا که زۆربه یان به ته مه ن بوون، که هه ر (۶۰) که سیان له سه ریکی نه فه قه که وه کاریان ده کرد...

دریژی نه فه قه که (۵۰۰ مه تر) بوو، ده بوایه (۸۰ سم) له ژیر زه وی یه وه بوایه پانییه که ی (۱ مه تر) بوو به رزی یه که شی له سه ری (بوتمیرا) وه (۱۸۰ سم) بوو، که سیک قنج و قیت ده هاته ناویه وه و له سه ری (دوبرینا) ی سه رووی (سه راییقو) شه وه (۱۶۰ سم) به رزی بوو، تا وه کو ئه وه ی له سه راییقو سه رده ردینی، ناچار بی سه ری ریژ دابنه ویینی!!.. ده بوایه شه وو رۆژ کار بکه ن رۆژی (۵ مه تر) هه لکه نن... یه کیک له صریه کان که له گه ل لیوای میکانیکی بۆسنی دا کاری ده کرد“ رایکرد و هه وائی نه فه قه که ی گه یانده صریه کان، به لام چونکه له سه ره تایی کاره که وه بوو، وه (نه فه قه که) له سه ره تاوه به خواری ده رپویشت،

هه‌رچه‌ند صرهبه‌كان چالپان ليدا له (مدرج)ى فرۆكه‌خانه‌كه‌دا، رپه‌روى نه‌فه‌قه‌كه‌يان نه‌دۆزى‌يه‌وه...

ماوه‌ى ديارى‌كراو بو‌ته‌واوبوونى پرۆژه‌كه‌چوار مانگ بو، واته‌ روژى (٢٦ يوليوى) ده‌بوو ته‌واو بى‌ت، نه‌و روژه‌هات و كار ته‌واو نه‌بوو، (نه‌جاد) زۆر دوودل و بى‌تاقه‌ت بوو، سه‌رى دنياى لى‌هاتبووه يه‌ك، راسته‌گووى له‌ته‌قه‌ته‌قى كرئكاره‌كان بوو كه‌له‌هه‌ردوولاوه كاربان ده‌كرد، به‌لام نه‌يده‌زانى ناخۆ هه‌ردوو ئاراسته‌كه‌به‌يه‌ك ده‌گه‌ن؟! له‌و روژانه‌شدا سه‌روك (عه‌لى عيززه‌ت) له‌(جنىف) خه‌رىكى كۆبوونه‌وه بوو له‌گه‌ل صرهبه‌كاندا، هه‌لويسى‌تى له‌كۆبوونه‌وه‌كاندا وه‌ستا بووه سه‌ر سه‌ركه‌وتنى پرۆژه‌ى (نه‌فه‌قه‌كه‌)، بو‌يه روژانه‌به‌ته‌له‌فۆن په‌يوه‌ندى ده‌كرد به‌ (سه‌راييقۆ)وه‌وه‌ه‌والى ته‌واو بوونى پرۆژه‌كه‌ى ده‌پرسى... چوار روژ به‌سه‌ر واده‌ى ديارى‌كراودا تىپه‌رى هىچ ديارنه‌بوو، سه‌روك ناچار دريژه‌ى به‌دانىشتنه‌كان ده‌دا، سا به‌لكو پرۆژه‌كه‌ سه‌ربگرىو نه‌ميش (تنازلات) بو دوژمن نه‌كات... ئىياره‌ى (٣٠ يوليوى) سه‌عات (نو چاره‌كى كه‌م)، پاچ و پىمه‌په‌رى هه‌ردوولا به‌يه‌ك گه‌يشتن، (نه‌جاد) له‌خوشىياندا خه‌رىك بوو بال بگرى، خىرا له‌(نه‌فه‌قه‌كه‌)هاته‌ ده‌ره‌وه‌ وه‌ نزيكترين بنكه‌ى سه‌ربازى‌يه‌وه مژده‌ى دا به‌سه‌روك (عه‌لى عيززه‌ت) له‌(جنىف)... به‌مه‌ش نابلوقه‌ى سه‌ر سه‌راييقۆ شكا و رپه‌روى دانىشتنه‌كانى سه‌روك گۆردرا و سوور بوو له‌سه‌ر خو به‌ده‌سته‌وه نه‌دان و نه‌كردنى هىچ (تنازلات) يك.

به‌پراستى هه‌موان سه‌رسام بوون، چونكه‌ نه‌وه (موعجيزه‌يه‌كى نه‌ندازى)بوو له‌وكات و شوينه‌دا... جا خىرا هيلى شه‌مه‌نده‌فهرىيان تىدا دامه‌زراند و گاليسكه‌ كه‌وتنه‌ گواستنه‌وه‌ى ده‌يه‌ها تن له‌خوراك و ته‌قه‌مه‌نى و چه‌كى هه‌مه‌ جوړ بو‌ناو شارى سه‌راييقۆ... له‌م

پالہ وانئیہ تیه دا حهوت کهس بریندار بوون و یهک کهسیش
 به ناوی (مجید عاریفوفیتش) شههید بوو، که له و ماوه یه دا زور به
 چالاکانه کاری ده کرد و به و هیوایه ی ساتی زووتر (نه فقه که) ته و او بییو
 بتوانی بگاته (بوتمیرا) و چاوی به ژنه که ی بکه و یکه تازه مندالی بوو
 بوو... به داخه وه ناواته که ی برده گل ه وه و چاوی به کورپه ی
 جگه رگوشه ی نه که وت!! به لی، ئیمان و لیپرانی تاکه مروقیک، به م
 شیوه یه ی له سه رگوزشته ی (نه جاد) دا ده رکه وت، ده توانی کاری وا به
 نه نجام بگه یه نی که ژیانی ته و او ی گه لیک بکریته وه.* نه م بابه ته له
 روژنامه ی یه کگرتوو ژماره (۱۳۵) دا بلاومان کردو ته وه.

سه رچاوه:

گوڤاری (المجلة) ژماره (۸۶۹) سالی ۱۹۹۶.

***

دوا وئە

به‌راستی له نامیلکه‌یه‌کی وا کورت دا ئەوه‌نده بوار هه‌بوو که باسی لێوه بکه‌ین، به‌لام نامۆژگاریم بۆ بانگخوازن ئەوه‌یه که چی ئەبینن و ئەببستن پاش دُنیا بوون لیبی تۆماری بکه‌ن، چونکه ئەوه بوخۆی نووسینه‌وه‌یه‌کی میژووه بۆ نه‌وه‌کانی دواي خۆمان، له ئیستاو له داها‌توودا سوودی لی وەرده‌گیریت ...

زۆر روداوو به‌سه‌رهات هه‌یه ده‌ریاره‌ی زۆر که‌سایه‌تی دیار و ناودار که‌چی داخه‌که‌م زۆر گرنگی پینادریت و هه‌روا پاش ماوه‌یه‌ک بیر ده‌چیته‌وه.

بۆیه من به‌ش به‌حالی خۆم بویارم داوه ریم له‌چی بکه‌وی تۆماری بکه‌م وه‌ک ئەرکیکی سه‌رشانم ... بۆ نمونه روژیک له‌م دواي‌یه‌دا به‌خزمه‌ت به‌پیز (د. علی احسان) که‌یشتم و له قسه‌کانی‌دا باسی خوالیخۆشبوو مامۆستا (مه‌لامه‌جیدی شه‌قلاره‌ی کرد، که زۆر هه‌لویستی جوانی هه‌یه، خۆزگه‌ هه‌رکه‌س شت ده‌زانی له‌باره‌یه‌وه “ژیاننامه‌یان بنووسیایه‌ته‌وه، که من لی‌رده‌دا ته‌نه‌دادوو نمونه ده‌خه‌مه به‌ر دیدی خۆینه‌ران:

۱- له هه‌شتاکاندا وه‌زیری ئەوقاف ده‌چیت بۆ شه‌قلاره له ئوتیلیک داده‌به‌زیت و ده‌نی‌ریت به‌دواي مه‌لاکاندا و زۆربه‌یان ده‌چن، مه‌لا مه‌جید ناچیت، بۆیه دوايی وه‌زیر خۆی دیت سه‌ردانی ده‌کات و گله‌یی نه‌چوونه‌که‌ی لی‌ده‌کات، ئەویش له‌وه‌لامدا ده‌لیت:

قوربان خۆ جه‌نابتان وه‌زیری (سیا‌حه‌)نین له‌و جو‌ره ئوتیلانه‌دا دابه‌زن، که نه‌ومی خواره‌وه‌ی باره‌و مه‌ی تیا ده‌خوریته‌وه، ئەو هه‌موو مه‌لایه به

جبهو میزهرهوه ئاخو چوئن بینه خزمهتت له شوینیکی وادا، جیی بهپریتان مزگهوته، چاک و ابوو له مزگهوت دابهزینایه و جا بتزانایه چوئن ههموو مهلاکان دههاتنه خزمهتتان. بهمهش جهنابی وهزیر دهمکوت دهبیئت و هیچی بو نامینیتهوه.

ب - روژیک ماموستا مهلا مهجید دوو میوان دهچنه مالیان و خیزانی دهمهو نیوهرو خواردنی نهو دوو میوانه و خوین ناماده دهکات، کاتی دهگهنه وهختی نانخواردن میوانهکان ژمارهیان دهگاته (۱۵) کهس.

کوری ماموستا دیئت و دهچریینی بهگویی داو دهلیت: دایکم نازانی چی بکات؟!، خواردنهکه زور کهمهو بهش ناکات، ماموستاش دهلی: بهدایکت بلی که که وگیری دا له چیشهکه با (بسم الله) بکات و ههقی نهبیئت...

کورهکه دهلیت: بهخوا نهک (بسم الله) بهلکو ههموو قورئانیشی بهسهرا بخوینی هیچی پییناکات و خواردنهکه بهش ناکات.

ماموستا پیی دهلیت: نهفام تو له وه تیئاگهیت، چیت پیی دهلیم واکه...

ئینجا خیزانی (بسم الله) دهکات و خواردنهکه تییدهکات، بهفهزلی خوا، خواردنهکه بهرهکهتی تییدهکهویتی و بهشی ههر (۱۵) میوانهکه دهکات.

بهههر حال ئەمه تهنهها بو ئەوه باس دهکه م که هیممهتی بانگخوازن بجولینم و ئەم کاره سهریاری سهرقالی زوریان فهراموش نهکن... خواش یارمهتی دهر و هاوکاری ههموولایه کهمان بیئت.

***

مه‌شخه ئدارانی ریّی خوا

پیشەکی

دووکارەساتی گەورە بەرۆکی جیهانی ئیسلامی گرتو موسلمانانی شەتەک و ماندوو کرد، بۆ ماوەی چەند نەو دەیهک کاریگەری خراپیان بەردەوام بوو، بەپێچەوانەی کارەساتە بچووکهکانەوێه که موسلمانان زوو بەسەریاندا زال دەبوون. که ئەوانەش:

یەگەم: داگیرکردنی بەغدا بوو لەلایەن (هۆلاکو) وە لە ساڵی (٦٥٦)ی کۆچیداو رووخانی خەلافەتی عەباسی.

دووەم: داگیرکردنی ولاتانی ئیسلامی بوو لەلایەن ولاتە ئیستیعماریهکانەو، بەتایبەت ئینگلتەرەو فەرەنسا، لە شەپری جیهانی یەگەمدا، که ئەمجارەش خەلافەتی عوسمانیان رووخاندو ئەتاتورك بوو پیاوی تاقانە ی سەردەم بەهەموو توانایەو، بەهاوکاری جوولەکەو دوزمنانی خوا، تورکیای برد بەرەو عەلمانیهت و کەوتە سەرینەوێه ی مۆرکی ئیسلامی لەو ولاتەدا. هێرشێ خاچ پەرستەکانیش کاریگەری هەبوو، بەلام ناگاتە دوو کارەساتەکی پیشوو چونکە خەلافەتی ئیسلامی بەرقرار بوو، موسلمانان پەرته وازەو بی خاوەن نەبوون.

ئەوێه بەسەر ئوممەتی ئیسلامیدا هاتوو بەسەر هەر ئوممەتیکی تردا

بەهاتیە تۆزیشی نەدەما، وەهەر وەك قورئان دەفەر موویت ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ

لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا

يَسْتَعْرِضُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ یونس: ٤٩ هەموو گەلیک

ئەجەلیکی تایبەتی دیاریکراوی هەیه، ئەگەر ئەجەلیان هات نە ساتیک

دواده‌که‌ویو نه‌پیش ده‌که‌وی.

ئاشکرایه که خوا په‌یمانی داوه ئەم ئایینه‌پاریزیو، چه‌نده ئایینه‌که‌ش بمینی، شوینکه‌وتوانی له کاروانی ئیمان و ئیسلامه‌تیدا سرگه‌رمی هه‌ول و تیکۆشان ده‌بن، به‌وه‌ش ئەجه‌لی ئوممه‌تی ئیسلامی درێژ ده‌بیته‌وه، تا ئەو رۆژی خۆر له خۆرئاواوه هه‌لدیو قیامه‌ت هه‌لده‌ستی... هه‌روه‌ها سوننه‌تی خواجه، که هه‌ر سه‌ری سه‌د سالیک نوێکه‌ره‌وه‌یه‌که‌ (مجدد) یك بنیری بو ئوممه‌تی ئیسلام، تاوه‌کو سه‌رله‌نوی فوو بکاته‌وه به کوانوی ئیمان و ئیسلامه‌تیداو بانگی هه‌ق و راستی بداته‌وه به‌گویی مه‌ردوومدا...

ئه‌وا پانزه‌ سه‌ده‌یه کاروان که‌وتۆته ریو به‌جیپی پیغه‌مبه‌ران و صدیقین و شه‌هیدانی پیشین‌دا هه‌نگاو هه‌لده‌گری، هه‌روه‌که‌ ماموستا (ناصری سوبحانی) ده‌فه‌رمویت: ئیمه‌ واین له کاروانیکدا که ئەگه‌ر به‌باری درێژی بۆ پرۆانین و سه‌یری پیش خۆمان بکه‌ین، ئاده‌م و نوح و پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خویان لی بیت) و پیاوچاکان له‌پیشی خۆمانه‌وه ده‌بینین، وه ئەگه‌ر به‌به‌باری پانیشدا سه‌یری ده‌وروبه‌رمان بکه‌ین، ئەو هه‌موو بانگخوازه‌ ده‌بینین که له‌هه‌ر چوار قورنه‌ی دنیاوه سه‌رگه‌رمی خه‌بات و تیکۆشانن له‌پری خوادا...

به‌چا و گێرانیکی خیرا به‌ میژووی گه‌لانی دنیا‌دا، بۆمان ده‌رده‌که‌وی که گه‌ل و ئوممه‌تیک نیه به‌هینده‌ی ئوممه‌تی ئیسلامی پیاوی پیاوانه‌و مه‌شخه‌لداری تیا هه‌لکه‌وتبی... بۆیه پیمان باش بوو سه‌ربووردیکی خیرا له ژیا‌ننامه‌ی چه‌ند مه‌شخه‌لداریک بجه‌ینه به‌ر دیدی خوینه‌ران، تا ببی به‌ وانه‌ی کرداری بۆیان و خوی گه‌وره‌ش هاوکاری هه‌موومان بیت.

(۱) ئیپین و ته‌یمیه

ناوی ئەحمەد کورپی عەبدولحەلیم کورپی عەبدوسسەلام کورپی ته‌یمیه‌یه و لەسالی (٦٦١) ی کۆچی لە (حەرران) لەدایک بوو و لەسالی ٦٦٧ ی کۆچیدا لەگەڵ مائی باوکیدا چۆتە دیمەشق...

شەست و حەوت سال و چەند مانگێک ژیا، نزیکەی (٥٠٠) موجه‌لەدی نووسی لەسەر زانستە ئیسلامیەکان و مەردانەش تیکۆشا لەپیناوی خواداو رووبەرۆوی تەتەرەکان بوو و لە مه‌یدانی جیهادا.

به‌هۆی زانایی و هه‌لکه‌وتوویی‌یه‌وه زۆر به‌ناو مه‌لاو زانا حه‌سه‌دیان پێده‌برد و کیشه‌یان بو‌ دروست ده‌کرد. ئەمیش له هه‌ق بێده‌نگ نه‌ده‌بوو، چەندها سالی ژيانی له به‌ندیخانه‌دا برده‌ سه‌رو بو‌ی نه‌لوا که ژن به‌ینی... له‌کۆتایی ژيانیشیدا نزیکه‌ی دوو سالی‌ک له به‌ندیخانه‌دا بوو، هه‌ر له‌و‌ئیش کۆچی دوا‌یی کرد

رۆژێک سولتان مه‌لایه‌ک ده‌نی‌رێته‌ لای بو‌ به‌ندیخانه‌ و پێی ده‌لێت: تو چیت ده‌وێت له‌ سولتان، ئەوه‌تا مزگه‌وت ده‌کاته‌وه‌ و کاری خێر ده‌کات و ئاهه‌نگی بو‌نه ئیسلامی‌یه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه‌!؟

ئێین ته‌یمیه‌ش ده‌یزانی که ئەمانه هه‌مووی کاری رووکه‌شن و بو‌ فریودانی جه‌ماوه‌ره، بو‌یه له وه‌لامدا وتی: به‌سولتان بلی: ئەگه‌ر تووشی له‌ش پیسی بی‌ت ده‌سنوێژگرتن سوودی هه‌یه‌!؟

ئێین و ته‌یمیه به‌ قوتابیه‌کانی ده‌وت: دوژمنان ده‌توانن چیم لی بکه‌ن؟ من خو‌شی و باخ و گول و گولزاره‌که‌م له‌دلمایه، بو‌ هه‌ر کوی بچم لی جیانایه‌ته‌وه، به‌ندکردنم خه‌لوه‌ته، کوشتم پله‌ی به‌رزی شه‌هاده‌ته،

دوورخستنه وهشم سیاچهته...

ههروه‌ها دهیوت: به‌ندکراو ئه‌وه‌یه که دلی به‌ندکرایبو یادی خوی تیا نه‌بی، دیلکراو ئه‌وه‌یه که دیلی هه‌واو ئاره‌زووی بیټ... به‌راستی یادی خوا وه‌ک ئاوه بو ماسی، سه‌یرکه‌ن ماسی حالی چۆنه به‌بی ئاوا؟.

سولتان محهمهد کوپی مه‌لیک مه‌نصور قلاوون، داوا له ئین ته‌یمیه ده‌کات که فه‌توای بو ب‌دات هه‌ندی زانا بکوژی، که زور مایه‌ی نازارو ئه‌شکه‌نجه بوون بو ئین ته‌یمیه‌و، هاوکاری دوژمنانی سولتانیشیان کردبوو...

ئین ته‌یمیه که‌زانی سولتان رقی خۆیه‌تی ده‌یه‌ویټ پیمان بریژیو کاره‌که‌ی له‌به‌ر خوا نیه، سولتانی سارد کرده‌وه وتی: ئه‌گه‌ر ئه‌و زانایانه بکوژی، که‌سی وه‌ک ئه‌وانت ده‌ست ناکه‌ویټه‌وه.

سولتان وتی: ئاخ‌ر ئه‌وان نازارو ئه‌شکه‌نجه‌ی زوری تو‌یان داوه، ئه‌ویش له وه‌لامدا وتی: من له‌به‌ر خوا گه‌ردنی هه‌موویانم ئازادکردوه‌و لییان خۆش بووم.

به‌راستی ئه‌مه پله‌یه‌کی به‌رزه که‌م که‌س ده‌یگاتی... بو نمونه... هه‌موو به‌یانیه‌ک (أبو ضمضم) که هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر بوو (ﷺ) دووعای ده‌کردو ده‌یووت: (خوایه مال و سامانم نیه خیرو چاکه‌ی پی بکه‌م، بویه هه‌رچی قسه‌ی پی و تووم یان بوختانی بو کردووم له‌به‌ر تو گه‌ردنی ئازادبیټ) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که دوعاکه‌ی بیست فرموی: (کی ده‌توانی وه‌ک . أبی ضمضم . بیټ؟).

ئهم سیفه‌ته‌ش یه‌کیکه له سیفات به‌رزه‌جوانه‌کانی حه‌زرت (ﷺ)، که هه‌رگیز تو‌له‌ی بو خۆی نه‌کردۆته‌وه، مه‌گه‌ر سنووریکی خوا

شکیندراپی، ئەو کاته توڵهی بۆ خوا سه‌ندوو. سینه سافی و دل فراوانی و لیبووردهیی زۆر پیویستن بۆ بانگخوازن، که به‌وانه‌ش خوی په‌روهردگار پاداشتی گه‌وره‌یان ده‌داته‌وه‌و لییان خوش ده‌بییت و خه‌لکیش چاکتر دیت به‌ره‌و پیری به‌رنامه‌ی خوا هه‌روه‌ک ده‌فرموویت: ﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ **النور: ۲۲** .

سه‌رچاوه:

- ۱) روائع و طرائف (إبراهيم نعمة/ بهشی ۲ لاپه‌ره ۱۰۳
- ۲) رسائل العاملين/ جاسم المهلهل لاپه‌ره ۲۲۳
- ۳) رسائل شباب الدعوة . جاسم المهلهل لاپه‌ره ۵۵۶

***

(۲) نورالدین زُنکی

(نورهددین مه‌حمود) کوپری عیماه‌دین زهنکی‌یه، له‌سالی ۵۱۱ه‌ی کوچیدا له شاری (حه‌له‌ب) له سوریا هاتوته دنیاوه، هه‌ر له مندالیه‌وه خواناس و قورئان خوین بووه.

له‌سالی ۵۴۱ه‌ی کوچیدا کچی حاکی دیمه‌شقی هیئاوه، که ئافره‌تیکی خواناس بووه، ده‌گیڤنه‌وه شه‌ویکیان خه‌به‌ری نابیته‌وه بو شه‌و نویژ، به‌یانیه‌که‌ی زور بی‌تاقه‌ت و نار‌ه‌حه‌ت ده‌بیته، بویه‌نوره‌ددین فه‌رمان ده‌دات که شه‌وانه لای مالیان ته‌پل لیبدری، بو شه‌وه‌ی خه‌به‌ریان بیته‌وه، شه‌وانه‌ی که به‌م کاره‌ش هه‌لده‌ستان موچه‌ی بو پینه‌وه.

(نورهددین) یه‌کیکه له سه‌رکرده مه‌زنه‌کانی میژوی ئیسلامی، توانی وه‌ک شیر رووبه‌پرووی خاچ په‌رستان بیته‌وه و جیان پی لیژبکات. (نورهددین) خواناس بوو، ده‌روونی خو‌ی و ده‌رووبه‌ره‌که‌ی گوپری،

چونکه چاک ده‌یزانی که ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا

بِأَنفُسِهِمْ﴾ **الرعد: ۱۱**، بیجگه له پینچ فه‌رزه‌که، که به جه‌ماعه‌ت

ده‌یکردن، شه‌ونویژوو سوونه‌ته‌کانیشی به‌رده‌وام ده‌کردو زوریش به‌پوژوو ده‌بوو... هه‌ول‌ی زوریشی ده‌دا که فی‌ری بواره‌کانی ئیسلام بیته و به‌مه‌ش توانی په‌راویک بنووسی له‌سه‌ر (جیهاد).

(نورهددین) زور گرنگی به‌لیاقه‌تی له‌شی ده‌داو زور وه‌رنشی ده‌کرد، به‌تایبه‌ت نیشان گرتنه‌وه و شه‌سپ سواری و توپ توپین. بو شه‌وه‌ی هه‌میشه به‌توانا و چوست و چالاک بیته به‌رامبه‌ر به‌دوژمن، که به‌رده‌وام چاویان بریبه‌وه جیهانی ئیسلامی.

رۆژیک لەگەڵ ھاوھەڵبەستییەکە لە مەیدانی یاریدا خەریکی ئەسپ سواری دەبن، کە دەپۆن خۆرلە پشتیانەوه دەبییت و سیبەریان لە بەردەمیانەوه بۆ دروست دەکات، وە کە دەگەرێنەوه سیبەرهکیان دەکەوێتە پشتیانەوه، (نوورەددین) چەند جارێک ئاوپ لە سیبەرهکە دەداتەوه و بە ھاوھەڵبەستی دەلی: دنیا وەك ئەو سیبەرهیه، راکە ی بەدوایدا ھەرگیز نایگەیت، پشتیشی تیبکەیت ئەو رادەکات بەدواتا...

(نوورەددین) لە ھەرزیکێ خۆشدا لە دیمەشق دەبییت، دەستەو دایەرهکە ھەمووی باسی خۆشی و دلرفینی دیمەشق دەکەن، (نوورەددین) پێیان دەلی: خۆشەویستی جیھاد ھەموو ئەو خۆشیانە ی بێردوو مەتەوه و ھەزریان پی ناکەم.

لە ساڵی (٥٦٦) ی کۆچیدا دەچیتە شاری (موصل) و پاش بیست رۆژ بە خیرایی بە جیی دەھیلی، لیی دەپرسن بۆچی دەپۆیت، خۆ تۆ زۆر ھەزرت لە مانەوه ی ناو موسڵە؟ ئەویش لە ھەلامدا وتی: دەترسم ئەگەر بمینمەوه بەتەواوی دلم تاریک ببییت، من پیم خۆشە ھەمیشە لەسەنگەردا بم بەرامبەر بە دوژمنان و ساتیک لە جیھاد دانەبڕیم.

لە شەری (تل حارم) دا لەگەڵ خاچ پەرستاندا، کە موسڵمانەکان کەم بوون و دوژمنانیش زۆر بوون، (نوورەددین) چوووە سوجدەوه و کەوتە دواکردن و وتی: پەرھەردگارا ئەو خاچ پەرستانە بەندە ی تۆن بەلام دوژمنت، ئەم موسڵمانانەش بەندە و ئەولیا ی تۆن، خوا یە ئەولیاکانت سەرخە بەسەر دوژمنەکانتدا، خوا یە بەھۆی خراپی منەوه کە شایستە ی سەرکەوتن نیم، قەھر لە موسڵمانان مەگەرەو بە فەزلی خۆت سەریان بخە... خوا یە ئایینەکە ی خۆت سەرخە،

(نورهددین) سه‌رمه‌خه، (نورهددین) چیه تا تو سه‌ریبخه؟! .
 (نورهددین) عاشقی شه‌هیدی بوو، هه‌موو جارئ ده‌یووت: چه‌نده‌ها
 جار رووبه‌پرووی شه‌هیدی بوومه‌ته‌وه به‌لام به‌داخه‌وه نه‌بووه به‌ نسیم.
 رورژیک ئیمام (قطب الدین نیسابوری) پیی ده‌لی: توخوا ئه‌ونده مل
 له‌چه‌قو مه‌سوو، تو کۆله‌که‌ی بو موسلمانان، خوا نه‌خواستته تو شتیکت
 لیبت که‌س نامینو موسلمانان بینازو بی‌خواهن ده‌بن. ئه‌ویش له
 وه‌لامدا ده‌لی: ئه‌ی (قطب الدین) “ (نورهددین مه‌حمود) چیه تا
 قسه‌ی وای بو بکریت؟ ئه‌و خواجه‌ی که‌هه‌ر خوی خواجه موسلمانان و
 خاکی ئیسلامی پاراستوووه ده‌پیاریزی.

له‌ خه‌لیفه‌ی عه‌باسیه‌وه له‌ به‌غدا، دو‌عایه‌ک ته‌عمیم کرابوو که
 خه‌تیه‌کان له‌سه‌ر مینه‌به‌ر بیکه‌ن بو (نورهددین)، ئه‌ویش که‌ زانی پیا
 هه‌لدانی زوری تیايه، رازی نه‌بوو، وتی من چون دل به‌ شتیك خوش
 بکه‌م که‌ تیا ما نیه؟، به‌ هاوه‌لیکی وت که‌ دو‌عایه‌کی تر بنوسی،
 ئه‌ویش ئه‌مه‌ی بو نووسی: (اللهم وأصلح عبدك الفقير إلى رحمتك،
 الخاضع لهيبتك، المعتصم بقوتك، المجاهد في سبيلك، المرابط لأعداء
 دينك، أبا القاسم محمود الزنكي)...

(نورهددین) یش رازی بوو به‌م دو‌عایه‌ که‌ بلاوبکریته‌وهو بدری به
 خه‌تیه‌کان.

(نورهددین) به‌ پاره‌یه‌کی زور که‌م ده‌ژیا که‌ بویان بریبوو، که
 هه‌ژارترین که‌س له‌و زه‌مانه‌دا له‌و باشتر رای ده‌بوارد... مال و
 مه‌نال که‌ی به‌ کووله‌مه‌رگی ده‌ژیان... که‌ داوای لی‌کرا زیاتر لا له‌ ژنه‌که‌ی
 بکاته‌وه، وتی: له‌کوی پاره‌ی بو دابین بکه‌م که‌ به‌شی بکات؟ من نامه‌وی

بچمه دۆزه‌خه‌وه‌و ئه‌و رازی بکه‌م! ئه‌گهر وا ده‌زانی ئه‌و مال و سامانه‌ی له‌به‌رده‌ستمايه هی منه، ئه‌وه خراپ حالی بووه، چونکه وا نیه، ئه‌وه مالی موسلمانانه بو به‌رژه‌وه‌ندی ئه‌وان به‌کار دیت و من ناپاکیان له‌گه‌ئدا ناکه‌م و ده‌ستی بو دريژ ناکه‌م.

(نوورهددين) چ دیاریه‌کی له ده‌سه‌لاتداران و پاشایانه‌وه بو بهاتایه، ده‌ستی بو نه‌ده‌بردو ده‌ینارد بو لای قازی تا بیفرۆشیو پاره‌که‌ی بکات به خیر له چاکردنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌کاندا.

(نوورهددين) به‌خواناسی و دادپه‌روه‌ری‌یه‌که‌ی خو‌ی خو‌شه‌ویست کردبوو لای موسلمانان، له هه‌موو لایه‌که‌وه دوعای خیریان بو ده‌کردو به‌هه‌موو شیوه‌یه‌که‌هاوکارییان ده‌کرد... له‌سالی ۵۵۹ی کۆچیدا، (نوورهددين) داوای یارمه‌تی له حاکمی (قه‌لای کیفا) ده‌کات له دیاریه‌کر، ئه‌ویش داروده‌سته‌که‌ی کۆده‌کاته‌وه‌و پریارده‌دات نه‌چن به‌ده‌م داواکه‌ی (نوورهددين) ه‌وه...

که‌چی بو به‌یانی بانگ ده‌دری‌ت به‌ناو قه‌لاکه‌داو خه‌لکی کۆده‌که‌نه‌وه بو جیهادو یارمه‌تیدانی (نوورهددين)، سه‌رکرده‌کان له جه‌نابی حاکم ده‌پرسن که بۆچی رات گو‌پری، خو ئیمه پریارماندا کاری وا نه‌که‌ین؟ ئه‌ویش له وه‌لامدا وتی: (نوورهددين) نامه‌ی بۆ گشت خواناس و پیاو‌باشانی ناوچه‌که نووسیوه‌و باسی ه‌یرشی خاچ په‌رست و زولم و زۆریان ده‌کات، خه‌لکیش هه‌موو نامه‌که‌ی (نوورهددين) ده‌خویننه‌وه‌و دوعا له‌من ده‌که‌ن که لی‌ره دانیش‌تووم، دوعای خیریش بو ئه‌و ده‌که‌ن... بۆیه ناچارم که بچم بو هاوکاری (نوورهددين)، ئه‌گینا جه‌ماوه‌رم لی راده‌په‌ری.

له سالی ۵۵۲ی کۆچیدا بوومه‌له‌رزه زیانی زۆری دا له‌چه‌ند ناوچه‌یه‌کی ولاتی شام، (نورهددین) چه‌کی مه‌ردایه‌تی لی‌کرد به‌لادا و که‌وته چا‌کردنه‌وه‌یان، ئە‌مه‌ بی‌جگه‌ له‌وه‌ی که‌ زۆر گرنگی به‌ بی‌ناسازی و ئاوه‌دانی ده‌دا، سه‌ده‌ها مرگه‌وتی ئاوه‌دان کرده‌وه‌وه‌وه‌قفی تایبه‌تیشی دانا بو‌ پاکردنه‌وه‌یان و بو‌نخۆش کردنیان.

برایه‌کی (نورهددین) له‌شه‌ری‌کدا چا‌وی‌کی کو‌یر ده‌بی‌ت، (نورهددین) پی‌ی ده‌لی: ئە‌گه‌ر پیشانت ده‌دی چ پاداشتیک چا‌وه‌روانت ده‌کات، ئە‌وا هه‌ز ده‌که‌یت چا‌وه‌که‌ی تریشت له‌پی‌ی خوا‌دا کو‌یر بی‌یت. (نورهددین) هه‌ستی به‌ لی‌پرسراوی‌تی ده‌کرد به‌رامبه‌ر کات که‌ به‌فپرو‌و بی‌یت، به‌رامبه‌ر خو‌ینی موسلمانان که‌ به‌خو‌پرای برژی‌ت، به‌رامبه‌ر به‌ که‌رامه‌تی موسلمانان که‌ ژیر پی‌ی بخری‌ت، به‌رامبه‌ر به‌ خاکی ئیسلامی که‌ زه‌وت بکری‌ت... بو‌یه‌ شه‌وو روژی دابوو ده‌م یه‌که‌و نه‌ده‌سه‌ره‌وت. کاتی‌ک که‌ خاچ په‌رستان ئاب‌لو‌وقه‌ی شاری (دمیاط) یان دا له‌سه‌رووی قاهیره‌وه، (نورهددین) که‌ له‌شام بو‌و، زۆر نا‌ره‌حه‌ت و دل‌ته‌نگ بو‌و. ئاب‌لو‌وقه‌ درێژه‌ی کی‌شا و مانگی ره‌مه‌زان هات.

(نورهددین) چوو بو‌ نو‌یژی عه‌سه‌ر له‌ مرگه‌وتی (ئه‌مه‌وی) دا‌و پاش نو‌یژ گو‌یی شل کردبو‌و بو‌ ئیمامی مرگه‌وته‌که‌ که‌ به‌روویه‌کی خو‌شه‌وه‌ فه‌رمووده‌ی ده‌خو‌ینده‌وه‌. فه‌رمووده‌کان به‌جو‌ری‌ک بو‌و خه‌لکه‌که‌شی دل‌خۆش کردبو‌و ته‌نها (نورهددین) نه‌بی‌ی که‌ غه‌مبارو دل‌ته‌نگ ده‌بی‌نرا... ئیمامه‌که‌ لی‌ی پرسی بو‌چی ئا‌وا نا‌ره‌حه‌ت و غه‌مباری؟ ئە‌ویش وتی: شه‌رم له‌خوا ده‌که‌م پی‌بکه‌نم و خاچ په‌رستانیش ئاب‌لو‌وقه‌ی موسلمانانیا‌ن دای‌یت.

بۆسبه‌ینیکه (نوره‌ددین) دیت بۆ نویژی به‌یانی، سه‌یر ده‌کات
 نیامه‌که له‌پیدا وه‌ستاوه‌و ده‌لیت: قوربان ئەمشه‌و خه‌وم به
 هه‌زه‌تی (محمد) هوه‌ بینیه‌وه (ﷺ)، پپی فه‌رمووم: مژده‌ بده
 به‌ (نوره‌ددین) که‌ خوا موسلمانانی (دمیاط) ی رزگار کرد له‌ ئابلووقه‌!
 منیش وتم ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ناو‌نیشانیکم بده‌ری که
 به‌ (نوره‌ددین) ی بلیم تا پروام پی بکات... ئەویش (ﷺ) فه‌رموی: پپی
 بلی به‌و ناو‌نیشانه‌ی که‌ لای (تل حارم) سوجه‌که‌ی برد...

(نوره‌ددین) که‌ گوئی له‌مه‌ بوو، ده‌ست و برد له‌ وڵاخه‌که‌ی دابه‌زی و
 چوه‌ه سوجه‌وه‌و وتی: (اللهم انصر دينك ولا تنصر نورالدين محمود،
 ومن نورالدين الكلب حتى تنصره؟)، واته‌: (خوايه‌ ئایینی خۆت
 سه‌ربخه‌، (نوره‌ددین مه‌حمود) سه‌رمه‌خه‌، نوره‌دینی سه‌گ چیه‌ تا
 سه‌ریخه‌ی؟).

له‌ سالی ۵۶۹ی کۆچیدا له‌ مانگی شه‌ه‌ووال دا به‌نه‌خۆشی (زه‌بجه‌ی
 سه‌دری) مه‌لی به‌رزه‌فپی گیانی دایه‌ شه‌قه‌ی بال و پاش (۵۸) سال
 ته‌مه‌نی پر له‌ هه‌ول و تیکۆشان چوه‌وه‌ خه‌مه‌ت ئەو خوايه‌ی که‌ ساتیک
 له‌به‌ر خاتری نه‌سه‌روت.

سه‌رچاوه‌:

نورالدين محمود . د. عمادالدين خليل ، روائع إسلاميه . جزء ۲ .
 ئیبراهیم نعمه‌).

(۳) سەلاھەدىنى ئەلبىيۇبى

سەلاھەدىن لە سالى ۵۳۲ى كۆچىدا لەشارى تىكرىت دا لەدايك و باوكىكى كورد لەدايك بوو و تەمەنى منالى و لاويتى لەشارى (بەعلەبەك) و دىمەشق بەسەر بردو وە.

لەسالى ۵۵۹ى كۆچىدا، لەيەكەم ھىرش بۆ سەر (مىصر) بەسەر كىردايەتى (شىركۆى) مامى بەشدارى كىردو وە لەسالى ۵۶۲ى كۆچىدا لە دوەم ھىرشدا بۆ سەر (مىصر) ھەر لەوى جىگىر دەبىت. لەسالى ۵۶۴ى كۆچىدا، دواى مردنى شىركۆى مامى وەزارەتى مىصر دەگرىتە دەست. لەسالى ۵۶۷ى كۆچى كۆتايى بە دەولەتى (فاطمى) دەھىنىت و فەرمانرەوايەتى مىصر بەتەواوى دەگرىتە دەست.

لەسالى ۵۶۹ى كۆچىدا دواى لەدنيا دەرچوونى نوورەدىن مەحمود زەنكى و لاتى شام دەخاتە ژىر فەرمانرەوايى خويە وە، بەمجۆرە دەولەتلىكى فراوانى كەوتە ژىر دەستە وە، ھەمووى يەكخست و بارو گوزەرانى چاكرىن، وە سوپايەكى بەھىزى دروست كىرد، وەتوانى لەسالى ۵۸۳ى كۆچىدا لەشەرى (حطىن) دا، خاچ پەرستان بشكىنىو شارى قودس و زۆربەى ناوچە داگىركرا وەكان رىزگار بىكات. لە سالى ۵۸۹ى كۆچىدا دىناى فانى بەجى ھىشت و تەرمەكەى لە خاكى دىمەشق بەخاك سىپىرا. جەنگەكانى خاچ پەرستان يەككى بوو لەو كارەساتە ناھەموارانەى كە لەشىوہ زنجىرە ھىرشىكى سەربازى و دوژمنكارىدا رووى كىردە رۆژھەلاتى ئىسلامى، بۆسەر كەنارەكانى

ولاتی شامو فه‌له‌ستین، وه بو نزیکه‌ی (۹۱) سال له و ناوچانه‌دا مانه‌وه و ده‌ستیان گرتبوو به‌سه‌ر قودسی پیروژدا...

له و سالانه‌دا ورده‌ورده موسلمانان وریا بوونه‌وه و که‌وتنه جیه‌ادکردن، وه خوای گه‌وره چه‌نده‌ها سه‌رکرده‌ی وه‌ک (عماد‌الدین زنگی) و (نورالدین محمود زنگی) بو ناردن و (صلاح‌الدین) یش کاری ئه‌وانه‌ی پییش خو‌ی ته‌واو کرد... سه‌لاحه‌دین له‌ده‌ستی قودره‌تی خوا تیگه‌یشتبوو، بویه که له‌شه‌ری (رمله‌) دا ده‌شکیو زیانیکی زوریان لیده‌که‌وی، نامه‌یه‌ک بو خه‌لیفه‌ی عه‌بباسی به‌غدا ده‌نووسیو باسی شه‌ره‌که‌ی بو ده‌کات و له‌دوا دی‌پیدا ده‌لیت: (لقد اُشرفنا علی الهلاک غیر مرّة وما اُنجانا إلا الله لأمر یریده هو سبحانه)، واته: (چه‌نده‌ها جار رووبه‌پرووی مه‌رگ بووینه‌وه و خه‌ریک بوو تیا‌بچین، وه ته‌نها خوای گه‌وره بوو رزگاری کردین بو ئیشتیک و کاریک که خو‌ی ده‌یه‌ویت... به‌ئێ هه‌ر وابوو... خوای گه‌وره (سه‌لاحه‌دین) ی هه‌لگرتبوو تا قودسی پیروزی پی رزگار بکات و لاپه‌ره‌یه‌کی زی‌رینی پر سه‌روه‌ری له‌میژودا تو‌مار بکات.

گرنگترین هۆکانی سه‌رکه‌وتنی سه‌لاحه‌دین ئه‌مانه‌ بوون:

۱. پارێزکاری و خو‌پاراستن له گونا‌ه:

سولتان سه‌لاحه‌دین یه‌که‌م شتی‌ک که گرنگی پی ده‌دا، پته‌و کردنی لایه‌نی رۆحی و عه‌قیده بوو، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ش دا‌وا‌ی له شیخ (قطب‌الدین نیسابوری) کرد کتی‌بیکی ده‌ریاره‌ی عه‌قیده به‌گۆیره‌ی قورئان و سوننه‌ت بو دابنی، خو‌ی چاک ده‌یخوینده‌وه و مناله‌کانیشتی له‌سه‌ر په‌روه‌رده ده‌کرد.

زاناو خواناسه‌کانی له‌خۆی نزیک ده‌کرده‌وه‌و راویژی پی‌ ده‌کردن، وه‌ک (قاضي فاضل) و (قاضي ابن زكي) و (قاضي ابن شداد) و شیخ عیسا هه‌کاری... هتد.

قازی ئیبن شه‌داد که‌ هاوه‌لی شه‌وو رۆژی بوو ده‌رباره‌ی سولتان ده‌لیت: سولتان به‌په‌رحمه‌ت بی، خاوه‌نی دلێکی خاشع و فرمیسکیکی زۆر بوو، کاتیکی گوییی له‌ قورئان بوایه‌ دلێ داده‌خورپا و فرمیسک به‌چاویدا ده‌هاته‌ خواره‌وه‌، زۆر گرنگی به‌ دروشمه‌کانی ئایین ده‌دا و به‌به‌ره‌کانیی ئه‌هلی بیدعه‌تی ده‌کرد، پینچ فه‌رزه‌ به‌ جه‌ماعه‌ت نوێژی ده‌کرد و سوننه‌ت و شه‌ونوێژیشی به‌رده‌وام هه‌بوو...

ئه‌گه‌ر بیبیستایه‌ دوژمن په‌لاماری موسلمانانان داوا، خۆی ئاماده‌ ده‌کرد بۆ به‌په‌رچ دانه‌وه‌یان و له‌ سوچه‌شدا دوعای ده‌کرد و ده‌یووت: (خوایه‌ وا من هه‌موو توانایه‌کی خۆم بۆ سه‌رخستنی ئایینه‌که‌ت خستۆته‌ کارو جگه‌ له‌ کۆمه‌ک و پشتگیری تۆ هه‌چی تر شک نابم).

ئینجا هه‌ولی ده‌دا هه‌میشه‌ له‌ رۆژی جومعه‌دا هه‌رش به‌ریته‌ سه‌ر دوژمن، به‌و هیوایه‌وه‌ که‌ موسلمانان له‌و کاتی دوعاگیرابوونه‌دا، بپارینه‌وه‌ له‌ خوا که‌ سه‌ری بخات.

ب . خۆ ئاماده‌کردنی ته‌واو بۆ جیهاد:

سه‌لاحه‌دین پاش ئه‌وه‌ی کاروباری میصری که‌وته‌ ده‌ست وازی هه‌ینا له‌هه‌موو خۆشی و رابواردنیکی دنیاوی و به‌رگی جیهاد و تیکۆشانی پۆشی تا ئه‌و رۆژه‌ی کۆچی دوایی کرد...

جاریکیان وتی: کاتیکی خوای گه‌وره‌ کاروباری میصری خسته‌ ژێر

دەستم، تیگەیشتم که خوا دەیه‌وێت ناوچه داگیرکراوه‌کان رزگار بکەم،
وہ خوا ئەوہی خستبووہ دلمەوہ.

سەلاحەدین ھەموو پێداویستییەکی جیھادی ئامادەکردبوو، لە چەک و
جەبەخانە، ھەروەھا دەزگایەکی موخابەراتی بەھیزی ھەبوو، بەھۆیەوہ
ئاگاداری جوولەو نیازی دوژمن بوو، تەنانەت جاری واھەبووہ
توانیویانە سەرکردەکانی دوژمن بەبال بەستراوی بفرینن و بیانھێننە
بەردەستی سەلاحەدین...

ج . یەکیٹی ولات لەژێر دەستی یەک سەرکردەدا:

کاکە سەلاحەدین بووہ فەرمانرەوای میصر، دەستی کرد بە
یەکخستنی خوارووی میصر و کەنارەکانی باکووری ئەفریقا و دەریای
سور، ھەروەھا پاش کوچ کردنی (نوورەدین مەحمود) یش ولاتی
شام و جزیرە و کوردستانی خستە ژێر دەسەلاتی خۆیەوہ.

سەلاحەدین ھەمیشە دلسۆزی و فەرمانبەری خۆی بو خەلیفە
عەبباسی دوویات دەکردوہ بو ئەوہی پارێزگاری بکات لە یەکیەتی
موسلمانان.

د . نیەتی پاک

سەلاحەدین جیھادی دەکرد بە نیەتیکی پاکوہ بو بەرزکردنەوہی ناوی
خوا و پایەداری ئیسلام، چاوی لەدنیایا نەبوو، خۆل و ئالتوونی لایەک
بوو، بۆیە کہ مرد پارە ی ئەوہندە نەبوو کفن و دفنی پێیکەن.

جاریکیان سەلاحەدین دووچاری دوومەل و برینی زۆر دەبیست لە
پانی‌داو، لەتاو ئازار بوی دەکەوێت، بەلام ھەر کہ سواری ئەسپەکە
دەبوو، وەسەربازەکانی بەسەر دەکردوہ، ئازار لە جەستەیا نەدەماو

هه‌ر ده‌ت وت ئه‌ویش نیه که تۆزیک پێشتر له جیگادا که وتبوو.
 سه‌لاحه‌دین نه‌ک هه‌ر موسلمانان به‌لکو دوژمنانیشی سه‌ری ریزی بو
 داده‌نه‌وین و به‌و په‌ری ریزه‌وه باسی هه‌لۆیسته جوامیرانه‌کانی ده‌که‌ن.
 سه‌لاحه‌دین په‌ندیکی وای دوژمنانی دادا که هه‌رگیز له‌یادیان نه‌چیت،
 بۆیه کاتیک (جه‌نه‌رالّ اللنبی) سالی ۱۹۱۷ی زایینی له شه‌پری جیهانی
 یه‌که‌مدا هاته‌ دیمه‌شق، چووه سه‌ر قه‌بری سه‌لاحه‌دین و شه‌قیکی له
 قه‌بره‌که‌ی هه‌لداو وتی: ئه‌وا ئیمه‌ رۆله‌ی ریکاردۆس و خاچه‌رسته
 دێرینه‌کان هاتینه‌وه، کوا رۆله‌کانی تو ئه‌ی سه‌لاحه‌دین.
 سه‌رچاوه: سوود له کتیبی (ژیانی سه‌لاحه‌دین) نووسینی مامۆستا هادی
 عه‌لی وه‌رگیراوه.

***

(٤) شیخ عەبدولقادری گەیلانی

شیخ عەبدولقادری گەیلانی بەرەحمەت بی له سالی ٤٧٠ی کۆچی له گەیلان هاتۆتە دنیاوە، وە لەسالی ٤٨٨ی کۆچی واتە لەتەمەنی هەژدە سالییدا بەرەو بەغدا هاتوووە بە کوردستاندا تیپەرپیو، بەرپی هەورامان و شارەزوردا هاتوووە لە (نەرگسە جاپ) لای داو، لەمالی شیخ مصتەفای نەرگسە جاپی میوان بوووە چەند رۆژیک لەوی ماوەتەو.

شیخ عەبدولقادر بەهەولیکی راستەقینە و سووربوونیکی تەواو وە رووی له زانست کردو لەگەڵ خوشی عیبادهت و خەریک بوونی بە زیکر و فیکرەو، شارەزاییەکی باشی لەهەموو زانستە ئیسلامیەکان بەدەست هیئا، لەسەر دەستی زانا بەناوبانگەکانی ئەوسەر دەمەدا.

لەو کات و زەمانەدا، کە خەلکی له ئایینی ئیسلام دوور کەوتبوونەو و نەزانی و نەفامی بەرۆکی پیگرتبوون، شیخ کەوتە کارکردن و خەلکی فییری بەندایەتیەکی پاک و پوخت و راستەقینە دەکرد و دەرگای بەیعت و تۆبەکاری خستە سەر پشت و موسلمانەکان پۆل پۆل لیووی دەچوونە ژوورەو. میژوونوسەکان هەموویان لەسەر زۆری کەراماتی شیخ عەبدولقادر یەک دەنگن و هەمووی دەماو دەم گیردراونەتەو، بەلام گەورەترین کەراماتی بریتی بوو لە زیندوکردنەووی دل و دەروونە مردوو وەکان و رواندن ئیمان و خوشەویستی و ترسی خوای گەورە لە دلایندا... شیخ عەبدولقادر خۆی دەفەرموی: (لەپیشدا دوو یا سی کەس لەلام دادەنیشتن و گوئیان له قسەکانم دەگرت، بەلام پاش ئەووی ناسرام و ناوبانگیان بیستم، خەلکیکی زۆرم لی کۆبۆو، سەرەتا لە گەرەکی (باب الحلبه) دادەنیشتم، ئەوئەندە خەلک کۆدەبوونەو جیگە

نه‌ده‌بووه، ناچار له دهره‌وه‌ی شار کورسیان بو‌داده‌نام و خه‌لکیش به سواری ئه‌سپ و ئیسترو گویدرئژو و شتر ده‌هاتن ئاماده‌ی وانه‌و ئامۆژگاریه‌کانم ده‌بوون، که ژماره‌یان ده‌گه‌یشتته نزیکه‌ی حه‌فتا هه‌زار که‌سیک). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت: (ویستی خوای گه‌وره له‌مه‌دا بوو، سوود به خه‌لکی بگه‌یه‌نم، چونکه زیاتر له پینچ هه‌زار فه‌له‌و جووله‌که له‌سه‌ر ده‌ستم موسلمان بوون و، له‌سه‌د هه‌زار زیاتر خراپه‌کار له‌سه‌ر ده‌ستم تۆبه‌یان کرد، که ئه‌مه‌ش به‌راستی خیریکی زۆره‌ بووم). به‌لی... شیخ عه‌بدولقادربه‌نوێکه‌ره‌وه‌ی سه‌ده‌ی شه‌شه‌م داده‌نریت و، به‌هۆی فه‌زلی خواو دلسۆزی خۆیه‌وه له‌ماوه‌ی ژیا‌نی دا جیهانی ئیسلامی هی‌نایه جو‌ش و خرۆش.

شیخ به‌رحمه‌ت بی زۆر خه‌می موسلمانانی بوو، که سه‌ره‌فرازی دنیاو قیامه‌ت بن، ئه‌م راستیه‌ش له‌م چه‌ند وته به‌نرخه‌یدا دهرده‌که‌ویت که ده‌فه‌رموویت: (ئه‌ی خه‌لکینه! من به‌تیکرا داخوازی چاکه‌و سوودی ئیووم، ئاواته‌ خوازم دهرگا‌کانی دۆزه‌خ داخواری و هه‌ر به‌ته‌واوه‌تی دۆزه‌خ نه‌می‌نی، بو ئه‌وه‌ی که‌سی تینه‌چی‌ت.

وه‌ حه‌ز ده‌که‌م دهرگا‌کانی به‌هه‌شتیش هه‌موویان بکری‌نه‌وه‌و بو‌چوونه ژووره‌وه‌ ریگه‌ له‌که‌س نه‌گیریت، من بو‌یه ئه‌م ئاواته‌ ده‌خوازم و ئه‌م داوایه‌م هه‌یه، چونکه ئاگاداری ره‌حم و به‌زه‌یی خوام بو‌به‌نده‌کانی. من له‌به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی ئیوه‌و پاکردنه‌وه‌ی دل‌ه‌کانتان لی‌ره‌ دانیشتمووم، له‌ زبری قسه‌کانم رامه‌که‌ن چونکه زبیریتی له‌ناو دینی خوادا په‌روه‌رده‌ی کردووم، قسه‌کانم زبیرن و خۆراکیشم زیره، ئه‌وه‌ی له‌من و له‌ وینه‌ی من راده‌کات، ئه‌وه هه‌رگیز سه‌رکه‌وتوو نابیت).

ئه‌م زانا پایه‌به‌رزه له‌ سال‌ی ٥٦١ی کۆچی له‌ ته‌مه‌نی نه‌وه‌د سالی‌دا به‌ره‌و قه‌برو قیامه‌ت مال ئاوا‌یی کرد، له‌ سه‌ره‌مه‌رگیدا (عبدالوهاب‌ی

كوپى داواى ئاموژگارى لىكرد، ئه‌و‌يش فهرمووى: (ترسى خواى په‌روه‌دگار تان له‌دلدا بىت، جگه له‌خوا له‌كهسى تر مه‌ترسن، تكاو ره‌جاتان هه‌ر له‌خوا بكن. هه‌موو پىويستى‌يه‌كانتان هه‌ر بو لاى ئه‌و به‌رنه‌وه، پشتان هه‌ر به‌و به‌ستن، متمانه‌و دلنپايى ته‌واوتان هه‌ر به‌و بىت، يه‌كتا په‌رستى، يه‌كتا په‌رستى، سه‌رچاوه‌ى هه‌موو شتيكه‌).

هه‌ندى له‌ وته به‌نرخه‌كانى:

ئهم دونيايه بازاره، پاش سه‌عاتيك كهسى تيدا نامىيت، هه‌ر كه شه‌و داها ت خه‌لكى هه‌موو ده‌رؤن. هه‌ول‌ده‌ن هه‌چ نه‌فروشن و هه‌چ نه‌كپن له‌م بازاره‌دا ته‌نھا ئه‌وانه نه‌بىت كه سبه‌ينى له‌ بازارى ئاخيره‌دا به‌كه‌لكتان دىت.

فيقه‌ى زمان به‌بى كرده‌وه‌ى دل، ته‌نھا يه‌ك هه‌نگاو تان پى نانى به‌ره‌و خواى گه‌وره، رويشتن به‌ره‌و په‌روه‌دگار رويشتنى ده‌.

مه‌لى پىويستيم به‌پراى تو نيه، هه‌ر كه‌س ته‌نھا راى خوئ به‌راست بزانيت گومرا ده‌بىت و پى هه‌لده‌خلىسكىت.

ئه‌گه‌ر تو جله‌وگيرى نه‌فسى خوئ بيت ده‌توانيت جله‌وگيرى نه‌فسى خه‌لكيش بكه‌يت، به‌پى به‌هيزى ئيمانه‌كه‌ت ده‌توانى خراپه نه‌هه‌ليت، وه چه‌نده‌ش بيروباوه‌ره‌كه‌ت لاوازىت ئه‌وه زياتر له‌ ماله‌وه داده‌نيشى و گوئى خوئى لى ده‌خه‌وينى، وه ناتوانى دژ به‌ خراپه بوه‌ستى.

سه‌رچاوه:

رجال الفكر والدعوه . أبو حسن الندوى - الفتح الربانى . عبدالقادر الكيلانى .

(۵) حسن البنا

پیش‌ه‌وا (حسن البنا) له سالی ۱۹۰۶ ی زایینی له شاروچک‌هی (محمودیه) له میصر هاتوته دنیاوه، باوکی که ناوی (أحمد عبدالرحمن الساعاتی) ه، زانایه‌کی ناوداریوو له زانستی (حدیث) داو په‌راویکی به‌ناوبانگی هه‌یه به‌ناوی (الفتح الربانی لترتیب مسند الأمام أحمد) که پانزه به‌رگه.

پیش‌ه‌وا (به‌ننا) کاریگه‌ری باوکی خواناسی له‌سه‌ر بوو، بویه ته‌مه‌نی نه‌گه‌یشتبووه (۱۴) سال قورئانی پیروزی له‌به‌ر کرد.

پاش ته‌واوکردنی په‌یمانگای ماموستایان چووه (دمنهور) و، هه‌ر له‌وی که‌وته بانگه‌وازکردن و پیکه‌ینانی کومه‌له‌و ری‌کخراو بو‌رینمونی خه‌لکی، له‌و کاته‌دا ته‌مه‌نی ۱۹ سالان بوو.

سالی ۱۹۲۳ چووه (دار العلوم) له قاهره‌و له‌وی زیاتر به‌ژیان و شوینه‌واری قاهره‌و ئه‌زه‌رو جیهان ناگادار بوو. ده‌ستی دایه بانگ‌کردنی خه‌لکی له چایخانه‌و شوینه‌گشتیه‌کاندا.

له سالی ۱۹۲۷ له (دار العلوم) به‌یه‌که‌م ده‌رچوو، پاشان بووه ماموستا له شاری (إسماعیلیه) ئه‌و شاره‌ی که (سه‌رکرده‌یه‌تی سه‌ربازی خو‌ر‌ه‌له‌لاتی ناوه‌راستی) سه‌ر به‌ به‌ریتانیای تیا‌بوو.

له سالی ۱۹۲۸ دا له‌گه‌ل شه‌ش برای هاو‌ی‌پرو هاو‌کاریدا، کومه‌له‌ی برایانی موسلمانیان دامه‌زراندو، بنکه‌یه‌کی کو‌بوونه‌وه‌و (معهد الحراء) و (مدرسة أمهات المؤمنین) یان دانا، بو‌ ئه‌وه‌ی پیا‌وو ئافره‌ت شان به‌شانی

یه‌ک بکه‌ونه بانگه‌وازکردن بۆ ئیسلام.

له‌ ساڵی ۱۹۳۲ چوو‌ه قاهره‌و مه‌لبه‌ندی گشتی برایانی دامه‌زاندو، بانگه‌وازه‌ک‌ه‌ش به‌ه‌موو پارێزگا‌کانی می‌صردا بلا‌وبۆوه.

له‌سه‌ره‌تای سیه‌کانه‌وه‌ه‌ر له‌ ژبانی خۆیدا، چه‌ندین لقی ریک‌خراوه‌که‌ی له‌ زۆریک له‌ ولاتاندا کرانه‌وه‌و، ژماره‌ی لایه‌نگرانی گه‌یشتنه‌ نیو ملیۆن که‌س، که‌ به‌یعه‌تیان له‌گه‌لدا کردبوو بۆ سه‌رخستنی ئیسلامی پیروژ، سه‌یر له‌وه‌دا بوو که‌ ناو‌نیشانی زۆربه‌یانی ده‌زانی. له‌ ده‌رپه‌راندنی ئینگلیزی داگیرکه‌ردا، قوتابیه‌ موجه‌ییده‌کانی، گ‌رنگ‌ترین رۆلیان بین‌ی‌و توانییان له‌ (قنال) بیان‌شکینن و خه‌و و خۆراکیان لی‌ تال بکه‌ن و پیلانه‌کانیان پو‌وچه‌ل بکه‌نه‌وه‌.

ساڵی ۱۹۴۸ جه‌نگ له‌گه‌ل جووله‌که‌ له‌ فه‌له‌ستین به‌رپا کرا، پێشه‌وا (به‌ننا) ده‌هه‌زار خواناسی گیان له‌سه‌ر ده‌ستی خسته‌رپیو، باشت‌ترین له‌به‌رچاوترین رۆلیان بین‌ی و ئە‌گه‌ر خیانه‌تی کاربه‌ده‌ستانی ولاته‌عه‌ره‌بیه‌کان و به‌ریاری شه‌ر راگرتن نه‌بوایه‌ له‌وانه‌ بوو بگه‌یشتنایه‌ته‌ ناو جه‌رگه‌ی قودس.

خه‌باتگێپی و چاونه‌ترسی برایان دوژمنانی بۆ ئه‌و راست‌ییه‌ وریاکرده‌وه‌و، که‌ ئە‌م کۆمه‌له‌ ناکرد‌رپیو ده‌سته‌مۆ ناکری، بۆیه‌ به‌ریاری هه‌لۆه‌شانیان ده‌رکردو، پێشه‌وای خواناسیشیان شه‌هید کرد له‌ ساڵی ۱۹۴۹دا... به‌لام دوژمنان خه‌یالیان خاوه‌، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ی بالاده‌ستی ئە‌م بوونه‌وه‌ره‌ په‌یمانی پاراستنی ئە‌م نایینه‌ی داوه‌، بۆیه‌ پێشه‌وا به‌ننا که‌ شه‌هید بوو، به‌ خوینه‌که‌ی میژوویه‌کی پ‌ر سه‌روه‌ری

بۆ موسلمانان تۆمار کردو وانهی کردای دادان و، بویه سه‌رمه‌شوق بۆیان که زیاتر سوور بن له‌سه‌ر هه‌ق و راستی... جا نه‌ک په‌یامه‌که نه‌کوژایه‌وه، بگره‌تە‌شه‌نه‌ی کردو په‌ره‌ی سه‌ند به‌جوړیک که ئیستا له زیاتر له (٧٦) ده‌وله‌تی جیهاندا بلا‌بوته‌وه...
پیشه‌وا به‌ننا له نامیلکه‌ی (دعوتنا) ده‌لیت:

حه‌زده‌که‌ین ئامانجی خو‌مان به‌پراشکاوی به‌خه‌لکی رابگه‌یه‌نین و، له په‌یره‌و و پرۆگرامان ئاگادار بینه‌وه، به‌بانگه‌وا زمان روویان تیبکه‌ین، به‌بی هیچ پیچ و په‌نا و ته‌مو مژیک... له‌خۆر روونترو، له‌کازیوه بی‌گه‌ردتر.

هه‌روه‌ها هه‌زده‌که‌ین گه‌له‌که‌مان... که هه‌موو موسلمانان ده‌گریته‌وه. بزانی که بانگه‌وازه‌که‌مان، خاوین و بی‌که‌ین و به‌ینه. دووره له‌ته‌ماعی شه‌خصی و ده‌سکه‌وتی دنیا‌یی، هه‌وا و ئاره‌زو و چه‌زی وه‌لاناوه، ئه‌و ریگایه‌ی گرتۆته‌ به‌ر که خوی گه‌وره نه‌خشان دوویه‌تی ﴿قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِيْ اَدْعُوْا اِلٰى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيْرَةٍ اَنَا وَمَنْ اَتَّبَعَنِيْ وَسُبْحٰنَ اللّٰهِ وَمَا اَنَا

مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٠٨﴾ یوسف: ١٠٨، بویه ئیمه داوای هیچ شتی‌ک له‌که‌س ناکه‌ین و پاداشت و ئافه‌رینمان له‌که‌س ناوی.

هیچ جوړه چاوه‌روانیه‌که‌مان نیه، جگه له‌پاداشتی خوی گه‌وره‌ی خاوه‌نی هه‌مووان. هه‌ز ده‌که‌ین رۆله‌کانی گه‌له‌که‌مان بزانی که ئه‌وان لای ئیمه له‌خۆمان خۆشه‌ویسترن و، زۆر پی‌مان خۆشه‌بینه‌قوربان‌یی سه‌ره‌ری ئه‌م میله‌ته‌وه، هۆی پاراستنی که‌رامه‌ت و ئایین و

ئامانجەكانيان.

ئەم ھەلۋىستەشمان ھەلقولاي ئەو سۆزۈو خوشەويستىيەيە كە كەوتۈتە دلمان و كەمەندكىشى كىرۈيىن. ئىمە ناتۈانين بى ھەلۋىست بىن و، خۇمان بەسەربەرز بزانين، لەكاتىكدا گەلەكەمان بىينين بەسەركىزىو زەبوونى. ناتۈانين گەشبين و خوشحال بىن و گەلەكەمان بەناتۈمىدو بى تاقەت بىتە بەرچا و بۇيە ئىمە لەرپى خوادا كاردەكەين، كە خوشبەختى مىللەتە، ئىمە بۇ ئىۋە تىدەكۆشىن. ئەى خوشەويستان! دلتيا بن ھەردەم لەگەل ئىۋەين. (ژمارە ۲۹ى رۇژنامەى يەكگرتوو) پىشەوا بەننا لە كۆنگرەى شەشەمى براياندا دەلى:

(دەمانەوى سەرنجى سىياسەتمەدارانى خۇرئاو راکىشىن بۇ راستىيەك، ئەويش ئەۋەيە كە بۇچوونى ئىستىعمارىانەو داگىر كىردن، ئەگەر لەرابردودا بە شكست رووبەرۈو بووبى، لەداھاتوودا بىگومان زىاتر بى ئاكام و نەزۈكە... لەبەرئەۋە كە ھەستى گەلان بووژاۋەتەۋەو خەلكى ھۇشيار بۇتەۋە. لەسەرىكى دىكەشەۋە سىياسەتى زلھىزى و فشارو ملھورپى لە رابردودا كاردانەۋەى پىچەۋانەى ويستى زلھىزانى بوۋە... ئەو سىياسەتە نەيتۈانپوۋە دل و ھەستى مىللەتان راکىشى، لەداھاتووشدا زىاتر لەو ئاستە لاۋازو دەست كورت دەبى) (ژمارە ۱۷ى رۇژنامەى يەكگرتوو).

پىشەۋاى شەھىد دەيفەرموو: (الواجبات أكثر من الأوقات) واتە: كارو ئەركى سەرشانمان زىاترن لە كاتەكانمان، بۇيە كاتى بەفپرو نەدەداو تەنانەت رۇژانى جەژنىشى تەرخان دەكرد بۇ بەسەركىرنەۋەى برايان لەشارو لادىكانى مىصردا...

روژئیکی جه‌ژن که ده‌یه‌ویت مال و مناله‌که‌ی به جیبه‌ییت و پروا به لای کاری بانگه‌وازه‌که‌یه‌وه، هاوسه‌ره‌که‌ی پیی ده‌لیت: بو کوئی ده‌چیت، هیچ نه‌ییت جه‌ژنه‌که‌مان له‌گه‌لدا بکه خو د‌ه‌زانی کوره‌که‌شمان نه‌خوشه و باری ته‌ندروستی زور خراپه خؤ لی‌ره بیت باشتره نه‌ویش ده‌لیت: نه‌گهر چاکبووه نه‌وا سوپاسی خوا ده‌که‌ین، وه‌گهر خوا بردییه‌وه نه‌وا باپیری له‌من باشتر ریی سه‌رقه‌بران ده‌زانیٔ نینجا چاوی پ‌پ‌وو له‌ ئاو و به‌دهم خوا حافیزییه‌وه وتی: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾ التوبة: ٢٤ واته: نه‌ی موحه‌ممه‌د پییان بلی نه‌گهر

باوکتان و مناله‌کانتان و براتان و هاوسه‌رتان و عه‌شیره‌تان و مال و سامانی‌ک که په‌یداتان کردووه و بازرگانی‌ک که ده‌ترسن که‌م بکات، وه خانوو جیگاتان که دل‌تان پیی خوشه به لاتان خوشه‌وستره له‌خوا و پیغه‌مبه‌ر و جیهاد نه‌وا چاوه‌ریی سزای خوا بکه‌ن وه خواش هی‌دایه‌تی گه‌لی فاسق نادات.

پیشه‌وا به‌ننا زور ده‌ترسا له‌وه‌ی که برایان زیاده‌ره‌وی بکه‌ن، بو‌یه له‌په‌ریژدا بوو بو هه‌ر لادانی‌ک که رووی بدایه‌و خیرا چاره‌ی ده‌کرد، روژئی‌ک له‌ناهه‌نگی‌کدا، یه‌کی‌ک له‌برا چالاکه‌کان که وتاری ده‌دا، په‌نجه‌ی

راکیشا بۆ(به‌ننا) که له‌ئاماده‌بوان بوو، وتی: نمونه‌ی پیشه‌وا به‌ننا له‌ناو ئیمه‌دا، وه‌ک بوونی چه‌زهرتی(محمدﷺ) له‌ناو هاوه‌لانیدا... هه‌ر که ئه‌مه‌ی وت یه‌کسه‌ر (به‌ننا) قسه‌که‌ی پی‌بری‌وچوووه سه‌ردوانگه‌که‌و وتی: براینه‌ داوای لی‌بوردن ده‌که‌ین که ئه‌م براینه‌مان نه‌یتوانی به‌چاکی ته‌عبیر بکات له‌مه‌به‌سته‌که‌ی، ئیمه‌له‌کوپیو پیغه‌مبه‌رو یارانی له‌کوئی(ﷺ) ئه‌گه‌ر بیینه‌سه‌ر لایه‌نی (فیکری)ده‌بینین قوتابخانه‌ی براین کتیبخانه‌ی ئیسلامی‌یان به‌هه‌زاره‌ها په‌راوی نایاب و به‌سوود ده‌وله‌مه‌ند کرد، به‌چه‌نده‌ها زمان، که به‌ئاسانی ده‌ست هه‌موو که‌س ده‌که‌ون و رپی راستیان پیشان ده‌دن.

دوژمنا‌نی سه‌رسه‌ختی ئیسلام باش دیراسه‌تی کۆمه‌له‌ی براینیان کرد، به‌ده‌یه‌ها دیراسات و لی‌کۆلینه‌وه‌یان له‌سه‌ر نووسین، ته‌نانه‌ت یه‌کیک له‌لی‌کۆله‌ره‌وان په‌راویکی نووسی له‌سه‌ر (کاریگه‌ری بانگه‌وازی براین له‌سه‌ر (مثل)ی میصری...)

به‌مه‌ش تیگه‌یشتن که چۆن ئه‌م بیرو بۆچوووه له‌بانگه‌وازی پاک و بیگه‌ردی ئیسلامه‌تیدا به‌ناخی جه‌ماوه‌ری موسلمان‌ی میصری‌دا چوووته‌خواره‌وه... بۆیه به‌هه‌زاره‌ها پرووپاگه‌نده‌و به‌ربه‌ستیان بۆ دروست کردن وه‌ک ئه‌وه‌ی براین پیاوی ئینگلیزن و، پارو و مال له‌بیگانه‌وه‌رده‌گرن و، براین توندپه‌روو ئیره‌یین... که هه‌رکس یه‌ک تۆز ریز له‌عه‌قلی خو‌ی بگریو چاو له‌ئاستی راستی‌یه‌کاندا نه‌قووچینی ده‌زان‌ی وانیه، به‌لام خو‌سوننه‌تی خوايه‌که بانگه‌وازی ئیسلامی هه‌رده‌م دوژمنا‌ن رووبه‌پرووی بینه‌وه... له‌به‌ندیخانه‌کاندا چ جوژه‌سزاو ئه‌شکه‌نجه‌یه‌ک زۆر سه‌خت بی‌ت به‌کاریان هی‌نا به‌رامبه‌ر براین،

ده‌خوینرایه‌وه‌که‌نیازیکی‌خراپیان‌ه‌بیئت...

پاش بیست روژ له بریاری هه‌لوه‌شانندنه‌وه‌که، سه‌رۆک وه‌زیران (نقراشی پاشا) تیرۆر کرا له وه‌زاره‌تی داخلیه‌دا... به‌مه‌ش بارودۆخه‌که زیاتر ئالۆزکا و گرز بوو...

به‌ناوی وتویژ کردنه‌وه حکومه‌تی میصری (به‌ننا) یان بانگ کردبو (جمعیه شبان المسلمین)، پاش ته‌واو بوونی دانیشتنه‌که، به‌ننا و (عبدالکریم منصور) ی هاوه‌لی هاتنه سه‌رشه‌قام و ویستیان ته‌کسی‌یه‌که بگرن، ئۆتۆمبیلیک له‌به‌رده‌میاندا وه‌ستاو یه‌کیک که‌وته ته‌قه‌کردن و (به‌ننا) و هاوه‌له‌که‌ی بریندارکردو به‌خیرایی ئۆتۆمبیله‌که هه‌له‌هات، به‌لام (به‌ننا) توانی ژماره‌ی ئۆتۆمبیله‌که بگریئت...

(به‌ننا) به‌هه‌ر حالیک بوو گه‌یه‌نرایه‌ خه‌سته‌خانه، به‌لام له مه‌لیکه‌وه فه‌رمان ده‌رچوو بوو که نابی هیچ پزیشکیک بچیت به‌لایدا، بویه پاش ماوه‌یه‌که به‌خوین له‌به‌ررویشتنی زۆر شه‌هید بوو... ته‌رمه‌که‌ش حکومه‌تی میصری یاساگی کرد که بیجگه له باوکی و خاوو خیزانه‌که‌ی که‌سی تری له‌گه‌ل بچیت بۆ سه‌ر قه‌بران، بویه ته‌نها باوکی کوست که‌وتوی جگه‌رسوتاوی نوێژی له‌سه‌ر کرد... پییشه‌وا (به‌ننا) شه‌ویک له‌وه‌و به‌ر خه‌وی دیبوو که شه‌هید ده‌کریو ئه‌م خه‌وه‌شی بۆ مال و مناله‌که‌ی گپرایه‌وه، بویه روژی رووداوه‌که زۆر تکاو رجایان لیکرد که نه‌چیتته‌ ده‌ره‌وه، ئه‌ویش رازی نه‌بوو وه فه‌رموی ﴿أَيُّمَّا

تَكُونُوا يَدْرِكَكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ ۚ وَإِنْ تُصِيبَهُمْ حَسَنَةٌ ۖ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ۗ وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ ۗ قُلْ كُلُّ مَنْ عِنْدَ اللَّهِ ۗ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ۗ

النساء: ۷۸

باوكى (بەننا) دەلىت: منال بوو لەناو بېشكەدا، لەنويژى بەيانى ھاتمەوہ بېنىم ماريك لەسەر بېشكەكەيەتى، زور ترسامو چىم بەدەما ھات لە دووعا خویندم، بەفەزلى خوا مارەكە گەپرايەوہو زىانى لى ئەدا... كەچى ئەمپرو دەبىنم مروقى دپندە، لەمارو ئەژدەيا دپندەتر، پەلامارىيان داو بەناھەق خوینيان رشت، لەسەر چىش؟ لەسەر ئيمان و ئىسلامەتى...

بەلى... (بەننا) نوپكەرەوہ بوو، جاريكى تر بانگى خواى داىەوہ بە گوپى موسلماناندا، خەلكى شارو لادىي وەك يەك ھوشيار كردهوہو شارەزاي كردن بە پىلانەكانى دوژمنانى خوا... فيرى جىھادى كردن بەسەر و بەمال... وە دەيفەرموو:

(برايان: ئەو ئوممەتەى كە(صناعەتى مردن) بزانيت بە چاكى، وە بزانيت چۆن مردنيكى شەريفانە بمریت، ئەوہ خواى گەورە ژيانىكى سەربەزانەى دەداتى لە دنيا داو بەھەشتى نەپراوہشى دەداتى لە قىامەتدا، ئەو لاوازیيەى كە تووشيشمان بووہ بەھوى خوش ويستنى دنيا و حەزەنەكردنە لە مردن، بۆيە خوتان ئامادە بكەن بو كارىكى گەورە، سوور بن لەسەر مردن ژيانتان دەست دەكەويت...

وہ بزنان كە مردن ھەر ديت، وە تەنھا يەك جارىشە... جا ئەگەر مردنەكەتان لەپريگاي خوادا بوو، ئەوہ قازانجى دنيا و پاداشتى ناخىرەتتان بەدەست دەكەويت، وە بزنان تووشى ھىچ نابن مەگەر ئەوہ نەبى كە خوا بوى نووسيون.

له وته جوانه‌کانی (به‌ننا):

(له‌گه‌لّ خه‌لکیدا وه‌ک دره‌ختی به‌ردارین، که هه‌رچه‌ند به‌رتان تی‌بگرن
ئیوه به‌روبوومی شیرینیان بو‌ بهاون)
خوله‌که‌کانی شه‌و به‌ نرخن، به‌ غافلّی بی‌ نرخیان مه‌که‌ن(دقائق الليل
غالية فلا ترخصوها بالغفلة)، واته: (سوود له شه‌و وه‌ریگرن بو‌ خوا
په‌رستی).

سه‌رچاوه:

- (۱) رسائل العاملين لا‌په‌ره ۲۹۶ جاسم المهلهل
- (۲) (الأمم الشهيد / دار النذیر) - (مذکرات السائح في الوطن العربي /
أبو الحسن الندوي)

***

(٦) سه عيڊى نوورسى

لهدايكبوونى: لهداميى كيوه گهر دن كهشهكانى كوردستانى توركيادا، لهناو بنه ماله يهكى كوردزبانى خواناسدا، هاته دنياوه، لهسالى ١٨٧٣ زابنىدا، باوكى پياويكى پاريزكارو دور له حهرامو، دايكيشى خواناس بوو، ههميشه دم به ويردو سه لاواتو زيكرى خوا بوو...
خه ويكى پر خيرو بهر كهت:

لهتافى لاويدا ماموستا نوورسى خه ويكى بينى... كه تا كو تايبى ژيانى هر له يادى بوو... له خه ويا قيامت به سامو ترسو له رزى يه وه هاته كايه وه وه هموو خه لكى كو كرابوونه وه، نه ميش به گهرمى حهزى له بينينى پيغه مبه ر بو (درودى خواى له سه ربيت) به لام چون نه توانيو له كوى به خزمه تى بگات له م قهره بالغيبه دا؟! بو يه بى رى كرده وه كه بچيته لاي پردي (صراط) و چاوه رپى بگات به لكو مه رامه كه ي بيته دى و به خزمه ت حه زه تى (محمد المصطفى) بگات (ﷺ)...

به لى له خه وه كه يدا چوه سهر پردي (صراط)، يهك به دواى يه كدا پيغه مبه رانى خوا به لايدا تيپه رين (ﷺ) و نه و يش ده ستي يهك به يه كيانى ماچ نه كرد، دواى نه وه پيغه مبه رى سه روه رمان (ﷺ) هاتو (سه عيڊى نوورسى) ش هه ردوو ده ستي ماچ كردو داواى زانستى لى كرد، نه و يش پيى فه رموو:

(له زانستى قورئانت پيشكه ش نه كر يت به و مه رجه ي . سوئال . له هيچ كه سيكى نوممه ته كه م نه كه يت)، به لى... ماموستا نوورسى له هه موو ته مه نيدا پرسيارى له هيچ كه س نه ده كرد، هه روه ها له هه موو ژيانيدا

شتی له‌هیچ که‌سیک بی به‌رام‌بهر وهرنه‌گرتوووه و به‌سه‌ربه‌ری ژیاوه... ماموستا نوورسی زور چوست و چالاک بووه له خویندنه‌وه‌دا، ته‌نانه‌ت روژی دوو سه‌د لاپه‌په‌ی له په‌راوی قورسو گران نه‌خویندو به‌چاکی لیی تی ده‌گه‌یشت، بی نه‌وه‌ی بگه‌په‌ته‌وه سه‌ر هیچ راقه‌و په‌راویژیک. تاوه‌کو لای ماموستا (محمد جه‌لالی) پروانامه‌ی وهرگرت. وه ماموستا له ماوه‌یه‌کی که‌مدا، له‌گشت لایه‌کدا ناوبانگی زانایوی بلبیمه‌تی بلا‌وبوووه خه‌لکی به‌(سه‌عیدی مه‌شهور) ناویان نه‌برد...

هیشتا ته‌مه‌نی ماموستا له شانزه‌ سالی تیپه‌ری نه‌کردبوو، له سالی ۱۸۸۹ز دا چوو بو (ماردین) و له مزگه‌وتی جومعه‌ی شاره‌کدا ده‌ستی به‌ وانه‌ وتنه‌وه کردو وه‌لامی پرسپاری موسلمانانی ده‌دایه‌وه، له سالی ۱۸۹۴ی زایینیدا رویشت بو (وان) و له قوتا‌بخانه‌ی (خوپ‌خوپ) دا نزیکه‌ی بیست سال دهرسی وتنه‌وه، له‌م ماوه‌یه‌دا زانای زور له‌به‌رده‌ستیدا پیگه‌یشتن... ناوبه‌ناویش ماموستا ده‌چوو بو ناوچه‌کانی دهورووبه‌رو دانیش‌توانی لادی‌کانی نامۆزگاری ده‌کرد...

جا هه‌ر وه‌ک ماموستا له زانسته‌ شه‌رعی‌یه‌کاندا ناوبانگی زیره‌کی‌و لیها‌توویی دهر‌چو‌بوو، له زانسته‌کانی تریشدا به‌هه‌مان شیوه، تا نه‌وه بوو نازناوی هه‌لکه‌وتووی زه‌مانه‌(بدیع الزمان) ی لی نرا...

هه‌والی‌کی دلته‌زین:

له‌کاتی‌کدا ماموستا نوورسی له‌ شاری (وان) سه‌رگه‌رمی کاری سه‌رشانی بوو له نامۆزگاری موسلمانان و وانه‌ وتنه‌وه، روژنامه‌کان هه‌والی‌کی سه‌یریان بلا‌و کرده‌وه، هه‌والی (گلادستون) ی وه‌زیری ئینگلیز که له‌ (ئه‌نجوومه‌نی گشتی به‌ریتانی) دا رووی کردبووه

ئه‌ندامه‌كاني ئه‌نجوومه‌ن و قورئانيكي به‌رزكردبووه و تيبووي: (هه‌تا ئه‌م قورئانه به‌ده‌ست موسلمانه‌كانه‌وه بيٽ ئيمه ناتوانين حوكم‌پرانيان بكه‌ين، له‌به‌ر ئه‌وه چارمان نيه ئه‌به‌ي نه‌يهيلين و له‌ناوي به‌رين، يا په‌يوه‌ندي موسلمانه‌كاني پيوه به‌رين).

ئه‌م هه‌واله‌ كاريكي زوري كرده سهر دلي ماموستا نوورسي و، تيگه‌يشت كه دوژمنان ليه‌پراون به هه‌ول و كووششيكي بي وچانه‌وه دژي ريبازي قورئان ئه‌جوولينه‌وه...

بو‌يه ماموستا پرياري دا هه‌موو ژياني بو سه‌رخستني گه‌وره‌يي قورئان ته‌رخان بكات و به‌هه‌لگه‌وه موسلمانان بانگ بكاته‌وه سهر خواني پيروزي قورئان... وه هه‌ولي بيوچاني دا بو سه‌له‌ماندن ئه‌وه‌ي كه قورئان خوړيكي مه‌عنه‌وييه و هه‌رگيز كلپه‌ي كز نابيٽ و كه‌سيش ناتوانيٽ بيكوژينيته‌وه. ماموستا نوورسي له‌سهر ئه‌و نووسينانه‌ي كه له‌ روژنامه‌ي (وولقان) دا دژي كوومه‌له‌ي (ئيتيحاد و ته‌ره‌قي) بلاوي ده‌كردنه‌وه، گيراو براهه به‌رده‌م دادگا... ئه‌ويش شي‌رانه رووبه‌پرووي خورشيد پاشاي حاكمي عه‌سكيري و ئاماده‌بووان وتي:

(ئه‌گه‌ر هه‌زار گيانم هه‌به‌ي دوو دل نيم بيانكه‌مه قورباني تاقه راستي‌يه‌ك له راستييه‌كاني ئيسلام. وتم: من قوتاييه‌كي زانستيم بو‌يه هه‌موو شتيك به كيشانه‌ي شه‌ريعت كيشانه ده‌كه‌م، من جگه له ميلله‌تي ئيسلام دان به هه‌چا نانيم... له‌به‌رده‌م ئه‌و به‌رزه‌خه‌داكه پيي ئه‌لين (به‌نديخانه) راوه‌ستاوم و چاوهرواني ئه‌و شه‌مه‌نده‌فه‌ره ده‌كه‌م كه به‌ره و قيامه‌تم ده‌بات. وه پيٽان ده‌ليم، نه‌ك ته‌نها خوٽان بيبستن، به‌لكو با هه‌موو جيهان ده‌ماوده‌مي پي بكات: ئه‌وا كاتي هاتوو

نه‌ینیه‌کان ده‌رکه‌ون و له‌قولایی دلدا روون بنه‌وه، با نامه‌حرهم سه‌یریان نه‌کا:

به‌تاسه‌وه ئاماده‌ی به‌ره و قیامه‌ت رویشتم، ئاماده‌م له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا برۆم که به‌سی‌داره‌کانه‌وه هه‌ل‌واسراون، بیر له‌و بیابان نشینه‌ بکه‌نه‌وه که هه‌والی شوینه‌ جوانه‌کانی ئه‌سته‌مبوولی بیستوه‌وه به‌تاسه‌وه‌یه بویان، من به‌ته‌واوه‌تی وه‌ك ئه‌وم و به‌تاسه‌وه‌م بو قیامه‌ت... دوورخستنه‌وه‌متان بو ئه‌وی به‌سزا دانانری، ئه‌گه‌ر ده‌توانن به‌ سزای وێژدانی سزام بدن، ئه‌م میری‌یه له‌ رۆژانی زۆرداریدا دژایه‌تی له‌گه‌ل ژیریدا ده‌کردو ئیستاش دوژمنایه‌تی له‌گه‌ل ژياندا ئه‌کات، جا ئه‌گه‌ر ئه‌م میری‌یه ئاوا بی‌ت: ده‌با بژی شی‌تی‌تی... ده‌با بژی مردن... بو سته‌مکارانیش با بژی (دۆزه‌خ).

ئه‌م وتاره‌ی مامۆستا که به‌گیانیکی به‌رزوه له‌به‌رده‌م کوپری دادگا‌دا دای، رۆژنامه‌کان به‌ په‌له‌ بلاویان کرده‌وه و کاریگه‌ریه‌کی زۆری هه‌بوو له‌سه‌ر دل و ده‌روونی خه‌لکی... سه‌ره‌نجام مامۆستا ئازاد بو... له‌ سا‌لی ۱۹۱۱ ی زایینی مامۆستا نوورسی سه‌ریدا له‌ شام و له‌ مزگه‌وتی ئومه‌وی دا وتاریکی به‌ زمانی عه‌ره‌بی‌دا، که تیایدا نه‌خۆشی موس‌لمانان و چاره‌سه‌ریه‌کانی باس کرد، که له‌ په‌راویکدا له‌ چاپ دراوه به‌ ناوی (الخطبة الشامية).

مامۆستا نوورسی‌وزۆر له‌ قوتابیه‌کانی له‌ناو سوپای موس‌لماناندا دژی رووسه‌کان ده‌جه‌نگان، له‌شه‌ری جیهانی یه‌که‌مدا... مامۆستا له‌ شه‌رێکدا بریندار بوو له‌گه‌ل قوتابیه‌کانی به‌دی‌لی که‌وته‌ ده‌ست دوژمن...

رۇژيكيان (نيكۇلاي نيكۇلافيچ) خالۇي قەيسەرو سەركردەي گىشتى بەرەي رووسى سەريدا لە ئۇردوگاي ديلەكان، ھەمووان لەبەري ھەستان تەنھا مامۇستا نوورسى نەبى... .

بۇيە لە مامۇستاي پرسى: واديارە نام ناسى؟

ئەويش لەو لەمدا وتى: بەلى... دەتناسم... تۇ (نيكۇلا نيكۇلافيچ)ى خالۇي قەيسەرو سەركردەي گىشتى بەرەي قەفقاسى.

نيكۇلا وتى: ئەي بۇچى لەبەرم ھەلنەستايىت و بەسووكى سەيرت كردم؟ مامۇستا نوورسى وتى: ئيمان و پرواكەم رېم نادات لەبەر بى پروايەكى وەك تۇ ھەستم.

ھەر لەبەر ئەم وەلامە مامۇستا نوورسى درا بە دادگا، ديلەكان لە مامۇستا پارانەوہ كە داواي ليپوردن بكات بەلكو ليى خوش بىن، ئەويش راکەيانى پەسەند نەكردو وتى: (من دلم پيويە كۆچ بكام بۇ قيامەت و بەخزمەتى پيغەمبەرى خوا ﷺ) بگەم، بۇ ئەمە من تەنھا پيويستيم بە بليتى سەفەر ھەيە بۇ قيامەت، وەمن ناتوانم كاريك بكام پيچەوانەي ئيمانەكەم بيت).

سووربوون و نازايەتى و نەبەردى مامۇستا نوورسى كاري كرده سەر نيكۇلاي خالۇي قەيسەرو ھاتە لاي مامۇستا و داواي ليپوردنى لە مامۇستا كرد...

مامۇستا نوورسى بۇ ماوہى دوو سال و چوار مانگو چوار رۇژ بەديلى مايەوہ كە لەو ماوہيەدا ئيمان و باوہرى فيرى ديلەكانى ھاوہلى دەكرد، تا شۇپرشى بەلشەفى روويداو ئازاوہ و پشيويى رووى كرده ولات و ئەميش بەيارمەتى پەروەردگار توانى رابكات و بگاتە ئەلمانياو

له‌ویش‌ه‌وه‌ بگاته‌وه‌ ئه‌سته‌مبوول. مامۆستا نوورسی له‌ ئه‌سته‌مبوول
 ریزیکی زۆری لی کیراو پیش‌ه‌وایی‌یه‌کی گه‌وره‌ی لی‌کرا، وه‌ له‌سالی
 ۱۹۱۸ دا هه‌لبژێرا به‌ ئه‌ندامی (دار الحکمة الاسلامیة)، له‌سالی ۱۹۲۰
 دا سوپای ئینگلیز به‌ یارمه‌تی پیاوه‌کانی شاری ئه‌سته‌مبوولیان
 داگیرکرد، دوژمنانی خوا رژانه‌ پایته‌ختی ئیسلامه‌وه‌... موسلمانان
 زۆر ناره‌حه‌ت بوون، سه‌رخۆشیان له‌یه‌ک ئه‌کرد ئه‌تووت هه‌ریه‌که‌یان
 ته‌عزی بارو جه‌رگ براه، مامۆستا نوورسی باسی خۆی ئه‌کات و ئه‌لی:
 (من ئه‌توانم هه‌موو ئیش و ئازاری که‌سیی خۆم هه‌لگرم، به‌لام ئیش و
 ئازاری نه‌ته‌وه‌ی ئیسلام هه‌رپومی، من وا هه‌سته‌که‌م هه‌رچی تیرو پمه
 که‌ گیراوه‌ته‌ جیهانی ئیسلامی یه‌که‌م جار له‌دلی من گیراوه‌، بۆیه
 ئه‌مبیین دلشکاوم به‌لام نوریک ئه‌ببینم که‌ (إنشاء الله) ئه‌م ئازارانه‌مان
 له‌یاد ئه‌باته‌وه‌.

له‌م رۆژانه‌دا (مصطفی کمال) ده‌سته‌و دایه‌ره‌که‌ی، دژی دین چییان
 پیکرا کردیان، به‌شه‌وو به‌رۆژ له‌هه‌ول دابون بۆ لاسایی‌کردنه‌وه‌ی
 ئه‌وروپا و بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی فه‌ساد و خراپه‌کاری، تا به‌جوړیکی لی‌هات
 تورکیا بوو به‌ژێر باری قه‌رزوو نه‌هامه‌تییه‌وه‌ که‌ تاوه‌کو ئیستاش لیی
 قوتار نه‌بووه‌...

هه‌ر له‌و رۆژانه‌ش دا بوو شوپشی (شیخ سه‌عیدی پیران) هه‌لگیرسا،
 به‌ئاگرو ئاسن دامرکینرایه‌وه‌و، ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ موسلمانان کوژران و
 ده‌ریه‌ده‌ر کران.

پاشان مامۆستا نوورسی ده‌ست گیرکراو به‌ره‌و ئه‌سته‌مبوول برا،
 پاشان دوا‌ی بیست رۆژ گوێزرایه‌وه‌ بۆ شاری (بووردوور) له‌ویش

(حهوت) مانگ مایه‌وه، دوایی برا بۆ (ئیسپارته) و له‌ویش چه‌ند مانگیك مایه‌وه، دوای ئه‌وه‌ش برا بۆ شاری (بارلا).

مامۆستا نوورسی له (بارلا) خه‌ریکی خواپه‌رستی و په‌روه‌ده‌کردنی خۆی بوو، پیاوانی ده‌وله‌ت له‌و غه‌ریبایه‌تیه‌شدا وازیان لی نه‌ده‌هینا، چاودیرییان ده‌کردو ئاگاداری هه‌موو هه‌لس و كه‌وتیكي بوون. دانیشتوانی شاری (بارلا)ش له‌ترسی ده‌وله‌ت نه‌یانده‌ویرا له‌مامۆستا نزیك بكه‌ونه‌وه، له‌ شاری بارلادا هه‌ندی كه‌س بوونه قوتابی مامۆستا، به‌په‌رۆشه‌وه مه‌كتوو باته‌كانی مامۆستایان بلاو ده‌كرده‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا كه مه‌كتوو به‌كانی یاساغ بوون له‌لایه‌ن حكومه‌ته‌وه.

له‌م بارو زرووفه ناسكه ناهه‌مواره‌دا مامۆستا ده‌ستی دایه نووسینی په‌یامه‌كانی نوور، یه‌كێك له‌و په‌یامانه‌ی كه له‌سه‌ره‌تاوه نووسی (په‌یامی هه‌شر) بوو، ئه‌وه‌بوو له‌ رۆژیكي رازاوه‌ی به‌هاردا له‌مال ده‌رچوو بۆ كه‌نار ده‌ریاچه‌ی بارلا، له‌وی خه‌ریکی سه‌رنجدانی ئاوه‌كه‌و لووتكه‌ی شاخه سه‌خته‌كان و دیمه‌نه دل‌رفینه‌كه‌ی ده‌روو ده‌شت بوو... تا دوینی مات و خامۆش بوو، وا ئه‌م‌پرو بۆنی خوشی گول و گولزارو ده‌نگی ناسکی بالنده‌كان و تیشکی زی‌رینی خۆر ئه‌م سه‌رزه‌وی په‌یان رازاندۆته‌وه... ئه‌م دیمه‌نه شه‌یدای كردو ئه‌م زیندووبوونه‌وه‌یه رای‌چله‌كاندو هینایه‌ یادی كه هه‌ر به‌م شیوه‌یه مردووانیش زیندوو ده‌بنه‌وه‌و خوای گه‌وره ده‌سه‌لاتی هه‌موو شتیکی هه‌یه... ئه‌م ئایه‌ته پی‌رۆزه‌ی هاته‌وه یادو به‌و په‌ری تاسه‌وه ده‌ستی كرد به‌ خویندنه‌وه‌ی:

﴿فَانظُرْ إِلَىٰ آثَرِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ تُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ

لَمْحَى الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ (الروم: ٥٠). نزیکه‌ی چل

جار ئەم ئایه‌ته‌ی دووباره‌ کردوه...

ئاده‌میزاد چه‌نده داماره کاتی‌ک بر‌وای به قیامه‌ت نیه! خو ئەم دیمه‌نه هه‌روه‌ک فه‌یله‌سووفی‌ک و زانایه‌ک ده‌یبینی ئاوه‌هاش نه‌خوینده‌وارێ‌ک نه‌زانیکیش ده‌یبینی...

به‌ئێ... دیمه‌نه‌که ئایه‌ته‌که‌ی بیرخسته‌وه، ئایه‌ته‌که‌ش هه‌ست و سوۆزی هینایه‌ جوۆش و نووری خسته‌ دلێه‌وه و مانا به‌رزه‌کانی بو هاتن و ئەم ده‌یووت و یه‌کی‌ک له قوتابیه‌کانی بو‌ی ده‌نووسی و له نه‌جامدا (په‌یامی حه‌ش) ده‌رچوو...

که تیا‌یدا سه‌رنجی ئاده‌میزاد رانه‌کیشی بو وردبوونه‌وه له ده‌سه‌لات و توانای خوای گه‌وره‌ له‌رێ‌ک و پی‌کی بوونه‌وه‌ردا، بو وردبوونه‌وه له ژیا‌نی خو‌ی که خه‌وتنی جوۆره‌ مردنی‌که‌وه هه‌لسانه‌وه‌ی جوۆره‌ زیندوو‌بوونه‌وه‌یه‌که، بو وردبوونه‌وه له رووه‌که‌کان که چوون سیس و وشک ده‌بن و ده‌مرن، دوای ئەوه سه‌رله‌نو‌ی له‌به‌ه‌اردا گه‌لا و گول ده‌که‌نه‌وه...

که‌واته ئەم کرداری زیندوو‌بوونه‌وه‌یه هه‌میشه‌ و له‌به‌رچاواندا دووباره‌ ده‌بنه‌وه، ئیتر روژی قیامه‌ت سه‌رسوپمانی بوچی‌یه؟!.

مامو‌ستا له کاتی نووسیندا جگه‌ له قورئانی پیرۆز هیچ په‌راو و سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌لاوه‌ نه‌بوو، جا ئەوه‌ی یارمه‌تی ئەدا له‌سه‌ر ئەم کاره‌ی ئەو زیره‌کی و هیژه‌ به‌تینه‌ی بوو له‌له‌به‌رکردندا، که خوای گه‌وره‌ پی‌ی به‌خشیبوو، به‌جوۆرێ‌ک که که‌لکی له‌و زانیاریه‌ زو‌رانه‌ وه‌رده‌گرت که کاتی خو‌ی خویندبوونی‌ه‌وه و له‌سه‌ره‌تای ژیا‌نی له‌به‌ری کردبوون...

قوتابییانی مامۆستا به‌دهست ده‌که‌وتنه نووسینه‌وه‌ی په‌یامه‌کان و شه‌وو
 رۆژ خهریک بوون بیهیزاربوون، بی‌تاقته‌ت چون... تا‌وای لی‌هات هه‌ر
 به‌دهست نووسی په‌یامه‌کان له‌سه‌رتاسه‌ری تورکیادا ده‌خوینرانه‌وه...
 جا کاتی حکومه‌تی ئه‌و زه‌مانه‌ش پێیان بزانیایه ئه‌و قوتابییه‌ خه‌مخۆره
 دلسۆزانه‌یان ده‌گرت و له‌به‌ندیخانه‌کاندا توندیان ده‌کردن... ئه‌وانیش
 به‌وپه‌ری خوشی و دل‌فراوانییه‌وه رووبه‌پرووی ده‌بوونه‌وه، چونکه
 به‌ندیخانه‌یان به‌قوتابخانه‌ی یوسف پیغه‌مبه‌ریان ده‌زانی(سه‌لامی
 خ‌وای لی‌بی‌ت)...

بو‌ماوه‌ی بیست سا‌ل په‌یامه‌کانی نوور له‌سه‌رتاسه‌ری و‌لاتدا ئاوه‌ها
 بلا‌بووه‌وه تا سا‌لی ۱۹۵۶ی زایینی، جگه‌ له‌ په‌یامی هه‌شر(که
 به‌نهینی، به‌بۆنه‌ی یه‌کی له‌ قوتابییه‌کانه‌وه له‌ ئه‌سته‌مبوول له‌ چاپ درا
 هیچ په‌یامیکی تری ماوه‌ی چاپکردنی ناسایی نه‌بوو... مامۆستا له
 سا‌لی ۱۹۳۵ دا گیرا‌و له‌به‌ندیخانه‌ی (ئه‌سکی شه‌هر)تووند کرا‌و پاشان
 درا به‌ دادگا، که‌ زۆر به‌جوانی له‌به‌رده‌م دادگادا به‌رگری له‌ په‌یامه‌کانی
 کرد‌و وه‌لامی گشت ئه‌و تۆمه‌تانه‌ی دایه‌وه که‌ به‌ناهه‌ق دابوو‌یانه
 پالی...

میری ئه‌و زه‌مانه‌ شی‌ت و شپ‌رز بو‌بو، ته‌نانه‌ت جارێک که‌
 نووسراوه‌کانی مامۆستایان ئه‌پشکنی چا‌ویان به‌نا‌وی (ره‌مه‌زان) که‌وت
 له‌سه‌ر یه‌کیک له‌ نووسراوه‌کان، سه‌ری دنیا‌یان لی‌هاته‌وه یه‌ک، که‌
 گوا‌یه ئه‌م نا‌و ره‌مه‌زانه‌ ره‌نگه‌ قوتابی مامۆستا بی‌ت و ده‌بی ئه‌گه‌ر له
 ژیرزه‌وی دابی‌ت بیهیننه‌ سه‌رزه‌وی! چه‌نده‌ها شارو‌دی گه‌ران، تا
 له‌دییه‌کی زۆر دووردا نا‌و ره‌مه‌زانیکیان دۆزی‌یه‌وه‌و کۆت‌و په‌یوه‌ندیان

كرده دەستى و دوو مانگ له بەندیخانەى ئەسكى شەهر بەندیان كرد،
كابرا ھەرچەند ھاوارى كرد كه بەھىچ جۆرىك خويندن و نووسين نازانىو
ھەرگىزاو ھەرگىز چاوى بە مامۇستا نوورسى نەكە وتووە فايدەى
نەبوو!؟

تا پاش ماوہ يەك كار بە دەستىك پەيامەكەى خويندەوہ سەيردەكات
پەيامەكە باسى (مانگى رەمەزان) ۵، بەو جۆرە ئەو بەستەنمانە بى
گوناهە بەربوو!!.

لەم لاشەوہ مامۇستا بېرىارى دادگايى بۇ دەرچوو كە يانزە مانگ بەند
بكرىت لەسەر پەيامى (پۆشتەيى ئافرەتان)...

مامۇستانوورسى دواى بەسەربردنى يانزە مانگى زىندانەكەى، لە سالى
۱۹۳۶ دا برا بۇ شارى (قەستە موونى) لە باكوورى ولات و، لە پۆليس
خانەكەدا سى مانگى تر ماىەوہ، پاشان ھەوت سالى تر لە خانوويەكى
بچووكدە لە بەرچاوى پۆليسدا ماىەوہ، كە لەم ماوانەدا ھەر خەرىكى
نووسين و بلاو كردنەوہى پەيامەكان بوو...

بەلى... بيجگە لە دادگايى كردن و بەند كردنى جار لە دواى جار،...
مامۇستاي بەرپرز ھەق دە جار ھەولدارا كە دەرمان خواردى بكن و ژەر
بكنە خوار دنييەوہ، بەلكو بە خەيالى خاوى خويان بيكوژن و رزگار بيان
ببى لە دەستى، بەلام خاوى پەرەردگار ھەرەك سوننەتى خوى لە
پاريزگار يکردنى ھەلگرانى مەشخەلى خاويىدا، پاريزگارى لە
مامۇستانوورسى كردو مەرامى پيس و گلاوى دوژمنان نەھاتەدى...

چەندە دەولەت دژايەتى مامۇستانوورسى دەكرد، ئەوئەندە زياتر
مامۇستا دەچووہ دلى خەلكىيەوہ و خوشەويست دەبو لای

ھاۋلاتيان ...

مامۇستانوورسى بە سى قۇناغدا ژيانى تىپەپىيە كە يەكەميان ناو ئەنى قۇناغى سەئىدى كۆن) كە تا سالى ۱۹۲۶ دەخايەنى لە تەمەنى پىرۋى... ۱۹۲۶ ۋە لە ۱۹۴۹ ۋە تا ۱۹۴۹ بە قۇناغى (سەئىدى دووم) دادەنى، ۋە لە سالى (۱۹۴۹) ۋە ھەتا سالى ۱۹۶۰ كە لەدنيا دەرچوو بە قۇناغى (سەئىدى سىيەم) ى دادەنى.

مامۇستا لەھەر يەككە لە ۋ قۇناغانەى ژيانىدا بەپىي بارووزروفي ۋلات ۋ بەپىي تواناو بە قەناعەتتىكى تايبەتتىيە ۋە، كارى خۇي دەكردو ھەۋلى خۇي دەدا بۇ ئىسلام... بەتايبەت لە سەردەمى دوداۋاىيەكانى ژيانىدا بارى ۋلات گۆراۋ حوكمى تاقە پارت نەماۋ (پارتى ديموكراتى) لە ھەلبىئارندى سەرکەۋتتىكى چاكى بەدەستەپىناۋ (پارتى گەلى كۆمارى) تىكشكا، كە بەمەش بارووزروفي كەمىك چاكتىر بوو... مۇسلمانانىش بەپىي ئەۋ بارو زروفي ھەۋلىيان دەداۋ خزمەتتياۋ بە دىنى خوا دەكرد.

دادگاي (ئافىيون) لە سالى ۱۹۴۸ دا لىژنەيەكى پىكەپىنا بۇ لىكۆلىنەۋەى پەيامەكانى نوور، پاش ھەشت سالى رەبەق، واتە لە سالى ۱۹۵۶ دا، بىر ياردرا لە لايەن لىژنەكەۋە كە ئەم پەيامانە ھىچ شتتىكىيان تىدا نىيە دژ بە ياسا...

بۇيە رى درا كە چاپ بكرى، بەمەش دەرگا لەسەر پەيامەكانى نوور كرايەۋە مامۇستانوورسى زۆر دلخۇش بوو ۋە فەرموۋى: (ئا ئەمە جەژنى پەيامەكانى نوورە، من چاۋەروانى ئەۋ رۇژە بووم، كە واتە كارى سەرشانم تەۋاۋ بوو بەم زوانە كۆچ دەكەم).

کۆچی دوایی مامۆستا نوورسی

مامۆستا نوورسی لە ئاخرو ئۆخری تەمەنیا زنجیرە گەشتییکی بۆ چەند شاریک کرد، وەك بیهوی بۆ ئاخو جار بەسەریان بکاتەو و بۆ دوا جار بەخوایان بسپیری...

حکومەتی تورکی ئەو رۆژگارە زۆر دەترسا لە جموجوڵی مامۆستا، بۆیە هەزارەها درۆو دەلەسەو پرۆپاگەندەیان بۆ هەلەبەست، گوایه مامۆستا مەبەستی پشیوی و ئاژاوەنەوێه... بۆیە رییان لە مامۆستا دەگرت کە بەسەریهستی هاتوچۆ بکات...

مامۆستا نوورسی تووشی نەخۆشی (ذات الرئة) بوو، وە نەخۆشییەکی تەواو هیزی لی بریبوو،... رۆژیکیان مامۆستا لەگەڵ قوتابیهکانی چوون بۆ شاری (ئورفە)، هەوآلی گەیشتنی مامۆستا کەوتە گۆیی دانیشتوانی شارو بە هەزارەها کەس هاتن بۆ بەردەمی ئوتیلەکی کە مامۆستا لیی دابەزیبوو، بۆ سەردانی کردنی و چاوپێکەوتن...

لەملاشەو بەرپۆبەری ئاسایش و چەند پۆلیسیک هاتن کە مامۆستا ناچار بکەن شار بەجیبهیلی بە فرمانی وەزیری ناوخوا... مامۆستایپی وتن:

(من لەدوا خولەکەکانی تەمەنمدا دەژیم، من دەرۆم، لەوانەیه هەر لیڕەدا بمرم، ئەرکی سەرشانتان ئەوێه ناوی گەرم نامادەکەن بۆ شۆردنم... ئەمە راگەیهنە بە سەرۆکەکانت).

بۆ ئیوارە پلەهێ گەرماي مامرستا زۆر بەرز بوو، قوتابیهکانی لەدەوری بوون و بەدل و بەگیان خزمەتیان دەکرد، هەتا لە سەعات سیی شەودا

سه‌یری مامۆستایان کرد وه‌یانزانی نووستوو، به‌لام که باش لیی وردبوونه‌وه زانیان که دنیای فانی به‌یه‌کجاری به‌حی هیشتوو... (إنا لله وإنا إليه راجعون) البقرة ۵۶.

مامۆستای خواناس دوای ژیانیکی پر له مه‌ینه‌ت و ئەشکه‌نجه و ئازار له‌پیناو ئیمان و ئیسلامه‌تیدا، ئەم جیهانه‌ی به‌جی هیشت و له‌دوای خۆی له‌مالی دنیا‌دا کاتژمیڤیک و جبه‌یه‌ک و میزه‌ریک و بیست لیره‌ی تورکی به‌جی هیشت، به‌لام (په‌یامه‌کانی نوور)ی کرده‌ خه‌لات بوۆ موسلمانان که له‌دوای خۆی سوودی لی وه‌رگیری... نزیکه‌ی دوو مانگ دوای مردنی مامۆستا نوورسی بارودۆخی ولات گوڤاو به‌ کوده‌تیه‌کی سه‌ربازی (پارتی دیموکراتی) له‌سه‌ر ته‌خت لابر او ده‌سه‌لاتی تازه که‌وته دژایه‌تیه‌کی ته‌واو به‌رامبه‌ر به‌ ئیسلام و موسلمانان... مامۆستای ئازیزیش له‌ژێر گلێشدا له‌وه‌ه‌لمه‌ته‌ درنانه‌یه‌ بیبه‌ش نه‌بوو، زۆر داخیان لی ئەهات که له‌پیش مردنی نه‌یانتوانی له‌سیداره‌ی بده‌ن و داخی دلێ خۆیان بریژن... ئەوه‌بوو له (۱۱ی ته‌موزی ۱۹۶۰) دا والی شاری (ئۆرفه) له‌گه‌ل سه‌رکرده‌ی سه‌ربازی ناوچه‌ی خۆره‌لات سواری فرۆکه‌یه‌ک بوون بوۆ شاری (قونیا) بوۆ لای (مامۆستا عبدالمجیدی) برای مامۆستا نوورسی و له‌وی به‌زۆر پێیان مۆرکرد که داوای کردوو له‌شهی مامۆستا له‌ (ئۆرفه) وه‌ بگوازیته‌وه‌؟!.

له‌ مامۆستا عبدالمجید و ابو ئیستا ئیسقانی برای بوته‌ خۆل، که‌چی که‌ ده‌ستی له‌ کفنه‌که‌یدا له‌وه‌ده‌چوو که دوینی مردبی، کفنه‌که‌ی هیشتا هه‌ر ریك و پیک بوو، کاتیك که پزیشکیش کفنه‌که‌ی له‌سه‌ر ده‌موچاوی لادا، شیوه‌ زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ک له‌سه‌ر ده‌موچاوی بوو، پاشان

لاشه‌که‌یان خسته تابووتیکه‌وه‌و به‌فرۆکه‌ بردیان بۆ شاری (ئافیوون) و له‌و‌یشه‌وه‌ به‌ ئۆتۆمبیل برا بۆ (ئیسپارته) و له‌شوینیکی نه‌زانراودا نیژرا...

قوتابیه‌کی دیرینی مامۆستا له‌چاوپیکه‌و تنیکدا:

رۆژنامه‌ی یه‌گگرتوو ژماره‌ ٦٤ سالی ١٩٩٥، چاوپیکه‌و تنیکی سازکرد له‌گه‌ل قوتابیه‌کی دیرینی مامۆستا نوورسی که ناوی (حوسنی به‌یرام ئوغلو)ه‌، ئەم به‌رپزیه‌ له‌ وته‌که‌یدا باسی زۆر لایه‌نی ژبانی مامۆستای خوشه‌ویست ده‌کات و پاشان دیته‌ سه‌ر باسی دووعاگردنی نوورسی بۆ کۆمه‌له‌ی برایان و ده‌لیت:

مامۆستا رۆژیک له‌ سالی ١٩٥٤ دا به‌منی گوت: حوسنی له‌خۆمه‌وه‌ هه‌ست به‌ بێتاقه‌تی‌یه‌کی ده‌روونی‌و بێزاری ده‌که‌م، واده‌زانم به‌ لایه‌ک به‌سه‌ر موسلماناندا هاتبێ، بپۆن سه‌یریکی رۆژنامه‌کان بکه‌ن بزانه‌ن چی روویداوه‌؟، ئیمه‌ش یه‌کسه‌ر چووین به‌ده‌م فه‌رمانه‌که‌یه‌وه‌، کاتیکه‌مان زانی باس له‌ ده‌سگیرکردنی هه‌زاران که‌س ده‌کریت له‌ (برایانی موسلمان)ی میصر، که هه‌واله‌که‌مان پێدا، خه‌م زیاتر دایگرت، بۆ ماوه‌ی چه‌ند رۆژیک باری ئاسایی نه‌بوو، ده‌ستی کرده‌ دووعاگردنی خێر بۆیان، زۆر به‌ کول له‌خوا ده‌پارایه‌وه‌ که‌ تۆله‌یان له‌ سه‌ته‌مکاران بۆسیینی... ئینجا پێی گوتین: (برایانی موسلمانان میصر، موجهیدی ریی خوان، دووعای خێریان بۆ بکه‌ن، خوا رزگاریان بکات).

به‌لێ... ئەمه‌ یه‌کیکه‌ له‌ که‌راماتی مامۆستا نوورسی، دیاره‌ زۆر که‌راماتی تری هه‌بووه‌، به‌لام هه‌زی نه‌کردوه‌ باس بکری، وه‌ هه‌میشه‌

رینمایى قوتابیانى کردووه که سه‌رگه‌رمى دیراسه‌ی قورئان و سوننه‌ت بن... بۆ نمونه: رۆژیک قوتابیه‌کی کۆلیژی ماف، که‌ده‌بوایه سه‌ردانى به‌ندیخانه‌کانیان بگردایه، ده‌لئیت: چوومه به‌ندیخانه‌ی (ئه‌سکی شه‌هر) (مامۆستا نوورسى) م بینى له‌سه‌ر به‌رمالّ دانیشتبوو، ویردى دواى نوئیژی ده‌خویند، ده‌ستیم ماچ کردو وتم: مامۆستا گیان ده‌لئین که‌راماتى زۆرتان لىّ بینراوه، حه‌ز ده‌که‌م ئه‌گه‌ر راسته‌و وایه هه‌ندى شتم پیشان به‌دیت، ئه‌ویش فه‌رموى: نمونه‌ی من و تو وه‌ک پیاویکه که‌کوریکی تاقانه‌ی هه‌بوو زۆرى خووش ده‌ویست، رۆژیکیان ده‌ستی گرت و بردى بۆ دوکانیکی دوپوگه‌وه‌هر فرۆش، تا شتى گران به‌هاى بۆ بکړی، که‌چى مناله‌که له‌دوکانه‌که‌دا که‌چاوى که‌وت به‌میزه‌لدان و شتى رازاندنه‌وه، که‌وته وپک گرتن و داواکردنى ئه‌و شته‌که‌م بایه‌خانه... به‌راستى منیش ده‌لالّ و خزمه‌تکارى دوکانى پرگه‌وه‌هه‌رى قورئانى پیروزم و فرۆشیاری میزه‌لدانى ره‌نگاوه‌نگ نیم و جگه له‌دوپو که‌وه‌هرو نه‌لماسى قورئانى پیروز هیچى ترم لانیه... (چه‌ند چه‌پکى له بیره‌وه‌رى سه‌باره‌ت به مامۆستا سه‌عیدی نوورسى لاپه‌ره ۳۴)

***

(۷) سید قطب

ناوی (سید قطب إبراهيم حسين شاذلي) یه و له دئییه‌کی سهر به پاریزگای (ئه سیوط) له (۱۹۰۶/۱۰/۹) دا هاتۆته دنیاوه. خویندنی سهره‌تایی ههر له وی ته‌واو کردووه و له ده‌سائیدا قورئانی پیروزی هه‌موو له‌بهر کردووه.

له سالی ۱۹۲۰ دا چۆته قاهره و له (مدرسه المعلمین) وهرگیراوه، پاشان چۆته (دار العلوم) له‌سالی (۱۹۲۹-۱۹۳۳) کۆلیژی (دار العلوم)ی خویندووه و (به‌کالۆریۆس)ی له (ئاداب) دا وهرگرتووه و شه‌ش سال بۆته ماؤستا.

له سالی (۱۹۴۹ و ۱۹۵۰) وه‌ک نییراویکی وهره‌رتی په‌روه‌ده چۆته ئه‌مریکا.

له‌ته‌مه‌نی لاویدا چۆته (حزبی وه‌فد) هه‌وه‌وسالی ۱۹۴۲ وازی لییه‌ناوه و ده‌سال به‌بیلایه‌نی ماوه‌ته‌وه. سالی ۱۹۵۲ په‌یوه‌ندی کردووه به‌ کۆمه‌لی (برایانی موسلمان) هه‌وه له‌شوێشی دژی پادشاییدا به‌شدار بووه، له‌سه‌رده‌می کۆماریشدا (عبدالناصر) سزای ئازاری زۆریدا و به‌ (۱۵ سال) حوكم درا، پاشان له‌بهر خراپی باری ته‌ندروستی له سالی ۱۹۶۴ دا به‌ لیپوردنیکی ته‌ندروستی ئازادکرا. له‌پاش چه‌ند مانگیک له‌گه‌ل سهدان لاوی تردا له ۱۹۶۵ دا گیرایه‌وه.

به‌مۆله‌تی رابه‌ری گشتی ئه‌و کاته (حسن الهضیبي) کرایه لیپرسراوی ری‌کخستنی تازه‌ی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی برایان.

له ۱۹۶۶/۸/۲۹ پاش (۵۹) سالی ته‌مه‌نی پر هه‌ول و تی‌کۆشان گیانی

پاکی سپارده وه به خوای خوئی و شههید بوو... وه شایانی باسیشه که
 ئەم باروزووفه ی ژینانی بواری ئەوهی ئەدا که ژن بهینی...
 مامۆستا کاتیڤ چوو به ئەمریکا، بریاری دا که به ته و او ی پابه ند بیټ
 به ئیسلامه وه، رۆنه چی له خراپه کاریدا، وه خوای گه ورهش پاراستی له
 حهوت محاو له ی خلیسکان به ره و به دره و شتی، که خه ریک بوو تووشی
 ببیټ به هوئی چه ند نافره تیڤکی ئەمریکیه وه... مامۆستا که دوو سال له
 ئەمریکا مایه وه، زۆر به چاکی له کۆمه لگه ی ئەمریکی تیڤگه یشته و بیرو
 بوچوونه کانی خوئی له پهراویڤکدا تۆمار کرد به ناوی (أمریکا التی
 رأیت)... له ئەمریکا دا مامۆستا دوو رووداو کاری زۆریان کرده سه ری:
 یه که م: کاتی نه خووش ده بی له یه کی له خهسته خانه کانی ئەمریکا دا
 چاره سه ره کریټ، ده بینیت خه لکه که زۆر شادمانن و پیروزبایی
 له یه که تری ده که ن، ده پرسی: هوئی ئەم خووشی و به شاره ته تان چی یه؟
 ئەوانیش ده لئین: گه وره ترین دوژمنمان ئەمه پۆ له نا و چوو؟ (مه به ستیان
 کوشتنی (به ننا) ده بیټ له میصر) به مهش سه یید تیڤه گات که بریان
 پیای کهس نین و به راستی بو خوا هه ول ده دن.
 دووهم: کاتیڤ به ریوه به ری موخا به راتی به ریتانی، ده عوه تی بو ده کات
 له ئەمریکا و، مامۆستاش که ده چیټ بو لای سه یر ده کات به ریوه به ری
 موخا به رات خه ریکی وه رگیڤرانی پهراوه که یه تی (العدالة الاجتماعية في
 الإسلام) بو سه ر زمانی ئینگلیزی... وه ده که ونه گف تو گو، جه نابی
 به ریوه به ر زۆر هیڤرش ده کاته سه ر بریان و هه ول ده دات که مامۆستا
 سه یید بکاته دارده ستیڤک و به کاری بهینی دژ به بریان...
 مامۆستاش پیایو یکی ژیرو دنیا دیده بوو، که زیاتر پاک و بیڤگه ردی و

سه‌ربه‌خویى بریانی بۆ ده‌رکه‌وت، هه‌ر له‌ویدا له‌دلى خویدا بپریار ده‌دات که بچیتته ناو کۆمه‌له‌ی بریانه‌وه، پاشان که ده‌گه‌رپیتته‌وه‌له‌سه‌ر ده‌ستی (مامۆستا حسن اله‌ضیبی) دا به‌یعت ده‌کات. له‌به‌ر لیها‌توویى و بلیمه‌تى مامۆستا کرایه سه‌رنوو سه‌رى رۆژنامه‌ی (ال‌آخوان) و پاشان وتارى سیشته‌مه‌ی مه‌له‌بندى گشتى بریانی پى سپی‌ررا، که پيشتر (به‌ننا) خوی ئه‌و وتاره‌ی ده‌دا.

ده‌سگيرکردنى:

مامۆستا سه‌یید سى جار گيراوه، یه‌که‌مجار له ۱۵ى یناىرى سالى ۱۹۵۴ که پاش خۆپيشاندا نىكى جه‌ماوه‌رى گه‌وره میرى ناچار بوو سه‌یید و زۆرىک له گيراوه‌کان ئازاد بکات. دووهمجار هه‌ر له سالى ۱۹۵۴ تا سالى ۱۹۶۴، واته زیاد له نۆ سال.

وه له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ی زانای پایه‌به‌رز (أمجد زهاوى) داواى له (عبدالسلام عارف) کردبوو که هه‌ول ب‌دات قسه له‌گه‌ل (جمال عبدالناصر) دا بکات، تا سه‌یید به‌ربدری له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بارى ته‌ندروستى زۆر خراب بوو، مامۆستا سه‌یید بۆ ماوه‌یه‌ک ئازادکرا...

به‌لام له ۱۹۶۵/۸/۹ ده‌سگيرکرایه‌وه‌و پاش ئه‌شکه‌نجه‌و ئازارىکى زۆر به‌بیانوى ئه‌وه‌ی که گوايه بریان دژى رژی‌م کار ده‌که‌ن و پیاوی بیگانه‌ن!! مامۆستای پایه‌به‌رزىان له ۱۹۶۶/۸/۲۹ دا شه‌هید کرد...

ئه‌شکه‌نجه‌و ئازارى بریان:

بریان به‌گشتى مامۆستای شه‌هید به‌تایبه‌تى سزاو ئازارىکى زۆر سه‌خت دران، له‌وانه رۆژیک سه‌گىکى هارى برسى ده‌که‌نه ژوره‌که‌ی

مامؤستاي خوواناسي راقه كهري قورئان، مامؤستاش له خوا ده پاريته وه كه له م به لاي سه گه لاي بدات و خوا وه نديش دوعا كه ي قبول ده كات و سه گه كه به بيده نكي چه مؤله داده دات... كا براي جه لاد كه پاش ماويه كه ديته وه و ئه مه ده بيني، ده كه وي به سه ر ده ست و قاچي مامؤستاداو ده كه ويته ماچ كردني و ده لي: به خوا خه تاي ئيمه نيه، به زور فهرمانمان پي ده دن كه وابكه ين، توخوا گه ردنم نازاد بكه.

مامؤستا شيړانه له دادگادا قسه ي ده كرد، جاريك رووبه پرووي حاكمه كان وتي: سه ير كه ن قازيه كانى عه داله ت؟ ئيمه ده مانه وي پير سين؟ كامان هه قه دادگايي بكرين، ئيمه يان ئيوه؟ ئيمه به لگه ي ته واومان لايه كه ئيوه به په نجه ي موخابه راتي ئه مريكي هه لده سورين! ئيوه خائينن به رامبه ر به گه ل و ولات...

مامؤستا له زينداندا راپورتيكي دوورودريژي نووسى و تيايدا ده لييت: (من گومانم له وه دا نيه كه لي داني كومه لي (إخوان) و هه ر كومه ليكي ئيسلامى ترى له و بابته، ئامانجيكى زايونى و سه ليبي و داگير كه رانه و، يه كي كه له ريگاكاني دژايه تي بيروباوه رو ره وش ت له خو ره لاتدا... من دلنياشم كه هه ول و پيلاني زور به رده وام ده بييت... ره نكه ناهه قيشيان نه بييت، چونكه به راستى ئه گه ر له بزاقى ئيسلامى نه درييت، پيلانه زايونى و سه ليبي يه كان له ناوچه كه دا سه رناكه ون.

من لي ره دا دووپاتي ده كه مه وه كه ئه زموون و شيوه ي كاري ئه و كومه له سه ركه و تووترين ته جروبه يه له بواري په روه رده و ئاماده كردنداو، له هه ر ولاتي كدا بزاقيكى له و جو ره نه بي، ئيسلام به مانا فراوان و واقيعييه كه ي باسو و خواسي ناميني...

ئەمە لەوانەییە دوا وتەیی من بیئت، چونکە خەریکم پێشوازی دیداری
خوا دەکەم، بەلام بەو قسانە ویزدانم ئاسوودە دەکەم و لە دواچرکەدا

بانگەوازم دەگەییەنمو ﴿وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنْ اَتَّبَعَ الْهُدٰی﴾ طه ٤٧

طاغوتە خوا ئەناسە بیویژدانەکان بەهەموو جوړیک ئازاری گیان و
لاشەبیان دەدا، بۆنموونە خوشکەزایەکیان هیئایە بەردەمی کە زۆری
خۆشەدەویست، تا دوا هەناسەیی لەبەرچاوی ئازارو ئەشکەنجەیان داو
ئەویش گەییشتە کاروانی شەهیدان...

کاتیکیش حوکمی لەسیدارەدانی دەرچوو وتی: سوپاس بۆ خوا
پانزەسالە هەول دەدەم ئەم شەهادهتەم دەستبکەوی... وە کاتیکی
بردیان بەرەو سیدارە مەلایەکیان بۆ هیئا کە نامۆژگاری بکات و
شایەتمانی پی بیئیی... کابرای مەلا وتی: بلی (لایە لا اله الا الله)،
مامۆستاش وتی: تۆش هاتووی شانۆگەریە کە تەواو بکەیی، ئیئە
لەسەر (لایە لا اله الا الله) لەسیدارە دەدریئین و جەنابیشتان نانی پی پەیدا
دەکەن، لەخوا بترسەو مەبە بەشمشیئری دەستی ستەمکاران.

زۆر هەول درا لەگەل (سید)دا کە پەشیمان بیئەو و لەو کارانەیی
کردوو یەتی بۆ ئیسلام ئەویش سوور بوو لەسەر هەولەکانی و وتی (لن
أعتذر عن العمل مع الله)...

و هەروەها وتی (ئەو پەنجە شایەتمانی کە لەنویژدا بەرزی
دەکەینیەو و شایەتمانی پی دینین، رازی نابیی و شەهە کە بنووسیو دان
بنیی بە حوکمی طاغوتدا).

و رۆژی پێش لەسیدارەدانه‌کەیی خوشکەکیان نارده‌لا کە تکاو رجای
لی بکات، تا پەشیمان بیئەو و داوای سوۆز بەزەیی بکات، ئەویش پیی

وت(ئه‌گهر من به‌هه‌ق گیراوم، ئه‌وا رازیم به‌هه‌ق، وه ئه‌گهر به‌ناهه‌قییش گیراوم من له‌وه گه‌وره‌ترم که داوای به‌زه‌یی له‌ناهه‌ق بکه‌م).
 به‌لی هه‌ر ئه‌و شه‌وه خه‌ویکی بینی بوو، که مژده‌ی شه‌هیدیان پیدابوو،
 وه ئه‌مه‌شی بو ه‌اوه‌لانی گیرایه‌وه، وه پاشان پیی وتن: له‌خه‌وما بینیم
 ئه‌ژدیهایه‌کی گه‌وره ئالابوووه ملی ژماره‌یه‌ک له‌کاربه‌ده‌ستانی میصرو
 له‌ناوی بردن... مژده‌تان لیبیت پشت به‌خوا زوریان نه‌ماوه‌و عه‌مر
 کورت ده‌بن و رزگارتان ده‌ییت...

هه‌رواش ده‌رچوو... پاش سالیک کاره‌ساتی(۱۹۶۷)یان به‌سه‌ره‌ات و
 ئابروویان چوو، وه شکستیان خوارد له‌به‌رده‌م جووله‌که‌داو داوی سی
 سال(جمال عبدالناصر) یش گیانی پرسته‌می سپاردو ئه‌ویش
 چوووه بو مه‌حکه‌مه‌که‌ی خوا تا به‌رامبه‌ر سه‌یید رایبگرن!...

له‌گرنگترین کاره‌کانی سه‌یید:

په‌راوی(في ظلال القرآن) شاکاریکی که‌م وینه‌یه‌و به‌و هه‌موو تال و
 سویری‌یه‌ی ژیانه‌وه سه‌یید توانی به‌ره‌می به‌ینی... ماموستا (علی
 طنطاوی) ده‌لیت(سه‌یید به‌هه‌سته ئه‌ده‌بی‌یه‌که‌ی کلیلیکی ده‌ستکه‌وت
 که نه‌ینییه‌ جوانکاریه‌کانی قورئانی پی دۆزیه‌وه‌و، وانا‌زانم که‌سیکی تر
 پیش ئه‌و کلیلی وای ده‌ستکه‌وتی)...

ماموستا زور جه‌ختی ده‌کرده‌ سه‌ر ده‌ردی له‌خوا دووری موسلمانان،
 وه له‌وه‌دا ده‌ییبینی‌وه‌ که موسلمانان له‌مه‌سه‌له‌ی (لااله‌ إلا الله) و
 حاکمیته‌ی خوا تینه‌گه‌یشتوون...

سه‌یید زور ده‌گه‌راو هه‌ولی ده‌دا بو خسته‌نه‌ رووی ئه‌م باسه‌و ده‌یویست

له قورئانه وه نمونه‌ی زۆر به‌ئینیتته‌وه بو شایه‌تی له‌سه‌ر
بیروبو‌چوونه‌کانی...

له‌به‌ندیخانه‌دا ده‌بی، هاوه‌له‌که‌ی (محمد یوسف هوش) که ئه‌میش هه‌ر
شه‌هید کرا، خه‌و به‌هه‌زه‌تی (یوسف) ه‌وه ده‌بینی (سه‌لامی خ‌وای
له‌سه‌ریی) که پ‌یی‌ده‌فه‌رمو‌یت: به‌سه‌یید ب‌لی چاره‌سه‌ری ئه‌و
کیشه‌یه‌ی به‌دوا‌یدا ده‌گه‌ر‌یت له‌سووره‌ته‌که‌ی من‌دایه...

مه‌به‌ستی ئایه‌تی ﴿ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ
وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا
إِلَّا إِيَّاهُ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

یوسف: ۴۰ که باس له حاکمیه‌ت و بالا ده‌ستی خوا ده‌کات.

هه‌روه‌ها سه‌یید توانی (التصویر الفنی فی القرآن) بنووسی که زۆر
به‌جوانی تابلو هونه‌ریه‌کانی قورئانی پ‌یروزی خسته‌روو، که ه‌یچ
که‌سیک پ‌یش ئه‌و به‌و جو‌ره‌ خ‌وی نه‌داوه له‌و باسه‌گرنگه‌و که‌س
نه‌یتوانیوه ئاوا بیخاته‌روو...

سه‌یید توانی ده‌ستی موس‌لمانان بگ‌ر‌یت به‌ره‌و قورئان، هه‌روه‌ک ح‌وی
ده‌فه‌رمو‌یت: (ئ‌یوه له‌دو‌لیک‌دان و قورئان‌یش له‌دو‌لیکی تردا، به‌م
ته‌فسیره‌ ده‌تان‌په‌ر‌ینه‌وه بو‌لای قورئان، که‌گه‌یشتنه‌ئ‌ه‌وی، ئ‌ینجا
ته‌فسیره‌که‌ی من لابه‌ن و خ‌وتان راسته‌وخ‌و سوود وه‌ریگ‌رن و ل‌یی
بکو‌لنه‌وه)...

زانایان و پ‌یاو باشان به‌گ‌شتی شایه‌تی بو سه‌یید ده‌دن، نه‌ک هه‌ر
ئه‌وه‌نده به‌لکو نائ‌یسه‌لامیه‌کان‌یش هه‌روه‌ها، روژ‌یک نووسه‌ریکی چه‌پی

لاى خۆمان (في ظلال) دەخوینیتەوه بۆ ئەوهى سوود له ئەدەبیاتەكەى
وهربگریت، هاوهلێكى دەچیت بۆ لای زۆر سەرى سوور دەمینۆ دەلی:
فلان چۆن توۆ (في ظلال) دەخوینیتەوه؟ ئەویش دەلی: بۆ لات سەیره،
جاریكى تر هیچ ژنه عەرهبك منالێكى تری وهك (سید قطب)ی
ناییت...

ههزار رحمة له گیانی بهرزی سهییدو هاوهلانی بییت و خوی گهوره
بهبههشتی بهرین پاداشتیان بداتهوه...
سهرچاوه:

ژماره ٥٥ ی روژنامهی یهگرتوووه (العائدون إلى الله).
نامیلکهی (الشهيد الحی سید قطب) دار النذیر.

***

(۸) ئه‌بوو ئه‌علاى مه‌ودوودى

ژيانى زاناو بانگخوازو نوڤكهره‌وه‌ى گه‌وره‌ى ئيسلام (پيشه‌وا مه‌ودوودى) به‌پينچ قوناغدا تپه‌په‌ريوه:

قوناغى يه‌كه‌م:

مه‌ودوودى له‌سالى ۱۹۰۳ى زايىنى له‌شارى (ئوره‌نگ ئاباد) سه‌ر به‌ ويلايه‌تى (حه‌يدهر ئاباد)ى پاكيستان له‌ خيزان و بنه‌ماله‌يه‌كى خواناسدا له‌دايك بووه.

مه‌ودوودى قوناغى سه‌ره‌تايى و زمانى عه‌ره‌بى و قورئان و فيقه و زمانى فارسى له‌سه‌رده‌ستى باوكيدا خوڤندووه و پاشان (موطأ)ى ئيمام ماليكى له‌به‌ر كرد.

له‌ته‌مه‌نى چوارده سالييدا دواناوه‌ندى به‌ پله‌ى يه‌كه‌م ته‌واوكرد، پاشان بو ته‌واوكردنى خوڤندن په‌يوه‌ندى كرد به‌ قوتابخانه‌ى (دار العلوم)ه‌وه، كه (۱۵) كيلومه‌تر له‌ ماليانه‌وه دور بوو، روژانه به‌يانيان و ئيواران ئه‌و دووريه‌ى به‌پى ده‌برى، وه له‌به‌ر ئه‌وه‌ى باوكى دوو چارى شه‌له‌ل ده‌بيت ناچار ده‌ست له‌ خوڤندن هه‌لده‌گرڤت و ده‌كه‌ويته خزمه‌تكردى باوكى.

قوناغى دووه‌م:

دواى مردنى باوكى به‌شاراندا گه‌را تا سه‌رچاوه‌يه‌كى ژيانى ده‌سكه‌ويت، هه‌تا گه‌يشته شارى (به‌جنور) له‌ هيند.

هينديش له‌وكاته‌دا شه‌پولى ده‌دا له‌گه‌ل بزوتنه‌وه سياسى يه‌كان له‌سه‌رووى هه‌موويانه‌وه (بزوتنه‌ى پاريزگارى له‌ خه‌لافه‌ت). له‌و كاته‌شدا دوو روژنامه به‌ناوى: (المدينه) و (تاج) ده‌رده‌چوون، ئه‌ويش له‌به‌ر ليها‌توويى و تارى تپدا بلاوده‌كرده‌وه هه‌رچه‌نده ته‌مه‌نى

پانزه‌سائیک ده‌بوو.

له سالی (۱۹۲۱ هه‌تا ۱۹۲۸) له رۆژنامه‌کانی (المسلم) و (الجمعیة)ی سهر به (جمعیة العلماء) وهک سهر نووسهر کاری ده‌کرد. هیندۆسه‌کان تۆمه‌تی نابه‌جییان ده‌دایه پال ئیسلام، بۆیه پییشه‌وا مه‌ودوودی له په‌راویکی (۵۰۰) لاپه‌ره‌یی‌دا به‌ناوی (الجهاد في الإسلام) به‌رپه‌رچی زۆر له تۆمه‌ته‌کانی دایه‌وه.

قۆناغی سییه‌م:

به‌هۆی نووسینی په‌راوی (الجهاد في الإسلام) وهه زیاتر له ئیسلام شاره‌زا بوو، بۆیه ده‌ستی له رۆژنامه‌گه‌ری هه‌لگرت و له سالی (۱۹۲۹ هه‌تا ۱۹۳۲) زۆر چالاکانه که‌وته خویندنه‌وه‌ی په‌راوه ئیسلامی‌یه‌کان. له سالی ۱۹۳۳ دا ئیداره‌ی گوڤاری (ترجمان القرآن)ی گرته ده‌ست و که‌وته بانگه‌وازکردن.

قۆناغی چواره‌م:

له ۱۹۴۱/۸/۲۰ دا (مه‌ودوودی) کۆمه‌له‌ی ئیسلامییان (الجماعة الإسلامية)ی دروستکرد، له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی که هاوکارو هاوپییری بون.

قۆناغی پینجه‌م:

له سالی ۱۹۴۷ دا ده‌وله‌تی پاکستان دروست بوو، ناچار کۆمه‌له‌ی ئیسلامی بوون به دوو به‌شه‌وه، به‌شیکیان له هیندستان مانه‌وه بۆ بانگه‌وازکردن و به‌شه‌که‌ی تریشیان له پاکستان سه‌رگه‌رمی کار بوون... ئیستاش له‌سه‌رتاسه‌ری پاکستاندا نزیکه‌ی (۴۵۰۰) لقیان هیه. کۆمه‌له‌ی ئیسلامی هه‌ولی زۆری دا بۆ په‌یره‌وی کردنی شه‌ریعت له ده‌وله‌تداو له‌م پیناوه‌دا تووشی ئازارو ئه‌شکه‌نجه‌ی زۆر بوون. له

سالی ۱۹۴۸ گپراو بو ماوهی ۲۰ مانگ له به‌ندیخانه‌دا بوو، له و کاته‌شدا نازاری به‌ردی گورچیله هه‌راسانی کردبوو، هاوه‌لیکی نامه‌یه‌کی بو ده‌نیری و ده‌لی: (مادام نه‌خووشی داوا بکه له میری با ته‌سهیلاتت بو بکه‌ن بو چاره‌سه‌رکردن و عیلاج)، ئه‌ویش له وه‌لامدا ده‌لی: (داواکردنی ته‌سهیلات له‌سته‌مکاران له‌گه‌ل بیروباوه‌رمدانا گونجی، پیم خووشه بمرم و داوا ته‌سهیلات نه‌که‌م)...

به‌م ته‌ندروستی‌یه خراپه‌شه‌وه له‌بارودوخی ناخووشی به‌ندیخانه‌دا، په‌راوی (الربا) و (مسألة ملكية الأرض في الإسلام) و به‌رگی یه‌که‌می ته‌فسیری (تفهيم القرآن) ی نووسی. پاشان ئازادکرا و هه‌رده‌مه‌ی گپچه‌لیکیان پیده‌کرد، ده‌میک به‌ناوی ئه‌وه‌وه که کورسی حوکمی ده‌وی، ده‌میکیش به‌ناوی ئه‌وه‌ی شه‌هادی له په‌یمانگا دینیه‌کاندا نیه و چون ده‌بیته‌ باسی ئایین بکات... پاش نازاد بوونی که‌وته گه‌ران به‌شاره‌کانی پاکستاندا و به‌گه‌رمی بانگه‌وازی ده‌کرد بو په‌یره‌وکردنی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی، هه‌ر له‌م ماوه‌یه‌دا بوو، محامیه‌که به‌ناوی (بروهی) به‌یاننامه‌یه‌کی بلاوکرده‌وه و تیایدا وتی (ئه‌وه‌ی بۆم روون بکاته‌وه و بۆم به‌سه‌لمینی که له قورئاندا ده‌ستووریکی ئیسلامی هه‌یه، پینچ هه‌زار رووپیه‌ی ده‌ده‌می)، ئه‌م ئیعلانه‌ دلی حوکومه‌تی خووش کرد، بۆیه ئه‌و محامیه‌یه‌ی کرد به‌ وه‌زیری عه‌دل، زۆری نه‌خایاند مه‌ودوودی په‌راوی (أسس الدستور الإسلامي في القرآن) ی نووسی، کاتیکی وه‌زیری عه‌دل ئه‌م په‌راوه‌ی خوینده‌وه، له‌به‌رده‌م جه‌ماوه‌ردا رایگه‌یاند که قورئان په‌راوی هیدایه‌ته له‌هه‌موو لایه‌نیکی ژیانداو، ده‌ستووریکی ئیسلامی ته‌واوی تیدایه که ده‌توانریت ده‌وله‌تیکی هاوچه‌رخ‌ی له‌سه‌ر

بنیات بنریت. ئینجا جه‌نابی وه‌زیر خوی بوو به‌یه‌کیک له‌وانه‌ی که به گهرمی داوای له حکومت ده‌کرد بوّ په‌یره و کردنی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی. له‌سالی (۱۹۵۳)دا حکومت (مه‌ودودی)یان ده‌سگیرکرد له‌به‌ر ئه‌وه‌ی په‌راویکی له‌ دژی قادیانیه‌کان نووسی به‌ناوی(خاتم النبوه)که به‌ره‌چی قادیانیه‌کانی به‌چاکی دابؤوه و هانی خه‌لکی ده‌دا به‌ره و ئیسلام.

له‌دادگای سه‌ریازیدا بریاری له‌سیداره‌دانیان ده‌کرد... کاتیک گوئی له قه‌راره‌که بوو، به زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌که‌وه فه‌رمووی(الحمد لله علی کل حال)... ئینجا ئه‌و ئه‌فسه‌ره‌ی قه‌راره‌که‌ی دایه ده‌ستی پیی وت(ده‌توانیت له هه‌فته‌یه‌کدا داوای لیبوردن و به‌زه‌یی بکه‌یت)، پیشه‌وا مه‌ودودی تووره بوو فه‌رمووی:(داوای لیبوردن له‌که‌س ناکه‌م چونکه بریاری مردن و ژیان له زه‌وییه‌وه ده‌رناچییت، به‌لکو له ئاسمانه‌وه ده‌رده‌چی، ئه‌گه‌ر بریاری مردن له ئاسمانه‌وه هاتبی، ئه‌وه که‌س ناتوانیت رزگارم بکات له مردن، وه ئه‌گه‌ر له ئاسمانیشه‌وه نه‌هاتبی، ئه‌وا که‌س ناتوانی به‌قه‌د تاله موویه‌ک زیانم پیبگه‌یه‌نی)...

له‌هه‌موو جیهانی ئیسلامیه‌وه بروسکه‌ی ناره‌زایی نییرا بوّ پاکستان و داوای هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی بریاره‌که‌یان ده‌کرد...

(میان رحیم بخش) ده‌لی:(که گویم له‌و هه‌واله شوومه بوو زور خه‌مبار بوم، که نوستم پیغه‌مبه‌ری خوام بینی ﷺ) له‌خه‌ومدا، که سه‌یری ئاسمانی ده‌کرد، له‌و کاته‌دا ده‌نگیک له ئاسمانه‌وه پیی فه‌رموو: ئه‌ی (محمد ﷺ)چیت ده‌وی؟ پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ)چووه سوچه‌وه و ئینجا سه‌ری به‌رزکرده‌وه و فه‌رمووی: په‌روه‌ردگار ره‌حمه‌تت، مه‌ودودی

بەرگری دەکات لە ئایینەکەت و موسلمانان پێویستیان پێیەتی... ئینجا دەنگیکی شکۆدار (جلیل) فەرمووی: (ئەهی محمد دو عاکەتمان قبول کرد)... ئیتر خەبەرم بۆوەو بانگی بەیانی بوو، لە جیگا کەم هەستام، دەلەرزیم و فرمیسک لە چاوم دەباری... پاش دوو رۆژ، دادگا ناچار بوو بپریری لەسێدارەدانە کە بگۆرپی بە (سجن مۆید) و دواتریش بەندکردنە کەمی کرا بە سی سال و لە ۲۹ی نیسانی ۱۹۵۵دا بەریان دا. کاتیکی ئازاد کرا خەڵکانیکی زۆر چون بۆ پیرۆزبایی لیکردنی ئەویش زۆر سوپاسی کردن و فەرمووی: (بەریزان، بەندکردنە کەم شتیکی لەپرو چاوەروانە کراوە نەبوو، بەراستی من لە بیست و دوو سال لە مەوبەرەو کە یە کەم هەنگاوم ناوە لەم ریگایەدا، باش لە قوناغەکانی تاقیکردنەووە بە لاو موصیبەت تیگەیشتووم کە دەبی پیایدا بڕۆم، وە ئەمەش عادەتی یە کە رووبدات...).

بانگەوازی ئیسلامی تەواو پەرهی سەندو بلاوبۆوە، مەودوودی هەولێ زۆری دا کە (تطبیقی)ی شەریعەتی ئیسلامی راگەیه نری، باروزرووفە کە زۆر لەبار بوو، کەچی دوزمنانی خواو مروفا یەتی جاریکی تر ئاواتی موسلمانان لەبار بردو، سەرۆکی ئەرکان (محمد ئەییوب خان) ئینقیلابیکی عەسکەری کرد، بەمەش باروزرووفیکی تاریکی بالی کیشپایەو بەسەر ولاتدا، حکومەت دەیویست بەهەر جوړیک بیست رزگاری بیست لە مەودوودی، بۆیە لە کاتی کدا وتاری دەدا لەناو جەماوەردا ویستیان تیرۆری بکەن بەلام بەقەدەری خوا ئەو هی تەنیشتی مەودوودی پێووە بوو، کە ئەمەش سەری نەگرت حکومەت کۆمەلە هی ئیسلامی داخست و مەودوودی و هاو ئەلانی گیران، لە سالی ۱۹۶۴دا،

وهه‌هر له و ساله‌دا ئازادكرانه‌وه، پاشان له سالی ۱۹۷۵دا جاریکی تر ده‌سگیركرانه‌وه... دواى دوو مانگ حوكمی ئه‌ییبوب خان نه‌ماو بارى ولات جاریکی تر چوووه قوناغیکی نویوه... به‌هه‌ر حال موسلمانان له‌هه‌موو بارو زرووفیكدا ده‌ستبه‌ردارى هه‌قى خویان نه‌بوون، وه هه‌رگیز ده‌ستبه‌رداریشى نابن، چونكه هه‌روهك پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: (الجهاد ماض إلى يوم القيامة)، واته: جیهادو هه‌ول و تیکۆشان به‌رده‌وامه هه‌تا قیامه‌ت... به‌ئى مه‌ودوودى پاش ژيانیکی پر له هه‌ول و خه‌بات له ۱۹۷۹/۹/۲۲ گیانی پاکی ده‌رچوو، مه‌شخه‌لى دایه ده‌ستى هاوه‌لانى كه به‌رده‌وام بن له كاراونى هه‌قو راستیدا..

سه‌رچاوه‌كان:

أبو الأعلى المودودي دار النذير / أبو الأعلى المودودي أحمد إدريس / هه‌روه‌ها رۆژنامه‌ی یه‌كگرتوو ژماره ۱۵۷.

***

(۹) مالکولم ئیکس

مالکولم ئیکس له سالی ۱۹۲۵ دا له شاری ئوماهای ئەمیریکی له‌دایک بووه، له خیزانیکی هه‌ژارو کهم دهرامه‌ت، باوکی یه‌کیک بووه له‌و پیاوانه‌ی که هه‌ولیکێ زوری ئەدا له‌پیناوی ره‌ش پیسته‌کاندا، له سالی ۱۹۳۱ باوکیان به‌کاره‌ساتتیکی دلت‌ه‌زین ئەمریو دایکیشیان به‌کوله‌مه‌رگی و دامای مناله‌کان به‌خیوده‌کات، سه‌ره‌نجام ئەمیش به‌ناو مییدی و دهر دوو ناسۆره‌وه سه‌رده‌نیته‌وه و ئاواته‌کانی ئەباته‌گله‌وه...

پاشان مالکولم ئیکس له‌به‌ره‌ه‌ژاری و گرانی باری ژیان سه‌رگه‌ردان بوو، به‌جۆریک که سه‌ری کرده‌دزی و تلیاک خواردن و خراپه‌کاری... تا له‌سالی ۱۹۴۶ دا گیروا بو‌ماوه‌ی ده‌سال حوکم دراو، له‌و کاته‌دا ته‌مه‌نی بیست و یه‌ک سال بوو... مالکولم ئیکس له‌به‌ندیخانه‌دا که‌وته په‌راو خویندنه‌وه و بیرکردنه‌وه، وه له سالی ۱۹۴۸ دا براهیکی موسلمان بوو بوو نامه‌یه‌کی بو‌نارد بو‌به‌ندیخانه‌و هانی دا له‌سه‌ر ئەوه‌ی نویژ بکات و خوی پاک بکاته‌وه له‌گونا‌ه و تاوان، مالکولم ئیکسیش روی کرده ئیسلام و روژ به‌روژ زیاتر به‌ره‌و پیش ئەچوو به‌هوی هاندانی به‌رده‌وامی خوشک و براکانیه‌وه که پیش ئەم موسلمان بوو بوون و زوو زوو سه‌ریان لی ئەدا یان به‌نامه به‌سه‌ریان ئەکرده‌وه.

له به‌ندیخانه‌دا شه‌وی سی سه‌عات ئەنووست و باقی کاته‌کانی تری به‌خویندنه‌وه به‌سه‌ر ئەبرد، ته‌نانه‌ت که له سه‌عات ده‌ی شه‌ودا کاره‌بایان لی ئەکوژاندنه‌وه، ئەم ئەهاته به‌ر په‌نجه‌ره بچووکه‌که‌ی ژووره‌که، تا

به‌لکو ههر چوئیک بیٚت تا سه‌عات چواری به‌یانی به‌رده‌وام بیٚت له خویندنه‌ودا، وه به‌هوی ئه‌و گفتوگوو قسه‌و باسه‌ی که دروست ئه‌بوو له به‌ندیخانه‌دا، زور له به‌ندکراوه‌کان موسلمان بوون.

پاشان له‌سالی ۱۹۵۲دا له به‌ندیخانه به‌رده‌بی و له‌گه‌ل موسلمانانه‌کانی مزگه‌وتی (دیترویت) هه‌فته‌ی سی جار دائه‌نیشتن و بانگه‌وازی خه‌لکیان ئه‌کردو به‌رنامه‌ی کاریان دائه‌نا، وه مالکولم وتاری ئیسلامی بلاو ئه‌کرده‌وه له‌ روژنامه‌ی (أمستردام نیوز) و روژنامه‌ی (هارلم)دا... وه هه‌روه‌ها به‌رنامه‌ی ئیسلامیشتی له‌ ته‌له‌فیزیۆن و رادیۆدا بلاوئه‌کرده‌وه... مالکولم ئیکس و هاوه‌له‌کانی توانیان ژماره‌یه‌کی زور خه‌لکی له‌ دهردی تلیاک و مه‌ی خواردنه‌وه رزگار بکه‌ن، له‌ کاتی‌کدا حکومه‌تی ئه‌مریکی به‌هه‌موو ده‌سه‌لاتیه‌وه ده‌سه‌وسان بوو له‌و کاره‌دا. مالکولم و هاوه‌له‌کانی زور دلیان ره‌ش بوو بوو به‌رامبه‌ر سپی پیسته‌کان، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که زولم و سته‌می بی ئه‌ندازه‌یان لی‌کردبوون، ئه‌مه‌ش له‌ قسه‌و باسیان دا ره‌نگی دا‌بووه..

تاوه‌کو مالکولم چوو بو‌حه‌جی مالی خوا، له‌وی به‌ چاوی خوی موسلمانانی گشت جیهانی بینی، له‌هه‌موو گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک، به‌ ده‌وله‌مهندو هه‌ژاریانه‌وه، به‌ژنو و به‌ پیاوه‌وه، که هه‌موویان سه‌رگه‌رمی (لبیک اللهم لبیک) و فه‌رمانی خوا به‌بی جیاوازی به‌ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌نن... ئه‌مه‌ کاری کرده‌ سه‌ر مالکولم و به‌چاکی تیگه‌یشت که موسلمانان هه‌موو برای یه‌کترن و هه‌موویان پابه‌ندی ئه‌و فه‌رموده‌یه‌ن که خو‌شه‌ویستی خوا محمد (دروودی خوی له‌سه‌ر بیٚت) ئه‌فه‌رموی: (کلکم من آدم و آدم من تراب) (لا فضل لعربی علی‌ أعجمی إلا بالتقوی)،

واته: هه‌مووتان له ئاده‌م بوون و ئاده‌میش له گه‌ل دروستکراوه، وه عه‌ره‌بیک هیچ فه‌زلیکی نیه به‌سه‌ر نه‌عه‌مه‌که‌دا مه‌گه‌ر به‌زۆری ته‌قواو خواناسین... پاش ئه‌وه‌ی که بیرو هۆشی مالکولم رۆشن بوه‌وه له حه‌ج و دوا‌ی گه‌رانیکی هه‌ژده هه‌فته‌ییش به‌ وڵاته ئیسلامی‌یه‌کاندا گه‌رايه‌وه بو‌ ئه‌مه‌ریکا، که‌وته بانگه‌وازکردنی هه‌موو خه‌لکی ئه‌مه‌ریکا به‌ره‌ش و سپی‌یا‌نه‌وه، به‌بیجیا‌وازی، چونکه ئایینی پی‌رۆزی ئیسلام بو‌ گشت که‌سیکه...

حکومه‌تی ئه‌مه‌ریکی له جیاتی ئه‌وه‌ی کاری بو‌ موسلمانان ئاماده‌کردایه‌و یارمه‌تی بدانیه‌ تا بتوانن خه‌لکانیکی زۆر له تلیاک و مه‌ی و خراپه‌کاری رزگار بکه‌ن، که‌چی زۆر سته‌مکارانه‌ دژیان ئه‌وه‌ستاو کو‌سپ و ته‌گه‌ره‌ی ئه‌هینایه‌ ریگیان... تا سه‌ره‌نجام به‌ پیلانی دو‌ژمنانی به‌رنامه‌ی خوا، له شوباتی سا‌لی ۱۹۶۵ کاتی‌ک مالکولم ئیکس (محاضره‌ی دها، ته‌قه‌یان لی‌کردو تی‌رۆریان کرد به‌ ناهه‌ق، به‌مه‌ش چوه‌و کاروانی شه‌هیدانی ئیسلامه‌وه... به‌لی مالکولم شه‌هید کرا به‌بی ئه‌وه‌ی هیچ سه‌روه‌ت و سامانیکی له‌پاش به‌جیبمینی، به‌بی ئه‌وه‌ی خراپه‌ی بو‌ که‌س بو‌وبی مه‌گه‌ر خێرو خوشی که‌ حه‌زی ده‌کرد له‌سایه‌ی به‌رنامه‌که‌ی خواوه خه‌لکی ده‌ستیان بکه‌وی...

وه ئیستاش پاش چه‌نده‌ها سا‌ل له روودانی ئه‌و کاره‌ساته، ژیاننامه‌ی مالکولم، مالکولمی شه‌هیدی ریگی خوا، کراوه به‌ فلیمیک و به‌ نمایش کردنی زۆر لایه‌نی ژیا‌نی بو‌ خه‌لکی و بو‌ موسلمانان زیاتر روون بو‌ته‌وه، تا بیکه‌نه سه‌رمه‌شق له هه‌ول و خه‌باتیا‌ندا بو‌ چه‌سپاندنی به‌رنامه‌ی خوا‌یی و ئاسووده‌کردنی خه‌لکانی خوادا.

خۇپپىگە ياندن

پیشه کی

شهیتان زور ههول دهدات که سوود له قورئان وهرنه گرین له کاتی خویندنه وه یان گوئی گرتندا، بویه خوی پهروردگار که ههردهم سوود و قازانجی ئیمه ی دهویت، رینماییمان دهکات ههر کاتی قورئانمان خویند په نا بگرین به خوا له شهیتان، ههروهک دهفه رمویت:

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ (١١٤) إِنَّهُ

لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿١١٤﴾

النحل/٩٨-٩٩)، واته: (ئهگهر قورئانت خویند په نا بگره به خوا له شهیتانی نه فرهت لیگراو، بهراستی ئه وه دهسه لاتی نیه بهسه ر ئه وانیه بروادارن و ته نه پشته به پهروردگاریان دهبهستن).

ئه م قورئانهش په ندو ئاموژگاریه بو ئه وانیه دلایان هوشاره و، بو ئه وانیه که ئهگهر دلایان ته واویش نه بیته، مه بهستیان بیته ری راست بدوژنه وه، به چاکی گوئی بو بگرن، قورئان دهفه رمویت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ

لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ (٢٧) ق: ٣٧،

واته: (بهراستی ئه م قورئانه په ندو ئاموژگاریه بو که سی که دلی زیندو و بیته، یان بو که سی که که ئهگهر دلایشی هیشتا دانه مه زرایته، گوئی بگریته و خه یالی نه پرات به ملا و به ولادا... ئینجا شهیتان کار لهسه ر ئه وه دهکات که له کاتی قورئان خویندن و نویره کاندان و له مروقه بکات ئاگا و هو شی لای خوی نه بیته... تاوه کو نه زانی چی ده لیته و هیچ سوودی که وهرنه گریته ...

ئییسته‌ش بۆ زیاتر سوود وهرگرتنمان له‌و ئایه‌تانه‌ی که باسیان ده‌که‌ین با پیکه‌وه په‌نا بگه‌ین به‌ خوای په‌روه‌ردگار له‌ شه‌یتان و بچینه‌ ناو بابه‌ته‌که‌وه... فه‌رموون.

شه‌یتان گورگی مروّقه

پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌فه‌رمویت: (إِنَّمَا يَأْكُلُ الذُّبَّ مِنَ الْغَنَمِ الْقَاصِيَةَ) (ئه‌بو داوود و نه‌سائی به‌ سه‌نه‌دیکی سه‌حیح گه‌پراویانه‌ته‌وه)، واته‌: (گورگ له‌ مه‌پی دوور له‌پان ده‌خوات. یان ده‌فه‌رمویت: (إِنَّ الشَّيْطَانَ ذُبَّ الْإِنْسَانِ كَذُبِّ الْغَنَمِ يَأْخُذُ الشَّاةَ الْقَاصِيَةَ وَالنَّاحِيَةَ) (ئیمام ئه‌حمه‌ده‌به‌ سه‌نه‌دیکه‌ ضه‌ عیف گه‌پراویه‌تی‌یه‌وه)، واته‌: (به‌پراستی شه‌یتان گورگی مروّقه، هه‌روه‌ک گورگ په‌لاماری مه‌پی دوور له‌پان و لاوه‌کی ده‌دات...)

کاتیکی خوای گه‌وره‌ مروّقی دروست کرد، شه‌یتان به‌ده‌وریا سووپرایه‌وه‌و بۆی ده‌رکه‌وت که ناو سکی بۆشه‌، بۆیه‌ زانی که ئه‌مه‌ خوئی پی راناگه‌یری، ئه‌گه‌ر هه‌روا بۆش بی‌ت...)

پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌فه‌رمویت: (لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ أَخَذَ إِبْلِيسَ يَطِيفَ بِهِ فَوَجَدَهُ أَجُوفًا فَعَلِمَ أَنَّهُ خَلِقَ لَا يَتَمَالَكُ) (موسلیم)...

گرنگه‌ترین شت له‌ناو بۆشایی سنگی مروّقا (دل)ه‌، که ده‌بی‌ت به‌خه‌یرو چاکه‌و قورئان پر بکه‌ریته‌وه‌. یه‌ک دله‌و، یه‌ک به‌رنامه‌ی تیدا ده‌بی‌ت که

ئه‌ویش به‌رنامه‌که‌ی خوايه‌، قورئان ده‌فه‌رمویت: ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ

مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ﴾ (الأحزاب: ٤) واته‌: (خوا دوودلی له‌ناو

بۆشایی ناو سکی مروّقا دروست نه‌کردوه‌و، ته‌نها یه‌ک دلی دروستکردوه‌و، که ئه‌ویش ده‌بی‌ت یه‌ک ره‌یازو به‌رنامه‌ی تیدا بی‌ت.

به لئی... خوای پهروهردگار مه بهستیته تی که دلی مروّڤ پر بیته وه به ئیمان و ئیسلامه تی و قورئان و، ئاوه دان و رووناک بیته به یادی خواو نووری خوا... چونکه به بی ئه وانه ئه و دله وه کو خانه ویرانه ی لیدیته، وه ده بیته جیی وه سه وه سه ی شهیتان و خراپه کاری...

پیغه مبه ر(ﷺ) ده فه رمویت: (إن الذي ليس في جوفه شيء من القرآن كالبيت الخرب) (ترمذی گپراویه تیبیه وه فه رمووده یه کی سه حیحه). شهیتان له پری مروّڤا ده وه ستی و له به رده م و له پشته وه و له راست و چه په وه بو مروّڤا دیت... تاوای لیده کات که سوپاسی خوا نه کات و

ياخى بيت ﴿ قَالَ فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَأَتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَنِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ الأعراف: ١٦ - ١٧ .

شهیتان سووره له سه ره به لینه که ی خوی، بویه له هه موو کارو کرداریکی مروّڤا ئاماده یه و ده یه ویت بیته هاوبه شو لی تیکده ری. پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ده فه رمویت: (إن الشيطان يحضر أحدكم عند كل شيء من شأنه) (موسلم گپراویه تیبیه وه)، هه روه ها داو ده نیته وه بو راو کردنی مروّڤا بویه پیغه مبه ری خوا(ﷺ) دوعای ده کردوده یه فه رمو: (أعوذ بك من شر نفسي و شر الشيطان و شرکته) (ئیمان نه حمه د گپراویه تیبیه وه . صحیح)، واته: (خوایه گیان په نا ده گرم به تو له شه پی نه فسم و له شه پی شهیتان و داو و پیلانی شهیتان).

له پیلانه‌کانی شه‌یتان

شه‌یتانی دوور له سوۆزو میهره‌بانی خوا، دیتته بن کلێشهی مروۆڤو به‌زۆر شیۆه ده‌یه‌ویت له خشته‌ی به‌ریتو تووشی گونا‌هو تاوانی بکات... بۆ نمونه:

یه‌که‌م: شه‌یتان وا له مروۆڤ ده‌کات که زیاد گوڤی به دنیا بداتو قیامه‌ت پشت گوی بجات، یان گوڤی به سوننه‌ته‌کان بدات و فه‌رزه‌کانیش که‌متر، وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌سیک هه‌ستی بۆ شه‌و نوڤژو نوڤژێ به‌یانی بچیت و له‌کاتی خۆیدا نه‌یکات... ئه‌مه‌ش یانی ئه‌وه‌ی که هه‌ر شتیک هه‌قی خۆی نه‌دات، به‌مه‌ش که‌سیکی ناته‌واو ده‌رده‌چیت و هاو‌کیشه‌ی کاره‌کانی لاسه‌نگ ده‌بی‌ت...

دووه‌م: مروۆڤ هه‌رکاتیک ویستی خۆی چاک بکات، شه‌یتان کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ی دینیتته‌ ری، وه‌ به‌هیوای لاچوونی ئه‌و کۆسپه‌ کاره‌کانی دوا ده‌خات، بۆ نمونه "ده‌چیته‌ بن‌کلێشه‌ی قوتابیه‌ک وای حا‌لی ده‌کات که تاوه‌کو له‌ تا‌قی‌کردنه‌وه‌کانی نه‌بی‌ته‌وه‌و ده‌رنه‌چیت خۆی چاک نه‌کات... هه‌روه‌ها بازرگانیکیش وا لی ده‌کات که چاوه‌رپیی ئه‌م (سه‌فقه‌)یه‌و (سه‌فقه‌)یه‌کی دیکه‌ بی‌ت و گوايه‌ که ده‌ستی به‌تال بوو ئینجا خۆی چاک بکات و فلانه‌ کاری چاکه‌ بکات... ئینجا جوتیاریکیش وای ده‌کات بلن: با کاتی حاص‌لات بی‌ت و ده‌ستم به‌تال بی‌ت، ئینجا خۆم چاک ده‌که‌م، ئیستا زۆر سه‌رم قاله‌...

جا له‌و کۆسپه‌ رزگاری نایب‌ت، کۆسپیک‌ی دیکه‌ی بۆ دینیتته‌ پێشه‌وه‌و به‌مجۆره‌ش ئه‌م‌رۆ به‌سه‌به‌ینیی پی ده‌کات و فریوی ده‌دات... قورئان

ثُمَّ آتَاهُ اللَّهُ حَبْلَ الْمَوْئِدِ الَّذِي فِيهِ الْوَعْدُ بِالْوَعْدِ أَوْ يَنْصَرِفُ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا هَؤُلَاءِ مَا يَدْعُونَ بِكُنْفُسِهِمْ فَحَبْلُهُمْ شَرٌّ لَّهُمْ وَأَشَدُّ ظَلَامًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٠١﴾

ثُمَّ آتَاهُ اللَّهُ حَبْلَ الْمَوْئِدِ الَّذِي فِيهِ الْوَعْدُ بِالْوَعْدِ أَوْ يَنْصَرِفُ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا هَؤُلَاءِ مَا يَدْعُونَ بِكُنْفُسِهِمْ فَحَبْلُهُمْ شَرٌّ لَّهُمْ وَأَشَدُّ ظَلَامًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٠١﴾

﴿١٠١﴾ الحجر: ١ - ٥ واته: (به‌ناوی خوی به‌خشنده‌ی میهره‌بان،

ئەلیف لام راء، نایه‌ته‌کانی قورئان که پی‌ک هاتون له‌م پیتانه، نایه‌تی نامه‌یه‌کی تیرو ته‌واوه‌و، نایه‌تی قورئانیکی نایابی روون و به‌لگه‌داره... ره‌نگه‌ئه‌وانه‌ی که پروایان نه‌هیناوه‌هه‌ز بکه‌ن و ناوات بخوازن که پروادارو موسلمان بوونایه... وازیان لیپینه‌با بخۆن و بخۆنه‌وه‌و رابویرن و ئەم خۆزگه‌و ناواته‌ش سه‌رقالیان بکات... خۆیان ده‌بیننه‌وه‌، ئەگه‌ر چاک نه‌بن و فریای خۆیان نه‌که‌ون چیان به‌سه‌ر ده‌هینن... ئی‌مه‌هیچ شارو دییه‌کمان له‌ناو نه‌بردووه‌ مه‌گه‌ر له‌کاتی‌کدا که نامه‌و ئەجه‌ل و ماوه‌یه‌کی زانراوی بووه‌و لای خوا نووسراوه... جا هیچ ئوممه‌ت و گه‌لیک پێش ناکه‌وی له‌ ئەجه‌ل و ماوه‌که‌ی و دواش ناکه‌وی...)

ئەمه‌ش جوړه‌هه‌ره‌شه‌یه‌کی قورئانییه‌، که ده‌یانترسینی به‌وه‌ی که کئی ده‌لی: ئەجه‌لتان نزیک نیه‌، به‌ته‌مای چین؟، بو‌ده‌ستویرد ناکه‌ن و فریای خۆتان ناکه‌ون، خو‌مردن شه‌رمی له‌که‌س نیه‌، که‌هات مو‌له‌تی که‌س نادات!

قورئانی پیروژ له‌ نایه‌تیکی دیکه‌دا هه‌مان هه‌ره‌شه‌ ده‌کات و ده‌فه‌رمویتی: ﴿أُولَٰئِكَ يَتَّفَكَّرُوا ۗ مَا بِصَاحِبِهِمْ مِّنْ جِنَّةٍ ۚ إِنَّ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ ۗ﴾

﴿١٠٢﴾ أُولَٰئِكَ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ

شَيْءٍ وَأَنَّ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجْلُهُمْ ۖ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٤﴾ **الأعراف: ١٨٤- ١٨٥**. واته: (ئایا بیرناکه‌نه‌وه له

محهمهدی دوست و ناسیایوان، که به‌هیچ شیوه‌یه‌که شیئی و کردارو گوفتاری ناریکی نه‌بووه و نیه‌تی؟، ئه‌و نییراوئیکی خواجه، که به ناشکرا خه‌لک له سزای دۆزه‌خ دهرسینییت و ناگاداریان ده‌کاته‌وه...

ئایا سه‌رنج ناده‌ن له ئاسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌رچی که خواوه‌ند دروستی کردووه؟ تاکه‌ی سه‌رنج ناده‌ن و بیر ناکه‌نه‌وه؟ کی نالییت ئه‌جه‌لیان نزیک نه‌بوته‌وه و ها‌کا هات و به‌رۆکی پی گرتن، جا ئه‌وسا فرسه‌تیان له‌ده‌ست ده‌چییت و، ئه‌گه‌ر باوه‌پیش به‌م قورئانه به‌رزه شیرین ته‌رزه پر حیکمه‌ته ناهینن، ده‌ی باشه باوه‌ر به‌چی ده‌هینن؟.

به‌ئی ئه‌و (وَاللَّهُمَّ الْأَمَل) شه‌یتان وه‌ک کۆسپیک له‌به‌رده‌میاندا دایده‌نی و به‌هۆی ئه‌وه‌وه له خشته‌یان ده‌بات...

سییه‌م: یه‌کیکی دیکه له فیله‌کانی شه‌یتان ئه‌وه‌یه که‌وا له مروّف بکات خۆی به‌ته‌واووبی عه‌یب بزانییت، قورئان به ناشکرا ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِذَا

قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ **البقرة: ١١ - ١٢**، واته:

(ئه‌گه‌ر پییان بووتری فه‌ساد و خراپه له‌زه‌ویدا مه‌نینه‌وه، ده‌لین به‌راستی ئیمه چاکه‌کارو موسلیحین، به‌راستی هه‌ر ئه‌وان گیره‌شیوین و موفسیدن، به‌لام هه‌ست به‌خۆیان ناکه‌ن...)

یان له سووره‌تی (الكهف) دا ده‌فه‌رموئیت: ﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَحْسَرِينَ
 أَعْمَلًا ﴿١٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
 مُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٤﴾﴾ الكهف: ١٠٣ - ١٠٤، واته: (پییان بلی،
 هه‌والتان بدهینی به رهنجه‌پووترین و خه‌ساره‌تمه‌ندترین که‌س له کارو
 کرده‌وه‌که‌یدا، ئە‌وانه‌ش که‌سانئیکن که هه‌رچی‌یه‌کیان کردووه، خوا
 لییان وهرناگری و رهنج به خه‌سارن، له‌کاتی‌کدا وا ده‌زانن چاک ده‌که‌ن و
 له‌پیش هه‌موانه‌وه‌ن، بی‌گومان شه‌یتان فو به لوتیاندا ده‌کات و خویان لی
 ده‌گۆری و ئیشه‌کانیان له‌به‌رچاو جوان ده‌کات...).

ئه‌وانه کی‌ن؟ قورئان زیاتر روونی ده‌کاته‌وه ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا
 بَعَايَتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِمْ فَخَبِطَتْ أَعْمَلُهُمْ فَلَا تُقِيمُ هُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنَا
 ﴿١٥﴾﴾ الكهف: ١٠٥، واته: (ئه‌وانه پروایان به نایه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگارو
 روژی زیندوو‌بوونه‌وه نیه، بو‌یه کارو کرده‌وه‌یان پووج ده‌بیته‌وه‌و
 رهنجیان بی به‌ر ده‌بیته، وه له روژی قیامه‌تدا هه‌چ ری‌زیکیان بو
 دانانی‌ن)...

خۆ ته‌واو كردن

خوای گه‌وره به پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌فهرمویت: (وقل ربی زدنی علما — طه ۱۱۴)، واته: (بلی... په‌روه‌ردگارا... زانست و زانیاریم زیاد بکه...).

هه‌ولدان بو فیروونی زیاتر خۆ به‌ته‌واو و کامل نه‌زانین، سیفه‌تیکی زۆر گرنگه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وارینمای ده‌کرا، که‌هه‌میشه هه‌ول بدات و، به‌ره‌و لووتکه، به‌ره‌و خۆ ته‌واوکردن.. هه‌نگاو بنیّت، هه‌روه‌ها قورنان پیی ده‌فهرمویت: ﴿وَلَا تَمَنَّ تَسْتَكْثِرُ﴾ **المدثر: ۶**. هه‌رگیز منه‌ت مه‌که و کار و کرده‌وت به‌زۆر مه‌زانه.. پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ چاک له‌م راستیانه تی‌گه‌یشتبوو، بویه هه‌رده‌م دوعای ده‌کرد و ده‌یفه‌رمو: ﴿اللهم اجعلني في عيني صغيراً وفي أعين الناس كبيراً﴾ واته: (په‌روه‌ردگارا.. له‌به‌رچاوی خۆم بچووکم بکه‌ره‌وه.. تا له‌خۆم بایی نه‌بم و زیاتر کاریکه‌م، وه‌له‌به‌رچاوی خه‌لکی گه‌وره‌م بکه تاوه‌کو بيمه سه‌رمه‌شق و پییشه‌وا بویان). هه‌ربویه نه‌ویش ئامۆزگاری ئیمه ده‌کات و ده‌فهرمویت:

﴿من استوی يومه فهو مغبون﴾^{۱۶}

واته: (کی نه‌مپۆ و دوینیی وه‌کو یه‌ک بیّت و هه‌رپۆژه شتیکی زیاد نه‌کات و خشتیکی نه‌خاته سه‌ر باله‌خانه‌ی کرده‌وه‌کانی نه‌وه زیانی لیکه‌وتوو و زه‌ره‌مه‌نده..) یان ده‌فهرمویت: ﴿گه‌رداواتان له‌خوا کرد، داوای فیرده‌وسی نه‌علا بکه‌ن له‌به‌هه‌شتدا...﴾

^{۱۶} ضعيف. حلیة الأولیاء ۱۱۹۳۳

ئەم فەرمودە بەرز و شیرینانە، ھاوەلانی پەرودەکرد، لەگەڵ ئەویدا
 کەسەر لەدوینادا مژدە بەهەشتیان پێدرابوو، کەچی هەولێ
 خۆتەواوکردنیان بوو، چاکەوخیری زۆریان دەکرد و بەسەرۆبەمال
 تێدەکووشان، پۆژیک عومەری کۆری خەتتاب خوا لێی رازی بیئت نیوەی
 ماله‌کە هیئا بو پینغەمبەری خوا ﷺ لەدلی خۆیدا ووتی: (ئەمرو پینش
 ئەبۆبەکر دەدەمەوه)، کەچی سەیری کرد ئەبۆبەکر خوا لێی رازی بیئت
 هەموو ماله‌کە بەخشیبوو لەپینا و خوادا..

ئەبۆبەکر کەتاقە ساتیک نەدەسەرەوت لەخیر و چاکەدا، هانی خالیدی
 سەرکردە و سەقافلە تیکۆشەرەان دەدات خویان لی رازی بیئت و
 دەفەرموئیت: (فاتم یتمم الله لك، ولایدخلنک عجب فتخسر وتخذل،
 وایک ان تدل بعمل، فان الله له المن، وهو ولي الجزاء)، واتە: (هەولێ
 تەواوکردن بە، خواش یارمەتیت دەدات و کارەکانت بو تەواو دەکات،
 تووشی لەخۆبایی بوون مەبە خەسارەت مەند دەبیئت و تی دەشکییئت،
 منەت مەکە بەهۆی کارەکانتەوه، خوا خاوەنی منەت و فەزڵە، وەهەر
 ئەوه کە پاداشتت دەداتەوه)..

ئیمام ئەحمەدیش لەسەر هەمان ریبازی خۆتەواو کردنبوو، بۆیه
 ھاوئەکە (ابراهیم الحری) لەبارەیه‌وه دەلی: (بیست سال ھاوئیتی
 ئیمام ئەحمەدم کرد بەهاوین و بەزستان، بەسەرما و گەرما، بەشەو و
 بەپرۆژ، هیچ پۆژیکی نەبووه لەدوینی باشتر نەبیئت)..

هەموو پینغەمبەرەان (سەلامی خویان لی بیئت) و پیاوچاکان خەلکیان
 هۆشیار کردۆتەوه لەمەترسی خۆبەزل زانین و لەخۆبای بوون،
 حەزرتی عیسا (سەلامی خوی لی بیئت) دەفەمەرموئیت: (چەندەها چرا
 پەشەبا کوزاندویەتییه‌وه، چەندەها خواپەرستی و کاری چاکیش
 لەخۆبایی بوون و لەخۆپازی بوون تیکێ داون)..

(فضیلي كورى عياض) یش که یه کیکه (له‌تابعین) ده‌لیت: (ئه‌گهر شه‌یتان یه‌کیک له‌م سى شته‌ی له‌مرؤ‌فدا ده‌س بکه‌وى ئیتر هیچی تری لیى ناوى: دل به‌خو خوش‌کردن، کاروکرده‌وه به‌زور زانین، له‌بیر‌چوونه‌وه و گوى به‌گوناه نه‌دان) ...

یه‌قین

جوړه‌کانى یه‌قین: یه‌که‌م: (علم الیقین): واته: زانینیك كه‌لیى دل‌نیابیت و له‌سه‌رچاوه‌یه‌كى ته‌واوى راسته‌وه وهرت گرتییت. دووم: (عین الیقین)، واته: راستیه‌ك كه‌به‌چاوى خوت بیبینی.

له‌بارى ئەم دوو جوړه‌وه قورئانى پیروز ده‌فهرمویت: ﴿كَلَّا لَوْ

تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥٠﴾ التكاثر: ٥ - ٧ واته: (نه‌خیر ئه‌گهر زانینیكى ته‌واوو یه‌قینتان هه‌بوایه، هه‌رگیز دنیا و زیادکردنى مالى دنیا ئاوه‌ها سه‌رقالى نه‌ده‌کردن، بیگومان دۆزه‌خ ده‌بینن به‌چاوى خوتان).

یه‌کیک له‌پیاوچاکان ده‌لیت: (ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ له‌میعراجدا بینیویه‌تى زیاتر متمانه و پروام پی‌یه‌تى له‌وه‌ی كه‌خوم بمبینیایه)، جا چونكه ئەو خوا له‌باریه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ

﴿١٧﴾ النجم: ١٧ من بوومایه‌رهنکه چاوم بگپرایه به‌م لاو به‌ولادا، یان چاوم ره‌شکه‌ویپیشکه‌ی بکردایه و چاك دیمه‌نه‌کانى نه‌بینیایه !؟

ھەر وہا پۇژىك پىغەمبەرى ﷺ قەرزى جوولەكە يەكى لادەبى دەيداتەوہ و كەس ئاگای لى نايىت، جوولەكەكە دىت و داواى قەرزەكەى لى دەكاتەوہ و، پىغەمبەرى خوايش ﷺ دەفەرموئىت: ﴿فلاذنه پۇژدامىتەوہ، ئەوئىش دەلى: كى شايەتە بايىت، لەوئىدا (خوزەيمە) كەھاوئى پىغەمبەر بوو ووتى: من شايەتم كە پىئىداوئىتەوہ، كابراشەرم داى گرت و پۇئىشت. پىغەمبەر ﷺ فەرموئى: ﴿خوزەيمە خۇتو لەوى نەبوى، چۇن شايەتى واتدا؟﴾.

ئەوئىش ووتى: (قابىلە ئىمە پروات پى بىكەين كە ھەوالى ئاسمانمان بو دىنى و پروات پى نەكەين كە قەرزى ئەو كابرايەت داوئەتەوہ؟!، بىگومانم كە راست دەفەرموئىت).

پىغەمبەرىش ﷺ ئەو يەقىنەى خوزەيمەى زۇر نرخاندا فەرموئى: ﴿ھەر كەس خوزەيمە شايەتى بوئىدات بەسىيەتى﴾.

داواى وەفاتى پىغەمبەر ﷺ كە قورئان كۇكرايەوہ، ھەموو ئايەتتىك دەبوايە نوسرايىتەوہ و دووكەسىش لەبەرى بوايە، ئىنجا تۇماریان دەكرد، تەنھا يەك ئايەت نەبىت كە نوسرا بوو بەلام تەنھا خوزەيمە لەبەرى بوو، لەبەر قسەكەى پىغەمبەر ﷺ ئايەتەكەيان تۇماركرد و ووتیان: شايەتى خوزەيمە بەسمانە).

***

حق الیقین

﴿ فَتُرْلُ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصَلِيَةٌ حَمِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَذَا هُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴾

﴿ ٩٥ ﴾ الواقعة: ٩٣ - ٩٥ - ٩٥ واته: (خرابه‌کاران ده‌چنه ناو دۆزه‌خه‌وه،

که‌ئه‌مه‌ش به‌راستی (حق الیقین) ٥..

چونکه له‌زانینه‌که‌ی و ده‌نگ و باسه‌که‌یدا دوو دئی‌یه‌که بوویت، یان له‌بینینه‌که‌یدا چاویان به‌چاکی نه‌بینی و گومانیکی که‌میان هه‌ر ماییت، به‌لام که‌ چوونه ناو دۆزه‌خه‌وه مسقاله‌ زه‌ره‌یه‌که گومانیان نامینی و ده‌بی به‌یه‌قینی هه‌ق و ته‌واوی له‌سه‌دا سه‌د..

ئین مه‌سعود له‌پیناسه‌ی یه‌قیندا ده‌لیت: (یه‌قین بریتی یه‌ له‌وه‌ی که‌ خوا له‌خۆت نه‌ره‌نجینی بو‌رازی کردنی خه‌لکی و، ئیره‌یی (حه‌سه‌د) به‌که‌س نه‌به‌یت که‌ خوا رزق و رۆزیه‌کی پیداییت و، لۆمه‌ی که‌س نه‌که‌یت له‌سه‌ر شتیک که‌خوا پیی نه‌داویت، به‌راستی رزق نه‌ (حرص) ی که‌س ده‌یه‌ینی نه‌ پینا‌خۆشبوونی که‌س ده‌یگیریته‌وه، به‌راستی خوا عه‌داله‌تی خۆی خۆشی و شادی له‌یه‌قین و رازی‌بووندا داناوه و، خه‌م و دلته‌نگیشی له‌گومان و قیندا داناوه) (رسائل الدعوة لاپه‌ره ٥٣٥).

چوارهم: یه‌قینی درۆی بیسوود

جووله‌که‌کان یه‌قینیان هه‌بوو که‌ (مه‌مه‌د) ﷺ پیغه‌مبه‌ری خوایه، هه‌روه‌ک چۆن دلنیا‌بوون له‌کو‌رومندا‌لی خۆیان ئاوه‌هاش دلنیا‌بوون له‌و، که‌چی چونکه‌ (یه‌قین) ه‌ که‌یان راست نه‌بوو، به‌ره‌و هه‌ق و راستی

نه بردن، قورئان ده فهرمویت: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا

يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾

البقرة: ١٤٦

ئه م جو ره یه قینه خراپه و پیچه وانه کهیشی که (یه قینی صادق) ه زور
گرنگه، بویه پیغه مبهری خوا ﷺ دوعای ده کرد و ده یفه رمو: ﴿اللهم اني
أسألك ايماناً كاملاً و يقيناً صادقاً﴾ واته: (خوایه من داوای ئیمانیکی ته و اوو
یه قینیکی راستت لی ده که م).

ههروها ده یفه رمو: ﴿پهروه ردگارا ... یه قینی کمان بدهری که دهر د و
مهینه تی و به لای دنیا مان له سه ر سووک بکات ...﴾

پینجه م: (یه قین) یك که هه رده لئی گومانه: وهك یه قینی مروثه به مردن،
رورانه خه لك ده بینن، یان ده بیستین که دهر من، وه چاکیش ده زانین
سه رهی ئیمه ش دیت یه قینمان هه یه، که چی هه ر ده لئی یه قینه که
گومانه و نایگرینه خو مان و بیرمان ده چیتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ
ده فهرمویت: ﴿ما رأیت یقیناً اشبه بالشک کیقین الانسان بالموت﴾^{١٧}، واته:
(هیچ یه قینیکم نه دیوه له گومان بجیت، وهك یه قینی مروثه به مردن) ...
تییینی: مردنیش بو خوئی یه قینه ههروهك قورئان ده فهرمویت: ﴿واعبد
ربك حتی یاتیک الیقین﴾.

^{١٧} ضعیف موقوف حلیة الاولیاء ج ٢ / ص ٥٩

سه‌رنجدان و بیرکردنه‌وه

سه‌نجدان و بیرکردنه‌وه له‌دروستکراوه‌کانی په‌روه‌دگار، به‌تایبه‌تی مانگ و خۆر و ئه‌ستیره‌کان و هه‌ساره‌کان، مروّفه‌ زیاتر به‌ره‌و دنیای و یه‌قین ده‌بات، هه‌روه‌ه قورئانی پیروز ده‌فه‌رمویت: ﴿وَكَذَلِكَ نُرِي

إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

الأنعام: ٧٥ ئاوه‌ها پیشانی ئیبراهیماندا به‌لگه‌و نیشانه‌ گرنه‌گه‌کان، له‌ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا، بوئه‌وه‌ی زیاتر دنیای بکه‌ین و زیاتر له‌ده‌ستی قودره‌تی په‌روه‌دگار تی‌بگات ... ئه‌مروّش که‌زانست و زانیاری زۆر پیشکه‌وتوو، تیگه‌یشتن له‌بونه‌وه‌ر ئاسانتره‌ و، زانیان زۆر شتی سه‌ر سوپه‌ینه‌ریان بو‌ ده‌رکه‌وتوو له‌باره‌ی فراوانی ئاسمانه‌کان و زۆری و بی‌شوماری ئه‌ستیره‌کان، که‌ئه‌مه‌ش وای کرده‌ که‌له‌نیو زانا گه‌ردون ناسه‌کان (فلکی) دا نییه‌ برۆای به‌خوای په‌روه‌دگار (به‌دییه‌نه‌ری ئه‌م بونه‌وه‌ره) نه‌یت.

بو‌نموونه‌ له‌سه‌ر کاغه‌ز و ملیمه‌تر و به‌سانتیمه‌تر شت ده‌پیوین، یان نه‌خشه‌ده‌کیشین، وه‌له‌سه‌ر زه‌ویش به‌مه‌تر و کیلو‌مه‌تر، به‌لام له‌به‌ر فراوانی و بی‌ئهندازه‌یی ئاسمانه‌کان و بونه‌وه‌ر که‌دینه‌ سه‌ریاسی دووری نیوان ئه‌ستیره‌کان به‌سالی پوناکی پیوانه‌ ده‌که‌ین، که‌ ده‌وتری سالی پوناکی، واته‌ ئه‌و دوورییه‌ی که‌ پوناکی له‌ماوه‌ی سالی‌کدا ده‌یپریت، که‌: (٩,٤٥ ١٠) ١٢ کیلو‌مه‌تره‌، واته‌ (٩, ٤٥) ملیون ملیون کیلو‌مه‌تر ... ئینجار که‌ ئه‌ستیره‌یه‌که‌ ملیونه‌ها سالی پوناکی لیمانه‌وه‌ دووره‌ ده‌بی دووریه‌که‌ی چه‌ند بیت و پاشان ئه‌م بوونه‌وه‌ره‌ش

چه ند فراوان بیټ ... ئەمه شایه تیه کی مه زنه له سه ره به توانای و دهستی قودرتهی په روه دگار ...

بۆ تیگه یشتنی زیاتر له نهینی ئەستیره کان چاک وایه په راویکی وهک (نهینی ئەستیره کان) بخوینینه وه که (حسین دهمیرقان) به توورکی نووسیویه تی و تا سالی (۱۹۸۵) پانزه جار له چاپ دراوه ته وه، ماموستا (محسن علی) له سالی (۱۹۹۰) دا له عه ره بیه وه وه ریگی پراوه ته سه ره زمانی کوردی).

نهینی ئەستیره کان

(که له کاروانیکی دووره وه به رو مه نزل ده بیته وه و، به ره به ره ده که ویته ئامیزی دنیای خاموش و کش و ماته وه و، شه وه زهنگ به سه ردا دیت و ئینجا به تی پرامانی که وه سه ره ه لده بریت بۆ ئاسمان، ده که ویته بیرکردنه وه یه کی قول و ئەندیشه یه کی سهیره وه، له دلی خوتدا پرسیار ده که یه تی له م دیمه نه خوا کردوانه ی ئاسمان که چه رخوا چه رخ می شکی مروقیان هه ژاندوه ... جا پارێزگاری کردنی ئەم ملیاره ها ئەستیره نه و دابین کردنی وزه یان بی که موکوپی، رینه دان به تی کچوون و به یه کدا مالین له سوورگه کانیاندا و، به ریوه بردنیان له ملیاران ساله وه تا وه کو ئیستا به هه مان یاسا و ده ستور، ئەوه ده که یه نن که کردگاری ئەمانه زۆر به هه یبه ت و شکۆداره ...

بۆ نمونه خۆر نزیکه ی پینچ ملیار ساله تیشک و پروناکی و گهرمی ده دات، به هوی گهرمه کارلی که ناوکییه وه (التفاعلات الحراریه)، که له هه ری که چرکه یه کدا (۶۱۶) ملیون ته ن هایدروجن ده بیته به (۶۱۲)

مليون ته‌ن هيليووم وه بو چوونی زانایان په‌نگه خوړ بتوانیت تا پینچ ملیار سالی دیکه‌ش گهرمی بدات و کارلیکه‌کان به‌ده‌وام ده‌بیت).
 (له‌لایه‌کی دیکه‌وه هه‌موو نه‌و نه‌ستیرانه‌ی که له‌شه‌ودا به‌ئاسمانه‌وه ده‌یبینین به‌شیکن له‌گه‌له نه‌ستیره گه‌وره‌که‌مان که (ریی کاکیشان) ه وه بریتیه له (۲۰۰) ملیار نه‌ستیره؟!...)، (سه‌یری په‌راوی نه‌ینی نه‌ستیره‌کان بکه).

نه‌م بوونه‌وه‌ره پرو سه‌یر و سه‌مه‌ره‌یه، که مروؤ چنده لیی بکوئیتته‌وه هیشتا که‌مه، قورئان زور به‌جوانی هانمان د‌دات له‌سه‌ر تی‌فکرین و ورد بونه‌وه لیی “ هه‌روه‌ک ده‌فه‌رمویت: ﴿الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِن تَفٰوُتٍ فَاَرْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُوْرٍ ﴿۲﴾ ثُمَّ اَرْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتِيْنٍ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خٰسِعًا وَهُوَ حَسِيْرٌ ﴿۳﴾ الْمَلِك: ۳ - ۴ واته: (نه‌و خوايه‌ی که چه‌وت ناسمانی دروستکردووه، یه‌ک له‌سه‌ر یه‌ک، تو له‌دروستکردنیدا هیچ نارپیکیه‌ک نابینیت، نه‌گه‌ر گومانیکت هه‌یه چاو بگپه‌رو بزانه ناته‌واو یه‌ک ده‌بینیت؟، دووباره چاو بیگپه‌ره یه‌ک له‌دوای یه‌ک، چاوت به‌نا ئومیدی ده‌گه‌رپیتته‌وه بو لات و هیچ نادو‌زیتته‌وه له‌که‌مو کوپی و ناته‌واوی).

یان ده‌فه‌رمویت: ﴿اَفَلَمْ يَنْظُرُوْا اِلَى السَّمٰوٰءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنٰهَا وَزَيَّنٰهَا وَمَا هٰا مِنْ فُرُوْجٍ ﴿۱﴾ وَالْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَالْقِيٰنَا فِيْهَا رُوْسٰى وَاَنْبَتْنَا فِيْهَا

مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ تَبَصَّرَةً وَذَكَرَى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٨﴾ ق: ٦ -

٨ واته: (ئایا لهو ئاسمانه‌ی به‌سه‌ریانه‌وه یه ور نابنه‌وه چۆن دروستمان‌کردوه و رازاندومانه‌ته‌وه، به‌جۆریک که موکۆری و که‌لینی تی‌دانیه‌!! ... هه‌روه‌ها زه‌ویمان ر‌اخستوه و که‌ژ و کیومان له‌سه‌ری دامه‌زاندوه، وه له هه‌موو جۆره روه‌کیکی جوان و بۆنخۆش و تامدارمان تی‌دا رواندوه، هه‌مووی بۆ یادخستنه‌وه و چاوکردنه‌وه‌ی هه‌موو به‌نده‌یه‌که که بۆلای ئی‌مه بیته‌وه).

خواوه‌ند به‌ده‌سه‌ل‌اته به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا

قورئانی پی‌رۆز ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿١٦﴾
 التوبه: ٣٩ ، واته: (خواوه‌ند به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانا و ده‌سه‌ل‌اته).

﴿بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ وُلْدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُ رَاحِبَةً﴾
 وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ الأنعام: ١٠١ واته:
 (خواوه‌ند هه‌موو شتی‌کی دروست‌کردوه و زانایه به‌هه‌موو شتی‌ک).

﴿وَآكُتُبَ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ قَالَ
 عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ
 يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِعَاقِبَتِنَا يُوْمِنُونَ﴾ ﴿٥٦﴾

الأعراف: ۱۵۶، واته: (ره‌حمهت و میهره‌بانی من هه‌موو شتیکی گرتوته‌وه).

* ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿١٥٦﴾﴾
الحجر: ۲۱ ، واته: (خه‌زینه‌ی هه‌موو شتیکی هه‌ر لای ئی‌مه‌یه و به‌پریکی دیاریکراو و تایبهت ده‌ینی‌رین).

* ﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ الْأَسْبَعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾﴾
الإسراء: ۴۴ ، واته (هه‌موو شتیکی له‌م بو‌ونه‌وه‌ره‌دا ته‌سیب‌حاتی خوا ده‌که‌ن و سوپاس‌گوزاری خو‌یان ده‌رده‌پرن، به‌لام ئی‌وه لی‌یان حا‌لی نابن).

* ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾﴾
النحل: ۸۹، واته: (په‌راو‌ی‌کمان بو‌ نار‌دویت که‌ه روونکه‌ره‌وه‌ی هه‌موو شتیکیه و هیدایه‌ت و ره‌حمه‌ته).

* ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾﴾
فاطر: ۴۴ .

ئیمه‌ تی‌گه‌یشتین که‌ه خوا به‌ده‌سه‌ل‌اته به‌سه‌ر هه‌موو شتیکی‌دا، مرو‌ف ده‌بات به‌ره‌و یه‌قین، کاتیکی به‌ئه‌بو‌به‌کر (خوا لی‌ی رازی بی‌ت) یان ووت: (ها‌وه‌له‌که‌ت ده‌لی‌ت: نه‌مشه و له‌مه‌که‌وه چوو‌ته (بی‌ت المقدس) و

له ویشه وه چۆته ئاسمانه کان و گه راویشته وه، فه رموی: (ئه گهر ئه وه فه رمویتی راست ده کات و بروام پییه تی ...).

بوچی؟! چونکه ئه بویه کر (خوا لیی رازی بیته) له ده سه لات و توانای خوای گه وه ته یگه یشتبوو ... ئینجا خو (مه مه د) ﷺ نا فه رموی خو م چووم، به لکو ده فه رمویت ئیسراو میعراجم پیکرا له لایه ن خوا وه که بالاده سه ته له م بوونه وه ره دا، قورئانیش ده فه رمویت:

﴿سُبْحٰنَ الَّذِیْ اَسْرٰی بِعَبْدِهٖ لَیْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلٰی الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِی بَرَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِیْهُ مِنْ اٰیٰتِنَا ۗ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ ﴿۱۰۱﴾ الْاِسْرَآءِ: ۱، واته: (پاکى و به رزی بو ئه وه خوایه ی که به نده که ی خو ی له مزگه وتی حه رامه وه برد بو مزگه وتی (ئه قصا) که ده ور و به ره که یمان به ره که تدار کرده، تا وه کو به لگه و نیشانه ی ده سه لاتمانی پیشان بده ی ن، به راستی خوا ده بیستی ت و ده بیستی).

حه زه تی سوله یمانیش (سه لامی خوای لی بیته) (په ری) خسته بو وه ژیر فه رمانی یه وه و، له زمانی بالنده و گیانله به ران تی ده گه یشته ... خوای گه وه فه زل و میه ره بانی و نیعمه تی زوری به سه ردا رشتبوو ... کاتیك له مه جلیسه که یدا فه رموی:

﴿قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُوْا اَیْكُمْ یَاتِیْنِیْ بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ یَّاتُوْنِیْ مُسْلِمِیْنَ ﴿۱۰۲﴾﴾
 قَالَ عَفْرِیْتُ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا ؕ اَتٰیكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِنْ مَّقَامِكَ وَاِنِّیْ

عَلَيْهِ لَقَوَىٰ أُمِينٌ ﴿٦٦﴾ قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ۚ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۗ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۗ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٦٧﴾ النمل.

واته: (سولهيمان فهرموى: ئه‌ى كوّمه‌لى پياوماقول و هيّزه تاييه‌تبه‌كان، كى ده‌توانى ته‌ختى پاشاى (سبأ) هم بو بهيئى، پيش نه‌وه‌ى به‌موسولمانى بگه‌نه لام، جنوکه‌يه‌كى زور به‌هيّز ووتى: من ده‌توانم پيش نه‌وه‌ى له‌جى خوت هه‌ستى بو‌تى بهيئم و بيگومان من به‌هيّزم له‌هيئانى دا و ئه‌مينم له‌پاريزگارى كردنيدا... يه‌كيكى ديکه که‌زانستى به‌شى له (كتاب) ى لابوو، ووتى: من له‌چاو تروکانيکدا بو‌تى ده‌هيئم... دياره سولهيمانيش رازى بووه، کاتيک له‌چاو تروکانيکدا ته‌ختى پاشاى (سبأ) له‌و شوينه دووره‌وه که هه‌زاره‌ها كيلومه‌تر دوورى نيوانى ئه‌مان و نه‌وى‌بوو، له‌به‌رده‌مييدا دانرا، زانى که نه‌وه‌ فه‌زل و ميهره‌بانى خوايه “ فهرموى: خواى په‌روه‌رگار ده‌يه‌وى تاقيم بکاته‌وه، که نايا شوکرى ده‌که‌م يان کفر ده‌که‌م... هه‌رچيش ناسوپاسى و کوفر بکات خوى زيانى لى ده‌که‌وى، چونکه خوا موحتاجى که‌س نيبه و ده‌وله‌مه‌ند و که‌ريمه و به‌م روژگار ه ناز و نيعمه‌ت ده‌ريژى به‌سه‌ر دروستکراوه‌کانيدا).

به‌لى... خواى په‌روه‌رگار که‌ويستى (زه‌مان و مه‌کان) ناهيئيت و هه‌رچى بو‌يت ده‌يکات، جا نه‌وه‌ش بو پيغه‌مبه‌ران بيت (سه‌لامى

خوایان لى بیئت) یان بۇ ھەر بەندەيەك كە خوا مەبەستى بیئت. بۇ
 نمونە: كاتىك عومەرى كورى خەتتاب (خوایى رازى بیئت) لەمەدینە
 خوتبەى دەدا، بەشیک لەسوپای ئىسلامى ھاتە پىش چاۋو كە لەولاتى
 فارس غەزایان دەکرد و زۆر ماندو بوبون، لەدۆلىكدا پشتوویان دەدا،
 لەو دەباۋو كە دوژمن لەپشتەۋە زەفەریان پى بەرن و بچنە سەر شاخەكە
 بۆیان، بەمەش موسلمانان تیا دەچوون، بۆیە عومەر ھاۋارى كرد (ئەى
 ساریە شاخەكە، ئەى ساریە شاخەكە) ساریەش كە سەركردهى
 سوپاكەبوو گویى لەدەنگى عومەر بو، سەرکەوتنە سەر شاخەكە و،
 نەیانەھىشت دوژمن سەربكەوى ... ئەوانەى لەوى ئامادەبوون
 پرسىاریان لە (عومەر) كرد ئاخۇ ئەۋ قسەيە چى بوو كردى
 لەوتارەكەيدا؟، ئەۋیش فەرموى: موسلمانان خەرىك بوو بشكىن و
 منیش ھاۋارىكم بۇ كردن.

رەنگە لەچەند سالىك لەمەۋبەردا ئەمە لای خەلكى سەیر بوۋى، بەلام
 ئەمرو كەنالە ئاسمانیەكان لەستۆدیۋو قسەدەكەن لەگەل كەسىكدا
 لەولاتىكى زۆر دوورەۋە و لەيەك چركەدا دەنگ و رەنگ دەگات ...
 باشە مروقۇ بگاتە ئەۋە كە زال بیئت بەسەر (حاجزى زەمان و مەكان) دا،
 چۆن بۇ خوای بالا دەستى جیھان ئاسان نەبیئت!؟

قه‌دری خوا بزانه

قورئانی پیروز زور جهخت ده‌کاته سهر ناسینی خوا و تیگه‌یشتن له‌دهستی قودرته‌تی تاوه‌کو خه‌لکی له‌خوای گه‌وره بترسن و قه‌دری خوا و فه‌رمانه‌کان بزائن هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت

یه‌که‌م: ﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۗ سُبْحٰنَهُ وَتَعٰلٰی عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴾

﴿ الزمر: ۶۷ ﴾ واته: (پرز و قه‌دری خویان نه‌گرتوو هه‌و پرز و قه‌دره‌ی شایه‌نی ئه‌وییت، نه‌یان ناسیوه به‌وناسینه‌ی لایه‌قی ئه‌و بییت و، که‌مته‌ر خه‌من به‌رامبه‌ر ئه‌و خوایه‌ی که‌ هه‌موو زه‌وی له‌پوژی دوا‌ییدا وا له‌چنگی قودرته‌تی‌دا و ناسمانه‌کانیش به‌توانا و قودرته‌تی ده‌پیچرینه‌ وه‌ لاده‌برین، وه‌ خوا پاک و بیگه‌رده له‌هه‌موو که‌م و کوریه‌ک، به‌رزوبلنده له‌وه‌ی ها‌وبه‌شی بو‌ پریاربه‌دن).

له‌فه‌رمووده‌شدا هاتوو که‌ چه‌زه‌ت(ﷺ) ده‌فه‌رموی: ﴿ يقبض الله تعالى الارض ويطوي السماء بيمينه، ثم يقول: انا الله اين ملوك الارض ﴾ بوخاری و موسلیم گپ‌راویانه‌ته‌وه، واته: (خوای گه‌وره زه‌وی له‌چنگی قودرته‌تی‌دا ده‌بییت و، ناسمانه‌کانیش ده‌پیچرینه‌وه و ده‌فه‌رمویت: منم پادشا کوان پادشایانی سهر زه‌وی؟!).

یان خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (من الملك اليوم لله الواحد القهار — غافر ۱۶)، واته: (واته مۆلك ئه‌مروؤ بو‌ کئییه‌؟، بیگومان بو‌ خوای تا‌کو ته‌نه‌ای زال و به‌ده‌سه‌لاته‌).

دووم: ﴿ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ﴿٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿٦﴾ وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِحْرَاجًا ﴿٨﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿٩﴾ ﴿١٠﴾ نوح: ١٣ - ١٩ ، واته:

(بۆچی له خوا ناترسنو و قه دری خوا نازانن؟، له کاتیگدا که به چه ند قوناغ و پله دروستی کردون، نایا نابینن که خوا چون هوت ناسمانی یه که له سهر یه کی دروستکردوو؟، مانگی گپیروه له ناویاندا به رووناک و خوری گپیروه به چرا، وه ئیوهی رواندوو له زهوی به رواندن، پاشان ده تانباته وه ناوی و دهرتان ده هیئیته وه لیبی به دهرهینان، خوا زهوی بۆ راخستون، تا هاتووچۆ بکه ن به پیگه کراوه کانیدا)...

سییه م: ﴿ يَأْتِيهَا النَّاسُ ضُرِبٌ مِّثْلُ مَثَلٍ فَاَسْتَمِعُوا لَهُ ﴿٤٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ تَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ ﴿٤١﴾ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْعًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ﴿٤٢﴾ ضَعْفَ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ ﴿٤٣﴾ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ﴿٤٤﴾ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٥﴾ الحج: ٧٣ - ٧٤ ،

واته: (ئهی گروی ئاده می، نموونه یه که هیئراوه ته وه و باس کراوه، باش گوئی بۆ بگرن و دلی بده نی، به راستی ئه وانه ی ئیوه بانگو هاواریان لیده که ن و ده یانپه رستن له جیاتی خوا، هه موو ئه وانه ناتوانن تا قه

يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۗ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

الأنعام: ٩١ - ٩٢ ، واتە: (ئەوانە خۇايان ئەناسىيۇە بەچاكى، وە قەدرى خۇايان ئەزانىيۇە قەدرزانىنىكى تەواو، لەكاتىكىدا كە دەيانوت: خوا ھىچ شتىكى ئەھىناوئە خوارەوہ بو سەر ھىچ ئادەمىيەك، پىيان بلى: ئايا كى ئەو نامەيەى ناردووە كە موسا ھىناى، كە ئەو نامەيە روناكىو رىنمايى مەردمان بوو... ئەو بەرنامەيە كە ئىيۇە . واتە جوولەكەكان . بەش بەشتان دەكردوو ھەندىكتان دەردەخستو زۆرىشتان دەشاردەوہ... جا ئىيۇە شتى وا فىكران كە نە خۇتان و نە باووباپىرتان نەتان دەزانى...)

پىيان بلى ئەى مەمەد (ﷺ) ئەو كەسەى ئەو بەرنامەيەى نارد بو موسا خوابوو، ئىنجا لىيان گەپرى لەناو ناھەقى و نەفامىيەكەياندا با گەمەو گالئە بكەن... (واتە تۆبەپرسيار نىت لىيان)، وە ئەم قورئانەش كە ئىمە ناردوومانەتە خوارەوہ، پىرۆزو پىر فەپرو بەرەكەتە، وە داندەنى بەراستى پەراوہكەى پىش خۇىدا... وە ھەرودھا تاوہكو مەككەو دەورووبەرى بترسىنى لە سزای سەختى خوا... ئەوانەش كە پروايان بە دوارۆژە بىرواي پىدىنن، وە ئەوانە پارىزگارى لە نويزەكانيان دەكەن...)

ئەو راستىيەى كە پىغەمبەران جەختيان كىردۆتە سەرىو دوايىش لەپاشيان بەجىماوہ بو مروقاىەتى ئەوہيە (إذا لم تستح فاصنع ما شئت)، واتە: (ئەگەر شەرم لەخوا ناكەيت بىرۆ چى دەكەى بىكە)...

كەواتە ھەموو ھەولەكان بو ئەوہيە كە مروۆ قەدرى خوا بزانى و شەرمى لىيكات؟! . جا كە مروۆ قەدرى خۇاي زانىو لە مەقامى گەورەو بەرزى

خوای تیگه‌یشت، جله‌وی نه‌فسی خوئی ده‌گریّت و به‌وه‌ش سه‌رفراز ده‌بیّت
 ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ ﴿النّازعات: ۴۰﴾
 ۴۰ پیاو باشیك ده‌لیت (سه‌یری بچوکی گوناھ مه‌که، سه‌یری
 گه‌وره‌یی ئەو خوایه بکه که لیی یاخی ده‌بیّت).

بو‌خوته‌واوکردن پیاوچاکان بکه‌نه سه‌رمه‌شق

خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمان به پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌دات که پیغه‌مبه‌رانی
 پیش خوئی بکاته سه‌ر مه‌شق و ده‌فه‌رموی: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ
 فَهَدَىٰ لَهُمْ أَقْدَرَهُ﴾ ﴿الأنعام: ۹۰﴾ واته: (ئه‌و پیغه‌مبه‌رانه، ئەوانه‌ن که
 خوا هیدایه‌تی داو، توش هیدایه‌ته‌که‌یان بکه به سه‌رمه‌شق بو‌خوت و
 جیپییان هه‌لبگره).

پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) به چاکی له ژیا‌ننامه‌ی پیغه‌مبه‌ران و ئەزموونیان ورد
 بو‌ته‌وه‌و هه‌میشه به‌خیر باسی ده‌کردن، بو‌نموونه:
 أ. پیاویك هاته لای و وتی: (یا خیر البریه)، (ئه‌ی چاکترینی هه‌موو
 دروستکراوه‌کان.

پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رموی: ئەوه ئیبراهیمه که چاکترینی هه‌موو
 دروستکراوه‌کانه (دروود و سه‌لامی خوای له‌سه‌ر بیّت) (موسلیم
 گپراویه‌تییه‌وه). هه‌روه‌ها لییان پرسى چوّن سه‌له‌واتت له‌سه‌ر بده‌ین
 فه‌رموی: بلین: خوایه سه‌له‌وات بده له‌سه‌ر (مه‌مه‌د) و ئالی مه‌مه‌د،
 هه‌روه‌ك چوّن سه‌له‌واتت داوه له‌سه‌ر ئیبراهیم و ئالی ئیبراهیم، وه
 به‌ره‌که‌ت پرژینه به‌سه‌ر (مه‌مه‌د) و ئالی مه‌مه‌د، هه‌روه‌ك چوّن

بەرەكەتت رژاندوۋە بەسەر ئىبراھىم و ئالى ئىبراھىمدا لە جىھاندا... (كە ئەمەش پاىە بەرزى ئىبراھىم و ئالى ئىبراھىم دەردەخات).

ب . لەبارەى حەزرىتى (لوط) ھو دەفەرموئىت : خواپرەحم بە (لوط) بىكات ،

چۆن فەرمووى ﴿ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوَىٰ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴾ ﴿٨﴾

ھود: ٨٠ ، واتە: (كاتىك گەلەكەى ھاتن پەلامارى مياۋانەكانى

بدەن زۆر ناپرەھەت و بىتاقەت بوو، فەرموى كاشكى من ھىزىك، يان پائىشتىكىم ببوايە، ئەو جا دەمزانى چۆن بەرپەرچم دەدانەھە)، خو ئەو لەپراستىدا لە پەناى زاتىكى تەوانا و بەھىز دابوو، كە خوائ گەورەيە (موسلىم و بوخارى گىپراويا نەتەھە).

ج . لە بارەى حەزرىتى (يوسف) ھو دەفەرموئىت : ئافەرم بو حەزرىتى يوسف، بو خۆى بو بو ئارامگرتنى، (ئەو ھوبو پاشا ناردى بە شوپىنىدا كە بچى بو لاي، ئەو لە بەندىخانە دەرنەچوو، ھە پەلەى نەكرد، ھو بە فروستادەكەى فەرمو: پرۆ ھەرزى پاشا بىكە فەرمان بدات ئەو ژنانەى كە دەستى خۆيان برى لەگەل ژنى ھەزىردا، لەكاتى دەعوەتەكەدا، كۆيان بىكاتەھو لىيان بپرسى: حالى ئەوان چۆن بوو ھو حالى منىش چۆن بوو؟، تا ھەق و ناھەق دەرىكەوى... ئەو ھوبو پاشاش لە مەسەلەكەى كۆلىيەھو بى تاوانى يوسف زىاتر دەركەوت...).

جا ئەگەر من لە جىگەى ئەو بوومايەو ئەو ھەندەى ئەو لە بەندىخانەدا بىمايەتەھو بە ناھەق، ھەر كەھات بەدوامدا گورج بەبى چەندو چوون دەچووم لەگەلىدا بو لاي پاشا... (بوخارى و موسلىم گىپراويا نەتەھە).

ھەروەھا دەفەرموئىت: (الكریم ابن الكریم ابن الكریم يوسف بن يعقوب بن إسحاق بن إبراهيم)، واتە: (بەپرىزو كەرىم، كوپرى بەپرىزو كەرىم، كوپرى

به‌پړیزو که‌ریم کو‌پی به‌پړیزو که‌ریم، یوسفه که کو‌پی یه‌عقوب کو‌پی
ئیسحاق کو‌پی ئیبراهیمه) (سه‌لامی خویان له‌سه‌ر بیټ)...

د . له‌بارهی حه‌زرتی (یونس) وه‌ده‌فرمویت:

(ما یذبغی لعبد أن یقول أنا خیر من یونس بن متی) (موسلیم گپراویه‌تیه‌وه)،
واته: (بؤ که‌س ره‌وا نیه که له‌خوییه‌وه بلئی (من) واته محه‌مه‌د(ﷺ) باشتره له
یونسی کو‌پی مه‌تتا)... نه‌مه‌ش له ترسی نه‌وه‌ی که نه‌بادا یه‌کیک نه‌زمونی
یونس له قورئاندا بخوینیته‌وه، کاتیک گه‌له‌که‌ی به‌جی ده‌هیئی و به‌فرمانی
خوا له سکی نه‌هه‌نگدا به‌ند ده‌کری، وا بزانی ئیتر یونس ده‌ره‌جاتی دابه‌زیوه،
نه‌خیر... یونس به‌دوعای ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ

الظَّالِمِينَ﴾ **الأنبياء: ۸۷** چوه‌وه ده‌ره‌جه به‌رزه‌که‌ی خو‌ی و ده‌بیټ
به‌و په‌پی ریزه‌وه سه‌یری خو‌ی و نه‌زمونی بانگه‌وازه‌که‌ی بکریټ (سه‌لامی
خوای له‌سه‌ر بیټ).

و . له‌بارهی حه‌زرتی (موسا) وه‌ده‌فرمویت: (باوی من مه‌دن به‌سه‌ر
موساداو من به‌باشتر دامه‌نین له‌و، چونکه له‌رؤژی قیامه‌تدا که
به‌ره‌ی ناده‌می هه‌مووی له‌هوش خو‌ی ده‌چی، له‌کاتیکدا فوو ده‌کری به
که‌ره‌نادا(صور)، منیش له‌هوش خو‌م ده‌چم، وه‌یه‌که‌م که‌س من دیمه‌وه
هوش خو‌م، له‌وکاته‌دا ده‌بینم وا موسا به‌توندی ده‌ستی گرتوه‌وه به
عه‌رشى خواوه، جا نازانم ئایا موسا له‌گه‌ل ئیمه‌دا له‌هوش خو‌ی
ده‌چی و له‌پیش مندا دیته‌وه هوش خو‌ی، یان هر له‌سه‌رتاوه له‌هوش
خو‌ی ناچیت و یه‌کیک ده‌بیټ له‌و که‌سانه‌ی که خوا جیای

کردوونه‌ته‌وه‌و تاییبه‌تمه‌ندیه‌کی داونه‌تی، هه‌روه‌ک ده‌فه‌رمویتی: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ **الزمر: ۶۸**، واته:

(فووده‌کری به‌که‌ره‌نادا، ئیتر به‌فه‌رمانی خوا هه‌رچی هه‌یه‌له‌ ئاسمانه‌کان و له‌زه‌ویدا ده‌مری، مه‌گه‌ر ئه‌و که‌سه‌ نه‌بی که‌خوا جیای کردوته‌وه‌و نایه‌وی بمری).

پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) سوودی زوری له‌ئه‌زموونی پیغه‌مبه‌ران سه‌لامی خویان لیبیت وهرده‌گرت، بو‌نموونه:

أ. له‌ژیاننامه‌ی پیغه‌مبه‌رانه‌وه‌ده‌یزانی که‌ئه‌وه‌ی تووشی ده‌بیت له‌ناخووشی و ناره‌حه‌تی له‌بانگه‌وازدا، ئه‌وه‌سوننه‌تی خویه‌وه‌هه‌موان هه‌روابوون ﴿مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدَّ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَدُو

مَغْفِرَةٌ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ﴾ **فصلت: ۴۳**، واته: (ئه‌وه‌ی به‌تو ده‌وتری به‌پیغه‌مبه‌رانی پیش تووش و تراوه، به‌پراستی په‌روه‌ردگارت لیخووش بوو به‌خشنده‌یه‌و سزاو توله‌ی به‌سوئی‌یه).

ب. له‌وه‌ده‌چیت سوودی له‌ئه‌زموونه‌کانی ئیبراهیم (سه‌لامی خوی لیبیت) وهرگرتب، که‌به‌ته‌کانی شکاندو خستیانه‌ئاگره‌وه‌و ده‌رگا له‌سه‌ر بانگه‌وازه‌که‌ی داخرا، ئه‌م له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که‌ژماره‌یه‌کی زوربت هه‌بوون به‌ده‌وری که‌عه‌دا، که‌چی ده‌ستی بو‌نه‌بردن تا روژی فه‌تی مه‌که‌که، واته‌پاش نزیکه‌ی ۲۲ سال، ئینجا که‌وته‌شکاندنیان...

ج . هه‌روهه‌ها چه‌زه‌تی ئیبراهیم ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانی زۆر به‌چاکی و به‌
 زیاده‌وه‌ ئه‌نجام ده‌دا، هه‌روهه‌ ده‌فه‌رمووت ﴿ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ
 بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۗ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۗ قَالَ لَا
 يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴾ البقرة: ۱۲۴

واته: (کاتیکی په‌روه‌دگار ئیبراهیمی تاقیکرده‌وه‌ به‌ هه‌ندی فه‌رمان، زۆر
 به‌چاکی و به‌ زیاده‌وه‌ به‌ ئه‌نجامی گه‌یاند، ئینجا خوا پیی فه‌رموو: من
 تو‌م کردوو به‌ رابه‌رو پیشه‌وا بو‌ خه‌لکی، بو‌ نمونه‌“ له‌خه‌ودا فه‌رمانی
 پی‌کرا که‌ کوپه‌که‌ی سه‌ر به‌رپیت، که‌ نا‌ره‌حه‌تترین تاقیکرده‌نه‌وه‌یه‌، خو‌ی و
 کوپه‌که‌ی گو‌پرا‌یه‌لی خو‌یان را‌گه‌یاندو له‌وه‌دا‌بوون که‌ جیبه‌جیی بکه‌ن،
 خوا‌ی گه‌وره‌ به‌رانیکی بو‌ ناردن که‌ له‌جیاتی سه‌ری به‌رپێ.

یان فه‌رمانی پی‌دا دیواری که‌عه‌به‌ دروست بکاته‌وه‌، چه‌نده‌ ده‌ستی
 گه‌یشتی، ئه‌وه‌نده‌ به‌رزی کرده‌وه‌، پاشان به‌وه‌وه‌ نه‌وه‌ستاو وازی
 نه‌هینا، به‌لکو به‌ریدیکی خسته‌ ژیر پی‌ی و یه‌که‌ دوو چینی تریشی لینا
 بو‌ ئه‌وه‌ی مالی خوا زیاتر به‌رزییت... ئیسا ئه‌وه‌ به‌رده‌ش ماوه‌و،
 مه‌قامی ئیبراهیمی پی‌ ده‌وتریت که‌ له‌لای که‌عه‌به‌دا یادگاری یه‌که‌ی
 گه‌وره‌یه‌ و وانه‌ی زۆری تیدا‌یه‌ بو‌ موسلمانان... (ئیبراهیم به‌هوی
 جیبه‌جیکردنی فه‌رمانی خواوه‌ به‌ چاکی بو‌ به‌ پیشه‌وا و رابه‌ری
 خه‌لکی).

پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌ سه‌یری ئه‌زموونی ئیبراهیم و پی‌غه‌مبه‌رانی ده‌کرد،
 وانه‌ی هه‌ول و تی‌کو‌شانی ئی و ه‌رده‌گرتن، شه‌وو روژ نه‌ده‌سه‌ره‌وت، که‌

ده‌خوت چاوی لیک دهن، به‌لام دلّی هۆشیار بوو، هه‌میشه په‌یوه‌ست بوو به‌یادی خواوه‌!

ده‌ستی ده‌دایه هه‌ر کاریک به‌چاکی ئه‌نجامی ده‌داو، هانی موسلمانانیشی ده‌دا که ئه‌گه‌ر هه‌ر کاریکیان کرد به‌چاکی ئه‌نجامی بدن، وه‌ک ده‌فه‌رمویت: (إن الله يحب إذا عمل أحدكم عملاً أن يتقنه)، واته: (خواوه‌ند به‌راستی هه‌ز ده‌کات ئه‌گه‌ر که سیکتان کاریکی کرد به‌چاکی و به‌و په‌ری دل‌سۆزی‌یه‌وه بی‌کات...).

یان که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خاوی له‌سه‌ریت) سه‌یری ئه‌زمونی هه‌زه‌تی موسای ده‌کرد، خاوی گه‌وره به‌نه‌رمی گله‌یی لی‌کرد که گه‌له‌که‌ی بو به‌جیه‌یشتوووه و به‌ته‌نها هاتوووه، ﴿وَمَا أَعْجَلَكَ عَنِ

قَوْمِكَ يَمُوسَى ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أَوْلَاءٌ عَلَيَّ أَثْرَى وَعَجَلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ

لِتَرْضَى ﴿٨٤﴾ طه: ٨٣ - ٨٤ * واته: (بو په‌له‌تکرد به‌ته‌نها هاتی ئه‌ی

موسا، ئه‌ویش فه‌رموی: گه‌له‌که‌م به‌دوامدا دین و په‌له‌م کرد بو لیقای تو، تا لیم رازی بیت).

هه‌روه‌ها که خاوی گه‌وره به‌ (لوط) ده‌فه‌رمویت ﴿فَأَسْرِبْ أَهْلَكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ

﴿الحجر: ٦٥﴾، واته: (لوط) با ئه‌هله‌که‌ت به‌شه‌و ئه‌و

ناوچه‌یه به‌جی به‌یژن و تۆش به‌دوایاندا پرۆو که‌ستان ناورنه‌داته‌وه ئیمه‌ کافه‌کان له‌ناو ده‌به‌ین).

دیاره پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) سوودی له‌مه وه‌رگرتووه، بویه هه‌تا زۆریه‌ی زۆری هاوه‌لانی کوچیان نه‌کردو خوی گه‌وره فه‌رمانی پینه‌دا، له‌گه‌ل ئه‌بویه‌کردا کوچی نه‌کردو له‌مه‌ککه مایه‌وه.

***

سه‌فه‌ری قیامه‌ ته‌مان له‌به‌ره

به‌راستی بیر‌کردنه‌وه له‌ قه‌برو قیامه‌ت، ده‌بی‌ت زی‌اتر هانده‌رمان بی‌ت بو خۆ چاک‌کردن و خۆ‌ته‌واو‌کردن، روژیک دی‌ته پیش که مندالی تیدا ده‌بی‌ته پیری کۆنه سال ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا تَجْعَلُ الْوِلْدَانَ

شِيبًا﴾ ﴿١٧﴾ **المزمل: ١٧** هیچ فریای مروّقه‌ناکه‌وی، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی

که‌سیک به‌دلیکی پاکی ساف و ته‌واوه‌وه گه‌راپی‌ته‌وه حزوری خوا... ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أْتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

الشعراء: ٨٨ - ٨٩

قورئان و سوننه‌ت زۆر باسی قه‌برو قیامه‌تیان کردووه، ته‌نها ئه‌و فه‌رموده‌یه دینین که باس له‌ گیرخواردنی به‌ره‌ی ئاده‌می ده‌کات له‌ ساحه‌ی مه‌حشه‌ردا... پیغه‌مبه‌ری پیشه‌واو رابه‌رمان ﷺ له‌ فه‌رموده‌یه‌کی‌دا که بوخاری و موسلیم گیراویانه‌ته‌وه ده‌فه‌رمویت:

(رۇژى قىيامەت من سەرگەرە بەرەى ئادەمىزادىم، ئايا دەزانن لەبەرچى واىە؟، خۇاى گەرە پىشىنان و پاشىنان ھەمويان لە يەك دەشتدا كۆ دەكاتەو، تەماشاکەر بە چاوى سەر گشتيان دەبىنى، دەنگى بانگەوازكەرىش بە گشتيان دەگات، خۆر لىيان نزيك دەبىتەو ھە دەيتە سەر تەوقە سەريان بە قەد مىلىكى دەمىنى بۇيان، ئىتەر مەردوومەكە دەكەونە خەم و پەژارەو تەنگانەيەكى واو ەزەو توانايان نامىنى، بۇيە لەناو خۇياندا دەلىن: سەيرى خۇتان ناكەن چىتان بەسەر ھاتوو ھەو ھالتان چەندە شپرو شلۇقە، ئەدى ئەو ە بۇچى ھانا نابەنە بەر كەسىك كە لەلاى خۇدا تەكاتان بۇ بىكات، تا لەم تەنگانەيە قوتارتان بىكات..

دەلىن: ئادەم كە بابە گەرەتەنە بۇئەم كارە زۆر باشە، جا دەچنە خزمەتى و ەرزى دەكەن، ئەى ئادەم: تۆ باوكى بەرەى ئادەمىزادى، خۇدا بەدەستى خۇى تۆى دروستكردو ەو، ە لەگيانى خۇى كردو ە بە بەرتا، سەرەراى ئەو ەيش قەدرو رىزى گەلى گەرەت ھەيە لاى خوا، چونكە فەرمانى دا بە فرىشتەكان كورنووشى رىزو قەدر زانىنيان بۇ بردى و لەناو بەھەشتدا نىشتەجىيى كردى، دەى بفرەمو لەلاى پەرەردگارى خۇت تەكامان بۇ بىكە، خۇ بەچاوى خۇت دەبىنى كە ئىمە ئىستا لە چ نەرەھەتى و تەنگانەيەكدان.

ئادەم دەفەرەموى: ئەو ە بەمن ناكرى، چونكە پەرەردگارم ئەمرو بەجۇرىك توورە بوو، كە نە لەمەوبەرە نە لەمەودوا ناو ھا توورە نەبوو ھەو ناشىبىت، ھەرەھا كاتى خۇى قەدەغەى بەرى دارىكى لىكردم كە نەبخۇم، بەلام من لە فەرمانى دەرچووم، بۇيە ھەر بۇ خۇم دەپارپىمەو ەو بەس، خۇم، خۇم، خۇم،(نفسى، نفسى، نفسى)، بۇ تەكا

بچنه لای كهسیكى ديكه، بپۆن بۆ لای نووح، جا دهچنه خزمهت نووح و عهرزى دهكه‌ن: ئه‌ى نووح! توۆ يه‌كه‌م پيغه‌مبهر بووى كه خوا كردتى به فرستاده‌و ره‌وانه‌ى كردى بۆ سه‌ر هه‌موو خه‌لكى سه‌ر رووى زه‌وى، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا خوا بۆ خۆى به (عبدا شكورا) (به‌نده‌يه‌كى سوپاسگوزار) ناوى بردووى... خۆت ده‌بينى ئيمه‌ له‌ چ حاله‌تيكى ناخۆشداين، ده‌ى به‌رمو له‌ خزمهت په‌روه‌ردگار تدا تكامان بۆ بکه.

ئه‌ويش ده‌فهرموئى: ئه‌وه به‌من ناكړئ، چونكه په‌روه‌ردگارم به‌جۆريك تووڤه بووه كه نه‌له‌مه‌وبه‌رو نه‌ له‌مه‌ودوا وا تووڤه نه‌بووه و واش تووڤه ناييت، وه‌من كاتى خۆى له‌ جيهاندا نزيه‌كم هه‌بوو، ئه‌و نزيه‌م له‌گه‌لى خۆم كردو خواى گه‌وره گيراي كرد... من هه‌ر مشوورى خۆم ده‌خۆم، خۆم، خۆم، خۆم و به‌س، بچن بۆ لای كه‌سيكى ديكه، بپۆن بۆ لای ئيبراهيم.

جا ده‌پۆنه خزمه‌تى و عهرزى ده‌كه‌ن: ئه‌ى ئيبراهيم! توۆ هه‌م پيغه‌مبهرى خوايت و هه‌م خه‌ليلى خواى له‌ناو خه‌لكى سه‌ره‌ويدا توۆي گرتووه به‌ دۆست و خۆشه‌ويستى خۆى، ئيستا ده‌بينى له‌ چ سه‌غله‌تى‌يه‌كه‌داين، له‌ خزمهت په‌روه‌ردگار تدا تكامان بۆ بکه، ئه‌ويش ده‌فهرموئى: په‌روه‌ردگارم به‌جۆريك تووڤه بووه كه نه‌ له‌مه‌وبه‌رو نه‌ له‌مه‌ودوا ئاوه‌ها تووڤه نه‌بووه و ئاوه‌هاش تووڤه ناييت، وه‌من كاتى خۆى سئى درۆم كردووه، له‌به‌ر ئه‌وه من هه‌ر مشوورى كارى خۆم ده‌خۆم، خۆم خۆم خۆم، بچن بۆ لای كه‌سيكى ديكه، بپۆن بۆ لای مووسا.

جا دەچنە خزمەتى و عەرزى دەكەن: ئەى موسى... تۆ پياويكى خاتردارى لاي خوا، خوا تۆى پايەدار كردووه لەناو خەلكيدا، بەوى كە پەيامى بۆ ناردوويت و بەبى پەردە و ناوهند خواى گەورە قسەى لەگەلتا كردووه، دەى كەواتە بفرمو لە خزمەت پەروەردگارتدا تكامان بۆ بكة، خۆت دەبىنى لە چ حالىكداين.

ئەوئيش دەفەرموئت: پەروەردگارم ئەمپرو بە جۆرىك توورپە بووه، نەلەمەوبەرو نە لەمەودوا ئاوا توورپە نەبووه و ناشىبىت... وە بى ئەوى فەرمانم پى بدرىت كەسىكم لەدنيداا كوشتووه... ئەمپرو ھەر خەمى خۆمە، خۆم، خۆم، خۆم! بچن بۆ لاي كەسىكى دىكە، بپون بۆ لاي عيسا.

دەچنە خزمەتى و دەلىن: ئەى عيسا! تۆ پىغەمبەرى خوايت و وشەى خوايت و بە (بە . كن) بوويت بە منداڤ لە سكى داىكتداو رۆحيك بووى لەخواوه، (بەبى باوك بە فەرمانى خوا وەك موعجىزەيەك لەدايك بووى)، وە بە ساوايى لەسەر بيشكە قسەو گفوتوگۆت كردووه لەگەل خەلكدا... دە بفرمو تكامان بۆ بكة لاي پەروەردگارت، نابىنى لە چ حالىكى ناخۆش داين؟ ئەوئيش دەفەرموئ: ئەمپرو پەروەردگارم توورپەبوونىكى وا توورپە بووه، كە نەلەمەوبەرو نە لەمەودوا ئاوها توورپە نەبووه و نابىت... ئىترباسى ھىچ گوناھيك ناكات، من ھەر فرىايى خۆم دەكەوم، خۆم، خۆم، خۆم!

بپون بۆ لاي كەسىكى دىكە، بپون بۆ لاي (مەمەد) (درودى خواى لەسەرىبىت). ئىنجا دىن بۆ لاي (مەمەد) و دەلىن: ئەى مەمەد! تۆ فروستادەى خوايت و دوايەمىن پىغەمبەرىت، خوا لە گوناھى بەرودوات

خۆش بووه، تكامان بو بكة لای په‌روه‌ردگار، نابینی ئیمه له چ
 حالیکه‌داین؟، منیش ده‌چم له ژیر عهرشی خوادا سوچه ده‌به‌م، ئینجا
 خوا ده‌رگای ستایش و سه‌ناخوانی خۆیم بو ده‌کاته‌وه، به‌ره‌نگیکی وا
 که له‌وه‌و به‌ر بو که‌سیکی تری نه‌کرد بیته‌وه، ئینجا ده‌ووتری: ئه‌ی
 محهمه‌د! سه‌رت به‌رز بکه‌ره‌وه، داوا بکه پیته ده‌به‌خشی، تکا بکه
 تکاکه‌ت وهرده‌گیری.

منیش سه‌رم به‌رز ده‌که‌مه‌وه ده‌لیم: په‌روه‌ردگارا ئوممه‌ته‌که‌م!
 په‌روه‌ردگارا ئوممه‌ته‌که‌م!، ده‌وتری: ئه‌ی محهمه‌د له‌ ده‌رگای لای
 راستی به‌هه‌شته‌وه ئه‌و که‌سه‌نی که لیپرسینه‌وه‌یان نیه، بیانکه‌ره
 ژووره‌وه، ئه‌وانی تری ئوممه‌تیشته‌ له‌گه‌ل خه‌لکه‌که‌ی تر له‌حه‌وت
 ده‌رگاکی تری به‌هه‌شته‌وه بچنه ژووره‌وه.

ئینجا چه‌زه‌ت ﷺ فه‌رموی: به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، فراوانی
 ده‌رگای به‌هه‌شته‌وت وه‌ک دووری نیوان مه‌ککه‌و شاری هه‌چه‌ر وایه له
 ولاتی به‌حه‌رین...).

له‌م فه‌رمووده‌یه‌وه به‌چاکی سه‌ختی قیامه‌ت تیده‌گین، ئاده‌م له‌ گونا‌حی
 خواردنی دره‌خته‌که‌ ده‌ترسی که‌ خوا لیی خۆش بوو، وه‌ نوح ده‌لی
 کاتی خوی دو‌عایه‌کم له‌ گه‌له‌که‌م کردووه، ئیتر خۆم ئاده‌م له‌قه‌ره‌ی
 تکا‌کردن و دو‌عاکردن، ئیبراهیم له‌ سه‌ی درۆ ده‌ترسی، که‌ درۆ نه‌بوون
 له‌راستیدا، کاتی‌ک وتی: نه‌خۆشم و نه‌چوو بو ئاهه‌نگ و سه‌یرانی
 گه‌له‌که‌ی، که‌وته‌ بت شکاندن که‌ شار چۆل بوو، دو‌وه‌م کاتی‌ک وتی بته
 گه‌وره‌که‌یان شکاندوونی، سه‌یه‌م: کاتی‌ک پاشای میصر ده‌یویست

ھاوسىرەكەي ئى داگىر بىكات، بۇ ئەۋەي رىزگارىيان بىت لىيى وتى:
خوشكىمە.

ھەرۋەھا مووسا مستەكۆلەيەكى كىشا بە يەكىك لە كۆمەلى فىرەوندا،
مەبەستى كوشتنى نەبوو، كەچى مرد! ئىنجا خوا لىيى خوش بوو،
كەچى لەو رۆژەدا دەترسىۋىادى ئەۋەي دەكەۋىتەۋەو خۇي نادات لە
مەسەلەي تىكاردىن...

جا ئەبىي حالى ئىمەي دامامى گوناھكار چۆن بى، يان چەندە پىۋىستە
لە دونىاي رۋونى ئەمپۇدا فرىاي خۇمان بىكەۋىن و خۇمان تەۋاۋ
بىكەين... چۈنكە بەپراستى ھەرۋەك شاعىرىك دەلىت: ھىچ شىتىك
بەھىندەي ئەۋە عەيب نىيە كە يەكىك بتۋانى خۇي تەۋاۋ چاك بىكاتو
نەيكات:

ما رأيت في عيب الناس عيبا
كنقص القادرين على التمام

***

دوا وتە

داۋاكرۋە لە پرواداران كە لە فاتىحەي نوپۇزدا بلىن: خودايە ھىدايەتەمان
بدە بۇ رپى ئەۋانەي كە نىعمەتى خۇتت رزانىدوۋە بەسەرياندا، (اھدنا
الصراط المستقيم صراط الذين أنعمت عليهم)...الفاتحة.

ئەۋانەش كە خوا نىعمەتى زورى رشتۋوۋە بەسەرياندا ئەۋانەن كە:
(وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ

وَالصّٰدِقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ وَحَسْنَ اَوْلِيَٰكَ رَفِيْقًا ﴿٦٩﴾ النساء:

٦٩

واته: (كئى گوڤرايه‌لى خواو پيغه‌مبهره‌كه‌ى بيٽ، ئه‌وانه له‌گه‌ل پيغه‌مبهران و راستگوڤيان و شه‌هيدان و پياوچاكان دا حه‌شر ده‌كرين و هاوه‌ليان ده‌بن، كه خوا نيعمه‌تى زورى پيداون، ئه‌مه‌ش فه‌زله له خواوه، وه به‌سه كه خوا ئاگادارى كارو كرده‌وه‌ى به‌نده‌كانيه‌تى). چاك وايه بيري له‌مه بكه‌ينه‌وه، كه ئيمه روژى زياتر له حه‌قده جار داواى هاوه‌لى پيغه‌مبهران و پياوچاكان و شه‌هيدان و راستگوڤيان ده‌كه‌ين، حه‌يف نيه خوومان چاك نه‌كه‌ين و خوومان ته‌واو نه‌كه‌ين...

***

بەشى شەشەم
بە خۇدا چوونە وەيەك
لە خۇشە وىستى پيغەمبەردا (ﷺ)

پېشەكى

سوپاس و ستايشى بى پايان بۇ پەروردىگارى جيهان و درودو
 سلاۋيش لەسەر گياني سەردارى پېغەمبەران و يارو ياۋەرو ھاۋەلان..
 ئايىنى ئىسلام زۆر گرنگى دەدات بە خوشەويستى خواو
 پېغەمبەر(ﷺ)، بەجۆرىك كەلەنەفسى خۇمان خوشترمان بويىن و ھەردەم
 گيان فيديان بين...

كەسەيرى ژياننامەى پر بەرەكەتى پېغەمبەر(ﷺ) و ھاۋەلانى بەپريزىش
 دەكەين، بەئاشكرا ھەست بەو سۆزو خوشەويستىيە بى سنوورە
 دەكەين كە دىنەمۆى ھەول و تىكۆشانىان بوو لەژيانى پر خەبات و
 رەنجيانداۋ، زۆرىك لەو تابلۇ جوانانەى ژيانىان بروادارى دل زىندوو
 خوى بۇ ناگىرى لەبەردەميانا فرمىسك نەپرى...

ئەمپروش كە گروتىنى خوشەويستى كزىووو ماددىەت عالەمى سەرقال
 كردوو، موسلمانان بەگشتى و بانگخوزان بەتايبەتى زۆر پىويستە
 ھەلويستەيان بىيت لەبەردەم ئەم مەسەلە گرنگەداۋ چاۋى بەدليانا
 بخشىننەۋە و بەپىۋەرى قورئان و سوننەت خوشەويستىيەكەيان
 پىۋانە بكەن.

باسى خوشەويستى خواو پېغەمبەر(ﷺ) كارىكى ئاسان نيە، كەسانى
 شارەزاۋ پسپۇرۇ دل ئاۋەدانى دەۋىت، كە نەك ھەر قسە رىز بكات
 بەلكو بەواقىعى خوى تىايا بژى.

كە بەۋەش زياتر باسەكە لە دلى بەرامبەردا جىى خوى دەكاتەۋەو
 لەژياندا رەنگ ئەداتەۋە.

خواناسیکی عاریفی وهك مه‌حوی شاعیر (۱۲۴) دپړ هونراوهی به‌پیژی
له‌سه‌ر چه‌زه‌تی محمد ﷺ داناوه و نه‌و هه‌موو ورده‌کاری‌یه جوانه‌ی تیا
کردوه، ئینجا ده‌لی:

چ مه‌جیکت بکه‌م لائیک به‌تو (یا خیر خلق الله)

منی بی‌ خیری نالائیک که جیبرلیت ته‌نا خوانه ...

ئه‌بی من چی بلیم.. که‌به‌م هه‌وله زور زور (متواضع) هوه ئه‌مه‌وی
تیشکی بخه‌مه سه‌ر ئه‌ویاسه.. به‌هر حال له‌ پیشدا داوای لی‌بووردن و
مه‌عزه‌رت له‌ حزووری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌که‌م، ئینجا له‌ خوینه‌ری
به‌پریزش له‌هر که‌مو کورتییه‌ک که له‌باسه‌که‌دا بی‌ت... خوی گه‌وره
خوشه‌ویستی خوت و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ت و موسلمانان و هه‌موو کاریکی
چاک ببه‌خشه‌ پیمان و له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خویان لی‌بی‌ت) و
پیاوچاکان و شه‌هیداندا چه‌شرمان بکه ... امین

***

خۆشه ویستی خواو بیغه مبهه (ﷺ)

قورئانی پیروز ده فهرمویت:

﴿إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَعَتْ بِهِمُ
الْأَسْبَابُ﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّنَا كَرَّرْنَا كَرَّةً فَنَتَّبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا
تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسْرَتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ
مِنَ النَّارِ ﴿البقرة: ۱۶۶ - ۱۶۷﴾ واته: مهردوومی وا ههیه كه

هاوبه شی زۆر بو خوا پهیدا دهكات و خۆشی ئه وین وهك خۆشه ویستی
خوا، ئه وانیه كه بروایان ههیه به خوا، خویان له هه موو شتیك خۆشتر
دهویت. ئینجا خوی گه وه هه ره شه یان لی دهكات و ده فهرمویت:
ئه وانیه سته میان کردوه له خویان به هاوبه ش پهیدا کردن بو خوا، ئه گهر
ببینن له و کاتهی كه له بهرده می خوادا راده گیرین، وه له و ده مه می كه
سزای خوا به دی ده كن!

ئه گهر ئه مانه ببینن ده زانن، كه هه رچی هیزو ده سه لات ههیه هه مووی
هه ر بو خوایه، وه كه س هیچی به ده ست نییه ته نیا ئه و نه بی، وه سزای
خوی تیا نییه دووباره ئه گهر ببینن ئه و سته مكارانه كاتیك
پیشه واکانیان یه خه هه ئه ته کیئن له وانیه كه له جیهانا دویان كه وتوون
وه پییان ده لئین: ئه مړو ئیمه هیچمان به ده ست نییه وه ناتوانین
یارمه تیتان بدهین، وه هه ر به ئینی کمان پیداون له جیهاندا درۆمان کرد،
وه چاویان به سزای ئاخره ت كه وت وه پچرا ئه و په یوه ندی یانه می كه
له جیهانا به سته بونی به یه كه وه و مایه می به هه ر مه ندی بیان بوو له یه كتری..
ئینجا له م حه له دا خوار ده سته كان، ئاوات ده خوازن كه خویان و
سه رۆكه كانیان بگه رانا یه ته وه بو جیهان، تا ئه مانیش یه خه می خویان

هه‌لّ بته‌کانایه له‌گه‌وره‌کانیان وه‌ده‌لینّ خۆزگه ئیمه بگه‌راینایه‌ته‌وه بۆ جیهان تا یه‌خه‌مان هه‌لبته‌کاندایه هه‌روهک ئه‌وان جا هه‌روهک ئه‌م سزای پوژی دواییه‌یان نیشان دهدات، کرده‌وه‌کانیشیان نیشان دهدات، تابیی به‌مایه‌ی داح و خه‌فته‌یان. وه ئه‌وان ده‌رچوونیان نییه له دۆزهخ.

قورئانی پیرۆز به‌م شیوه‌یه ده‌یه‌وێت تییان بگه‌یه‌نی که‌خۆشه‌ویستی خوا له‌سه‌ر و هه‌موو خۆشه‌ویستیه‌کی تره‌وه‌یه وه ئه‌وه‌ی که‌وا ناکات ئه‌وه سه‌رنجام و چاره‌نوسیه‌تی و هه‌رچی بکا به‌هاوبه‌شی خوا فریای ناکه‌وی.

خوای گه‌وره نیعمه‌تی زۆری بی شواماری پی به‌خشیوین، بۆیه ده‌بی به‌وه‌فابینو خوامان له‌هه‌موو شتیک لا خۆشه‌ویستتربیت وه پیغه‌مبه‌ری خواشمان له‌به‌ر ئه‌و خۆش بوی.

پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێت (أحبوا الله لما یغذوكم من نعمه، وأحبونی بحب الله) حدیث حسن غریب ترمزی گێراویه‌ته‌وه، واته: خواتان خۆش بوی له‌به‌ر ئه‌و هه‌موو نیعمه‌ته‌ی که‌پیی به‌خشیون و منیشتان خۆش بوی له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ خوا خۆشی ده‌ویم...

به‌لێ ئه‌گه‌ر خۆشه‌ویستی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ له‌سه‌روو هه‌موو خۆشه‌ویستیه‌که‌وه بوو ئه‌و کاته ئه‌و برواداره تامی خۆشی ئیمان ده‌چیژی، هه‌روهک پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێت ﴿ثلاث من کن فیہ وجد بهن حلاوة الايمان ان یكون الله ورسوله احب الیه مما سواهما وان یحب المرء لایحبه الا لله وان یکره ان یعود فی الکفر بعد ان ان قدوه الله منه كما یکره ان یقذف فی النار﴾ بخاری و مسلم.

واته: (هه‌رکسی ئه‌م سی شته‌ی تیا‌بیت شیرینی باوه‌ر ده‌چیژی یه‌که‌م: خوا و پیغه‌مبه‌ری له‌هه‌موو شتیک لا خۆشه‌ویستتربیی دووم:

ھەر كەسىكى خۇش ويست لەبەر خۋابى سىھەم: چۈن ھەز ناكا بىخەنە
 ئاگرەۋە ئاۋاش ھەز نەكات كە بگەرپىتە سەر بى باۋەپرى).
 زۇرجار بېروا دار ووشك دەبىتەۋە نەخۇش دەكەۋى و تامى دەمى تال
 دىبىت و ھەست بەشېرنى ئىمان ناكات بۇيە چاك وايە زوو زوو بەخۇيدا
 بچىتەۋە ئىمان و باۋەرەكەى بەپىي تەرازۋى قورئان و سونەت
 ھەلسەنگىنى پېش ئەۋەى كار لەكار بترازى و شوپ بگرپتەۋە بۇ ناو
 گۇرۋ گەشتى قىامەتى دەست پىبكات.

پىغەمبەر ﷺ فىرى دوعايە كمان دەكات دەفەرموئىت: (اللهم انى اسالك
 حبك وحب من يحبك والعمل الذى يبلغني حبك اللهم اجعل حبك احب
 الي من نفسي وأهلي ومن الماء البارد) ترمذى گىراۋيەتەۋە. (صحيح) ۵.
 واتە/ پەرۋەردگار خۇشەويستى خۇتم بەيتى، ۋەخۇشەويستى
 ئەۋانەش كە تۇيان خۇش دەۋى، ۋەخۇشەويستى ئەۋ كارەش
 كەدەمگەيەننە خۇشەويستىيەكەت، پەرۋەردگار خۇشەويستىيەكەت و
 لى بكة لەدلما، تاۋەكو خۇشەويستى تىر بىت لەلام لەنەقسەم وكەس و
 كارو مال و منال و ناۋى ساردى سەر تىنوۋىتى..

يان دەفەرموئىت (اللهم ارزقني حبك، وحب من ينفعني حبه عندك)
 ترمذى. واتە/ پەرۋەردگار خۇشەويستى خۇتم پى بىبەخشى،
 ۋەخۇشەويستى كەسىكىش كە خۇشويستىنەكەى سوۋدى ھەبى بۇم
 لەلاى تۇ (سەيرى مدارج السالكين /منزله المحبه) بكة.

خۆشه‌ویستی هاوه‌لان:

یه‌که‌م: کاتیڤ خه‌لکی مه‌ککه (زید کوری الدثنة) یان به‌دیل گرتبوو، وه‌بردیان له‌گه‌ردنی بدن، ئەبو سوفیان که هیشتا بی باوه‌ر بوو لیی پرسی: حه‌ز ده‌که‌یت ئیستا محمد له‌جی تو له‌گه‌ردنی بدرايه و تۆش له‌ناو مال و منالی خۆت دا بویتایه؟ زه‌ید وتی: به‌خوا حه‌ز ناکه‌م محمد له‌جیگای خۆیدا دپرکیکی پیا بچی و منیش له‌ناو مال و منالم دابم.. ئەبو سوفیان وتی: له‌ناو خه‌لکا که سیکم نه‌دیوو ه‌یه‌کیکی خۆش بوی به‌هینده‌ی ئەوه‌ی که هاوه‌لنی محمد، محمدیان خۆش ده‌وی...

دووهم: ئافره‌تیکی ئەنصاری له‌غه‌زایه‌کدا، باوک و براو می‌رده‌که شه‌هید ده‌بن، که هه‌والی شه‌هید بوونیانی پی ده‌گات، ده‌لیت: ئەی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چۆنه؟... ده‌لین: له‌سایه‌ی خواوه سه‌لامه‌ته.. ده‌لیت: هه‌موو به‌لا و موسیبه‌تی که به‌بوونی تۆ به‌مانی تۆ چه‌ند گه‌وره‌ش بیت بچووکه و هیچ نیه ئەی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ.

سی‌یه‌م: له‌سه‌ره‌مه‌رگدا بیلال خوا لیی رازی بیت له‌هۆش خۆی چوو، ژنه‌که‌ی له‌ژووور سه‌ری بوو وه‌یزانی مرد، هاواری کردو وتی: ئای له‌م موسیبه‌ته گه‌وره‌یه... بیلال هاته‌وه هۆش خۆی و وتی: وامه‌لی من به‌ریم له‌و قسه‌یه، به‌لکو بلی: ئای له‌م خۆشی‌یه سبه‌ینی ده‌گه‌مه‌وه به‌خۆشه‌ویستان محمد ﷺ و هاوه‌لنی...

چوارەم: عومەرى كوپرى خطاب: خوایى رازى بیئت
 رۆژیک پیغەمبەرى ﷺ فەرمووی (والذي نفسى بيده لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحب إليه من نفسه وماله ولده والناس أجمعين) واتە: بەو
 خوايەى گيانى منى بەدەستە هیچ یەكى له نیوہ پروای تەواوی نیە
 تاوہکو خۆشەویست تر نەبم لەلای لەخۆی و مال و منال و ھەموو
 خەلکی.. عومەرى كوپرى خطاب كەگوئى لەمە بوو فەرمووی: (بەخو تۆ
 لەھەموو كەس لام خۆشەویستى تەنھا لەخۆم نەبیئت) پیغەمبەرىش ﷺ
فەرمووی: نەخیر ئەى عومەر دەبیئت لەخۆتیش خۆشترت بویم.. ئەویش
فەرمووی: بەخو ئیستا لەخۆمو لە ھەموو كەس لام خۆشەویستى..
پیغەمبەرىش ﷺ فەرمووی: ئیستا ئیمان و برواکەت تەواوہ ئەى عومەر.
 ئەو خۆشەویستییە ھە روا قسە یەكى روت نییە بەدەم بوترى، بەلكو
 پلەو پایە یەكى بەرزە دل نایگاتى مەگەر بەلوتف و یارمەتى خوا،
 چونكە ئادەمى وا دروست كراوہ تادوا پلە خوئى خۆش بویتو
 ھەرچىەكیش بەسترابى بەخۆی و ژيانیەوہ، بەناسانى ئەو
 خۆشەویستییە ژیر پى ناخرى لە پیناوى خۆشەویستى یەكى تردا!
 زۆر كەس وا دەزانى جلەوى نەفسى خوئى گرتووہو لەخۆشەویستى و
 فیداكارى دا هیچى نەھىشتۆتەوہ كەچى بەداخەوہ ھەر خەیاالتەو
 هیشتا وا لەئەلف و بىئى مەسەلەكەدا یەو رەنجى زۆرو ھەولئى پەى
 دەرپەى دەویئت بو ئەوہى بیگاتى.

عومەرى كوپرى خطاب رۆژیک بەدەم داخو خەفەتى زۆرى كۆچى
 یەكجارى حەزەتى محمد ﷺ دەلیت: ئەى خۆشەویستى خوا دايك و
 باوكم بەقوربانن بن ھەقمانە لە دووریت بنالین، مەگەر لقە
 دارخورماكەى خوتبەت لەتەنیشتەوہ دەدا نەینالند كاتى بەجیئت

هیشت و چویته سهر (مینبه‌ره‌کته)، وه له‌نالین نه‌که‌وت تا ده‌ستی موباره‌کت هینا به‌سه‌ری‌دا..

ئه‌ی خو‌شه‌ویستی خوا^ﷺ تو دوا پی‌غه‌مبه‌ری و خوا له‌پیش هه‌مواندا باست ده‌کات، مه‌گهر نافه‌رمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ

وَمِنْكَ وَمَنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ ۗ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ

مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ الأَحْزَاب: ٧ واته: باسی ئه‌و کاته بکه که ئیمه

په‌یمانمان وه‌رگرت له پی‌غه‌مبه‌ران، وه له توو له‌نوح و ئیبراهیم و موساو عیسا‌ی کوری مه‌ریه‌م، وه‌لیمان وه‌رگرتن په‌یمانیک‌ی گه‌وره‌ی به‌تین، که به‌چاک‌ی په‌یام‌ی خوا بگه‌یه‌نن و شه‌وو روژی بو بده‌نه ده‌میه‌ک.

ئه‌ی خو‌شه‌ویستی خوا^ﷺ موسا که‌داری ده‌ستی‌دا به‌به‌ردا ئاوی‌لی دهره‌ت، که‌چی تو له‌نیوان په‌نجه‌کانت‌ه‌وه ئا وه‌لقولاو سوپایه‌ک ئاوی خو‌ارده‌وه، ئه‌ی خو‌شه‌ویستی خوا، حه‌رزه‌تی عیسا به‌فه‌رمان‌ی خوا مردووی زیندوو ده‌کرده‌وه که‌چی تو نه‌ک هه‌ر مردوو به‌لکو به‌فه‌رمان‌ی خوا پارچه‌گۆشتیک‌ی کولاو هه‌والی دایتی که‌مه‌م خو‌زه‌هرم پیوه‌ه کراوه...

ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا^ﷺ نه‌گهر عاده‌ت بوایه، که‌س له‌گه‌ل هاو کوفنی خویدا نه‌بی دانه‌نیشی، ئه‌وا هه‌ق نه‌بوو تو یه‌کی پایه‌به‌رز له‌گه‌ل ئیمه‌دا دانیشی...

پینجه‌م: (طه‌لحه‌ی كوری به‌راء) خوا لئی رازی بیّت: طه‌لحه‌ی كوری به‌راء لاویکی ته‌مه‌ن ۱۳ سال بوو، له‌گه‌ل دایك و باوکی و هۆزه‌كه‌یدا ده‌ژیا له (قوباء) له‌نزیک شاری مه‌دینه، خوشت‌رین رۆژی نه‌و رۆژه بوو كه پیغه‌مبه‌ری خوی بینی بویه‌كه‌م جار له (قوباء) كه تازه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ كۆچی كر دبوو بۆی.

له‌م رۆژه‌دا طه‌لحه‌ خوشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ر ﷺ چوو دلیه‌وه، حه‌زی ده‌كرد دم و ده‌ست موسلمان بیی، به‌لام له‌لایه‌کی تره‌وه نه‌یده‌ویست قسه‌ی دایك و باوکی بشکینی که هیشتا موسلمان نه‌بوو بوون...

کیشه‌یه‌کی ده‌روونی بۆ دروست بوو، ماوه‌یه‌ك پیوه‌ی ده‌تلایه‌وه، تا سه‌ره‌نجام خوی یه‌کلایی کرده‌وه چوو بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ و تی: نه‌مه‌وی به‌یعه‌تت له‌گه‌لدا بکه‌م، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ پرسیری دایك و باوکی لی‌کرد، نه‌ویش وتی: تا نییستا بی باوه‌رن، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی: باشه به‌یعه‌ت دده‌ی به‌گویی رایه‌لی نه‌گه‌ر فرمانیشت پی بده‌م به‌ وازه‌ینان و به‌گویی نه‌کردنی دایك و باوکیشت؟ نا لی‌رده‌ا تاقی کردنه‌وه‌که قورس بوو لای، چونکه دایك و باوکی زور خوش ده‌ویست، وتی: ناتوانم کاری وا بکه‌م و پیغه‌مبه‌ریش ﷺ وازی لی هیئا...

پاش ماوه‌یه‌کی دیکه (ته‌لحه) هاته‌وه گوتی: ده‌ستت بینه با به‌یعه‌تت له‌گه‌لدا بکه‌م، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی: نه‌گه‌ر فرمانیشت پی بده‌م ده‌ست له‌دایك و باوکت هه‌لگری هه‌ر په‌یمان دده‌ی (طه‌لحه) جاریکی تر تاقی کردنه‌وه‌که‌ی لا قورسو گران بوو وه‌خوشه‌ویستی دایك و باوکی زال بوونه‌وه به‌سه‌ریا و نه‌یتوانی به‌یعه‌ت بدات..

پاش ماوه‌یه‌کی دیکه (طه‌لحه) له‌مزگه‌وتدا به‌یعه‌تی‌دا به‌ پیغه‌مبهر ﷺ له‌سه‌ر گوپ‌رایه‌لی ته‌واو بو هه‌موو فه‌رمانیک ئه‌گه‌ر به‌گوئی نه‌کردنی دایک و باوکیشی تیدا بیئت..

پاش ته‌واو بوونی به‌یعه‌ت دانه‌که، پیغه‌مبهر ﷺ هوئی تاقی کردنه‌وه‌که‌ی بو روون کرده‌وه‌و فه‌رمووی:

ئه‌ی طه‌لحه له‌ نایینی ئیمه‌دا ده‌ست له‌دایک و باوک هه‌لناگیرئ و (قطعی صیله‌ی ره‌حم) نا‌کریئت، به‌لام حه‌زم کرد تاقیت بکه‌مه‌وه‌و ئایینه‌که‌ت و بپرواکه‌ت گومانی تیا نه‌بیئت.

طه‌لحه به‌م فه‌رمایشته‌ی حه‌زرت زو دلخوش بوو، روژانه‌ سه‌ری ئه‌دا له‌ پیغه‌مبهر ﷺ، تا وای لی هات خواو پیغه‌مبهری له‌هه‌موو که‌سی لا خوشه‌ویستر بوو..

روژیک هاته‌ خه‌مه‌تی پیغه‌مبهر ﷺ به‌گه‌رمی باوه‌شی پیا کردو ده‌ستی پیروزی ماچ کرد وتی: به‌چی فه‌رمانم پی دده‌ی به‌گویت ده‌که‌م و هه‌رگیز له‌فه‌رمانت ده‌رنا‌چم..

پیغه‌مبهر ﷺ ویستی ئه‌م جاره‌ش تاقی بکاته‌وه‌ فه‌رمووی: ده‌باشه‌ پرۆ باوکت بکوژه‌...

طه‌لحه‌ قسه‌که‌ی لی دووباره‌ نه‌کرده‌وه‌و یه‌کسه‌ر هه‌ستا بچی فه‌رمانه‌که‌ی جی به‌جی بکا.. پیغه‌مبهریش ﷺ زور دلشاد بوو به‌ ئیمان و باوه‌ری دامه‌زراوی، بو‌یه‌ خیرا موسلمانیکێ نارد به‌دوایاو له‌ ده‌ره‌وه‌ی مزگه‌وت بانگیان کرده‌وه‌...

كه گه‌رايه‌وه پيغه‌مبه‌ر ﷺ پيگه‌ني و ده‌ستي خسته‌سه‌ر هه‌ردوو شاني به‌نه‌رمي رايوه‌شان‌دو فه‌رمووي: پيم نه‌وتي‌من فه‌رمان به‌پچراني په‌وه‌ندي ره‌حمو خزمايه‌تي نادم.

پاش ماوه‌يه‌ك دايك و باوكي (طه‌لحه) ش موسلمان بوون و هه‌موو روژ له (قوباء) هوه ده‌هاتن بو مه‌دينه بو زياره‌تي خوشه‌ويستي خوا محمد ﷺ.

پاش چهند مانگيک (طه‌لحه) نه‌خوشي‌يه‌كي قورسي گرت و له جيگه‌دا كه‌وت، روژيكي ساردو سه‌رما بوو، هه‌زرت له‌گه‌ل هاوه‌لاذي‌دا هاتنه‌سه‌رداني، به‌لام چونكه (طه‌لحه) بي هوش كه‌وتبوو نه‌يتواني به‌ديداري پر نووري شاد بي‌ت، پيغه‌مبه‌ريش كه حاله‌كه‌ي بيني زور دلي پي سوتاو پاش ئه‌وه‌ي دوعاي خيري بو‌کردو به‌كه‌س و كاره‌كه‌ي فه‌رموو: وا ئه‌بينم طه‌لحه زوو گيان بسپيري، ئه‌گه‌ر وه‌فاتي كرد هه‌وايم بده‌ني، تا نويزي له‌سه‌ر بکه‌م و ئاماده‌ي ناشتنه‌كه‌ي بيم.

پاش ئه‌وه‌ي پيغه‌مبه‌ر ﷺ گه‌رايه‌وه بو مه‌دينه، له‌نيوه شه‌ودا طه‌لحه هاته‌وه هوش خوي و چاره‌كاني هه‌له‌يناو و به‌كه‌س و كاره‌كه‌ي وت: پيغه‌مبه‌ري خوا ﷺ سه‌ري نه‌دا، وتيان به‌لي سه‌ري داو دوعاي خيري بو‌کرديت و فه‌رمووي: زوو هه‌والي طه‌لحه‌م بده‌ني..

طه‌لحه زور دلخوش بوو به‌هاتني سه‌رداري پيغه‌مبه‌ران، ئينجا به‌دايك و باوكي وت: ئه‌وه‌نده‌م نه‌ماوه ده‌رم، ئه‌گه‌ر مردم زوو بمينيژن، با زوو بگه‌ريمه‌وه لاي په‌روه‌ردگارم، له‌م شه‌وه‌ش‌دا هه‌وال نه‌دن به‌ پيغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌كو زه‌حمت بکيشي و بي‌ت و ماروو مي‌روو پيوه‌ي بدن، يان تووشي شتيك بي‌ت، من ده‌ترسم به‌هوي منه‌وه جووله‌كه زيانيكي پي

بگهيه نيټ.. وهټه گهر مردم سه لامي منى پى بگهيه نن، پيى بليين:
 باداواى لى خوش بوونم بو بكات.. پاش سه عاتيك لوى خواناس گياني
 پاكي سپارد، له سهر وهسيه ته كهى خوئى ههر زوو به چاوى پر فرميسك
 و دلى پر خه مه وه شتيان و كفن و دفنيان كردو هه واليان نه دا به
 حه زه تي محمد ﷺ.

بو نويزئى به ياني، خزميكي طه لحه هه والى مردنى گه يانده حه زه ت ﷺ،
 ئه ويش زور دوعاى بو كردوو پاشان خوئى و چه ند ها وه ليكي چوونه
 سه ر گوږه كهى و نويزئيان له سه ر كردوو دوعاى زورى ترى بو كرد،
 له يه كئى له دوعاكانى دا فه رموى: (خوايه به پرووى خوش و پيكه نينه وه
 پيشوازي له (طه لحه) بكه، تا ئه ويش له خزمه تتدا پى بكه نئى و روى
 خوش و دلشاد بيټ) قصص من حياة الرسول و اصحابه) ص ٧ محمد
 على دوله.

شه شه م: پياويكى ده شته كى

ئه نه نس خواى لى رازى بى بو مان ده گيرئته وه كه عاره بيكي ده شته كى
 ها ته خزمه ت پيغه مبه ر ﷺ پرسى: كهى قيا مه ته؟ ئه ويش فه رموى:
 باشه چيټ بو ئاماده كردوو؟ وتى: نويزو روژوو خير و چا كهى زورم
 ئاماده نه كردوو بوئى، به لام ده ست ما يه ي ده ستم ئه وه يه كه خوا و
 پيغه مبه رى خوا م خوش ده وئى ئه ويش فه رموى: ده تو له گه ل ئه و
 كه سانه دا ده بى كه خوش ت ده وئين..

ئيتير پياوه دهشته كى يه كه و هاوه لانيش كه ئه مه يا ن بيست له خوشى دا
خهريك بوون بال بگرن.. چونكه هه موويان خوشه ويستى يه كه يان
ئه وهنده زور بوو قولى دهدا..

حه وته م: دكتور محمد اقبال:

خوشه ويستى خواو پيغه مبهري خوا ﷺ به دريژايى ميژووى ئيسلام دل
و دهروونى موسلمانانى ئاوه دان كردوته وه، نمونه ش له سه ر ئه م
راستى يه له ژماره نايه ت، بويه سه ده كانى پيشو وان لى ده هينين و ديينه
سه ر سه ده ي بيسته م و ده چينه حزمه تي دكتور (محمد اقبال) شاعىرو
فيله سوفى موسلمانى هيندى، كه له هه موو ژيانى دا ئاواتى ئه وه بوو
سه ردانى مه كه وه مه دينه بكات و شاد بيت به مالى خواو جى نزرگه ي
حه زه تي محمد ﷺ.. به لام به هوى بارى قورسى ژيانى و سه رقالى
زورى لاوازي و نه خوشى دوا روژه كانى ته مه نى نه گه يشت به و ئاواته ي
كه له سه رتاسه رى ژيانى دا خه وى پيوه ده بينى..

بويه له دوا ساله كانى ته مه نيدا هه ر ناوى پيغه مبه ر ﷺ بى رايه دلى پر
ده بوو له گريان و هه ستو سوژو خوشه ويستى يه كى ده هه ژا و زورى
له خوى ده كرد كه فرميسكه كانى بشاريته وه...

دكتور محمد اقبال شاعىرىكى هه ست ناسكى به توانا بوو، به خه يال
چوو بو زياره تي مه كه وه مه دينه و به كامى دل به مه نزل و مه قامو جى و
رى پيغه مبه ر ﷺ و ياران دا هاتوو چوو، ئه م گه شته خوشه پر جوشه ي
به هوئراوه يه كه ده رپرى، كه يه كيكه له شاكاره كانى و ناوى نا (ديارى
حيجان)، تاوه ك ديارى يه ك پيش كه ش به دوست و هاوه لان و گشت
موسلمانانى بكات...

دکتور ئیقبال هه‌والی موسلمانان ده‌داته‌هه‌زرت و چه‌ند لایه‌نیکی ژیانانی بو‌باس ده‌کات و ده‌لیت:

(۱) چیت بو‌باس بکه‌م ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خواﷺ، له‌باره‌ی ئازارو نارچه‌تی موسلمانانه‌وه، ئه‌وه‌نده‌به‌سه‌که‌بلیم، ئه‌وان له‌به‌رزایی‌یه‌کی زور‌به‌رزوه‌که‌وتونه‌ته‌خواره‌وه، له‌وه‌به‌رزاییه‌وه‌که‌موسلمانان گه‌یشتن پی‌ی له‌سه‌ر ده‌ستا.. دیاره‌هه‌رچه‌نده‌ئو شوینه‌ش به‌رز تر بی‌ت ئازاری زیاتر ده‌بی‌ت و (صدمه) که‌گه‌وره‌تر ده‌بی‌ت، جا‌مه‌گه‌ر لوتفی خوا‌فریای ئه‌م ئوممه‌ته‌بکه‌وی‌ت که‌له‌و لوتکه‌هه‌ره‌به‌رزوه‌که‌وتۆته‌خواره‌وه.

(۲) ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا موسلمانان سه‌رگه‌ردان بوون له‌بیابانی کاک‌ی به‌کاک‌ی وشک و برنگ‌دا، به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌ئو په‌راوه‌ی فه‌ت‌ح‌ی دنیا‌یان پی‌ کرد، ئه‌م‌رۆ له‌که‌لاوه‌کۆنی‌ک‌دا و له‌سه‌ر تا‌قی‌ک‌ دایان ناوه، تۆزو خۆل‌ خوار‌دویه‌تی و جال‌جالۆ‌که‌ ته‌لیسمی به‌ده‌وردا ته‌نیوه...

(۳) ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خواﷺ جار‌ان که‌موسلمانان پی‌شه‌وایان هه‌بوو، وه‌ده‌یان زانی چۆن به‌یه‌که‌ریز له‌حزوری خوا‌دا بوه‌ستن، توانیان یه‌خه‌ی پاشایانی دنیا بگرن و بیان‌هینن به‌ره‌وه‌هه‌قو راستی، به‌لام ئه‌م‌رۆ ئه‌و گه‌ر تین و توانایه‌یان نه‌ماوه‌و بی‌ پی‌شه‌وا له‌تاریکی‌یه‌کان‌دا په‌ل ده‌کو‌تن، هه‌ر که‌سه‌و بو‌خۆی کونجی قه‌ناعه‌تی گرت‌وووه‌ ده‌ستی گرت‌وووه‌به‌کلاوی خۆیه‌وه‌با نه‌بیات.

(۴) ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خواﷺ به‌رۆژه‌لات و رۆژئاوا‌دا گه‌رام، بینیم شارو دیهاته‌کان جمه‌یان دی‌ت له‌و موسلمانانه‌ی که‌له‌مردن ده‌ترسن،

ئەو موسلمانانەش كە مردن لى يان دەترسى ھەر چىم كىردو گەپرام نەم بىنن.

پاش ئەوھى دكتور اقبال سەربوردىكى خىرايى مېژووى موسلمانان باس دەكات دەلىت:

(خۇلاسى قسە ئەوھىە ئىمە شايانى تۆ نىن ئەى پىغەمبەرى خواﷺ.)
 ۵) ئىنجا دكتور باسى خۇى بۆ پىغەمبەرى خواﷺ دەكات و

دەلىت(من نەفسو وىژدانم نەفرۆشت بەكەس، پشتم نەبەست بەكەس بۆ چارەسەرى كىشەكانم، چونكە من تەنھا جارىك پشتم بەغەيرى خوا بەست، لەپلەو پاىەى خۆم دابەزىم و سەد جار سزادرام..)

من بەئاگرى شەوق و خۆشەويستى دەسوتىم، سەرم سۈر دەمىنى لەم سەردەمەى كە تىا دەژىم و ھىچ (دلسۆزى) تىانەماوھو تەنھا باوى ماددىاتە، من غەرىبم لەرۆژھەلات و رۆژئاوادا، بەتەنھا دەژىم، بۆخۆم گۆرانى خۆشەويستى دەلىم، لەگەل خۆمدا قسە دەكەم، بەمەش ئازارو ئەشكەنچەكانم كەم دەكەمەوھ..)

تۆ ئەى پىغەمبەرى خواﷺ فەرمانت بەمن دا، كە نامەى ژيان و (خالىدىان) پى رابگەيەنم و بەھۆنراوھكانم گىانى ھەولو كۆششو كۆل نەدانىان تىا سەوز بكەم، كە چى ئەودل رەقانە داواى لاوانەوھى مردوو لەمن دەكەن لەھۆنراوھكانمدا...

بەلى.. دكتور ئىقبال لەژيانىدا زۆر سوود لە (جلال الدين رومى) وەردەگرى و لىيەوھە فىرى ماناى خۆشەويستى و رۆح بەرزى دەبىت.. ئىنجا كە سەيرى خراپى حالى موسلمانانىش دەكات ھەمووى دەگىرپتەوھە بۆ ئەوھى كە لەماناى خۆشەويستى تىننەگەيشتوون.

(په‌راوی الطریق الی المدینة / ابو حسن الندوی) ئه‌وه پوخته‌یه‌کی باسه‌کانی دکتور ئیقبال بوو، دیاره ئه‌وه‌ی که خو‌ی به‌هونراوه وتوویه‌تی زور به‌هیز ترو به‌پیز تره (...).

چه‌ند ئایه‌تیکی قورئان و هه‌لو‌یسته‌یه‌که

(۱) خو‌ای په‌روه‌ردگار که باسی چیرۆکی گه‌لی (لوط) ده‌گیریتته‌وه بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌کاتی باسه‌که‌دا، سویند ده‌خوات به‌ژیان و ته‌مه‌نی و ده‌فه‌رمو‌ییت: ﴿لَعْمَرُكَ إِهْمَمٌ لِّفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَلَيْهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ الْحَجَرُ: ٧٢ - ٧٤ ٧٢، واته: سویند به‌ژیان و ته‌مه‌نی تو ئه‌ی (محمد ﷺ)، ئه‌وانه‌وان له‌سه‌ر خو‌شی و گو‌مپرایی خو‌یاند، له‌کاتی‌که‌دا سه‌رگه‌ردانن و چاوی‌دل‌یان نابینایه‌..بۆیه له‌ناومان بردن به‌ده‌نگی‌کی گه‌وره له‌کاتی‌خۆره‌ه‌لاتن‌دا، وه ژیره‌و ژورمان کردن و، ورده به‌ردمان به‌سه‌ردا باراندن، ئه‌مه به‌پراستی به‌لگه‌و نیشانه‌یه بو که‌سانیک که بیر بکه‌نه‌وه‌و ورد بینه‌وه، وه بیگومان جی و ری‌یان که‌وتۆته سه‌ر ریگای کاروانه‌کانه‌وه‌و به‌پراستی ئایه‌ت و به‌لگه‌و په‌نده بو بپرواداران.

(۲) هه‌روه‌ها خو‌ای په‌روه‌ردگار ئه‌مه‌نده دلی پیغه‌مبه‌ری ﷺ له‌مه‌به‌سته، بۆیه سویند ده‌خوات به‌و گله‌یی‌یه‌ی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌یکات و ده‌فه‌رمو‌ییت: ﴿وَقِيلَ يَرْبِّ إِنَّ هَذَا قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

فَأَصْحَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ الزخرف: ٨٨ - ٨٩
 واته: سویند بیټ بهو گله ییهی که (محمد ﷺ) ده یكات له گه له که هی و
 ده فهرمویت:

په روهردگارا به راستی نه مانه گه لیکن باوه پ نا هیئن، نهی محمد ﷺ
 گو ییان مه ده ری و لی یان گه ری، له مه و پاش دوزانن چی یان به سه ر دیټ).
 ئینجا خوی گه وه ری خاوه ن ده سه لات پاش نه و هه پره شه سه خته ی
 کردی له و کومه له به دب خته، له غه زای به درو غه زاکانی دیکه دا له ما وه ی
 چه ند سالی ک دازور به یانی له نا و برد، نه مه دنیا یان، ناشکرا شه
 قیامه تیشیان زور سه خت ترو دژوار تر ده بیټ..

(٣) قورئانی پیروز ده فهرمویت: ﴿يَتَأْتِيَ الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ

إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ

النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾ المائدة: ٦٧. واته: نهی

فروستاده ی خوا ﷺ را گه یه نه به مه ردومان هه رچی نیی راه بوټ، وه
 نه گه ره مووی به چاکی رانه گه یه نیت مانای وایه په یامه که ت
 نه گه یاندوه، باکت له که س نه بیټ چونکه خوا تو ده پاریزی له خه لکی،
 له ده سستی چه په لی تاوانباران و پیلان گیړان...

به راستی خوا هیدایه تی گه لی کافران نادات و سه ری ان نا خات...
 ناشکرایه که نه رکی پیغه مبه ر ﷺ نه رکیکی زور گران و سه خت بوو،
 به لام خوی په روهردگار ده سستی دایه بالی، کاری بو ئاسان کرد، کو ل
 نه دان و نارام گرتنی پی به خشی.

لهو کاتانهی که ئیتر مروؤف دهستهو سانهو هوکاره دنیاییه‌یه‌کان تیایا ده‌ه‌هستن، خوای گه‌وره به ئاشکرا سه‌ربازانی که‌س نه‌دیوی خوئی ده‌نارد، ئاشکراشه که‌چی له‌ئاسمانه‌کان و زه‌وی‌دان سه‌ربازی خوان..

قورئانی پیروژ ده‌فه‌رمویتی: ﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ

الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا

تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ۗ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ

تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى ۗ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ

الْعُلْيَا ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ التوبة: ٤٠. واته: ئەگەر ئیوه پیغه‌مبەر

ﷺ سه‌ر نه‌خهن، ئەوه خوا په‌کی ناخات و هه‌ر خوئی سه‌ری ده‌خات،

هه‌روه‌ك چۆن (یه‌که‌م) سه‌ری خست له‌کاتی ده‌رچوونی‌دا له‌مالی خوئی

له‌مه‌که‌که له‌کاتی هه‌جره‌ت‌دا که کافه‌ره‌کان به‌شمشیره‌وه ده‌وری

ماله‌که‌یان ته‌نی بوو، خوای گه‌وره که‌رو کویری کردن و به‌سه‌لامه‌تی

به‌ناویاندا تیپه‌ری...

(دووه‌م) سه‌ری خست له‌ناو ئەشکه‌وته‌که‌دا خوئی و هاوه‌له‌که‌ی،

که‌کافه‌ره‌کان به‌هوئی که‌سیکی شاره‌زا له‌ناسینه‌وه‌ی جی پی‌دا هاتنه

به‌رده‌م ئەشکه‌وته‌که‌..کابرای شاره‌زا وتی ئەمه جی پیی (محمد) که

هه‌روه‌ك جی‌پی‌که‌ی ئیبراهیمه له‌سه‌ر به‌رده‌که‌(مقامی ابراهیم) له‌به‌رده‌م

که‌عه‌دا، وه‌ئهمه‌ی تریشیان جی‌پیی ئەبویه‌که‌ره یان جی پیی

کوهره‌که‌یه‌تی، جا له‌م شوینه‌ته‌ترازون، یا چوونه‌ته‌ئاسمان، یان چوون

به ناخی زهوی دا، به مهرجیک له ناو ئه شکه و ته که ی بهرده میان دا بوون و سهیری بهرپیی خویان بگردایه دهیان بینین.. به لام که خوا ویستی نه بینرین... چ چاویک هددی بینینی هیه ؟!

سهی ههم سهر خستنیشی ئه و وره بهرزه بوو که خوا دابووی به پیغه مبه ره که ی ﷺ کاتیک به هاوه له که ی فهرموو مه ترسه، تو رات چیه بهرام بهر دوو کهس که خوی گه وره سیهه میانه... ننجای خوی گه وره دلئ ئه بوبه کری ئارام کردو سهری خستن به له شکرو سهریانیک که ئیوه نه تان ئه بینن... خوی گه وره وشه و پیلانی کافرانی ژیر خست و، وشه ی خوا و بهرنامه ی خواش هه میسه بهرزه بلنده.. به راستی خوا زال و به دهسه لات و کار دروسته..

به راستی هه موو هه ژارو داماوین و ئاتاجمان به یارمه تی خوا هیه، خوا دهوله مهن دو به دهسه لات و په کی له کهس نه که و تووه، قورنان زور جار ئه م راستی به ئه دات به گوئی خه لکی به گشتی و موسلمانان به تاییه تی، تاوه کو بزائن که ئه مان کاسبی بو خویان ده کهن، قیامه تی خویان باش ده کهن. ههروهک ده فهرمویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ اِلَى اللّٰهِ

وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿۱۵﴾ **فاطر: ۱۵**. واته: خه لکینه هه ر ئیوه ن بی نه واو داماو که هه رده م پیوستیتان به خویه، وه ته نها خویه دهوله مهن دی راسته قینه که په کی له کهس نه که و تووه هه رده م سو پاس کراوه له سهر به خششی زوری... ئه گه ر بیه وی ئیوه له ناو ده بات و خه لکانیکی تر دینیته سه رگوره پانی ژیا نه وه، که له ئیوه چاکتر بن.. وه نه وهش له سهر خوا گران نیه.. مه گه ر به رده وام نه وه یه کی نوی جیی

نه‌وه‌کانی پیئشوو ناگریته‌وه‌و ههر رۆژهی دنیا به‌دهست کۆمه‌له‌ که سیکه‌وه‌ نیه‌؟! .. وه هه‌روه‌ک وتراوه (لو دامت لغيرک ما وصلت إلیک) ئەگەر بۆ ئەوانه‌ی پێش توۆ به‌مایه‌ ده‌ست توۆ نه‌ده‌که‌وت.. ده‌ی ئیتر بۆ به‌ند وه‌رناگرن ...!؟

٤) قورئانی پیرۆز له‌په‌روه‌رده‌که‌یدا گرنگی زۆر ده‌دات به‌رێز گرتنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌لایه‌ن موسلمانانه‌وه هه‌روه‌ک ده‌فه‌رمویت: ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ﴿النور: ٦٣﴾. واته: هه‌روه‌ک چۆن به‌کتری بانگ ده‌که‌ن ئاواش پیغه‌مبه‌ر ﷺ بانگ مه‌که‌ن، ریزی زۆری بگرن، (به‌ناوی خۆیه‌وه بانگی مه‌که‌ن، ده‌نگ به‌رز مه‌که‌نه‌وه له‌خزمه‌تیا) به‌پراستی خوا ئاگا‌داره به‌و که‌سانه‌ی که خۆیان ده‌دزنه‌وه له‌ئیشو کارو مۆله‌ت وه‌رناگرن له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ، وه‌خۆیان ده‌ده‌نه پال ئەو که‌سانه‌ی که مۆله‌ت وه‌رده‌گرنو به‌دزییه‌وه خۆیان قوتار ده‌که‌ن.. جا ئەوانه‌ی که سه‌رپیچی ده‌که‌ن له‌فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، با ئەو به‌لاو موسیبه‌ته‌یان له‌به‌رچاو بی‌ که دوو چاریان ده‌بی له‌دو‌نیاو له‌قیامه‌ت‌دا، وه‌با خۆیانی لێ بیاریزن...

***

﴿وَلَنْبَلُونَكُمْ بِشْيءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ
وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا
لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٦﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ

وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿٥٧﴾ البقرة: ١٥٥ - ١٥٧ . واته: به‌راستی

تاقی تان ده‌کینه‌وه به‌که‌می‌ک له‌ترس و برسیتی و که‌م بوونه‌وه‌ی
دارایی و مه‌ردومو به‌روبووم، وه‌مژده بده به‌خو‌پاگران، نه‌وانه‌ی که
له‌گه‌ل تووشی سه‌ختی و نا‌ره‌حه‌تی یه‌ک ده‌بن ده‌لین، نی‌مه‌هی خواین،
هر نه‌و خاوه‌نمانه، به‌فه‌رمانی نه‌و هاتوینه‌ته دونیا‌وه و هر بو‌لای
نه‌ویش ده‌گه‌رپینه‌وه، نه‌وانه درودو به‌خششی خوای خو‌یانیان
له‌سه‌ره، وه هر نه‌وانن که‌رپی راستیان دوزیوه‌ته‌وه. که‌واته ئارامگری
ری‌گای یه‌که‌مه بو‌گه‌یشتن به‌دروودو به‌خششی خوایی..

ری‌گه‌ی دو‌وه‌میش سه‌لاوات دانه له‌سه‌ر حه‌زه‌تی محمد ﷺ، که به‌هر
سه‌لاواتیک خوای که‌وره‌ی بالآ ده‌ست، ده‌جار درودو به‌خششی
خو‌یمان به‌سه‌را ده‌بارینی ...

قورئانی پی‌روز ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ۚ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ الأحزاب: ٥٦.

واته: به‌راستی خوای په‌روه‌ردگارو مه‌لانی‌که‌ته‌کانی سه‌لاوات نه‌ده‌ن
له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ نه‌ی که‌سانی که‌پرواتان هی‌ناوه سه‌لاوات بدن
له‌سه‌ری و سه‌لامی لی بکه‌ن به‌سه‌لام لی کردنی‌کی گرنگ.. سه‌لاواتی خوا

لهسه ر پیغه مبه ر ﷺ وه سف و سه ناو باس کردنیه تی به چاکه له ناو
کومه لی هه ره به رزی مه لائیکه ت داو بارینی ره حمه ت و میهره بانیه
به سه ریدا، وه پایه دار کردنی تی له دونیا و قیامه تدا.

سه لاواتی مه لائیکه ش نزا کردنیانه بو ی لای خوا که هه رده م پایه به رزی
بکات و ره حمه ت ببارینی به سه ریدا.. سه لات و سه لامی ئیمان دارانیش
ئه وهیه که داوا له خوی پهروه رداگار بکه ن که سه لات و سه لام به رزی
به سه ر گیانی پیغه مبه رداو له دنیا و قیامه تدا پایه به رزی بکات.

ئه مه پله ی به رزی پیغه مبه ره ﷺ لای خوا، هه ر که س نازاری پیغه مبه ر ﷺ
بدات وه که ئه وهیه نازاری خوی دابیت، به وهش خوا له عنه تی لی ده کات
له دنیا و له ئاخیره ت داو سزایه کی سه ختی ده دات، ههروه ک ده فره مویت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ
لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا﴾

پیغه مبه ر ﷺ باسی گرنگی سه لاوات دانمان بو ده کات و ده فره مویت:
(من صلى علي صلى الله عليه بها عشرا) مسلم گپراو یه تیه وه...

واته / هه ر که سی یه کجار سه لاوات له سه ر من بدات خوی گه وره ده جار
سه لاوات له سه ر ئه و ده دات و ره حمه ت و به ره که ت ده باری نی به سه ریا.
(أولى الناس بي يوم القيامة أكثرهم علي صلاة) ترمذی
گپراو یه تیه وه و (حسن) ه.

واته / له پیه شترین و نزیکترین که س له منه وه له قیامه تدا ئه وانه ن که
سه لاواتم زور له سه ر ده دن.

(ج) (صلوا علي، فإن صلاتكم تبلغني حيث كنتم) ئه‌بو داود گيپراويه‌ته‌وه صحیح.

سه‌لاواتم له‌سه‌ر بدن، دلنیا بن له‌هه‌ر کوی بن، نزیک یان دوور سه‌لاواته‌کانتان پی‌م ده‌گات..

(د) (ما من أحد یسلم علی إلا رد الله علي روحی حتی أورد علیه السلام) ئه‌بو داود گيپراويه‌ته‌وه (صحیح) ه.

واته: هه‌ر که‌سی سه‌لام لی بکات، خوی گه‌وره له‌قه‌بره‌که‌م دا رۆح ده‌کاته‌وه به‌به‌رمدا تاوه‌لامی سه‌لامه‌که‌ی بده‌مه‌وه.

(ه) (إن من أفضل أيامكم يوم الجمعة، فأكثرُوا علي من الصلاة فيه، فإن صلاتكم معروضة علي، قالوا: یا رسول الله كيف تعرض صلاتنا عليك وقد أُرمت؟ قال: یقول: بليت قال: ان الله حرم علي الارض أجساد الانبياء) ئه‌بو داود گيپراويه‌ته‌وه (صحیح) ه.

واته: رۆژی هه‌ینی له‌ رۆژه هه‌ره باشه‌کانتانه، سه‌لاواتم زۆر له‌سه‌ر بدن چونکه سه‌لاواته‌کانتان پی‌م ده‌گاته‌وه و راده‌نوینری بۆم... یارانیش فه‌رموویان: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا؟ تو له‌گۆر دا جه‌سته‌ت پۆرتکا و لاشه‌ت رزی چۆن سه‌لاوات و دروودی ئیمه‌ت پی ده‌گاته‌وه؟ ئه‌ویش فه‌رمووی: خوی گه‌وره جه‌سته‌ی پی‌غه‌مبه‌رانی له‌زه‌وی حه‌رام کردووه و له‌شیان له‌خاکا نارزی... (له‌به‌ر ئه‌مه‌شه که پی‌نج جار هه‌ولی دزینی لاشه‌ی پی‌رۆزی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ دراوه خوا هه‌وله‌کانی پوو چه‌ل کردۆته‌وه، هه‌روه‌ک له‌دوایی‌دا باسی ده‌که‌ین).

گه ورهیی پیغه مبه ر ﷺ

١) پیغه مبه ر ﷺ باسی خؤیمان بؤ دهکات و دهفرمویت (بعثت من خیر قرون بني آدم قرنا فقرنا، حتی كنت من القرن الذي كنت فيه) بخاری گپراویه تیه وه.

واته: چهرخ به چهرخ و پشت به پشت به پاکى و باشى هاتومه ته خواره وه و باوو باپیرم له هه موو سه رده میکدا له باشترین چینی ئاده میزادی ئه و سه رده مه بوون، تا گه یشتوومه ته ئه م چهرخه ی خؤم که خوا ره وانیه کردووم و کردوومی به پیغه مبه ر.

٢) ههروه ها دهفرمویت (انا سید ولد آدم یوم القیامة، وأول من ینشق عنه القبر، وأول شافع وأول مشفع) موسلیم گپراویه تیه وه. واته: له رۆژی قیامه تدا من سه رگه وره ی سه رجه م نه وه ی ئاده مم، وهیه که م که سیشم که ده می گۆرم بؤ ده کریتته وه و له گۆر دیمه ده ره وه، وهیه که م تکا کاریشم، وهیه که م که سیشم که له لای خودای گه وره تکام گپرا ده بی،

٣) ههروه ها دهفرموئی: (والذي نفس محمد بيده ليأتين على أحدكم یوم ولایرانی، ثم لان یرانی أحب إليه من أهله وماله معهم) مسلم گپراویه تیه وه.

واته: به وه ی که گیانی محمدی به دهسته، رۆژی دی به سه ریه کیکتانا که نامینی، ئینجا حه ز دهکات هه موو که س و کارو مائی بیه خشی و چاویکی به من بکه ویت...

٤) قال أبو موسى الأشعري ﷺ: (كان رسول الله ﷺ يسمي لنا نفسه أسماء فقال: أنا محمد وأنا أحمد والمقفي والحاشر ونبي التوبة ونبي الرحمة) موسلیم گپراویه تیه وه.

۵) ئەبو موسای ئەشعەری (خوای لی رازی بیټ گوتی: پیغەمبەر ﷺ هەندی لەناوەکانی خووی باس دەکرد بۆمان و دەیفەرموو: من ناوم محمەد، وەناوم ئەحمەد، وەناوم دوا هەمینە چونکە دوایین پیغەمبەرم وەناوم کۆکەرەوێه، وەناوم پیغەمبەری تەوبە و پیغەمبەری رحەمەتە.

لەش و لارو رەنگ و روی پیغەمبەر ﷺ

۱) ئیمامی علی دەفەرموی: پیغەمبەری خوا ﷺ پیاویکی بالا بەرزی مام ناوەندی بوو، قژی نەزۆر لولو نەزۆر خا و بوو، سوورو سپی بوو، کە دەرپۆشت پێی هەڵدەگرت ، وەک لەسەر بەرەو ژێرە وەدا داپەرپی وابوو، کە ئاوری دەدایە و بەتەواوی رووی تی دەکردی، مۆری پیغەمبەرایەتی بەناو شانێوە بوو، خووی دوا هەمین پیغەمبەر بوو، هەتا بلیی دەست بەخێرو سەخی تەبیعەت بوو، هەتا بلیی دلو دەروونی گەورە بوو، راستگۆو قسە راستی وەک خووی نەبوو، بۆ نەرم و نیانیشت وینە ی نەبوو، چەند بلیی روو خوشو رەفتار شیرین بوو لەگەڵ خەڵکا، ئەوێ لەناکا و دەیدی یەکسەر سامی لی دەکرد، بەلام ئەوێ ناسیاوی و دوستایەتی لەگەڵ بگرتایە خوشی دەویست ! ئەوێ بیهوی باسی ناو نیشانی ئەو بکا کورتو پوخت دەلی: نەبەر لەخووی و نە لەپاش خووی کەسی ترم نەدیووە وینە ی ئەو ئاوا شیوێ شیرین و رەفتار جوان بیټ... درود و سلاوی خوای لەسەر بی.

۲) جابیری کوری سەمورە (خوای لی رازی بی) گوتی: هەندی مووی سپی لە پێشە سەرو ریشی پیغەمبەردا ﷺ هەبوون، کە چەوری دەکرد

ديار نه بوون، به لام كه سه ري ده ژاكا مووه سپي يه كان ده رده كه وتن، مووي ريشي پر بوون، رووي وهك خورو مانگ خرو گهش و جوان بوو. ۳) نه نهس (خوای لي رازی بي) گوتی: هه رگيزاو هه رگيز بوئی هيچ شتيك نه كر دووه (نه عه نبه رو نه ميسك ونه هيچي تر) كه بوئی له بوئی پيغه مبه ر ﷺ خوشتر بووي، وه هه رگيز ده ستم له هيچ شتيك نه داوه (نه ديياج و نه اوريشمو نه شتي تر) كه وهك جه سته ي پيغه مبه ر ﷺ نه مو ناسك بي..

۴) نه نهس (خوای لي رازی بي) ده فهرموي: پيغه مبه ر ﷺ هات بو مالمان له وي سرخه وي نيوه پروي شان، كه خه وي لي كه وت ئاره قي ده ردا، جا دايك شوشه يه كي هيئاو به ده ستي عاره قه كه ي ده چورانه ناو شوشه كه وه، پيغه مبه ر ﷺ خه به ري بووه فهرموي: ئه ي دايكي سوله يم: ئه وه چي ده كه ي؟ گوتی: ئه مه ئاره قي تو يه، ده يكه ينه ناو گولا وي خو مانه وه، ئه مه له گولا و گه لي بوئی خوشتره. (پيغه مبه ر ﷺ له گه ل ئه وه دا كه عه ره قه كه شي بوئی خوش بووه كه پروا ناكه م هيچ كه س وا بوو بي، بوئی خوشيشي زور ده دا له خو ي، ئه مه ش بو ئه وه ي سه رمه شق بيت بو موسلمانان و ئه م لايه نه ش به گرنك بگرن).

۵) عايشه (خوای لي رازی بي) ده لي: پيغه مبه ر ﷺ قسه ي به شي نه يي ده كرد، بواري ده دا، به شي وه يه كي وا قسه ي ده كرد ئه وي له لاي داده نيشت له به ري ده كرد.

۶) جابيري كوري سه مووره (خوای لي رازی بي) ده لي: پيغه مبه ر ﷺ زور بي ده نگو كه م دوو بوو، كه ميش پي ده كه ني، پيكه نيني شي

زهردهخه نه بوو، كه ته ماشات ده كرد له تو و بوو كه چاوى ريزاوه،
به لام خوئى چا و رهش بوو..

٧) ئه نهس (خوای ئى رازى بى) ده لئى: پيغه مبه ر ﷺ له هه موو كه سى
چا كتر بوو، وه له هه موو كه سى به خشنده تر و ئازاتر بوو، ده سالى
ره به ق خزمه تم كرد، هه رچيم كر دى، نه يفه رموو ه ئه مه ت بو و كر دو وه و
ئه وه ت بو و نه كر دو وه ...

٨) هه روه ها ده لئى: پيغه مبه ر ﷺ سه رتاش سه رى ده تاشى، يارانى
خه رمانه يان ئى دابوو، هه ر تاله موويه ك به رده بو وه ياران ده يان
قوسته وه و ده كه وته ناو ده ستى يه كي كيانه وه و (بو پيرو زى هه ليان
ده گرت.. ئيستا ش چه ند تاله موويه كى له متحفى تور كيا هه يه
هه لگيرا وه، وه له به رئه وه ي لاشه ي پيغه مبه ران نار زى، بو يه تا ئيستا
مو وه كان وه ك خو يان ما ون، هه ر چه نده موو ته مه ني كى ديارى كرا وى
خوئى هه يه و ئه و يش ده بو ايه نه ما يه ...) خو ش به ختانه له كور دستانى
نازيرى خو يشماندا چه ند تاله موويه ك له ريشى پيرو زى ئه و زاته هه يه
له هه ورامانوتا ئيستا پاريزا وه و هه لگيرا وه.

***

دلسۆزى پيغهمبهر ﷺ

خوای پهروهردگار دهفهرمویت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ التوبة: ۱۲۸

واته: بهراستی هاتووو بۆتان له لایه ن خواوه، پيغهمبهریك له خۆتان، زۆر ناخۆشو گرانه له سه ر دلی ئازارو نارچه تیه كانتان، زۆر به په رو شه بۆتان و بو هه موو پر و اداریكیش دلسۆزو میه ره بانه ...

پيغهمبهر ﷺ خو ی دهفهرمو ی: (لكل نبی دعوة مستجابة، فتعجل كل نبی دعوته و اني أختبأت شفاعة لأمّتي يوم القيامة فهي نائلة_ ان شاء الله _ من مات من امتي لا يشرك بالله شيئاً). بخاری و موسليم و ترمذی. واته: هه موو پيغهمبهریك نزاو پارانه وه يه كي تاي به تی هه يه، كه خوا گیرای دهكات لی، هه مووان نزاكه ی خۆيانیان له دنیا دا كرد و وه و گیرا بووه، به لام من نزاكه ی خۆم هه لگرتوووه بو روژی قیامه ت، له وی تكای پی دهكه م، بو ئوممه تم، ئیتر نه وه ی له ئوممه تم له سه ر ئیمان و باوه ر بمری و هاوبه ش بو خوا په یدا نه كا خودا چه زكا نه وه نه و كه سه به ر نه م تكا و شه فاعه ته ی من دهكه وی..

هه روه ها عه بدولای كورپی عه مر (خوای لییان رازی بی) گوتی: پيغهمبهر ﷺ نه م نایه ته ی خوینده وه كه چه زه ته ی ئیبراهیم (سه لامی خوای لی بیت)

تياى دا ده‌فهرموى: ﴿ رَبِّ إِهْنَنْ أَضَلَلَنْ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ ۗ فَمَنْ تَبِعَنِ ۗ

فَإِنَّهٗ مِىِّ وَ مِّنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣٦﴾ ابراھيم: ٣٦

واته: خوايه ئه‌و بتانه‌و ئه‌م په‌رستراوه ناهه‌قانه خه‌لكيكي زوربان گومپراو سه‌رگه‌ردان كردووه، ده‌ي هه‌ر كه‌سى كه‌ په‌يره‌وى من ده‌كا ئه‌وه له‌ده‌سته‌ي منه، وه‌ئه‌وه‌ي له‌ من ياخى ده‌بى ئه‌وه به‌ره‌و رووى خوتى ده‌كه‌مه‌وه و توش تاوانبه‌خش و ميه‌ره‌بانى، لىي خوش ده‌بى يان سزاي ده‌ده‌ي ئه‌وه مه‌يلى خوته‌...

ئىنجا فه‌رمووده‌كه‌ي چه‌زه‌تى عيساشى خوينده‌وه (سه‌لامى خواى لى بى) كه‌ ده‌فهرموى: ﴿ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۗ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿١١٨﴾ المائدة: ١١٨، واته: خوايه، ئه‌مانه هه‌رچه‌ند

تاوان بارن، به‌لام به‌نده‌و عه‌بدى خوتن، ئه‌گه‌ر سزاو ئازاريان بده‌ي ئه‌وه ره‌وايه بو تو، وه‌ئه‌گه‌ر به‌كه‌ره‌م و لوتفى خوت تاوانيان بپوشى ئه‌وه به‌پراستى تو بالا ده‌ست و كار دروستيت... ئىنجا چه‌زه‌ت ﷺ هه‌ردوو ده‌ستى خوى به‌رزكرده‌وه و فه‌رموى: خوايه، ئوممه‌ته‌كه‌م، ئوممه‌ته‌كه‌م.. ئىنجا ده‌ستى كرد به‌گريان ...

خواى په‌روه‌ردگاريش فه‌رموى: ئه‌ي جوبرا ئىل بچو بو لاي محمد (هه‌رچه‌ند خوداي تو خوى باشت ده‌زانى - لىي بپرسه بوچى ده‌گرى.. جا كه‌ جوبرا ئىل هاتو لىي پرسى، چه‌زه‌ت ﷺ پىي گوت (ئوممه‌ته‌كه‌م، ئوممه‌ته‌كه‌م) _ دياره خوا خوى باشت حاله‌كه‌ ده‌زانى _ ئه‌وجا خوا فه‌رموى: ئه‌ي جوبرا ئىل ! برؤ بو لاي محمد پىي

بلى: كه خوا ده‌فهرموى خه‌فه‌ت مه‌خۇ ئی‌مه‌ ده‌باره‌ی ئوممه‌تت رازیت ده‌كین و دلت ناشكینین. موسلیم گپراویه‌تی‌یه‌وه.

دارو به‌ردو خۇشه‌ویستی پیغه‌مبەر ﷺ

خوای په‌وه‌ردگار هه‌روه‌ك بیه‌وی له‌سه‌ره‌تاوه پیغه‌مبەر ﷺ ورده ورده رابه‌ی‌دی و ناماده‌ی بکات بو وهرگرتنی وه‌حی، زور خه‌وی پیشان دها وه‌ك رۆژی رووناك ده‌هاتنه‌ دی، ئاشکرایه‌ كه خه‌وی راستی (مستقبلی) به‌شی‌كه له (٤٦) به‌شی وه‌حی..

هه‌روه‌ها کاتیک به‌رپگادا ده‌رۆیشت به‌ردو شاخ سه‌لامیان لی ده‌کرد، ئەمه‌ش بو ئه‌وه‌ی له‌پله‌و پایه‌ی خوی تی بگا و بزانی که له‌م بوونه‌وه‌رهدا هه‌موو شتی‌ك به‌نده‌ی خوان و ته‌سبیحاتی خوا ده‌که‌ن..

پیغه‌مبەر ﷺ ده‌فهرمویت (إني لاعرف حجرا بمكة كان يسلم علي قبل أن أبعث اني لاعرفه الان) موسلیم و ترمذی ریوایه‌تیان کردوه‌ه. واته: به‌ردی هه‌یه له مه‌که‌که ده‌یزانم، به‌ر له‌وه بکریم به پیغه‌مبەر ئه‌و به‌رده سلأوی لی ده‌کردم، ئیستا ده‌زانم کام به‌رده‌یه.

هه‌روه‌ها ئیمامی عه‌لی (خوای لی رازی بی) ده‌فهرموی: جاری له مه‌که‌که له‌خزمه‌تی پیغه‌مبهردا ﷺ ده‌رچووین بو شوینی، له‌رپگه‌ تووشی هه‌ر شاخو هه‌ر ده‌رختی ده‌بوو، به‌زمانیکی ره‌وان ده‌یگوت: سلأوت لی بی ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا... (ترمذی گپراویه‌تی‌یه‌وه) ل ٢٤٤_ ٢٨٦ (التاج الجامع الاصول) وهرگپرانی ماموستا نوری فارس، به‌رگی چواره‌م.

هه‌روه‌ها جابیری کوپی عبدالله ره‌حمه‌تی خوای لیبیت ده‌لیت، له‌سه‌فه‌ر هاتینه‌وه له‌گه‌ل حه‌زه‌تدا ﷺ چوینه‌باخ و بیستانیکی (بنی النجار) وه‌ه،

که حوشتریکی تیا بوو، به‌له‌سه بوو بوو هرچی بچوایه به‌لایدا په‌لاماری ددها، ئەمه‌یان به پیغه‌مبەر ﷺ وت و داوای چاره‌سه‌ریکیان لی کرد، ئەویش چوو به‌باخ و بیستانه‌که‌وه و بانگی حوشره‌که‌ی کرد، حوشره‌که هاته به‌رده‌می‌بو به‌چوکا هات و ملی که‌چ کرد. ئینجا حه‌زرت فه‌رمووی لغاوه‌که‌یم بو به‌ینن، به‌و جوړه لغاوه‌که‌ی کرده‌وه ملی و دایه‌وه ده‌ست خاوه‌نه‌که‌ی و فه‌رمووی: (إنه لیس شیئ بین السماء والارض الا يعلم انی رسول الله، الا عاصي الجن والانس) (ئیمام ئەحمه‌دو دارمی گبرانی) گپراویانه‌ته‌وه. واته: به‌راستی هیچ شتیکی نییه له‌نیوان ئاسمان و زه‌وی‌دا مه‌گه‌ر ده‌زانی که من نی‌راوی خوام، ته‌نھا سه‌ریچی که‌رانی جین و ئینس نه‌بی. لاپه‌ره (۱۸) محبه‌النبی، وه له‌باره‌ی خو‌شه‌ویستی شاخی ئو‌حوده‌وه حه‌زرت ده‌فه‌رمووی: (إن احداً جبل یحبنا ونحبه) بخاری گپراویه‌تی‌ه‌وه واته: به‌راستی ئو‌حوود شاخی‌که ئیمه‌ی خو‌ش ده‌وی و ئیمه‌ش ئه‌ومان خو‌ش ده‌وی.

پیش ئەوه‌ی مینبه‌ر بو پیغه‌مبەر ﷺ دروست بکه‌ن، پیغه‌مبەر ﷺ به‌پیوه وتاری ددها و ده‌ستی موباره‌کی ده‌خسته سه‌ر بنکه دار خورمایه‌ک (که له‌لای راستی می‌حرا به‌که‌ی ئیستای پیغه‌مبهره‌وه بووه).

هاوه‌ن مینبه‌ریکیان بو حه‌زرت دروست کرد، جا روژی جومعه که حه‌زرت ﷺ له‌ماله‌وه هاته ناو مزگه‌وت و به بنکه دار خورماکه‌دا تی‌په‌ری و چوو سه‌ر مینبه‌ره‌که، بنکه دار خورماکه غوربه‌تی هه‌ستاو دلی پر‌بوو، وه‌ک من‌دال به‌دوای دایکیدا بگری، ئاوا به‌دوای پیغه‌مبهردا ﷺ، له‌به‌ر چاوی گشت نو‌یژکه‌ره‌کان ده‌ستی کرده‌گریان و کولی

گريانى نه نيشته وه ههتا چه زهت ﷺ له دو انگه كه ي دابه زى و چوو بۇلاى
و دهستى كرده مى و ناشتى كرده وه ...

ئەى هاوار بۇ حالى ئيمه.. بنكه دار خورمايه كى وشكى بى گيان
بنالينى بۇ دوورى فه خرى عالم، ئەبى ئيمه چۆن رومان بى سهر بهرز
بكه ينه وه خو مان به ئوممه تى بزائين، ئايا ئەمه وانه يهك نييه
له خو شه ويستى دا كه خوا ويستويه تى فيرى موسلمانانى بكا ؟ ئايا
ئەمه په ندو عيبره ت نييه بۇ موسلمانان تا له هه موو كاتو شوينيكدا و
له يادى ئەم باسه دا به خو شه ويستى يه كه ياندا بچنه وه وه ههروهك بيخود
بليين:

حەياتى من ويصالى تو مه ماتى من فراقى تو

به تيكه تيكه بى دللى كه نه يبي اشتياقى تو

شيخ حه سه نهى به صرى ره حمه تى خواى ليبييت ده فه رموى:
موسلمانينه، بنكه دار خورمايه ك ده نالينى بۇ پيغه مبه ر ﷺ، وه شه وقى
هه يه بۇ ديدارى، مه گهر ئيوه له پيش تر نين كه شه وقتان هه بى بۇ
گه يشتن به ديدارى ئەو خو شه ويسته ﷺ.

ئيمامى شافعى ده فه رمويت: خواى گه و ره بنكه دارىكى والى كرد كه بۇ
محمد ﷺ بنالينى، كه ئەمه ش به پراستى له مردوو زيندو كردنه وه كه ي
عيسا (سه لامى خواى لى بى) زور گه و ره تره... (ل ٢٦ محبة النبى
وطاعته)..

***

خه و بئینن به پیغه مبهه ره وه ﷺ

پیغه مبهه ﷺ ده فره مویت (هه ره که سهی له خه ویدا من ببینی، ئه وه خه و یکی راستو دروستی دیوه، ئه وه که سهی له وه خه و نه دا دیویه تی من بووم، چونکه شه یقان خوی بو ناکریت به منو ناتوانیت بچیته شیوهی منه وه) بوخاری گیراویه تیه وه...

زانایان ده لئین (به مه رجی دیتنی پیغه مبهه ﷺ له خه و نه دا داده نری به راست، که شیوهی پیغه مبهه ﷺ له وه خه و نه دا نزیک بی له شیوهی پیغه مبهه ﷺ له کاتی ژیا نیدا، وه که له سوننه تو سیره ت دا روون کرا وه ته وه).

خوای گه وه زور مه به ستیتی که په یوه ندی موسلمانان به تین بیت به پیغه مبهه ره وه ﷺ و له سهرو مای خویان زیاتر خوشیان بوئ... رهنگه له بهر ئه مهش بیت که به فره مانی خوای په ره وردگار زور مرژده و به شاره ت پیغه مبهه ﷺ به خه و دهیدات به موسلمانان... ئه مهش چهند نمونه یه که له سهر ئه و جوړه خه وانه:

۱) ماموستا صالح رشید که ماجستیری هیه له زمانی عه ره بی دا و ئیستا له زانکووی هه ولیر ماموستایه ده لیت: چومه خزمه تی (محمد فواد عبدالباقی) له میسر، به راستی پیاوی بو خوا سولا حاو بوو، کاتیک که (المعجم المفهرس لالفاظ القرآن) ی دانا، دیاره که کاریکی زور گه ره و پیروزو گران بوو، پیغه مبهه ﷺ (۱۴) جار چوه خه و یه وه وه ئه و هه لانه ی بو راست ده کرده وه که له په راوه که ی دا کرد بووی...

شايانى باسه مامۇستا صالح ئەوهنده (متأثر) بوو به مامۇستا (محمد فؤاد عبدالباقي) كه ئەمەى گيپرايه وه چاوهكانى پربوون له فرميسك ... (۲) مامۇستا مهلا عبداللهى مزگهوتى گه وره، خوا ليى خوش بيىت، پياويكى پياوانه و موسلمانىكى زور چاك و خواناس بوو، به لام پرونامهى مهلاى دوانزه عيلمى نه بوو...

(به ريوه به رايه تى شئونى ئەوقاف)ى ئەوسا فه رمانى دهردهكات، گوايه ههرچى مهلاى دوانزه عيلم نه بى نابی بىى به ئىمام و ده بى مهلاكان له تاقى كردنه وهى تايبه تدا له به غدا ئاماده بن بو به دهست هينانى ئەو پرونامه يه ئەگه ر نه يان بيىت.. مامۇستا مهلا عبداللهش ناچار ده چيىت بو به غدا و پاش دهرچوونى ئەنجامى تاقى كردنه وه كه دهرده چى به پله ي يه كه م...

كه ديته وه سليمانى، مامۇستا مهلا عينا يهت ليى ده پرسىت: مهلا عبدالله چوون پله ي يه كه ميت به دهست هينا، خو تو زور له و تاقى كردنه وه يه دهرسايىت.. ئەويش فه رموى "پيغه مبه رى خوا ﷺ شه وى تاقى كردنه وه كه هاته خه وم و هه موو پرسيارو وه لمه كانى پى و تم..

(۳) دۇستىكم بوى گيپرامه وه كه تا سالى ۱۹۸۵ ئەوهنده لايه نى روحي چاك بوو، هه موو شه وى جومعه يه كه به خزمهت پيغه مبه ر ﷺ ده گه يشت له خه ودا و به ديدارى موباره كى پربوورى شاد ده بوو...

(۴) مامۇستا منصور على ناصف هه وت سال فه رمووده كانى پيغه مبه ر ﷺ كۇده كاته وه، پاشان پيغه مبه ر ﷺ ده چيىته خه وى و داواى لى دهكات كه شه رحيشيان بكات، ئەويش هه وت سالى تر خه ريكي نووسينى شه رحه كه ي ده بيىت و به مه ش په راوى (التاج الاصول فى احاديث

الرسول) چاوی به‌دنیا هه‌لهانی و تا ئیستا موسلمانان سوودی ئی وهرده‌گرن و ماموستا (نوری فارس)یش خوا پایسه‌داری بکات وهری‌گیپرایه سهر زمانی کوردی.

۵) سولتان (قطن) که‌فه‌رمانده‌یه‌ک بوو له سوریا پیغه‌مبهر ﷺ له‌خه‌ودا فه‌رمانی پیدایا که‌ بچیتته میصرو، ئه‌ویش چوو، سه‌ره‌نجام پاش چه‌ند سالیک له‌وی پله‌ پله‌ به‌رز بووه تا کاروباری ده‌وله‌تی گرتته ده‌ست و ته‌ره‌کانی تیک شکاندو موسلمانانی پزگار کرد له‌و خوین مژه‌ داگیرکه‌رانه.

۶) هه‌ندیک له‌فه‌رمانه‌وایانی صلیبیه‌کان پیلانیکیان دانا بو دزینی لاشه‌ی پیغه‌مبهر ﷺ، له‌سالی ۵۵۷ک، له‌ زه‌مانی (نورالدین محمود زنگی)دا. به‌هوی دوو گاوری خه‌لکی (مغرب)ه‌وه که له‌جل و به‌رگی حاجی موسلمانانی مه‌غریبی‌یه‌وه چونه مه‌دینه‌و له‌نزیک مزگه‌وتی پیغه‌مبهر ﷺ خانوویه‌کیان به‌کری گرت... زور یارمه‌تی خه‌لکیان ده‌داو خویان به‌خواناس و پیاو چاک نیشان ده‌دا، به‌شه‌و به‌دزییه‌وه له‌ناو ژوره‌که‌ی خویانه‌وه خه‌ریکی (نفاق)ئی دان بوون له ژیر زه‌وی‌یه‌وه به‌ره‌و قه‌بری پیغه‌مبهر ﷺ، وه‌ئه‌و خول و گله‌ی ده‌ریان ده‌دا ده‌یان کرده بیریکی گه‌ره‌ی قوله‌وه که له‌ناو هه‌وشه‌ی خانووه‌که‌دا هه‌بوو..

نورالدین محمود پاش شه‌و نویژ کردن له‌خه‌ودا به‌خزمه‌ت هه‌ززه‌ت ده‌گات ﷺ و پیی ده‌فه‌رمویت پزگارم که له‌ده‌ست ئه‌م دوو که‌سه‌ه.. نورالدین به‌شپیره‌زی‌یه‌وه خه‌به‌ری ده‌بیته‌وه ده‌ست نویژ ده‌شواته‌وه‌و نویژ ده‌کات و ده‌خه‌ویته‌وه، هه‌مان خه‌و ده‌بینیتته‌وه، ئه‌م جاره‌ش

زىاتر ئەپەشۈكى ۋ دەست نوپۇز دەشۋاتەۋە پاش نوپۇز كىردن
دەخەۋىتەۋە ھەمان خەۋ بۇ سىيەم جار دووبارە دەبىتەۋە...

ئەۋىش ھەر ئەۋ شەۋە دەنپىرئىت بەدۋاى ۋەزىرەكەىدا كە ناۋى (جمال
الدين الموصلى) بوۋ، ۋەخەۋەكەى بۇ دەگىپىرئەۋە، ئەۋىش دەلئىت
قوربان ھەر ئىستىبا لەگەل كۆمەلئىك سەرىازدا بکەۋىنە پرى بەرەۋ
مەدینەۋ پارەيەكى زۇرئىش لەگەل خۇماندا بەرىن.. پاش (۱۶) پۇز
دەگەنە مەدینەۋ (نورالدين) دەنپىرئىت بەدۋاى خەلكىدا كە بىن يارمەتى
ۋەرگىرن.. ھەرچى دىت بۇ پارە ۋەرگىرتن (نورالدين) زۇر لىيان ورد
دەبىتەۋە ئەۋ دوو كەسە ناپىنى كە لەخەۋەكەىدا بىنىۋنى، بۇيە
پرسىيار دەكات كە ئايا كەس ماۋە بىت ؟

دەلئىن دوو پىۋاۋى خۋاناس ماۋن پىۋىستىيان بەيارمەتى نىيەۋ ئەۋان
دەست گىرۋىي خەلک دەكەن. كە نورالدين دەچىت بۇ لايان سەير
دەكات ئەۋ دوو كەسەيە كە لەخەۋەكەىدا بىنىۋنى، چى پرسىياريان لى
دەكات راستى نالئىن ئىنجا دەيانخاتە ژىر سزاۋە، بۇيە ناچار راستى
دەلئىن ۋ دان ئەنئىن بەۋەدا كەنپىراۋن لاشەى پىرۋزى پىغەمبەر ﷺ
بەھۋى نەفەقەۋە لە ژىر زەۋىيەۋە بدن، نورالدينئىش ھەردوۋكىيان
دەكوژىۋ پاشان بەدەۋرى قەبرى پىغەمبەر ﷺ ھەردوۋ ھاۋەلەكەىدا
سى دىۋارى قايمى قول لەبەردوۋقورقوشم دروست دەكات تا كەس زاتى
ئەۋە نەكات كە جارئىكى تر بىر لەشتى ۋا بکاتەۋە (تارىخ المسجد
النبوۋ الشرىف / محمد الیاس عبدالغنى).

خوشه‌ويستی واته شوین کهوتن و گويرايه‌لی کردن:

قورئانی پیروز ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ

اللَّهِ ۗ﴾ النساء: ۶۴. واته: هیچ پیغه‌مبه‌ریکمان نه‌ناردووه مه‌گه‌ر بو

ئه‌وه نه‌بی که به‌فهرمانی خوا گوی رایه‌لیان بو بکری... هه‌روه‌ها

ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ

لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٦﴾ آل عمران: ۳۱

واته: پییان بلی ئه‌گه‌ر ئیوه خواتان خوش ده‌وی دوی من بکه‌ون و

گويرايه‌لی من بکه‌ن، به‌وه خوا خوشی ده‌وی و له‌گوناهتان خوش

ده‌بیّت، وه‌خوا لی بورده‌و میهره‌بانه..

گه‌یشتن به‌هیدایه‌ت و خوشه‌ويستی ته‌واو هه‌ولو کوششو خه‌باتو

(مواجهه‌ده‌ی) ده‌ویّت، قورئان ده‌فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ جَاهِدُوا فِيْنَا

لِنَهْدِيَهُمْ سُبُلَنَا ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٦﴾ العنكبوت: ۶۹

کاتیك تووی خوشه‌ويستی له‌ دلو ده‌رووندا ده‌رویّت وه‌ هه‌موو

توویکی تری سه‌ر زه‌وی چاودی‌ری و ئاودانی ده‌وی تا چه‌که‌ره ده‌کاتو

سه‌وز ده‌بیّتو به‌ره‌م ده‌دات.

یه‌کیك له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌که که گونا‌هیکی بچووک یان گه‌وره ده‌کات، مانای

وانییه هیچ خوشه‌ويستی‌یه‌که له‌دلیانیه، ره‌نگه هه‌بیّت، بویه چاکتر وایه

بی هیوا نه‌کری و هان بدری له‌سه‌ر زیاده‌کردنو په‌ره‌پیدانی.. وه‌خواش

پئی خوشه كه دهستی بگیری و بهرئه نكری بۆ شه يتان كه زیاتر زه فیری پئی بباتو له خشتهی بهریت..

یهكی له هاوه لآن له سهرده می چه زه تدا ﷺ (مدمن) بوو له سهه مهی خواردنه وه، هه رچی ده کرد بۆی تهك نه ئه درا، به سهه خوشی چه ند جار ئه یانه ینایه لای چه زهت و ئه ویش جه لدهی لی دها، هاوه لیک جاریکیان وتی: له عنه تی خوی لی بی، ئه مه نه برایه وه ... پیغه مبهه ﷺ فه رموی: له عنه تی لی مه کن، شه يتان به سهه ریا زال مه کن، ئه و خواو پیغه مبهه ری خوش ده ویت...

واته.. توچ سوودیک له وه وه رده گری كه به له عنهت کردن له په حمو میه ره بانی خوا بی به ری بکه ی.. بۆ دوعای خیری بۆ ناکه ی، راسته هه لخلیسکاوه بۆ دهستی ناگری هه ستیته وه.. خو تووی خوشه ویستی له دلیایه تی بۆ هاوکاری ناکه ی زیاتر بییتو چاکتر بییت... (لاتلعنوه فوالله ما علمت انه یحب الله ورسوله) بوخاری گپراویه تیه وه.

مامؤستا (ئهبوالحسن نه دهوی) له په راوی (الطریق الی المدینه) دا ده لیت:

مامؤستا (أختر الشیرانی) شاعیریکی به رزی هیندی بوو، له گهل ئه وه دا كه ئالووده ی مه ی خواردنه وه بوو بوو، خواو پیغه مبهه ری خوش ده ویست، ته نانهت به سهه خوشیش بی ئه ده بی نه ده کرد به رامبه ریان.. پوژیک له مه جلیسی مه ی خواردنه وه دا کو مه لی لاو له دهوری مامؤستا (أختر الشیرانی) دانیشتیبون باسی شیعو ئه ده بیان ده کرد، له گه رمه ی باسه کاندای لویکی کو مونیست ویستی بیخاته

هه‌له‌وه، لیی پرسی رات به‌رامبه‌ر پیغه‌مبه‌ران چیه‌ه؟ ئه‌ویش وتی تکایه با له‌باسی شیعو ئه‌ده‌ب دهرنه‌چین..

جاریکی تر که وتنه‌وه باسی جیهانی شیعو ئه‌ده‌ب و پرسیری رای تایبه‌تی مامۆستایان ده‌کرد له‌باره‌ی فلان شاعیر و فیسارو شاعیره‌وه.. ئه‌ویش یه‌که وه‌لامی ده‌دانه‌وه، هه‌رچه‌ند ته‌واو سه‌رخۆش بوو وه‌ پیککی مه‌یش به‌ده‌ستی‌یه‌وه بوو، ئاله‌م کاته‌دا لاویکی کۆمۆنیستی تر لیی پرسی: رات چی‌یه به‌رامبه‌ر (محمد)؟ ئه‌ویش سوور بووه‌وه زۆر توپه‌ بوو، پیکه‌ عه‌ره‌قه‌که‌ی گرتیه‌ لاوه‌که‌وه کردییه‌ دهره‌وه له‌مه‌جلیسه‌که‌.. پاشان شه‌و مامۆستا به‌ته‌نها دانیشته‌ و به‌ده‌م فرمیسی په‌شیمانیه‌وه ده‌یووت: ئه‌م مولحیدانه‌ ته‌واو بی‌ ئه‌ده‌بن، ده‌یانه‌وی به‌ته‌واوی دامان مالن له‌وه‌ی که‌ شانازی پیوه‌ ده‌که‌ین، ده‌یانه‌وی بی‌ به‌ریمان بکه‌ن له‌خۆشه‌ویستی خوا و پیغه‌مبه‌ر ﷺ.. راسته‌ من گونا‌ه‌بارم.. بی‌ گومان دان به‌تاوانم داده‌نییم.. به‌لام ئه‌مانه‌ ده‌یانه‌وی به‌ته‌واوی ملوانکه‌ی ئیمان و ئیسلام له‌ملمان دا‌که‌ن که‌ ئیمه‌ش به‌خوا هه‌رگیز به‌وه‌ رازی نین...

به‌لی ئه‌مه‌ تروسکایی ئیمان و خۆشه‌ویستییه‌ له‌د‌دا، راسته‌ خ‌وی گه‌وره‌ به‌هینده‌ی سه‌رپیچی و گونا‌ه‌که‌ی له‌ دۆزه‌خدا سزای ده‌دات ئه‌گه‌ر ته‌وبه‌ی یه‌کجاری نه‌کات، به‌لام مس‌قاله‌ زه‌ره‌یه‌که‌ ئیمان و خۆشه‌ویستی نایه‌لی (خالید)بی‌ و هه‌تا هه‌تا له‌دۆزه‌خدا بیته‌.. که‌ ئه‌مه‌ش بۆچوونی ئه‌ه‌لی سوننه‌و جه‌ماعه‌ته‌ که‌ موس‌لمان به‌گونا‌ه‌کردن (معاصی) کافر نابیته‌..

مامۇستا (ئەبو الحسن نەدەۋى) ئەم باسە لەۋەۋە دەھىنئىت كەدەلئىت :
 فارس و گەلى مۇسلمانى ھىندىستان، زۆر پىغەمبەر يان خوش دەۋىت ،
 زۆر تامەزىۋى دىدارىن زىاتر لە مۇسلمانە غەربەكان كە شارەزاي
 زمانى غەربىش..

ۋەدەلئىت ... ئەمەندەي كە مۇسلمانانى فارس ۋەھىندى ھۇنراۋەيان
 لەسەر خوشەۋىستى ھەزرىت ﷺ داناۋە ئەۋەندە شاعىرە غەربە
 مۇسلمانەكان دايان نەناۋە، ھەروھە مامۇستا (أبو الحسن) دەلى:
 بەشانازىيەۋە ئىمەي عەجەم سەرخۇشەكەشمان بى ئەدەبى بەرامبەر
 پىغەمبەر ﷺ ناكات(جىگىيە شاناۋىيە كە شاعرانى ئىمەي كوردىش
 دەستىكى بالايان لەۋ بوارەدا ھەيە).

***

دوا وئته

قورئانی پیروز ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ
وَإِحْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾ التوبة: ٢٤. واته: ئه‌ی محمد پی‌ی‌ان بلی‌ ئه‌گه‌ر

باوکتان و منالتان و براتان و هاوسه‌رتان و عه‌شیره‌تتان و مال و
سامانی‌ک که په‌یداتان کردووه‌و بازرگانیه‌ک که ده‌ترسن که‌م بکات،
وه خانوو جی‌گه‌تان که دلتان پی‌ خوشه‌، له‌لاتان خوشه‌ویستره
له‌خو‌او پی‌غه‌مبه‌رو جیهاد له‌پری‌ی خو‌ادا، ئه‌وه چاو‌ه‌پری‌ی سزای
خواب‌که‌ن، و خواش هیدایه‌تی گه‌لی فاسق نادات..

به‌پراستی هه‌ره‌شه‌یه‌کی گه‌وره‌یه‌، ئه‌گه‌ر خوشه‌ویستی خو‌او
پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌ پیش نه‌فس و هه‌موو شتی‌که‌وه نه‌بی‌ت و سه‌رو مال
نه‌که‌ن به‌قوربانی، ئه‌وه چاو‌ه‌پری‌ی سزای خواب‌ن، چ سزایه‌ک ئه‌و
سزایه‌ی که له‌چه‌نده‌ها شوینی قورئاندا به‌(مهین) و (ألیم) و(عظیم)
و... هتد باس کراوه له‌لایه‌ن ئه‌و په‌روه‌ردگاروه که (عزیز) و
(جبار) و (منتقم) و (قهار)ه.

قاضي عياض ده‌فهرمويت: ئەم ئايه‌ته به‌سه كه هانده‌رو ئاگادار
 كه‌روه و به‌لگه‌و حوجه بئيت له‌سه‌ر فهرز بووني خوشه‌ويستی
 پيغه‌مبەر ﷺ.

له‌كو‌تايي ئەم به‌خودا چوونه‌وه خي‌رايه‌دا له‌گه‌ل شاعيري خواناس
 (بي‌خود) دا ده‌ليين:

هه‌تا ته‌جه‌للي خوا له‌عاله‌ما بكا ظهور
 به‌ئاگري گولي چه‌مه‌ن چيا ببئته كيوي طور
 فريشته‌و ئاده‌مي ده‌ليين هه‌تا ئەبه‌د له‌خوارو ژوور
 سه‌لاتي حه‌ق له‌سه‌ر شه‌هي^١ كه شه‌ق ئەكا قه‌مه‌ر له‌ دوور
 سه‌لامي حه‌ق له‌سه‌ر مه‌هي^٢ كه ئەسپي خو‌ر له‌غارده‌كات

***

به‌ياني گه‌وره‌يي خولقي كه‌سي^٣ ئايه‌ت له‌شه‌ئني بي^٤
 نه‌مقدووري من و تو‌يه، نه‌ئيشي (قس) و (سبحان)ه
 له‌ئاده‌م تا مه‌سيحا، ئەنبيا يه‌ك يه‌ك به‌قه‌ومي خو‌ي
 خه‌به‌رداوه: له‌پاش ئيمه‌ كه دي^٥ ئەو فه‌خري ئەكوانه
 ئەوه‌نده چاوي پر بي^٦ نووري پر نوور و منه‌وه‌ر كرد
 كه نه‌رگس چاوه‌چاوي نووريه له‌و نووري چاوانه
 خه‌به‌رداني له‌موسته‌قبل قسه‌ي چي لي^٧ بكه‌م تا حه‌شر
 هه‌مووي به‌رطبيقي فهرمووده‌ي ئەوه ئەم واقيعاتانه

به یانی شهش هه و ئیعیازی له جومه ی صهه هه زار ئیعیاز
 ئهوی دهی کا په شیمان ه، ئهوی نه یکا په شیمان ه
 هه تا هه وری به هاری غازه کاری گولشه نه ئیشی
 هه تا بولبول له سه ر گول نه غمه خوان و ناله سه جان ه
 بلین ئینس و مه له ک پر به م زه مین و ئاسمانان ه
 (وصلی الله علی) ئه و به حری نووری عیلم و عیرفانه
 که ده رکی غه وری ناکا (غیر علم الله سبحانه)

***

میٔرگی بانگخواران

پیشهکی

سوپاسو ستایشی بی‌پایان بو پهروردگاری جیهان و درود و سه‌لاواتیش له‌سه‌رگیانی سه‌رداری پیغه‌مبه‌ران و یارو یاوه‌رو هاوه‌لان. ناشکراییه که چیرۆکو به‌سه‌رهاتو ئەزمونه‌کانی ژیان په‌ندو وانهی زۆری لی‌وه‌رده‌گیری ، بویه قورئانی پیروز ده‌فرمویت: ﴿وَكَلَّا نَقْصُ

عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ

وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ هود: ١٢٠. واته: (چیرۆک و

به‌سه‌رهاتی پیغه‌مبه‌رانت بو‌باس ده‌که‌ین تاببیته‌ مایه‌ی دل‌قایمی و به‌رده‌وام بوون و کۆلنه‌دانت له‌گه‌یاندنی په‌یامی خوادا)..

زانای پایه‌ به‌رز ئەبو حه‌نیغه‌ ده‌فرموئ (ده‌نگوباسو ژیاننامه‌ی زانایانم لاچاکتره‌ له‌ زۆر له‌ . فقه . چونکه‌ په‌وشتی ئەو گه‌له‌یه). واته‌ کرداری چاک‌کی ئەوان قوتابخانه‌یه‌که‌ و له‌په‌وشتو خوی ئەو مامۆستایانه‌وه‌ مروّف به‌هره‌مهند ده‌بیّت.

ئاوردانه‌وه‌ له‌ پابوردوو ، به‌خۆدا چوونه‌وه‌ ، توّمار کردنی ئەزمونه‌ تال و شیرینه‌کان زۆر گرنگه‌ ، جابه‌و هیوایه‌ی که‌ ئاوینه‌یه‌کی بالانما بیّت و خۆمانی له‌به‌ر چاک‌بکه‌ین و زیاتر به‌ره‌و پیش‌بچین ، هه‌ندیکی لی‌ده‌خه‌ینه‌ به‌ردیده‌ی خوینه‌ران..

۱- محمد متولى الشعراوى:

شىخ شەئراوى بەرھەمەت بىت لەچاوپىكە وتنىكدا لەبارەى ژيانى
خۆيەو دەلييت:

(حەزم لە جوتيارى بوو ، بۆيە لەگەل ئەو شەدا كە لە پۆلى سىيەمى
زانكۆى ئەزھەر بووم ، ھەميشە بيانوم بەباوكم دەگرتو نەم دەويست
بخوينم ، سالى يەك دووجار نامەم دەنارد بۆلادى كەمان و بەدرۆدەم
وت پارەو جەكانم دزاون لەبەشى ناوخۆيى ، ئەويش لەبەر ئەوھى
زۆر سوور بوو لەسەر خويندەم ، بىباكانە جلوبارەو كەلوپەلى تىرى بۆ
دەناردم..

جاريك ھات بۆلام لەقاھيرە ، تاپەراوى مەنھەجى پۆلى سىم بۆ بکريت ،
منيش لەگەلىدا چوومە كتيبخانەيەكى گەرەو ژمارەيەكى زۆر كتيبم
پىكرى كەگەر اينەو بەباوكم بەرگى نايلۇنى كرى وتانويژى بەيانى بەرگى
گرتە كتيبەكانم.. پاشان بەيانى چووم خواحافىزى لىبكەم ، لەكاتىكدا
لەشەمەندە فەرەكەدا دانىشتىبوو منيش لەسەر شۆستەكە لە خزمەتيا
وہستابووم پيى وتم: كورم شتيك ھەيە دەمەوى پيت بليم. منيش
ترسام لەدلى خۇمدا وتم: رەنگە دايكم شتيكى ليھاتبيت و ئيستا
بيەوى ھەوالم بداتى! بەپەرۆشەو وتم: فەرموو ، وتى: كورم وامەزانە
باوكت گيلە ، ئەو كتيبانەى تۆپيوستە بۆپۆلى سىيەم تەنھا چەند
كتيبيكە ، بەلام تۆ پارەى گاميشيكت بەمن دا بەكتيب.. ئيت
خواحافىزى كردو شەمەندە فەرەكە كەوتە رى.

ئەم قەسەيە لەناخەو ھەژاندىمى و شەرمەزار بووم ، حەزم دەكرد
ببومايە بەدلۆپى ئاو و بەناخى زەوىدا بچومايەتە خوارەو ، پاش

ئهمه پیرهوی ژیانم گوپی ، پریارم دا شهو و پوژ بڅمه سهه یهکو به چاکی بخوینم و باوکم رازی بکه م.. بهمهش گهیشتمه ئهم پوژهی که دهیبینن.

منال بووم له مزگهوت دهم خویند ، کچیکی خزمان هه بوو له گه ل ئیمه دا دهژیا له پرمه زاندا پوژیک هاتمه وه بو مال هه بینم ئاو ده خواته وه ، له وه وه رقم لی هه لگرتو زور دژایه تیم ده کرد.. پوژیک دایکم پیی وتم: کوپی خووم مهسه له چی یه ئه وه نده دژایه تی ئه و کچه ی خزمان ده که یت ؟ منیش وتم: بینیومه له پرمه زاندا ئاوی خواردوته وه و به پوژو نه بووه.. دایکم دایه قاقای پیکه نین و وتی: کوپم ئافرهت که بالغ بوو توشی بی نوژی ده بی ، پوژو نوژی له سهه نابیت.. ئیتر له وه وه فیتر بووم که به پروکشی حوکم نه دهم به سهه رکه سداو هه میشه (عوزر) بهینمه وه بو خه لک.

(محمد عبده یمانی) که پیشتر وه زیری راگه یاندنی سعودی بوو له یادی وه فاتی محمد متولی شههراویدا ده لیت:

شیخ شههراوی له ده رگای هیچ کار به دهستیکی نه داوه بو ئیشی خو ی ، نه چوته لایان مه گه ر له یادو بو نه تایبه ته کاندای ده عوه تیان کرد بی.. شیخ شههراوی دنیاو ئاخیره تی به چاکی گرتبوو بو یه زور گرنگی ده دا به جلو به رگو ره نگه پرووی ، ته نانهت وه سیه تی بو مال هه کانی شی کردبوو که گرنگی بدن به کفنودفن و به خاک سپاردنه که یشی.

شیخ شههراوی له هه ق دا شه رمی له که سه نه ده کردو سلی له هیچ نه ده کرده وه ، کاتی که بو یه که م جار ده چیت ه مه که وه ته وافی که عبه ده کات ، ده بینن که مه لیکی سعودی یه ده یه ویت (مقامی ابراهیم)

بگوئزیتته وه ، بؤئه وهی پری له موسولمانان نه‌گري له کاتی ته واف کردنی مالی خوادا ، زانایانی سعودی یه‌ش که سیان قسه‌یان نه‌کردبوو له‌و باره‌یه وه ، بؤیه شیخ شه‌عراوی که گه‌رایه وه میصر نامه‌یه‌کی نارد بؤمه‌لیکو وتی: ده‌تانه‌وی (مه‌قامی ئیبراهیم) بگوئزنه وه ، کاری وامه‌کن و له‌جیی خوی بیه‌یلنه وه چاکتره ، چونکه کاتی خوی که لافاومه‌قامی ئیبراهیمی له‌شوینی خوی جولاند و حه‌زرتی عومه‌ر ویستی دایب‌نیته وه ، پیاویک هاته لای و وتی: من به‌گوریس دوری نیوان مه‌قامی ئیبراهیمو که عبه‌م پیواوه ، نه‌وانیش به‌و پیوانه و دوری یه‌ دایان نایه وه له‌جیی خویدا..

که نامه‌که گه‌یشته مه‌لیک ئه‌و شه‌وه خوی لی‌نه‌که وت و، هه‌ربؤبه‌یانی زوو فه‌رمانی دا‌که بیخه‌نه وه جیگا‌که‌ی خوی..

شیخ شه‌عراوی هه‌میشه ده‌یوت من ته‌فسیری قورئان ناکه‌م به‌لکو ته‌نها (خواطر)ی قورئانیتان پيش‌که‌ش ده‌که‌م.. پوژیک له‌مه‌که‌که له‌ناو کومه‌لیکی زور له‌زانایاندا ته‌فسیری نایه‌تی ﴿عطاو حسابا﴾ی کرد زوربه‌جوانی ، (علی طنطاوی) که له‌ویدا ئاماده‌بوو وتی: یاشیخ کتیبی ته‌فسیر نییه نه‌م خویندبیتته وه ، تانیستا ته‌فسیری واجوانم نه‌دیوه که‌به‌پزنتان فه‌رموتان..

دوونمونه له‌ته‌فسیری شیخ شه‌عراوی:

یه‌که‌م: خوا له‌باره‌ی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌فه‌رمویت ﴿وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ

بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾ الأَحْزَاب: ٤٦ به‌خور ده‌وتری ، جا کاتیک

خۆر هه‌لدیت خه‌لکی هه‌موو چراکانیان ده‌کوژیننه‌وه ، چونکه دنیا به‌جوړیک روناک ده‌بیته‌وه که‌مه‌گه‌ر یه‌کیک به‌زیاده نه‌گینا پیوستی به‌چراو گلوپ نییه.. هاتنی محمدیش (ﷺ) هه‌روایه ، جاهه‌رکه‌سی هه‌ر پیبازو هه‌ربه‌نامه‌یه‌کی بوخوی هه‌لبژاردبی بایخاته لاوه ، چونکه محمد (ﷺ) پئی نیشانده‌ره ، روشنه‌ره‌وه‌یه و خوره بو‌مرو‌ق‌ایه‌تی.

دووه‌م/ ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ ۚ فَالْصَّالِحَاتُ قَنِيتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ ۗ وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ ۖ وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرَبُوهُنَّ ۗ فَإِنِ اطَّعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾ النساء: ٣٤..

(قوامون) واته (المبالغة في القيام في مصالح النساء وليس كتم الانفاس) هه‌ولدانی‌زۆر بو‌هینانه دی قازانجوبه‌رژه‌وه‌ندی ئافره‌تان و جی‌به‌جی‌کردنی کاریان نه‌که ده‌ست خسته‌نه‌ بینه قاقایانو چه‌وساندنه‌وه‌یان.. خو‌لی‌ره‌دا مه‌به‌ست له ژنان ته‌نها هاوسه‌ر نییه ، به‌لکو مه‌به‌ست دایکه ، خوشکه ، کچه. جاکئ هه‌یه بلئی پیاو ده‌بی کو‌ی‌خایه‌تی و زۆرداری بکات به‌رامبه‌ر هاوسه‌رو دایک و خوشکو کچه‌که‌ی.. دیاره ئیسلام به‌شتی وا هه‌رگیز پازی نابئی.. به‌لکو ته‌واو تره بلیین دایک و خوشک و کچ و هاوسه‌ر پیوستییان به‌کوپرو باوکو براو می‌رده که کارو فره‌مانیان بو‌جی‌به‌جی بکه‌نو هاوکارو هاوده‌میان

بن.. ئه‌وه‌ش که ده‌فهرموی ﴿بما فضل الله بعضهم على بعض﴾ ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که چ پیاو و چ ئا‌فرت هه‌ریه‌که‌یان له‌لایه‌نی‌که‌وه فه‌زلی تاییه‌تی خۆیانیان هه‌یه و هه‌ریه‌که‌شیان ته‌واوکاری ئه‌وی تریانه.

هه‌روه‌ک له‌ سوره‌تی (آل عمران/۱۹۵) ی‌ش‌دا‌ده‌فهرموی: ﴿فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ بِعَعْضِكُمْ مِّنْ

بَعْضٍ﴾ واته: په‌روه‌دگاریان نزاو پارانه‌وه‌که‌یانی وه‌رگرت و پیی‌فهرموون من کرده‌وه‌ی هه‌یچ که‌سی‌ک به‌فهرۆ‌نادهم و، پاداشی نی‌رو می‌هه‌رکه‌سه به‌گویره‌ی خوی ده‌ده‌مه‌وه ، نی‌رو می‌شان به‌شانی یه‌کتری له‌ماف و ئه‌رک‌دا یه‌کسانن ، (بعضکم من بعض) بری‌کتان له‌ بری‌کتان په‌یدا ده‌بن ، نی‌رومی له‌یه‌ک ره‌گه‌زنویه‌ک ره‌چه‌له‌کیان هه‌یه ، می‌له‌نی‌ر په‌یدا ده‌بی‌و نی‌ر له‌می په‌یدا ده‌بی‌ت. جا که پیاو له‌ ژن بی‌ت و ژنیش له‌ پیاو نی‌تر چه‌وساندنه‌وه‌وسته‌م لی‌کردن چۆن نی‌سلام پیی‌رازی ده‌بی‌ت

!؟

***

۲- دکتۆر مصطفی محمود

دکتۆر مصطفی محمود پزیشکه و لهسه رهتای لاویتییدا (ملحد) بوو پاشان موسولمان بوو ، له ورژه شه وه خۆی نه زکردوو به بۆ گه یاندنی په یامی پیروزی خوایی.. له بهاری یاده وهریه کانییه وه ده لیت:

زۆر به دوای ئه وهدا ده گه رام که خودا بۆدروستی کردوین و چی لیمان ده ویت. جابه لای منه وه هه رکه سیك له ناخیدا ده نگه دهنگو غه لبه غه لب نه هیلی و (قۆلیومی) ناوه وهی کزیکات ، ههروه ها هه ول بدات له ده ورو به ریکی ئارامو بی ده نگه نگدا بی ت چاکتر پی راست ده دۆزیته وه ، چونکه ده توانی باش گوئی بگری و باش تی بفری.. (ئاشکریه شهیتان به هوئی وه سه وه سه و خه یالاته وه مروڤ له ناوه وه سه رقان ده کاتو ده ورو به ری خراپیش که شه وه وایه کی ناله بار بۆ مروڤ دی نیته کایه وه ، کافره کان کاتی خۆی له مه تی گه یشتیوون بۆیه به یه کتریان ده ووت

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا هَذَا الْقُرْآنَ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴾

﴿ فصلت: ۲۶ 》 . واته: گوئی مه گرن له قورئان و غه لبه غه لب بکه ن

تا که س تیینه گات و به مه ش بتوانن سه ر بکه ون به سه ر قورئاندا). هه یه نازانی چون خواردن بخواو جله کانی بگوپی ، باشه چون ده توانی کار له ژیان بکاو به ره وچا که بیگوپی ، مولک مولکی خویه کاتی ده یگوپی که تۆنه فسی خوت بگوپی ﴿ لَهُرَّ مُعَقَّبَتْ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ حَافِظُونَهُرَّ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ

يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۗ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۗ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ ﴿١١﴾ ﴿الرعد: ١١﴾

من له‌سایه‌ی خواوه زۆرله‌خۆم ده‌پرسمه‌وه‌و هه‌میشه‌ پێش‌نووستن به‌کاره‌کانمدا ده‌چمه‌وه‌.. پزیشکه‌کان زیاتر له‌هه‌موو که‌س ئاماده‌ی ساته‌کانی له‌دایک بوونومردن ده‌بن ، دیاره‌ ئه‌مه‌ش که‌م تازۆر کاریان تی‌ده‌کات ، هه‌ستی هه‌ندیکیان ناسک ده‌کاتوبه‌ره‌و هونه‌ر ده‌یان بات .

هه‌ندیکیان خه‌ریکی ویژه‌ ده‌بن و، هه‌ندیکیان خه‌ریکی مؤسیقاو هه‌ندیکی تریان روده‌که‌نه‌ نواندن . منیش جارێک بۆچه‌ند خوله‌کیک گۆرانیم وت ، باشبوو خوا له‌و پێیه‌ لای دام ، ویستم هۆنراوه‌ دابنیم ، براکه‌م پێی وتم: وابوی به‌(متنبی)یش، باشه‌ یه‌کیکی وه‌ک ئه‌و به‌وه‌موو توانایه‌وه‌ به‌هه‌ژاری سه‌ری نه‌نایه‌وه‌و هه‌رده‌م له‌به‌ر قاپی خه‌لیفه‌کاندا نه‌بوو؟! .. به‌مه‌ش له‌و کاره‌ سارد بوومه‌وه‌.

ویستم زۆر شت بکه‌م خوای گه‌وره‌ کۆسپوپرێگری زۆری ده‌هینایه‌ پێمو بۆی ئاسان نه‌ده‌کردم .. تاسه‌ره‌نجام به‌فه‌زل و میهره‌بانی خو‌ی هیدایه‌تی دام .. به‌پراستی گه‌وره‌ترین (انتماء) ه‌که‌بلیی من به‌نده‌ی خوام .. ئه‌و خوایه‌ی که‌رۆچی کردوو به‌به‌رماندا ، به‌تایبه‌تی له‌م زه‌مانه‌دا که‌ (أزمة‌ الانتماء) هه‌یه‌و یه‌کی پراست ره‌وه‌ و یه‌کی چه‌پ ره‌وه‌، یه‌کی ئه‌هلاوی یه‌وه‌یه‌کی زه‌مه‌لکاوییه‌.

— ئه‌هلاوی وزه‌مه‌لکاوی: مه‌به‌ست له‌دوو جه‌ماوه‌ری ئه‌ودوو یانه‌میسری یه‌ن ..

تائىستا (١٥) جار براومەتە ژورى عەمەلیاتەو و ھەموو ئەندامەکانی لەشم بەر نەشتەرگەری کەوتوون ، جاران زۆر گران بوو بەلامەو ، چونکە من زیاتر بەرگەى ئازارى دەروونى دەگرم تائازارى جەستەى . بەلام ئىستا زۆر سوپاسى خواى لەسەر دەکەم چونکە تىگەيشتم کە من زۆر جار پىويستم بە (أجازەى أجبارى) ھەيە تاوھکو تاييدا بەخۆمدا بچمەو و زیاتر خۆم چاک بکەم ، جائەگەر ئەو عەمەلیاتانە نەبوونايە ئەو مەرامە نەدەھاتە دى .

من جۆرە گۆشەگىرىيەکم ھەيە حەز بەتەنھايى دەکەم . ئەمەش بۆمن باش بوو ھەرەك چۆن تۆویک دەخرىتە ژىر زەوىيەو دەشارىتەو بۆئەوھى چەکەرە بکات و پىبگات . منىش ھەروا بەو گۆشەگىرىيە توانىومە چاک خۆم پىبگەيەنمو ئىنجا خزمەتىكى باشىش بکەم .

(شايانى باسە دکتۆر بەھۆى بەرنامەى (العلم والايمان) ھوہ سوډىكى زۆرى بەخەلك گەياندووہ ئەمە بىجگە لەوھى كە چەند پەراوڤىكى نوسىوہ).

لەيەكى لەبەرنامەکانيدا دەلى: جىھانى بالدارو گياندارەکان ئەگەر لىي بکۆلریتەو پەرە لەشتى سەرسوڤھينەر بۆنمونە زاناكان لە پەيمانگای (ماکس پلانك) ھەوليان داوہ لىكۆلینەو لەسەر زمانى لىك حالى بوونى بالندەکان بکەن . بۆيە سەيريان کرد کاتى بالندە لەسەر ھىلکەكەى کردەكەوڤت ، بەشىوہيەك قسە لەگەل کۆرپەلەى ناو ھىلکەكەدا دەکات ، بۆيە ھەر بىچوہكەى لەھىلکەكە دەرھات ، دەنگى داىكى دەناسىتەوہو تەنھا دواى ئەو دەكەوڤت ھەرەھا ھەنگ ھەست دەکات بەكەشوہەوای خراپو بەھاتنى ھەرورباران بۆيە ھەر زوو دەگەریتەوہ پورەكەى كەكەشوہەواكە ئالۆزاو خراپ بوو . پشیلەش

پیشماوه‌یهك هه‌ست به‌هاتنی بومه‌له‌رزه ده‌كات بویه ده‌كه‌وئته
گواستنه‌وهی بیچوه‌کانی..

هاوسه‌نگی هه‌یه له‌هه‌موو شتیکی ئەم سه‌رزه‌وی‌یه‌دا ، بویه
په‌روه‌ردگار بۆه‌رگیانداریک سنوریکى داناوه له زیادبووندا ، جائه‌گه‌ر
هه‌ر درووست کراویک خواى گه‌وره دژه‌که‌ی و دوژمنه‌که‌ی نه‌هیلئیت
له‌ماوه‌یه‌کی که‌م دا سه‌رزه‌وی داگیر ده‌كات.. بۆنمونه له‌ماوه‌ی
(٢٤) کاتژمیردا سیسرك سه‌ر زه‌وی داگیر ده‌كات و، به‌که‌تریاش
له‌(٨) کاتژمیردا ده‌بیئت به‌ملیونیکو له‌مانگیکدا هه‌موو کیشوه‌ری
ئه‌م‌ریکی داگیر ده‌كات.. به‌لام وشکی و پاک کردنه‌وه و زۆرشتی تر
له‌ناوی ده‌بات..

گیانی‌ش نه‌ینییه‌که په‌ی‌پئ‌نابریت.. سالی (١٩٤٢) (ستالین) دا‌واى له
(نۆبارین) کرد که‌زانیه‌کی گه‌وره‌بوو ئەو نه‌ینییه‌ بدۆزیته‌وه له‌تاقیگه‌دا‌و
هه‌ول‌ بدات ژیان دروست بکات.. پاش (٢٠) سال له‌سالی (١٩٦٢) دا
بئ‌هیا‌و بو ، له‌گه‌ل زاناکانی هاوکاریبیدا رایان گه‌یاندا که‌ژیان شتیك
نییه به‌کارلیکی کیمیایی دروست بکری و وتیان (دیاره ژیان
له‌ئه‌ستیره‌یه‌کی تره‌وه هاتۆته سه‌ر ئەم زه‌وی‌یه) ، ئەمه‌ش
له‌بئ‌باوه‌ری‌یا‌نه‌وه بوو.. ئەگینا ده‌بوو بین وتایه ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ

وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيْكُمُ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحْمٰنُ ﴿٢٠﴾ **الملك: ٢**

الملك. هه‌رخوايه که‌ژیانومردن دروست ده‌كات و فه‌راهمی ده‌هینئیت
بۆئه‌وه‌ی تاقیتان بکاته‌وه که‌کامتان چاکترین کارو کرده‌وه ئەنجام
ده‌دن.

***

۳- شیخ علی طنطاوی

شیخ علی طنطاوی له پهراوی (ذکریات) هکه ی دا له باره ی گرنگی دان به خویندنه وهی پهراوی به سووده وه دهلیت: پوژنی نزیکه ی (۱۰) سهعات پهراوم خویندو ته وه، نه گهر هه رسه عاته و (۲۰) لاپه رشم خویندیته وه نه وه له پوژنیک دا دهکاته (۲۰۰) لاپه ره ، ئینجا حسابی بکه ن له ماوه ی (۷۰) سالدا بزائن دهکاته چه ند ، جائه گهر زوره به لاتانه وه قهینا کا دابهشی بکه ن به سر (۲) دا که بیگومان هه ر زوره. له سالی (۱۳۳۵) ی کوچی یه وه ده خوینمه وه ئیستاش که (۱۴۰۵) ی کوچی یه زوربه ی کات ده خوینمه وه نه گهر حسابی بکه ی دهکاته نزیکه ی (۲.۵) ملیون لاپه ره ، نزیکه ی (۱۳۰۰۰) لاپه ره شم نوسیوه که بلا وکراوه ته وه ، رهنگه نه وه نده ی تریشم نوسیوی لیم ون بووه.

شیخ علی طنطاوی دهلیت: له مزگه وتیکی شاری (حلب) دا گهنجیکم بینی نویژنی دهکرد ، وتم (سبحان الله) ئهم لاوه سهرگه ردانوسه رلیشیاو و سهرخوش بوو، له بهر خراپی له گه ل دایکویا وکی دا له مائه وه دهریان کردبوو ، دهبی چی هیئابیتی بو مزگه وت؟ لیی نزیکه بوومه وه و لیم پرسی: تو فلان کهسی ؟ وتی: بهئی، وتم: سوپاس بوخوا که هیدایه تی داویت.. پیم بلئی چی وای لی کردیت. وتی: هیدایه تم له سهر دهستی زانایه کدا بوو له سه ماخانه یه ک. لام سهه ریبوو.. وتم: پیم نالیی چون ؟! وتی: له گه ره که که ماندا مزگه وتیکی بچوک هه بوو ، ماموستا که ی پیاویکی پیری خواناس بوو ، پوژنی که سه لام ده داته وه به نویژکه ره کان دهلیت: نه وه خه لکی له کوین بولاوه کان نایه ن بو نویژ ؟ نویژکه ره کان وتیان: قوربان لاوان وان له

سه‌ماخانه و نادیه‌کان. وتی: سه‌ماخانه ونادی چیه؟ وتیان: خه‌لکی مه‌ی تیا ده‌خونه‌وهو هندی ئافرهت سه‌مای تیا ده‌که‌ن. ماموستا وتی: یه‌کیک بیٚت له‌گه‌لما بابچین ئاموژگاریان بکه‌ین.. وتیان: قوریان چوئن شتی واده‌بیٚت؟ زوره‌ولیان دا ساردی بکه‌نه‌وه سوودی نه‌بوو. وتیان: قوریان گالته‌مان پی‌ده‌که‌ن، وتی: خوئیمه له‌حه‌زره‌تی محمد ﷺ زیاتر نین. ماموستا له‌گه‌ل یه‌کئی له‌نوئیژگه‌ره‌کاندا چوون بوسه‌ماخانه‌که (مرقص). کاتی گه‌یشتنه به‌رده‌رگا‌که، خاوه‌نی سه‌ماخانه‌که لیی پرسین که‌بوچی هاتوون؟

وتیان: بوئا موژگاری خه‌لک. وتی: ریٚتان نادم.. وتیان: باشه چهنده‌لیی ده‌ته‌دینئ؟، له‌سه‌ر بریک پاره ریٚک که‌وتن، به‌مه‌رجئ سبه‌ینی له‌کاتی زودا سه‌برده‌نه‌وه! بوپوژی دوایی له‌کاتیکی زوتردا چوونه‌وه. ئه‌و پوژه ئاهه‌نگه‌که به‌سه‌مایه‌کی ئافره‌تیکی ده‌ستی پی‌کرد، که‌خه‌لکانیکی زوری دوور له‌خوای غافلئ تیا ئاماده‌بوو بوو.. پاش سه‌ماکه په‌رده‌که دادرایه‌وه و ئینجا که‌بوچاری دووم په‌رده‌که لادرایه‌وه، ماموستایه‌کی به‌ته‌مه‌نی خواناس ده‌رکه‌وت له‌سه‌ر کورسی‌یه‌که دانیشتبوو، به‌سوپاس بوخواو سه‌لاوات له‌سه‌ر گیانی هه‌زرت ﷺ ده‌ستی کرد به‌ ئاموژگاری کردن.

خه‌لکه‌که لایان سه‌یر بوو، وایان زانی که‌ئه‌مه‌ش پرگه‌یه‌کی کو میدی‌یه له‌ئا‌هه‌نگه‌که. که‌وتنه پی‌که‌نینو قاقالی‌دانو غه‌لبه‌غه‌لب.. یه‌کئی له‌ئا‌ماده‌بووان وتی: خه‌لکینه بی‌ده‌نگ بن بزاین ماموستا ده‌لی چی. خه‌لکه‌که به‌سه‌رسامی‌یه‌وه بی‌ده‌نگ بوون، ده‌رزیت هه‌ل‌دایه گویت له‌ده‌نگی ده‌بوو. ماموستا له‌ئا‌موژگاری‌یه‌کانیدا وتی: خه‌لکینه ئیوه زور ژیاونو گونا‌هو سه‌رپیچی زورتان کردووه، کوا له‌زه‌ته‌که‌ی بوکوئی چوو؟ له‌زه‌ته‌که‌ی رویشتو ده‌فته‌ری کرده‌وه‌کانیشتان به‌خرابه

پریوته وهو له قیامه تدا بهر پرسیارن بهرام بهری.. ئینجا هه ندی ئایه تو
 فهرمووده ی خوینده وه.. پاشان فهرمووی ئیوه بهرگه ی ئاگری دنیا
 ناگرن ، باشه چون بهرگه ی ئاگری دۆزه خ دهگرن که ههفتا ئه وهنده ی
 ئاگری دنیا یه؟! قسه کانی ئه وهنده به دلسۆزی کرد ، ههستوهوشی
 هه موانی هه ژاند ، به جوریک که زۆربه یان فرمیسکی په شیمانیا ن پشت و
 کاتی ماموستا کوتایی به وتاره که ی هیئا، هه موو به دوایدا چوونه
 دهره وه و ته نانه ت خاوه نی سه ماخانه که ش تۆبه ی کرد.
 (التائبون الى الله / ابراهيم الحازمی / ج/ ١ / ل ٢٢٦ ..)

٤ - هونه رمه ند محسن محی الدین

هونه ری سینه ماو شانۆ بۆته هۆکاریکی باش بۆبه دهست هیئانی مال و
 سامانی زۆرو ناووشۆرته. له ناو جیهانی عاشقانو سه رمه ستانی دنیای
 هونه ردا، نوری ئیمان دهگاته دلی هه ندی له وهونه رمه ندانه و پاش
 شاره زابوونی ته واو له بهرنامه ی بئوینه ی ئیسلام به چاوی
 پرئه سرینه وه خویان دهگه یه ننه کاروانی ته و به کاران و سه رگوزه شته ی
 خویان دهگێرنه وه سا به لکو بینه مایه ی رینمایه ی خه لکی و چیدی
 کهس به پاره و پول و ناووشۆرته نه خه له تی وله خشته نه بریت.
 هونه رمه ندی میسری (محسن محی الدین) باسی خوی دهکات و ده لیت:
 (من لاویکم وهکو هه موو لاوانی دیکه ، سه رگه ردانیم له ژیانی رابوردوما
 به هوی سه رسام بوونمه وه بوو به ژیانی پروکه شی مادی ، که بریقوباقی
 چاوی به شه واره خستم و هه قوراستیم نه بینی و گوئی ئاخنیم و وشه ی
 هه قم نه بیست.. به تایبته ئه و کاته من نه مده خوینده وه ، له گه ل

ئه‌وه‌شدا که خویندنه‌وه زۆر گرنگه و په‌روه‌ردگار یه‌که‌م ئایه‌تی به (اقرأ) ده‌ست پێ‌کردوه. پاش ئه‌وه‌ی ده‌ستم کرد به‌خویندنه‌وه ، تیگه‌یشتم که‌من زۆرنا‌شاره‌زام له‌باره‌ی دروست‌کراوه‌کانی خواوه‌نده‌وه ، به‌مه‌رجی خوشم به‌پۆشنی‌به‌ده‌زانی !!

به‌لێ به‌په‌رۆشه‌وه ده‌ستم کرد به‌خویندنه‌وه‌ی په‌راوه ئیسلامی‌یه‌کان ، تیگه‌یشتم من به‌هۆی خراپی ده‌ورو‌به‌رمه‌وه سه‌رگه‌ردان بووم ، بۆیه‌ به‌پیری وازه‌ینانم دا له‌نواندن و دورکه‌وتمه‌وه له‌بواری هونه‌ری، که ئیستا زۆربه‌ی به‌ده‌ست که‌سانی نه‌فامو‌بێ‌و‌یژدانی دوور له‌خواوه‌یه‌.. ئه‌وه‌ش که‌زیاتر هانی دام و پشتگیری کردم ، خۆداپۆشینه‌وته‌وبه‌کردنی (نسرین)ی هونه‌رمه‌ندی خیزانم بوو. ئه‌م به‌په‌ریاره‌شم پشت به‌خوا گه‌رانه‌وه‌ی تیا نییه ، چونکه‌ به‌هه‌موو قه‌ناعه‌تی‌که‌مه‌وه ئه‌و به‌په‌ریاره‌م داوه‌.. بگه‌ره‌ لۆمه‌ی خوشم ده‌که‌م که‌له‌ته‌وبه‌کردندا دواکه‌وتووم.. به‌په‌راستی ده‌رکه‌وتن و ناو و شوهرت ئه‌وه‌نده‌ بایه‌خی نییه که‌جاریکی دیکه‌ خۆمی بۆچه‌مینمه‌وه ، هه‌موو ناووشوهرتو‌پله‌و پایه‌و سامانی دنیا دوو په‌رکات نوێژنا‌هینی که‌بۆ په‌روه‌ردگاری بکه‌یت.. خۆموخیزانم کاتی وازمان هینا که‌له‌لوتکه‌ی ناوداری هونه‌ریدا بووین ، به‌په‌ریاره‌که‌مان پاش (میهره‌جانی قاهیره‌ی سینه‌مای)بوو له‌سالی رابوردودا ، پاش ئه‌و سه‌رکه‌وتنه‌ گه‌وره‌یه‌ی که‌به‌ده‌ستمان هینا.. له‌به‌رئه‌وه‌ وازمان نه‌هیناوه‌ که‌نه‌مان توانی‌بێ‌ به‌کاری نواندن هه‌ستینه‌وله‌بواری هونه‌ردا په‌کمان که‌وتی..

به‌په‌راستی ئیمه‌ هه‌ستمان به‌و په‌راستی‌یه‌ کرد که‌ده‌بێ‌ هه‌موانی‌ش چاک بیزانن ، مرو‌فچه‌نده‌ بژی ده‌بی‌ت بمری و به‌چینه‌ گۆزی ته‌نگوتاریکه‌وه

ب‌چ‌یت‌ه‌ به‌ر‌ده‌ستی‌ ق‌ود‌ر‌ه‌تی‌ خ‌وا‌ ب‌و‌ ل‌ی‌پ‌ر‌س‌ی‌ن‌ه‌وه‌ ، که‌له‌و‌ی‌ش‌دا‌ ت‌ه‌ن‌ها‌ ک‌ر‌ده‌وه‌ی‌ چ‌اک‌ه‌ د‌ی‌ت‌ ب‌ه‌ه‌ا‌ن‌ای‌ه‌وه‌و‌ ف‌ری‌ای‌ د‌ه‌که‌و‌ی‌ت‌) .. م‌ح‌س‌ن‌ م‌ح‌ی‌ال‌د‌ی‌ن‌ ب‌ه‌ر‌ده‌وام‌ د‌ه‌ب‌ی‌ت‌ ل‌ه‌س‌ه‌ر‌ق‌س‌ه‌ک‌ان‌ی‌و‌ پ‌ر‌و‌د‌ه‌ک‌ات‌ه‌ ل‌ا‌وان‌ و‌ د‌ه‌ل‌ی‌ت‌: (ل‌ی‌م‌ ب‌ی‌ورن‌ ل‌ه‌س‌ه‌ر‌ه‌م‌و‌و‌ ئ‌ه‌و‌ک‌ار‌ه‌ه‌ون‌ه‌ری‌ان‌ه‌ی‌ پ‌ی‌ش‌ی‌ن‌ه‌م‌ که‌خ‌وا‌وه‌ند‌ ل‌ی‌یان‌ ن‌ا‌ر‌ا‌ز‌ب‌ی‌ه‌، چ‌ا‌و‌ ل‌ه‌من‌ م‌ه‌ک‌ه‌ن‌ ل‌ه‌و‌ ک‌ار‌ان‌ه‌ی‌ که‌پ‌ی‌ی‌ ه‌ه‌س‌تا‌وم‌ ل‌ه‌ف‌ل‌ی‌م‌ه‌ک‌ان‌م‌دا‌ ، م‌ن‌ س‌ه‌ر‌ل‌ی‌ش‌ی‌و‌ا‌و‌ و‌گ‌وم‌ر‌ا‌ب‌وم‌ ، س‌ه‌ر‌ل‌ی‌ش‌ی‌و‌ا‌و‌ و‌ گ‌وم‌ر‌ا‌ش‌ ن‌اب‌ی‌ ب‌ک‌ر‌ی‌ت‌ه‌ س‌ه‌ر‌م‌ه‌ش‌ق‌ و‌ چ‌ا‌وی‌ ل‌ی‌ب‌ک‌ر‌ی‌ت‌) .. ه‌ون‌ه‌ر‌م‌ه‌ند‌ (ن‌س‌ر‌ی‌ن‌) ی‌ خ‌ی‌ز‌ان‌ی‌ش‌ی‌ د‌ه‌ل‌ی‌ت‌: (س‌و‌پ‌اس‌ ب‌و‌خ‌وا‌ ، ج‌ار‌ان‌ پ‌و‌ژ‌ان‌ی‌ ژ‌ی‌ان‌م‌ ب‌ه‌خ‌و‌ر‌ای‌ی‌ ب‌ه‌ف‌ی‌ر‌و‌د‌ه‌چ‌و‌و‌ ، ب‌ه‌ب‌ی‌ئ‌ه‌وه‌ی‌ ه‌ه‌س‌ت‌ ب‌ه‌ ب‌ه‌خ‌ت‌ی‌اری‌و‌ک‌ام‌ه‌ر‌ان‌ی‌ ب‌ک‌ه‌م‌ ل‌ه‌د‌ه‌ر‌و‌ون‌م‌دا‌ ، که‌چ‌ی‌ ئ‌ی‌س‌تا‌ ک‌ات‌ ئ‌ه‌وه‌ن‌ده‌ که‌م‌ه‌ ب‌ه‌ش‌مان‌ ن‌اک‌ات‌ چ‌ون‌که‌ ز‌و‌ر‌ش‌تی‌ ب‌ه‌س‌و‌ود‌ ه‌ه‌ی‌ه‌ که‌ د‌ه‌ب‌ی‌ت‌ پ‌ی‌ا‌ر‌ا‌ب‌گ‌ه‌ی‌ن‌و‌ ل‌ی‌ی‌ ب‌ه‌ه‌ر‌ه‌وه‌ر‌ ب‌ی‌ن‌ ، ئ‌ی‌س‌تا‌ ب‌ه‌پ‌را‌س‌تی‌ ئ‌ا‌رام‌ی‌و‌ ب‌ه‌خ‌ت‌ی‌اری‌م‌ ه‌ه‌س‌ت‌ پ‌ی‌ ک‌ر‌د‌و‌وه‌ ل‌ه‌د‌ل‌ و‌د‌ه‌ر‌و‌ن‌م‌دا‌).

س‌ه‌ر‌چ‌ا‌وه‌:

العائدون الى الله - محمد بن عبدالعزيز المسند - به‌شی‌ چ‌وار‌ه‌م‌..)

***

۵ - دکتور سلیمان الثنیان

ناووشورته ، پاره‌وپول ، ژنومنال زورک‌هس سه‌رقال‌ده‌که‌ن و ماوه‌یه‌که کم بیته یان زور خه‌وی غه‌فله‌تیان دریزودریژتر ده‌که‌نه‌وه..ئه‌مه‌ش

قورنان به‌ئاشکرا ئاماژه‌ی پی‌ده‌کات وده‌فهرمویت ﴿الْهٰکُمْ التَّکٰثُرُ﴾

حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿التَّکٰثُرُ: ۱ - ۲ واته: پاکردن به‌دوای

زورکردنی مال‌ومنال و سه‌روه‌توسامان دا سه‌رقالی کردوون تائه‌وکاته‌ی زیاره‌تی قه‌بر ده‌که‌نو ده‌بئه‌ میوانی گو‌رستان..

یه‌کی له‌وپیاوانه‌ی که‌له‌خه‌وی غه‌فله‌ت به‌ئاگا هاته‌وه دکتور(سلیمان الثنیان)ه ، که‌سه‌رگوزه‌شته‌ی خو‌ی باس ده‌کاتوده‌لیت:

له‌ئه‌لمانیا خه‌ریکی خو‌یندنی (هه‌نده‌سه‌ی کیمیایی)بووم ، هه‌ندی له‌ماموستاکانم هانیان دام له‌بواری‌دیکه‌شدا شاره‌زایی په‌یدا بکه‌م ، به‌تایبته بواری هونه‌ری ،بو‌یه منیش په‌یوه‌ندیم کردبه په‌یمانگا هونه‌ری‌یه‌کانه‌وه و له‌گه‌ل ته‌واوکردنی (هه‌نده‌سه‌ی کیمیایی) دا هه‌شت سالیش خه‌ریکی لی‌کولینه‌وه‌ی هونه‌ری‌بووم و شاره‌زایی ته‌واوم په‌یداکرد له‌جو‌ره‌کانی ده‌نگو‌رووناکی‌و (مؤثراتی صوتی)و جلو‌به‌رگ و دیکور.. له‌مه‌سره‌حی (شلرد)و له‌چه‌نده‌ها کو‌مپانیای به‌ره‌م هیئانی فلیمه‌وه په‌یوه‌ندیم پی‌وه کرا که کار بکه‌م له‌گه‌لیاندا وه‌کو (ده‌ره‌ینه‌ر) یان (یاریده‌ده‌ری ده‌ره‌ینه‌ر) یان وه‌کو (ئه‌کته‌ر)..به‌لام من به‌ده‌م داواکانیانه‌وه نه‌چووم..

گورانیکی‌تری‌سه‌سر ژیان‌مدا‌هات ، کاتی‌به‌پ‌یوه‌به‌ری‌گشتی‌ته‌له‌فریونی‌سعودیه‌م‌بینی‌و‌دا‌وای‌لی‌کردم‌بگه‌پ‌یمه‌وه‌سعودی‌یه‌و‌له‌ولاته‌که‌هی‌خومدا‌خزمت‌به‌ها‌ونیشتمانییه‌کانم‌بک‌م.

منیش‌له‌به‌رئه‌وه‌ی‌حه‌زم‌ده‌کرد‌کاریک‌به‌ره‌م‌به‌ینم‌که‌به‌هوی‌ه‌وه‌ده‌نگی‌ئیس‌لام‌بگه‌یه‌نم‌به‌خه‌لکی‌بویه‌رازی‌بووم‌و‌گه‌پ‌امه‌وه‌. چوار‌سال‌له‌ته‌له‌فریونی‌سعودیه‌ئیشم‌کردو‌به‌نوینه‌رایه‌تی‌ولاته‌که‌شم‌به‌شداریم‌کرد‌له‌کونفرانسیک‌له‌(میونخ)‌که‌له‌بارهی‌پولی‌ته‌له‌فریونه‌وه‌بوو‌له‌په‌روه‌ده‌کردنی‌لا‌واندا..‌له‌سالی‌(۱۹۷۶)‌دا‌وازم‌له‌بواری‌راگه‌یاندن‌هینا‌و‌پرووم‌کرده‌بواری‌سینه‌ما ، سال‌ونیویکم‌به‌سه‌برید‌که‌زور‌پاراو‌دوودل‌بووم.

به‌یانیه‌که‌له‌گه‌شتی‌ک‌مدا‌له‌(قصیم)‌وه‌بو‌(ریاض) ، ئوتومیله‌که‌م‌لیده‌خوری،‌خوشی‌و‌سنگ‌فراوانیه‌کی‌گه‌وره‌پرووی‌تی‌کردم‌و،‌په‌رده‌ی‌غه‌فله‌ت‌و‌بی‌ئاگایی‌له‌سه‌ر‌دل‌و‌چاوم‌لا‌چوو،‌دنیا‌م‌به‌جوړیکی‌دیکه‌بینی..‌خه‌ریک‌بوو‌له‌خوشیا‌بال‌بگرم ، تاویک‌ده‌گریامو‌تا‌ویکی‌دیکه‌ش‌پیده‌که‌نیم ، پریارم‌دا‌که‌فریای‌پاشما‌وه‌ی‌ته‌مه‌نم‌بکه‌وم‌و‌به‌چاکی‌ده‌ست‌بگرم‌به‌به‌رنامه‌که‌ی‌خواوه..‌به‌لام‌خو‌ئهم‌کاره‌ش‌شاره‌زایی‌ده‌ویت‌بویه‌پریارم‌دا‌په‌یوه‌ندی‌بکه‌م‌به‌کولنجی‌شهریعه‌وه ، به‌چوار‌سال‌به‌کالوریوسم‌هینا‌و‌پاشان‌ما‌جستیرودکتوراشم‌له‌شهریعه‌تدا‌هینا ، زورکه‌س‌له‌و‌پروایه‌دابوون‌که‌نا‌توانم‌له‌به‌رده‌م‌خویندن‌شهریعه‌تدا‌خوم‌پاگرم ، چونکه‌که‌سه‌یری‌ژیانی‌پابوردویان‌ده‌کردم‌هر‌خه‌ریکی‌به‌ده‌سته‌هینانی‌مال‌و‌سامان‌و‌نا‌و‌شوره‌ت‌بووم‌پییان‌سه‌یری‌وو‌خوم‌بگرم‌له‌سه‌ر‌ته‌خته‌ی‌ره‌قوته‌قی‌کولژی‌شهریعه‌تو‌تازه‌وه‌ک‌قوتابی‌تی‌هه‌لچمه‌وه . ئیستاش‌من‌ئاماده‌م‌بگه‌پ‌یمه‌وه‌بو

بواری هونه‌ری و پراگه‌یانندن، به‌مه‌رجیک پَرم بکه‌وی له‌به‌ره‌می چاک چونکه به‌راستی نه‌و به‌ره‌مانه‌ی نه‌مرو له‌بازاری ولاته عه‌ره‌بی‌یه‌کاندا ره‌واجی هه‌یه زۆربه‌ی قسه‌ی پوچ و بی‌بایه‌خه‌و هه‌قی نه‌وه‌ی نییه پیشان بدری‌وپاره‌ی تیا سهرف بکریت و کاتی بینه‌رانی پی‌به‌فیرۆبدن. زۆربه‌ی نه‌و به‌ره‌مانه‌ مرۆڤ چه‌واشه‌ ده‌که‌ن و به‌جۆریک سه‌ری لیده‌شیوینن هه‌روه‌ک کویر به‌م لاونه‌ولادا پهل بکوئیت. به‌راستی ولاته عه‌ره‌بی‌یه‌کان له‌گیژاودان هه‌رچی هه‌لده‌ستێ فلیم به‌ره‌م دینی، بی‌گویی‌دانه‌ ره‌وشت و ناین و به‌ها کۆمه‌لایه‌تیه‌کان.

٦- بلاوبونه‌وه‌ی ئیسلام له‌رۆژئاوا

دوژمنانی خوا هه‌رده‌م پیلانیان داناوه‌ بۆ دوژمنایه‌تی‌کردنی ئیسلام، سابه‌ئکو ئیسلامو پیاوانی خواناسی بانگخواز پیشه‌کیش بکه‌ن، له‌م لاشه‌وه‌ په‌روه‌ردگار که‌(بالمرصاد)ه‌و له‌که‌میندایه‌ بۆیان پیلانه‌کانی پوچه‌ل‌کردونه‌ته‌وه‌و کاره‌کانی به‌جۆریک هه‌لگیراونه‌ته‌وه‌ که‌به‌خیری ئیسلامو موسولمانان ته‌واو بووه‌، هه‌روه‌ک ده‌فه‌رموئیت ﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُبْتِلُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ تَخْرُجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿٣٠﴾ الأنفال: ٣٠.

بۆ نمونه‌ که‌بانگه‌وازی بریایان له‌ساله‌کانی شه‌سته‌کاندا لی‌یان دراو ژماره‌یه‌کیان لی‌ئاوازه‌بوو. دوژمنان وایان ده‌زانی که‌ئیترا کار ته‌واوبوو و جاریکی تر نه‌و ئاوارانه‌ له‌ولاتی غه‌ریبی‌دا سه‌رقالی ژییانی خۆیان

ده‌بن و هی‌چیان پی‌ناکریت. نه‌یان‌ده‌زانی که‌ئه‌مان (ئیین ته‌میمه)یان کردو‌ته سه‌رمه‌شقی خو‌یان که‌ده‌یوت (دوژمنان ده‌توانن چی‌به‌من بکه‌ن ، من با‌خو‌یی‌ستانه‌که‌م له‌ناو دل‌مایه، کوشتم شه‌هاده‌ته، به‌ندکردنم خه‌لوه‌ته، ده‌ریه‌ده‌رکردنم سی‌احه‌ته). به‌ئی ده‌رچوونی برایان له‌ولاته ئی‌سلامیه‌که‌نه‌وه که‌ده‌یانچه‌وساندنه‌وه و قه‌تل‌وعامیان ده‌کردن، بو‌وه خیر به‌وه‌ی که‌ بواریان بو‌ر خسا زوریان پله‌ی به‌رزو بپروانامه‌ی وه‌ک ماجستیرو دکتورا به‌ده‌ست به‌یین و له‌وه‌که‌شوه‌ه‌وا ئازادی‌یه‌ی روژئاو‌ادا زی‌اتر نه‌زموون په‌یدا بکه‌ن و ئینجا بانگه‌وازی خوایش به‌چوارقورنه‌ی دنیا‌دا بلا‌ویکه‌نه‌وه. کاتی خو‌ی فیرعه‌ون نی‌رینه‌ی نه‌هیشته له‌(به‌نی ئی‌سرائیل)دابو‌ئه‌وه‌ی موسا سه‌لامی خو‌ای لی‌بیته‌ چاو به‌دنیا هه‌لنه‌هینی، که‌چی خو‌ای گه‌وره له‌ناو جهرگه‌ی ماله‌که‌ی نه‌وادا‌ینا و گه‌وره‌ی کرد.

ئینگلیزوه‌ه‌م‌ریکاش فیرعه‌ونانی سه‌رده‌م ویستیان بانگه‌واز له‌ولاته ئی‌سلامیه‌که‌نه‌وه کاندایه‌کپوخاموش بکه‌ن، نه‌یانزانی خوا له‌ناو جهرگه‌ی ولاته‌کانیاندا کلپه‌ی پی‌ده‌سینی و بانگه‌واز بلا‌وده‌کاته‌وه.. له‌سالی (۱۹۶۱)دا(سعید رمضان)که‌ زاوای پیشه‌وا (به‌ننا) بو‌و پاش چه‌ندجار ئه‌م ولاتوه‌و ولات کردنی له‌ (جنیف) گه‌رسایه‌وه، لی‌ره‌ش مه‌رکه‌زی ئی‌سلامی کرده‌وه و له‌سه‌رکاری خو‌ی به‌رده‌وام بو‌و. ئیستاش دکتور(هانی)ی کوری پاش وه‌فاتی باوکی لی‌پرسراوی مه‌رکه‌زی ئی‌سلامیه‌ی له‌(جنیف). مه‌رکه‌زه ئی‌سلامیه‌که‌ن رو‌لی چاکیان هه‌یه بو‌ جالیاته موسو‌لمانه‌کان، به‌پاراستنیان له‌توانه‌وه له‌ناو کو‌مه‌لگای نه‌وروپی‌دا، هه‌روه‌ها مایه‌ی پی‌شاندا نو‌رینمایی کردنی که‌سانیکه‌ که‌

هه‌رگيز ناوى ئيسلاميان نه‌بيستوو، نه‌گه‌ر بيستبييتيشيان نه‌وه زوربه ناته‌واوى و ناشيرين كراوى.

دكتور (فاروق العانى) نه‌ندامى مه‌كته‌بى سياسى حيزبى ئيسلامى عيراقى و لىپرسراوى مه‌ركه‌زى ئيسلامى شارى مانئشته‌رى (بريطانيا) ده‌لييت: چه‌ند ساليك له‌مه‌وبه‌ر له‌مزه‌وتى شارى (مانئشته‌ر) دا ته‌نها (١٠) كه‌س ناماده‌ى نويزى ته‌راويجى په‌مه‌زان ده‌بون، كه‌چى نه‌مسال نه‌و ژماره‌يه‌ گه‌يشتوته (٦٥٠) كه‌س و له‌شه‌وى (٢٧) په‌مه‌زاندا مزه‌وت به‌جوړيك پريوو كه‌كه‌سى ترى نه‌ده‌گرت، وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ى شه‌وه‌كه‌ باران بوو نه‌يانده‌توانى له‌ساحه‌ى ده‌ره‌وى مزه‌وت نويز بكه‌ن بو‌يه زوريان گه‌رانه‌وه‌ ماله‌كانى خو‌يان. ئافره‌تان زياتر له‌پياوان پروده‌كه‌نه‌ ئاينى پيروزى ئيسلام، بو‌نمونه له‌سالى (١٩٩٢) دا كچيكي قوتابى زانكو‌ى ته‌مه‌ن (٢١) سال هات بو‌مه‌ركه‌زه‌كه‌مان وتى: كى قه‌شه‌يه‌ ليره؟ وتم: من، فه‌رموو چ كارىكت هه‌يه بو‌ت جى به‌جى بكه‌ين؟

وتى: ده‌مه‌وى موسولمان بيم.. پاش نه‌وه‌ى موسولمان بوو سه‌رگوزه‌شته‌ى خو‌ى گيرايه‌وه‌و وتى: له‌كتيبخانه‌ى زانكو‌ كتيبيكم وه‌رگرت له‌سه‌رى نوسرابوو (قورئان)، له‌خومه‌وه‌ له‌ناوه‌پراستى به‌وه‌ دوو په‌رهم خو‌ينده‌وه‌كه‌ وه‌رگيرابوو سه‌رزمانى ئينگليزى هه‌موو گيانم كه‌وته له‌رزين و زوركارى تىكردم پاشان برده‌مه‌وه‌ بو‌ماله‌وه‌و (٦) هه‌فته به‌ته‌نيا بو‌خوم لى و ردبومه‌وه‌ و به‌چاكي خو‌يندمه‌وه‌، بو‌م ده‌ركه‌وت كه‌ئه‌مه‌ نه‌و ئاينه‌يه‌ كه‌خوا پى پارزى به‌و ئاينىكى جيهانبيه‌و ده‌بى هه‌موو به‌ره‌ى ئاده‌مى په‌يره‌وى بكه‌ن، پاشان چوومه‌ لاي باوكم و وتم:

ده‌زانی‌ئیس‌لام‌چی‌یه؟‌ وتی:‌ به‌ئیی،‌ ئیس‌لام‌ (صدام)‌ و(خومه‌ینی)‌یه‌و
شه‌رده‌که‌ن..‌ وتم:‌ با‌و‌که‌ ئه‌وانه‌ موس‌ول‌مان‌ن‌ و ئیس‌لام‌ ش‌ت‌ئیک‌ی‌ تره‌،
ئه‌وانه‌ هه‌ر‌چ‌و‌ئیک‌ بن‌ ئیس‌لام‌ ئاینیکی‌ به‌رزی‌ خ‌وای‌یه‌و‌ موس‌ول‌مان
نه‌بی‌ ده‌چیت‌ه‌ د‌و‌زه‌خ‌ه‌وه‌،‌ و‌ام‌نیش‌ ده‌چ‌م‌ موس‌ول‌مان‌ ده‌ب‌م..‌

گا‌وره‌کان‌ ژماره‌یه‌کی‌ که‌میان‌ په‌یوه‌ستن‌ به‌ئاینه‌که‌یا‌نه‌وه‌،‌ ب‌و‌یه‌ ز‌و‌رله‌
که‌نيسه‌کان‌ ده‌فر‌و‌ش‌ری‌ن‌ و موس‌ول‌مانان‌ ده‌یان‌ ک‌پ‌ن‌ و ده‌یان‌که‌ن
به‌مزگه‌وت.‌ ئه‌مه‌ش‌ ب‌و‌ته‌ دیارده‌یه‌کی‌ دیارو‌ ئاش‌ک‌را‌ له‌پ‌و‌ژ‌ئا‌وا،‌ ب‌و‌یه
(مه‌ج‌لیسی‌ که‌ن‌ائیس‌ی‌ ئه‌ور‌و‌پی)‌ پ‌ر‌یار‌ئیک‌ی‌ ده‌ر‌کرد‌ که‌ن‌اب‌ئیی‌ که‌نيسه‌کان
ب‌فر‌و‌ش‌ری‌ن‌ به‌ موس‌ول‌مانان‌ تا‌وه‌کو‌ نه‌کر‌ئین‌ به‌مزگه‌وت‌،‌ ئیت‌ر‌ ده‌کر‌ئین‌ به
(مر‌ق‌ص)‌یان‌ هه‌ر‌ ش‌ت‌ئیک‌ی‌ تر‌قه‌ینا‌کا!‌ موس‌ول‌مانیکی‌ تورک‌ که‌نيسه‌یه‌کی
ک‌پ‌ری‌ ب‌و‌ئ‌ه‌وه‌ی‌ بیک‌ا‌ به‌مزگه‌وت‌ جا‌ له‌به‌ر‌ئ‌ه‌وه‌ی‌ له‌و‌ نا‌وه‌ جو‌وله‌که‌ی
ز‌و‌ری‌ لی‌ب‌وو‌ هانی‌ گا‌وره‌کانیان‌ دا‌ که‌له‌فر‌و‌ش‌تنه‌که‌ په‌شیمان‌ ببنه‌وه
به‌هه‌ر‌ ن‌رخ‌ئیک‌ ب‌ئیت.‌ گا‌وره‌کان‌ د‌ئینه‌ لای‌ ک‌اب‌رای‌ موس‌ول‌مان‌ و ده‌ئین:
که‌نيسه‌که‌مان‌ پ‌ئ‌ب‌فر‌و‌ش‌ه‌وه‌ تو‌ (١١٠)‌هه‌زار(پا‌وه‌نی‌ ئیس‌تر‌لین‌ی)‌ت
پ‌ئ‌دا‌وه‌ ئیمه‌ (١٢٠)‌هه‌زار‌ پا‌وه‌نت‌ ده‌ده‌ینئیی،‌ وتی:‌ ناید‌م.‌ ب‌و‌یان
زیاد‌کرد‌ تا‌گه‌یش‌ته‌ (٥٠٠)‌هه‌زار‌پا‌وه‌ند،‌ وتی:‌ ناید‌م،‌ خ‌وای‌ گه‌وره
زیات‌ری‌ دا‌ومه‌تئیی‌ و ده‌شیکه‌م‌ به‌ مزگه‌وت.

.‌ مام‌وستا‌ (یوسف‌ ابرام)‌ ئیمام‌ی‌ مه‌رکه‌زی‌ ئیس‌لام‌ی‌ له‌ (زیورخ)‌ ده‌ئیت:
لا‌و‌ئیک‌ که‌ه‌ی‌وایه‌تی‌ س‌وار‌بوونی‌ بال‌و‌ن‌ بو‌و،‌ هه‌وا‌ئیی‌ له‌ (ار‌صادی‌ جو‌ی)
ئه‌ونا‌و‌چه‌یه‌ وه‌رگرت‌ که‌ه‌ی‌چ‌ ره‌شه‌با‌یه‌ک‌ ن‌ییه‌،‌ ب‌و‌یه‌ به‌بال‌و‌نه‌که‌ی
سه‌رکه‌وت،‌ که‌چی‌ له‌ئاسمان‌ که‌وته‌گ‌ئیر‌ئا‌و‌ئیک‌ی‌ ز‌و‌ر‌ قورسه‌وه‌،‌ ب‌و‌یه
نا‌چار‌که‌وته‌ دو‌عا‌کرد‌نو‌ وتی‌ خ‌وایه‌گیان‌ ئه‌م‌ جار‌ه‌ پ‌زگ‌ارم‌ بکه‌ شه‌رت‌بئیی

بگه‌رپم بۆتو هه‌ول‌بدەم به‌چاکی بتناسم و ئیمانێ پێبه‌یێنم. کاتی دابه‌زی که‌وته گله‌یی‌وگانه‌نده له‌کابرای (ارصادی جوی)یه‌که‌و ئه‌ویش وتی: برا به‌هیچ جورێک گێژه‌لۆکه‌و ره‌شه‌با نه‌بووه، له‌چه‌ند بنکه‌یه‌کی تری (ارصادی جوی) پرسیاریان کرد ئه‌وانیش وتیان هه‌ست به‌هیچ نه‌کراوه.. بۆیه لاوه‌که زیاتر دله‌نیا بوو که‌خوا ده‌یه‌وی تاقی بکاته‌وه‌و پێنمایی بکات، ئینجا لاوه‌که زۆر گه‌را به‌دوای هه‌قوراستیدا. تادواچار هاته مه‌رکه‌زه‌که‌ی ئیمه‌و منیش پیم وت: برا خۆئیمه‌ پیاو‌خۆرین، ده‌دانیشه باه‌قوراستیت بپروون بکه‌ینه‌وه، پاش قسه‌و باسیکی زۆر خوای گه‌وره هیدایه‌تیداو موسولمان بوو، پاش ئه‌وه‌ی موسولمان بوو وتی: ئیستا هه‌مان دله‌نارامیم بۆهات که‌کاتی خۆی له‌ئاسماندا پاش دو‌عاگیرابوونه‌که‌م هه‌ستم پێکرد.

هه‌رچه‌نده نمونه‌ی زۆری دیکه هه‌یه له‌سه‌ر موسولمان بوونی پوژئاواییه‌کان له‌به‌ر درێژه‌نده‌دان به‌باسه‌که به‌م رووداوه‌ کۆتایی پێدینین که‌پوژنامه‌ی یه‌کگرتوو ژماره‌(٢٤٥)له‌(١٩٩٩/٧/٩)دا بلاویکردۆته‌وه: کوردیکی لای خۆمان که‌له‌گه‌ل رێکخراوه‌بیانییه‌کاندا کۆچی کردو ئیستا له‌ئه‌مريکا داده‌نیشی له‌ویلايه‌تی(فیرجینیا) بۆمان ده‌گێرپته‌وه‌و ده‌لێت: به‌پێ‌ده‌چووم بۆم‌زگه‌وت پۆلیسیکی هاتوچۆ ئۆتۆمبیله‌که‌ی وه‌ستاند:

. پوژباش مامۆستا.

+ پوژباش !.

. بۆکۆی ده‌چیت؟.

+ بۆم‌زگه‌وت.

- . فەر‌مو‌و سه‌ر‌که‌وه بابت‌گه‌یه‌نم ! مز‌گه‌وت چیه‌؟.
- + ما‌لی‌ خ‌وا‌یه‌و جی‌ی‌ پ‌ه‌ر‌ست‌شی‌ پ‌ه‌روه‌ر‌د‌گاره له‌لای‌ه‌ن موس‌ول‌مانانه‌وه .
- . موس‌ول‌مانی‌تی‌ چی‌یه‌؟.
- + با‌وه‌ر‌ه‌ی‌نان به‌ خ‌وا‌و پ‌ه‌یامی‌ ئی‌سلام‌وک‌ار‌پ‌ی‌کرد‌نی .
- . پ‌ه‌یامی‌ ئی‌سلام‌ چیه‌؟.
- + قورئان‌وفه‌رم‌و‌وده‌کانی‌ پی‌غه‌م‌به‌ره ﷺ
- . ده‌توانی‌ قورئان‌یک‌ی‌ راقه‌ک‌را‌وی‌ ئی‌نگلیزیم‌ بۆ‌پ‌ه‌یدا ب‌که‌یت‌؟.
- پاش‌ ئه‌وه‌ی‌ بۆ‌م‌ پ‌ه‌یدا‌کرد‌و قه‌ناعه‌تی‌ ته‌وا‌وی‌ لا‌ در‌وست‌ بو‌و . گوتی‌:
- به‌راستی‌ ئه‌مه‌یه‌ ئای‌نی‌ راسته‌قینه‌! ، من‌ ده‌مه‌وی‌ موس‌ول‌مان‌ ب‌یم‌ ،
- هه‌روه‌ها ده‌مه‌وی‌ ها‌وسه‌رو‌ک‌چه‌که‌شم‌ موس‌ول‌مان‌ ب‌ین
- پاش‌ ئه‌وه‌ی‌ هه‌مو‌ویان‌ موس‌ول‌مان‌ بو‌ون‌ نا‌وی‌ خ‌ویان‌ گۆ‌ری‌، پیا‌وه‌که‌
- نا‌وی‌ خ‌وی‌ گۆ‌ری‌ بۆ‌ حامد‌ ئه‌حمه‌د، ها‌وسه‌ره‌که‌ی‌ نا‌وی‌ گۆ‌ری‌ بۆ‌ مریم‌
- و که‌چه‌که‌شی‌ نا‌وی‌ خ‌وی‌ کرده‌ زکیه‌. (شایانی‌ باسه‌ ئه‌و برا‌ کورده‌ی‌
- له‌مه‌ر‌ خۆ‌مان‌ تالی‌ره‌ بو‌و موس‌ول‌مان‌یک‌ی‌ ساده‌ بو‌و ، به‌لام‌ که‌ش‌وه‌ه‌وا‌ی‌
- ئه‌مریک‌ی‌ پی‌که‌وت‌ و بو‌وه‌ ما‌یه‌ی‌ خیر‌ بۆ‌ی‌ ، ئی‌ستا‌ بان‌گ‌خ‌وا‌زه‌و ئی‌مامی‌
- مز‌گه‌وته‌و چه‌نده‌ها‌که‌سی‌شی‌ موس‌ول‌مان‌ کرد‌وه‌).

***

۷- به‌ندیخانه‌ش قوتا بخانه‌یه

خه‌لکانیکی زۆر هه‌ن له‌پاش ئه‌وه‌ی ده‌ستیان له‌دنیا ده‌بهری و له‌ناو چوار دیواردا گیر ده‌خوون به‌خویاندا ده‌چنه‌وه، له‌وبه‌خویدا چوونه‌وه‌یه‌شدا ئه‌گه‌ر پینمایه‌ی هه‌بیته‌ زۆریه‌ناسانی پری راست ده‌گرن، نمونه‌ش بۆئه‌مه‌ زۆره‌:

(ئه‌حمهد بن بیلای سه‌روکی جه‌زائیری که‌له‌سه‌ر ته‌خت لایراو خرایه به‌ندیخانه‌وه به‌خویدا چوه‌وه‌و ئه‌زمونیکی تازه‌ فیروبوو.. له‌م باره‌یه‌وه ده‌لیته‌:

له‌به‌ندیخانه‌دا ته‌نها قورئانی پیروزم لایوو که‌به‌راستی هاوه‌لوهاوده‌میکی چاکم بوو، دالم دایه‌ ئه‌ویش به‌راستی ئارامی و دلنیا‌یی به‌خشی به‌دل و ده‌روون و هه‌ستوه‌وشم ، قولبوومه‌وه له‌ئایه‌ته‌کانیدا، هه‌رچه‌نده‌ عه‌ره‌بی‌یه‌که‌شم لاوازیوو به‌لام کۆلم نه‌دا ورده‌ورده‌ خوای گه‌وره‌ ده‌رگا داخراوه‌کانی بۆکرده‌وه‌.. قورئان هه‌زیکی گه‌وره‌ی پی‌دام که‌له‌وه‌و پی‌ش هه‌ستم پی‌نه‌کردبوو، چه‌نده زیاترم بخویندایه‌ نه‌ینی زۆری بونه‌وه‌رو ژیانم بۆناشکرا ده‌بوو.. سه‌یرکردم بۆ خو‌موخه‌لکی و ژیان زیاتر فراوانوچاک بوو، به‌جۆری که‌هیچ رق و چه‌زه‌ تۆله‌سه‌ندنیکم له‌لانه‌ما به‌رامبه‌رکه‌س.. هه‌ستم کرد به‌وه‌ له‌لانه‌ی که‌پیشتر تووشی بووبووم ، له‌دلیشه‌وه‌ له‌وانه‌ خو‌ش بووم که‌هه‌له‌یان به‌رامبه‌ر کردبووم.

خوای گه‌وره‌ یارمه‌تی دام هه‌موو قورئان له‌به‌ریکه‌م، به‌وه‌ش ورده‌ورده‌ زمانم راست بووه‌وه‌ و عه‌ره‌بی‌یه‌که‌م چاکتر بوو، له‌ده‌رگای قورئانه‌وه‌

چومه‌لای‌سونه‌توفه‌رمایشته‌به‌رزه‌کانی‌حه‌زرت ﷺ، ئینجا‌چووم
به‌ره‌و‌په‌راوه‌کانی‌. فقه‌. و (مراجع‌ه‌ئیسلا‌می‌یه‌گه‌وره‌کان.

(زاد‌المتقین / الشریف‌ابراهیم‌بن‌عبدالله / ج ۱ / ۴۴۱)

(ب‌گۆرانی‌بیژی‌میلی‌سعودی (فهد بن سعود):

ئه‌م‌گۆرانی‌بیژه‌به‌ناویانگه‌ش‌پاش (۲۰) سال‌له‌میشواری‌هونه‌ری‌و
تلیاک‌له‌ناو‌چوار‌دیواری‌به‌ندیخانه‌وه‌ده‌لیت:

(سویندبی‌به‌خوای‌گه‌وره‌گسک‌دانی‌شه‌قامه‌کانو‌خواردنی‌نانی‌حه‌لال
شهریف‌ترو‌چاکتره‌له‌گۆرانی‌وتلیاک‌و‌چاکتره‌له‌وه‌ی‌که‌مروؤ‌ده‌ست
پان‌بکاته‌وه‌له‌خه‌لکی).

(سویندبی‌به‌خوای‌گه‌وره‌هه‌موو‌مالی‌دنیا‌نابی‌به‌وه‌ی‌که‌مروؤ
به‌پیزه‌وه‌له‌ناو‌مال‌ومنالی‌خویدا‌بژی، من‌گه‌شبینم‌بو‌داها‌توو‌راسته
پیر‌بووم‌به‌لام. ان‌شاء‌الله. هه‌ول‌ده‌ده‌م‌که‌قه‌ره‌بووی‌ژیانی‌له‌ده‌ست
چووی‌خۆم‌بکه‌مه‌وه). .. که‌ده‌ر‌چووم‌له‌به‌ندیخانه‌ئیش‌ده‌که‌م‌له‌کاری
بانگه‌وازداو، ئه‌بم‌به‌بانگخ‌وزان‌پشت‌به‌خوا، تا‌هه‌مووان‌بزائن‌که‌(ابن
سعید)ی‌گۆرانی‌بیژ‌بووه‌به‌(ابن‌سعید)ی‌بانگخ‌وزان. ئینجا‌هه‌ول‌ده‌ده‌م
لاوان‌هۆشیار‌بکه‌مه‌وه‌و‌باسی‌ئه‌زمونی‌تالی‌خۆمیان‌بو‌ده‌که‌م‌تا‌وه‌کو
وانه‌و‌په‌ندم‌لی‌وهر‌بگرن.

زاد‌المتقین / ج ۱ / ۱۸۲.

له‌ئه‌مریکا‌شدا‌به‌هۆی‌هه‌ولی‌بی‌و‌چانی‌بانگخ‌وزانه‌وه‌له‌(۱۵)‌سالی
ر‌ابوردودا (۳۰۰)‌هه‌زار‌که‌س‌موسولمان‌بوون‌له‌به‌ندیخانه‌کانداو‌پاش
به‌ریونیان ۸۵٪یان‌نه‌چونه‌وه‌به‌لای‌خراپه‌و‌تاواندا، ئه‌مه‌ش‌وای‌کرد

كه حكومه‌تى ئه‌مريكى ئىمامى موسولمان دابمه‌زىنى بۆرىنمايى كردنى
خه‌لكى تاوانكار له‌به‌نديخانه‌كاندا..

له‌به‌رىتانياشدا به‌رپۆه‌به‌رايه‌تى به‌نديخانه‌كان داوايان له‌وه‌زاره‌تى
دادكرد كه‌ئىمامى موسولمانيان بۆدابمه‌زىنن به‌هۆى زيادبوونى

ژماره‌ى گيراوان له‌ (٢٠٠٠)بۆ (٤٠٠٠) له‌م پىنچ ساله‌ى داويدا

(گۆقارى المجتمع . ژماره (١٣٣٤) . ١٢/١/١٩٩٩ . ل١٦)

***

۸ - شیخ نه حمهد دیدات و خه لیفه که ی

شیخ نه حمهد دیدات نه و زانا پایه بهرزیه که بهر چه له که هیندی به و باوکی زورجار پیی دهوت کوپم نه گهر موسولمانان ئیسلامیان نه گه یاندا به ته دست ئیمه نه و ئیستا له گومپرای و سه رلیشیواوی دا ده بووین و ده بوایه کپنووشمان بو مانگا بر دایه و پاشه پرۆکه شیمان به پیروژ بزانیاه! نه م زانا پایه بهرزه شاره زایی ته وای هه یه له کتیبه ئاسمانییه کانداه (۱۲) زمان هه لبرژاردی نه و پهراوانه ی له به ره و له سه رتاسه ری جیهاندا بانگه وازی پی ده کات و گفتوگو و دانوستانی زوری کرد له گه ل شوینکه وتوانی ئاینه کانی تردا

چهند جار داوای له پاپا کرد که به ئاشکرا له که ناله کانی پراگه یان دنه وه (مونازره یه که) تو مار بکه ن به لام نه و رازی نه بوو بویه له گه ل قه شه یه کی نه مریکیدا مونازره یه کی سازدا که تیایدا زور به جوانی ئاینی ئیسلامی دابه گوئی جیهاندا و که موکورتی و گوپرانکاریه کانی ناو ته ورات و ئینجیلی خسته روو..

پهراوی (محمد ﷺ الخلیفة الطبیعی للمسیح) احمد دیدات).

شیخ نه حمهد دیدات چون هاته مه دیدان؟

شیخ نه حمهد دیدات له هوئی هه لبرژاردنی نه و رپیازه ده دویت و ده لیت: (کاتی لاوبووم له سالی (۱۹۳۹) ی زایندا و ته مه نم (۲۰) سال بوو له لای په یمانگایه کی پیگه یاندنی گا وره کانه وه له گه ل ها وه لیکم شتی دست گیرمان ده فروشت ، هه رچهند قوتابی یه کان له په یمانگا ده هاتنه دهره وه و به لامانا تیده په رین زورناره حه تیان ده کردین به تانه و ته شهردان

له‌ئیسلاموپیغه‌مبه‌رو‌قورئان ، بۆیه منیش شه‌وگاری‌دریژ ده‌گریام و خه‌فته‌م ده‌خوارد که بی‌تواناو نه‌شاره‌زا بووم و نه‌مه‌ده‌توانی وه‌لامیان بده‌مه‌وه و دیفاع له‌و پیغه‌مبه‌ره‌بکه‌م (ﷺ) که‌ره‌حمه‌ته بو‌عالمه‌.

بۆیه سه‌ره‌نجام پریارم دا که له‌قورئانوکتیبه‌ ئاسمانییه‌کانی تریکو‌لمه‌وه، پاشان په‌راوی (اظهار الحق)م خوینده‌وه و پری‌په‌روی ژیانمی گو‌ری، ئینجا وام لی‌هات بتوانم گفتوگو له‌گه‌ل گاوره‌کاندا بکه‌م و وه‌لامی هه‌موو پرسیاریکیان بده‌مه‌وه و ناچاریان بکه‌م ریژ له‌ئیسلام بگرن

سو‌پاس بو‌خوا وا (٤٠)سا‌له له‌هه‌و‌ئدام و توانیومه بیسه‌لمینم که په‌راوه‌کانیان ده‌ستکاری کراوه و ناته‌واوی زوری تیا‌یه و ته‌نها په‌راوی راست له‌م سه‌ره‌زه‌ویه‌دا که‌خوا پاراستبیتی قورئانه‌). (هل الكتاب المقدس کتاب الله / احمد‌دیدات / ل٧٩٠).

شیخ‌ئه‌حمه‌د هه‌رچه‌ند سه‌ردانی شاری (بو‌مبا‌ی بکر‌دایه‌له (هیند) له‌مالی ناسیاویکی داده‌به‌زی که‌ئه‌وانیش هه‌موو دل‌وگیانیا‌ن به‌بانگه‌وازی خوا به‌خشیبوو. له‌سالی (١٩٨٧)دا په‌یوه‌ندی شیخ‌ دیدات ده‌ستی پیکرد له‌گه‌ل کو‌ریکی ئه‌و مال‌ه‌دا که‌ناوی (ذاکرنا‌یک)بوو، له‌پۆلی دووه‌می کو‌لیژی پزیشکی بوو، شیخ‌ئه‌حمه‌د که‌زانی لی‌هاتووه ری‌نمایی چاک‌ی کرد و ئه‌ویش زۆربه‌په‌روش بوو بو‌ ئامۆزگاری‌یه‌کانی..له‌ئامۆزگاری‌یه‌که‌دا شیخ‌ئه‌حمه‌د پی‌ی وت: له‌بانگه‌وا‌زکردندا رامه‌وه‌سته‌تا وه‌کو منت لی‌دی‌ت ئینجا بانگه‌وا‌ز بکه‌یت، له‌سه‌ره‌فرمایشتی سه‌زه‌ت ﷺ ئه‌گه‌ر نایه‌تیکیش ده‌زانی بیگه‌یه‌نه به‌خه‌لکی، به‌وه‌ش پۆژه‌پۆژ زانیاریت زیاد ده‌کات.

پاش ئەۋەي (ئاكرنايك) كۆلىڭى پزىشكى تەۋاۋكرد، پۆڭبەپۆڭ زياتر خۆي راھىنا لەپىي پەراۋ و كاسىتەكانى شىخ ئەھمەدەۋە لەگەل ئەۋەدا كە عىادەيەكىشى ھەيە و باۋكى سەرپەرشتى دەكات، زۆرىەي كاتەكانى داۋە بەبانگەۋازكردن.

بۆئەمەش (مركز البحوث الاسلامية) لەشارى (بۆمباي) دامەزئاند لەسالى (۱۹۹۲)دا، لەو مەركەزەدا (۳۵)ھەزار شىرتى قىدىۋو (۳)ھەزار شىرتى تەسجىل ھەيە بەچەندەھا زمان، كەدانىشتوانى شارى بۆمباي دىن دەيخوازن بۆھەفتەيەكوسوۋدى لىۋەردەگرن، كە ژمارەيان (۱۵)ملىۋن كەس دەبىت. پۆڭانە (۳)سەعات پەخشى تەلەفزيۋنى بەكرىدەگرى بۆگەياندىنى پەيامى ئىسلام كە زياتر لە يەك مىۋن مال گويى لىدەگرن. ھەرۋەھا لەسەركەنالى ئاسمانى (ATV)يش كەدەگاتە(۶۸) ۋلات ھەفتەي (۳)پۆڭو ھەر پۆڭەي بۆماۋەي نىۋ سەعات بەرنامە پىشكەش دەكات ، كەزىاترىش پۋوى دەمى دەكاتە ئەۋانەي كە موسولمان نىن ۋدەيەۋى لەسەرخۆ بەقەناعەتەۋە بەرەۋ ئىسلاميان بەينىت.

لەو كەنالىدە سەرەتاپارەي دەدا، دوايى كەزانيان خەلكى زۆربەرنامەكەيان بەدلە بەرپىرسانى كەنالىكە وتيان پارەمان ناۋىت ، پاشتر ئەۋان پارەيان دەدا بەم بۆئەۋەي بەردەۋام بىت، ئىنجا داۋاي كەرد كەماۋەكەي بۆ زىاد بكن ئەۋانىش بۆيان زىاد كەرد.

ھەرچەندە موسولمانان ھەژارن بەلام ئىستا لەبىرى ئەۋەدان كەكەنالىكى ئاسمانى تايبەت بە موسولمانان دابمەزىنن و (۲۴)سەعات بانگەۋازى خوا بلاۋبەكەنەۋە.. شىخ دىدات ھانى

دكتور (ذاكر) ىدا كه هه ربه ته و راتو ئىنجيله وه نه وه ستى به لكو له ئاينى
(بوذى) ىش بكۆلئىته وه، وه پىيى وت ئە گەر ئاوه ها برۆيت تو
(ئەحمەد ديدات) يت به زياده وه.

به لئى خوادينى خوئى پهك ناخات، ئەحمەد ديدات كه رابه رو پيشه و ابوو
له بوارى خوئيدا، هه رله ژيانى خوئيدا خواى گه وه ره خه ليفه ى بوئارد،
تادواى ئەو كورسى يه كه ى بوئساتي كيش چۆل نه بىت.. (گۆقارى المجتمع
ژماره (۱۳۳۴). ۱۲/۱/۱۹۹۹)

***

۹- موسوئلمان بوونی زانایانی نه هلی کیتاب

قورئانی پیروز دهفه رمویت ﴿ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ

اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ العنكبوت: ۶۹

العنكبوت/۶۹. واته: ئه وانه ی هه ول دهدهن له بهرئیمه و له پینا و دوزینه وهی هه قوراستی دا بیگومان پینمایان ده که یین بو پریگاکانی گه یشتن به ئیمه و بهرپاستی خوا له گه ل چاکه کاراندا یه، نمونه بوئه مهش زوره:

(أ) کاتی خوئی سهلمانی فارسی چی دهردی سهری به سه رهات له گه پرانیدا به دوای دوا پیغه مبهری مروفا یه تی دا (ﷺ)، سه ره نجام خوی گه وه ئا واته که ی هی نایه دی و موسوئلمان بو

(ب) (فرامینۆ) راهیبیکی لاتینی بو له گه پرانیدا به دوای هه قوراستی دا، ئینجیلی (برنابا) ی دهستکه وت و بو وه مایه ی هیدایه تی .. هه روه که له (هه لو یسته یه که له خزمهت قورئاندا) ژماره ۳ با سمان کردو وه .

(ج) موسوئلمان بوونی پرؤفیسۆر (دافید بنجامین کلدانی)، ئه م زانا مه سیحی یه له سالی (۱۸۶۷) ی زایینی دا له نزی که شاری (ارومیه) له ئیران له دایک بو وه، له سالی (۱۸۸۶) وه تاسالی (۱۸۸۹) له گه ل (بعثة رئیس أساقفة کانترבורی) کاری کردو وه بو پینمای گاره ئاشوری یه کانی (النساطرة) له (ارومیه). له سالی (۱۸۹۲) دانار دیان بو پوما بو خویندن له فه له سه فه و لاهوت له زانکو، وه له سالی (۱۸۹۵) ی زایینی دا بو به (کاهین) و دایانمه زاندا، له و ما وه یه دا که به شداری کرد له گو قاری (اللوح) دا به نویسی کۆمه لئ و تارو هه روه ها له گو قاری (السجل الارلندی) یشتا کۆمه لئ شتی نویسی، هه روه ها چیرۆکی (تحية مريم) ی

بۆچه‌ند زمانیک وەرگیپراو له‌گۆقاری تایبه‌تدا بلاوی‌کرده‌وه. له‌کاتی گه‌رانه‌وه‌ی‌دا بۆ ئێران له‌تورکیا لای‌داو کۆمه‌لی‌وتاری به‌زمانی ئینگلیزی‌وفه‌رهنسی نووسی‌و له‌پروژنامه‌ی (رائد المشرق)‌دا بلاوی‌کردنه‌وه..

له‌سالی (١٨٩٨)‌دا گه‌رایه‌وه‌ئێرانو له‌گونده‌که‌ی خۆی (دیجالا) دانیشتو‌قوتابخانه‌یه‌کی‌شی تیا‌کرده‌وه، له‌سالی (١٨٩٩)‌دا‌کردیان به‌لیپ‌رسراوی (أسقفیه‌ی‌ شاری (سالماس) ، له‌سالی (١٩٠٠) دکتۆر دافید له‌خه‌ک‌دا‌براو بۆ‌ماوه‌ی مانگی‌ک خه‌ریکی خواپه‌رستی و‌پارانه‌وه بوو که‌خوا هیدایه‌تی‌ بدات.. له‌گه‌ل‌ ئه‌وه‌شدا‌چه‌ند‌جار به‌وردی به‌ په‌راوه‌ پیرۆزه‌کاندا چوه‌وه و به‌چاکی لی‌کۆلینه‌وه‌ی له‌سه‌رکردن.. له‌سالی (١٩٠٣)‌دا چوو بۆ بریطانیا و بووه ئه‌ندامی (کۆمه‌لی‌یه‌کتا‌په‌رسته‌کان)، که‌ئه‌وانیش له‌سالی (١٩٠٤)‌دا نارديان بۆ ئێران بۆ رینمایی‌ خه‌لکی. له‌گه‌رانه‌وه‌یدا له‌تورکیا لای‌داو له‌گه‌ل (شیخ الاسلام جمال‌الدين الافندی)‌دا چه‌ند چاوپێکه‌وتنی‌کی کردو له‌ئه‌نجامدا موسوڵمان بوو و‌هناوی خۆی گۆپی بۆ (پروڤیسۆر عبدالاحد داود). پروڤیسۆر عبدالاحد که‌پرسیاری لی‌کرا له‌هۆی موسوڵمان بوونی‌ وتی:

(هۆی موسوڵمان بوونم هیدایه‌تی‌ خۆی گه‌وره‌ بوو بۆم، ئه‌گه‌رئه‌وه نه‌بوا‌یه له‌وانه‌بوو هه‌موو زانیاری‌ولیکۆلینه‌وه‌کانم به‌ره‌و سه‌رلیش‌ی‌واوی‌و گوم‌راییان ب‌ردما‌یه وه‌له‌و ساته‌وه که ئیمانم هینا به‌(لااله‌ الاالله) ، محمد ﷺ . بووه‌مامۆستا و پێشه‌وام له‌هه‌موو هه‌لسوکه‌وت و په‌روشتی‌کم‌دا)..

وه‌له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌شاره‌زایی هه‌بوو له‌زمانی عه‌ره‌بی‌وتارامی‌و یۆنانی‌و ئینگلیزی‌و فه‌رهنسی‌دا بۆیه لی‌کۆلینه‌وه‌ی باشی‌کردو سه‌ره‌نجام چه‌ند

پەراوئىكىشى نووسى لەوانە (الانجيل والصلب) و(محمد ﷺ) كما ورد فى كتاب اليهود والنصارى) كەئەم باسەمان لىۋە ۋەرگرتوۋە.

د. موسولمان بوونى (سامى فرناندىس باستور)، لە چاۋپىكە وتنىكدا لەگەل گۆقارى (الجهاد) دا لەژمارە (۱۱۳) ى سالى (۱۹۹۴) سامى دەلىت:

لەسالى (۱۹۵۵) ى زايىنى لەدايك بووم لەناۋچەى (بىسايىس) لەناۋەرەستى (فلىپپىن)، لەسالى (۱۹۷۶) دا لەزانكۆى لاهوت دەرچوومو

بوم بەقەشە، پاش دەرچوونم دەبوايە (۱۸) مانگ (تەدرىبى عەمەلى) مان بگردايە، كەئەۋىش برىتى بوو لە بەگاۋرکردنى موسولمانەكانى

خواروۋى فلىپپىن ، ۋەنوسىنى راپورتىك لەسەر ئاينەكانى رۆژەلات.. قەدەرى خوا ۋابوو كەمن لەسەرفەلسەفەى ئىسلام بنوسم ، بۆيە ھەندى

پەراوم پەيداكرد كەلەلايەن كەسانىكى غەيرە موسولمانەۋە نوسرابوو، ھەموۋى پىروو لەھەلەۋ شتانىك كە پىچەۋانەى ئىسلامن. بۆيە پىارمدا

كەچەند پەراۋىك بخوئىنمەۋە كەموسولمانان خۇيان نووسىيىتيان ، بۆئەمەش دوو پەراوم پەيداكرد كە يەكەمىان (الاسلام الدين المفترى

عليه) ى (أبو الاعلى المودودى) ۋ ئەۋى دوۋەمىشيان (الاسلام تحت المجهر) ى (حموده عبدالعاطى) بوو.

پاشان پەيوەندىم كىرەبەمەركەزى مامۇستا(دىدات) ۋە لەخواروۋى ئەفرىقىيا ۋ (جمعيه اسلامى) لەلەندەن ۋ مەركەزىكىش لەپاكىستان

بۆئەۋەى پەراوم بۆبىنرەن. كۆمەلىكى زۇريان بۆناردەم، ئەۋەى كەزۇركارى كىردە سەرھەستوھۆشم پەراۋى (محمد معلم البشرىه) بوو

لەنوسىنى (أفضال الرحمان) ..

ورده‌ورده له‌ئیسلامی راست تیگه‌یشتم و دلم ساردبووه له‌گاوریتییه‌که‌م، چونکه به‌پرستی باسی حاکمیه‌توبه‌رنامه‌ی حوکم و ده‌ولت و ئابوری تیانییه. پاش سالیك له‌خویندنه‌وه‌ی کتیب و نبووی خووم دۆزی‌یه‌وه له‌ئیسلامدا که وه‌لامی هه‌موو پرسیاره‌کانی ده‌دامه‌وه. نه‌مده‌توانی له‌شه‌و و پوژیکدا واز به‌یینم، بۆیه ورده‌ورده دورکه‌وتمه‌وه له‌که‌نیسه‌و، سه‌ره‌تا رازی نه‌بووم به‌سه‌ندنی باجی ۱۰٪ له‌هاولاتیانی گاوری ناوچه‌که له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌ژاریوون و، وتم ئه‌مه ستمه‌و خوا پی‌پرازی نییه، ئینجا وازم له‌به‌رنامه‌که‌م هیئا له‌پرادیویدا به‌ناوی (رساله الانجیل) و هه‌روه‌ها بپریارم دا له‌کارو چالاک‌ی به‌گا‌ورکردنی خه‌لکیدا به‌شدار‌ی نه‌که‌م. سی‌ششت کاریگه‌ری زۆری هه‌بوو له‌سه‌رم و به‌ره‌و ئیسلام هیئامیان:

۱. گونجانی ئیسلام له‌گه‌ل فیتره‌تی مرو‌فدا..
  ۲. گشتگیری ئیسلام له‌سیاسه‌توبه‌رنامه‌ی حوکمو ئابووری و په‌یوه‌ندی خیزانی و لایه‌نی رۆحی و.. هتد.
  - ۳- جیهانی بوونی ئیسلام ، که‌ده‌یه‌وئیت هه‌موو ئاده‌می‌یه‌کان بکات به‌برای یه‌ک و جیا‌وازی له‌نیوان که‌سدا ناکات.
- وازه‌یانی خووم پراگه‌یاند له‌ گاوریتی، بۆیه سی‌قه‌شه‌ی پله‌به‌رزیان ناردله‌مو پاش گفتوگۆیه‌کی زۆربانگم کردن بو ئیسلام، ویستیان زۆرشییواز به‌کار به‌یینن له‌گه‌لمدا، به‌لام چونکه خوشم له‌وان بوومو له‌وسه‌ری ده‌هاتمه‌وه نه‌یانتوانی کارم تی‌بکه‌ن. ئینجا له‌ناو خه‌لکا بلاویانکرده‌وه گوايه من شی‌ت بووم ! ئینجا قو‌ناغی تاقی‌کردنه‌وه‌م ده‌ستی پی‌کرد، هه‌ندی که‌لوپه‌لم هه‌لگرتووو چوومه مزگه‌وتوما‌له‌وه‌م

به‌جی‌هیش‌ت، جاله‌به‌رئه‌وه‌ی‌موسول‌مانه‌کان‌گومان‌یان‌لی‌یده‌کردم‌و
به‌جاسوسی‌حکومه‌ت‌یان‌ده‌زانیم‌که‌س‌نه‌ده‌هات‌به‌لاما، چل‌رۆژ‌به‌م
حاله‌مامه‌وه‌زۆر‌گریام‌له‌باره‌گای‌خوادا‌که‌ده‌رووی‌خیرم‌لی‌بکاته‌وه‌..
تارۆژیک‌موسول‌مانی‌کی‌نزیك‌مزگه‌وت‌هات‌بۆلام‌و‌وتی: هه‌رچه‌نده
گومان‌یشم‌هه‌یه‌جاسوسی‌حکومه‌ت‌بیت‌به‌لام‌فه‌رموو‌وه‌ره‌میوان‌به
لای‌من‌و‌که‌وته‌یارمه‌تی‌دانم.

ئینجا‌بیرم‌کرده‌وه‌کاریک‌بکه‌م‌بۆ‌خزمه‌تی‌ئیسلام، بۆیه‌چوومه‌ئه‌و
ئیزگه‌یه‌ی‌که‌پیش‌تر‌کارم‌لی‌یده‌کردو‌له‌به‌رئه‌وه‌ی‌به‌رپۆه‌به‌ره‌که‌ی‌براده‌رم
بوو‌رپی‌دام‌که‌به‌رنامه‌یه‌که‌به‌ناوی‌(الاسلام‌علی‌اله‌واء)‌پیش‌که‌ش‌بکه‌م
که‌سه‌ره‌که‌وتنی‌باشی‌به‌ده‌ست‌هینا. پاشان‌هاوسه‌ره‌که‌شم‌موسول‌مان
بوو، ئیت‌رگه‌رامه‌وه‌سه‌رمال‌وحالی‌خۆمو‌پاشان‌چوومه‌ناوچه‌ی
(سیبو)‌که‌وه‌ختی‌خۆی‌له‌وئ‌له‌دایک‌بوو‌بووم. له‌ناوچه‌که‌ماندا‌هیچ
موسول‌مانی‌لی‌نه‌بوو‌مزگه‌وتی‌لی‌نه‌بوو‌بۆیه‌که‌وته‌مانگه‌واز‌کردن‌و
ژماره‌یه‌کی‌زۆر‌قوتابی‌و‌لاو‌موسول‌مان‌بوون، یه‌که‌م‌نوێژی‌جومعه‌مان
له‌باخچه‌یه‌کی‌شاردا‌کردو، خ‌وای‌گه‌وره‌ش‌هیدایه‌تی‌ئه‌ندامی‌کی
په‌رله‌مانی‌ناوچه‌که‌مانی‌دا، به‌وه‌ش‌ئیمه‌به‌هیز‌تر‌بووینو‌که‌وتینه
پیش‌که‌ش‌کردنی‌به‌رنامه‌له‌رادییۆدا.

من‌زۆر‌گرنگی‌ده‌دم‌به‌بانگه‌واز‌کردنی‌غه‌یره‌موسول‌مان‌بۆ‌سه‌رناینی
پی‌رۆزی‌ئیسلام‌و‌به‌ئه‌رکی‌سه‌رشانمی‌ده‌زانمو‌له‌زۆر‌شوین
(محاضرة)‌ده‌دم، ئه‌مه‌ببجگه‌له‌وه‌ی‌که‌له‌ته‌له‌فزیۆنی‌که‌نالی
(۱۲)‌بازرگانی‌دابهرنامه‌یه‌که‌به‌ناوی‌(صوت‌الاسلام)‌پیش‌که‌ش‌ده‌که‌م.
هه‌روه‌ها‌ماناکانی‌قورئانی‌پی‌رۆزیشم‌گۆرییه‌سه‌رزمانی‌(سیبوانو)‌..

لهفلیپیندا ههرله کۆنهوه چالاکى بهگاوركردن ههیهو توانیان خهڵکانیكى زۆر لهباکوروناوهپرستی وڵاتدا بکهن بهگاور، وهملیۆنهها دۆلاریان داناوه بۆ بهگاوركردنى ناوچهى (سیناندو)، ئهوانهش کهخهریکن بۆئهم کاره(کهنیسهى ئهمریكى وبریطانى و فاتیکان)ه، وهلهپرى کارى خزمهتگوزارى و یارمهتیدانى خهڵکهوه ئهم کارهدهکهن ، وهحکومهتى فلیپینیش زۆرهاوکاریان دهکات.

لهکۆتاییشدا بهموسولمانان دهلیم بهگشتى حاکم ومهحکومیان کهئیمهى موسولمان پیویستمان بهیاسا دهست ههلبهستهکان نییه ، ئیمه قورئانمان ههیه کهههموو پیداویستیهکی ژیانمانى تیايه، ئاینهکهمان پیویستى به کۆمهلى بانگخواز ههیه کهقوریانى بدن لهپرى داو شهو و پوژ ههول بدن تابانگهوازه پیروزهکەى بگهیننه ههموو جیهان.

***

۱۰- ئەكتەره جیهانییه کانیش پاش ئەزموونیکی دوورو درێژی ژیانیان به په شیمانیه وه ده لێن:

أ) ئەكتەری ئەمریکی (مارلین مونرو) كه خۆی ئینتشارکرد له وه لآمی نامەى كچىكدا ده لێت: بوئه و كچه و هه موو كچىكى دىكه كه ده به ویت له سینه مادا ئیش بكات ، خۆت بپاریزه له ناودارى و پایه به رزی ، خۆت بپاریزه له هه موو ئەوانه ی كه ده یانه ویت بتخه له تین به به تیشك خستنه سەرت، من نه گبه تترین ئافره تم ، ژيانى هاوسه ریتی شه ریفم پى باشتره له هه موو شتىك ، به راستى به ختیارى راستى ئافره ت له ژيانى خیزانى پاكو شه ریف دایه ، بگه ره ئەم ژيانه خیزانییه ره مزى به ختیارى ئافره تومرؤقا به تى به ..

خه لکی هه موو سته میان له من کرد، وه به راستى ئیشکردن له سینه مادا ئافره ت ده کابه كه لوپه لىكى سووکی بى نرخ هه رچه نده ناوشو ره تى پوچه ل به ده ست به ئینت، من ناموژگارى كچان ده كه م كه ئیش نه كه ن له سینه ماواندندا، چونكه سه ره نجامیان . ئەگه ر ژیرینوتیم بگه ن . هه روه ك سه ره نجامى من ده ییت.

ب) ئەكتەری جیهانى (بريجیت باردو) له چاوپى كه وتنى كدا ده لێت: راسته من له فه سادو خراپه دا نقووم بوو بووم و له پرؤژگارى كدا ببومه ره مزى خراپه به لآم سه هیره ئەو خه لكه ی كه به بى به رگ منیان خو شه وى ست، ره جمیان كردم كه تۆ به م كرد. كاتى من به كى له فلىمه كانى خو م ده بینم تف له خو م ده كه موبه په له ته له فزیۆنه كه م ده كوژنمه وه .. چه نده من نزموبى نرخ بووم ، به راستى چله پۆپه ی

به‌ختیاری مروّقه له‌خیزانداری‌دایه، کاتیك ئافره‌تیک ده‌بینم له‌گه‌ل
 می‌رد و منداله‌کانی‌دا له‌خوم ده‌پرسم ، بۆمن بی‌به‌شم له‌م نیعمه‌ته..
 (ج)ئه‌کته‌ری جیهانی (عمر الشریف)یش ده‌لی: هه‌رچه‌نده من ده‌زانم
 موسته‌حیله، به‌لام ئاوات ده‌خوایم که سه‌عاته‌کانی ته‌مه‌نم بگه‌رایه‌ته‌وه
 دو‌اوه تابه‌توندی ره‌فزی گه‌شتی ناوداری و (نجومیه‌ت) بکه‌م ، ئه‌و
 گه‌شته‌ی که هه‌موو ساله‌کانی ژیانم تیا به‌خت کرد تا بیه‌ئه‌کته‌ریکی
 جیهانی. کاتی هه‌نگاوم نابهره‌و ئه‌م کاره گه‌نج بووم بۆیه
 زۆرله‌حساباته‌کانم هه‌له‌بوون ، که ئه‌مه‌ش سه‌ره‌نجامه تاله‌که‌یه‌تی.
 له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا ناوبانگیکم په‌یدا کرد و وه که هه‌موو هونه‌رمه‌ندی خه‌وی
 پیوه‌ده‌بینی ، به‌لام من له‌زۆر شت بی‌به‌شم که زۆر گه‌نگه‌ترن به‌لامه‌وه له‌م
 هه‌موو هۆسه‌وه‌ه‌رایه ، وه‌ک باوه‌شی گه‌رمی مال و خیزان ، من ژیانیکی
 سارد ده‌ژیم ، بی‌منال ، بی‌وشه‌یه‌کی خوشه‌ویستی راست ، به‌جۆریک
 هه‌ست ده‌که‌م که من بی‌ولاتم، له‌ژیانمدا ته‌نه‌ایی کوشته‌وومی
 به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌وه که خه‌لک ده‌یبینن و دیت به‌بیریاندا. له‌به‌ره‌وه
 ده‌لیم هه‌رچیم به‌ده‌ست هی‌ناوه نابی‌به‌وه‌ه‌موو په‌نجومان‌دوبوونه‌ی
 که داومه له‌پیناوی‌دا. زاد المتقین / ل ۱۸۰.۱۸۵.

* په‌شیمانیه‌که‌ی قاسم ئه‌مین: یه‌که‌م که‌س بوو له‌میسردا که داوای
 ئازادی ئافره‌تانی کرد، پاش هه‌وت سال له‌بانگه‌وازه‌که‌ی په‌شیمان
 بووه‌وه له‌پراو بووچونه‌کانی وه‌ئهم په‌شیمانیه‌شی له‌پروژنامه‌ی
 (الطاهر) داله ئۆکتۆبه‌ری (۱۹۰۶) دا بلاو کرده‌وه که تیایدا ده‌لیت
 من بانگی میسریه‌کانم ده‌کرد له‌مه‌به‌ر بۆه‌لگرتنی جی پیی
 تورکوبیانیه‌کان له‌مه‌سه‌له‌ی ئازادکردنی ئافره‌تاندان، بۆئهم مه‌به‌سته
 زیاده‌په‌ویم کرد، به‌جۆریک که بانگم کردن بۆدپاندنی حیجابه‌کانیان و

بهشداری کردنو تیکه لای بی مانای ئافرته لهه موو کۆرۆکۆبوونه وه و دهعهه تییدا، به لام ئیسته ههست دهکهه بهمهترسی بانگه شهکهه م ، پاش ئه وهی پرهوشت و هه لسوکهوتی خه لکم بۆدهرکهوت. به داخه وه پرهوشتی خراپی پیاوانم به جوریک بینی که زۆرسوپاسی خوام کردکه بانگه وازه کهی سه رنه خستمو خه لکانیکی ئی وروژاندم که دژایه تیم بکهن. زاد المتقین / ل ۱۷۴.

شایانی باسه دواى دووسال له په شیمان بوونه وه کهی کۆچی دواى کرد و یه کهه ههنگاوى نا به ره و قیامت..

***

دواوته

مامؤستاي خوالئخؤشبوو (سه‌عيد حوى) له‌ته‌مه‌نى په‌نجا سائيدا به‌شى له‌ياده‌وه‌رى وئه‌زمونه‌كانى خوى تو‌ماركرد له‌ئيرناوى (هذه تجربتى وهذه شهادتى). هه‌روه‌ها مامؤستا (أبو الحسن الندوي) له‌ په‌راوى (في مسيرة الحياة) دا كه دووبه‌رگه به‌درئى باسى لاپه‌ره‌كانى ژيانى وئه‌زمونه‌كانى خوى ده‌كات ، هه‌روه‌ها له‌په‌راوى (إذا هبت ريح الايمان) دا باسى ئه‌زمونئىكى بانگه‌واز ده‌كات كه چؤن ده‌ستى پئىكردوو چؤن كوئايى پئىهات له‌سه‌رده‌ستى ئيمامى شه‌هيد (ئه‌حمه‌دى كورپى عيرفان) له‌سه‌ده‌ى (١٣) ى كوچيدا له‌هيندستان.

مامؤستاي پئيشه‌وا (به‌ننا)ش له‌په‌راوى (مذكرات الدعوة والداعية) دا باسى سه‌ره‌تاي دامه‌زراندن و چه‌ندسائىك له‌بانگه‌وازى برايان ده‌كات، كه‌ئه‌گه‌ر تو‌مارى نه‌كردايه‌ ره‌نگ بوو زؤرى له‌بئربچونايه‌ته‌وه و كه‌سئىك نه‌بوايه تو‌ماريان بكات. جائه‌گه‌ر خوئنه‌رى به‌رئز هه‌ول بدات به‌ده‌يان ياده‌وه‌رى دئنه به‌رده‌ست، كه هيوامان وايه سووديان لئوه‌رئى و چى چاك كراوه چاوى لئبكاو هه‌رچيش خراپه خوى دوور بگرئ لئى.. له‌كوئايشدا به‌هيواي دوعاي خيرتان و به‌يه‌ك گه‌يشته‌وه.

لا پهره يه ك
له ميژووي جولنه كه

(٨)

پیشهکی

ههروهك چۆن گشت پیغه مبهران (سهلامی خویان لی بیئت) دوژمن و ناحه زیان هه بوه، ئاوه هاش پیغه مبهری خوشه ویستمان ﷺ هه ره له یه که م روژی هاتنیه وه دوژمن و ناحه زی بۆ په یدا بوه و به هه موو جوړیک دوژمنایه تیان کردوه، سابه لکو به خه یالی خویان نووری خوا به فو بکوژیننه وه ... ههروهك خوی گه و ره ده فهرمویت: ﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا

لِكُلِّ نَجِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِيْنَ ۗ وَكَفٰیٰ بِرَبِّكَ هٰدِيًّا وَنٰصِيْرًا ﴿٣١﴾

الفرقان: ۳۱

یه کی له دوژمنه سه سه خته کانی ئیسلام جوله که یه، که هه ره له کونه وه چی یان پی کرابی کردویانه، جا نه گه ره په یمانی خوا نه بوایه به پاراستنی ئەم ئاینه تا روژی قیامهت، ئەوا هه ره زوو ئەم ئاینه نه ما بوو. ئەم باسه ش لاپه ره یه که له میژووی ره شی جوله که دژبه هه ق و راستی، به وه یوایه ی فهره نگی بانگخوزان مایه ی بهرچا و رونی و هوشیاری بیئت.

(۱)

له‌سه‌رده‌می پیغهمبه‌ری خواداﷺ:

ج‌ووله‌که‌کان نالای دژایه‌تی ئیسلامیان هه‌لکردو پریگا نه‌ما نه‌یگرنه‌ به‌ر له‌دوژمنایه‌تی‌ه‌که‌یاند‌ا، له‌لایه‌که‌وه‌ چه‌ن که‌سیکیان به‌سه‌ر زاره‌کی و پروکه‌ش موسولمان بوون له‌به‌ره‌ی دو‌پروه‌کاندا کاریان ده‌کرد و پیلانیان دادنه‌ا ... له‌لایه‌کی دیکه‌وه‌ هانی کافره‌کانیان ده‌دا و پشتگیریان لی ده‌کردن، له‌کاتی‌کدا که ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

﴿البقرة: ۱۴۶﴾

هه‌روه‌ک چۆن مناله‌که‌ی خویانیان ده‌ناسی و ده‌یانزانی که‌منالی خویانه‌ ناوه‌هاش ده‌یانزانی که‌ (محمد) ﷺ پیغهمبه‌ری خواجه‌، به‌هو‌ی نه‌و به‌لگه‌ونیشنانانه‌ی که‌له‌ته‌ورتدا هاتبوون، بو‌یه‌ قورئان پییان ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿يَا هَلْ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَسْهَدُونَ﴾ يَا هَلْ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبُسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ

﴿آل عمران: ۷۰ - ۷۱﴾

واته: (ئه‌ی ئه‌ه‌لی کتاب مه‌به‌ست گ‌ارو ج‌وله‌که‌یه‌) بو‌ کوفر ده‌که‌ن به‌نایه‌ته‌کانی خوا، له‌کاتی‌کدا ناونیشانی پیغهمبه‌ر ﷺ (محمد) له‌وپه‌راوانه‌دا هاتوو‌ه که‌خوتان به‌پراستی ده‌زانن).

قورئانی پیروژ زۆریک له فەرفۆقیل و پیلانەکانی جوله کهی ئاشکرا دەکرد و موسولمانانی ئی ئاگادار دەکردهوه ههروهک ئەم پیلانەیان که قورئان دەفەر مویت:

﴿وَقَالَتْ طَآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ ءَامِنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ ءَامِنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَكَفَرُوا ءَاخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تَتُومِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنِ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ أَن يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنِ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾﴾

آل عمران: ٧٢ - ٧٤ له خاوهن نامه بهیه کترین ووت: سه ره به یانیان (به فیل) بپروا بینن بهو قورئانهی که نیراوته خواره وه بو ئەوانه ی که موسولمان بوون، وه ده مه و ئیواری لیبی په شیمان ببنه وه، به لکو ئەوانیش په شیمان بکه نه وه، وه ئەم قسه یه بانه یینی ناو خو مان بییت و کهس لیسانی نه بیستیته مه گهر ها و دینه کانمان).

به لیبی مه بهستی جوله که ئەوه بوو تازه موسولمانه کان تیک بدهن و چه واشه یان بکهن، کاتی به یانیان جوله که کان موسولمان ده بوون، موسولمانان به گشتی و تازه کانیش زۆر دلخۆش ده بوون و ده یان ووت: دیاره ئاینه که مان زۆر راست و ته واوه بویه ئەوه تا جوله که کانیش موسولمان ده بن، وه کاتی ئیواران په شیمان ده بوونه وه گو مان ده که وته

دلى تازەكانەوہ و ودەيان ووت: ديارە ئاينەكەمان كەم و كوپرى و ناتەواويەكى ھەيە، بۆيە جوولەكەكان پەشىمان دەبنەوہ ... ئەى محمد ﷺ پىيان بلى بەراستى رىنمونى ھەر رىنمونى خوايە وئەو فرۇفيلەى كە دەى كەن لەبەر ئەوہيە كەپىتان گرانە ھاوشىوہى ئەوہى دراوہ بەئىوہ لەنامە و پىغەمبەرىتى بدرىت بەكەسانى دىكە، يان موسولمانان كىشەودەمەقالىتان لەگەل بكەن و بۇرتان بدەن بەھوى ئەو نامەيەى كەلای خواوہ بۇيان ھاتوہ.

پىيان بلى: بەراستى فرستادەيى بەھرەيە و خوا رەحمەتى بىپايانە و دانايە، دەيدا بەھەر كەسىك بىھوى، وەخوا خواوہنى فەزلى گەورە و بىئەندازەيە.

رۇژىك لەسەر ھەتاي سالى چوار دەھەمى كۆچىدا، پىغەمبەرى خوا ﷺ لەگەل دەكەس لەھاوہلانى دەچن بۇ گەپرەكى (بنى النضير) بۇ كارىك، بەرپوالەت جوولەكەكان پىشوازيەكى گەرم و گورپان لىدەكەن و پىغەمبەرى خوا ﷺ داواى چيان لى دەكات ، ئەوان بەلئىنى پىدەدەن و رازى دەبن بەلام لەژىرىشەوہ راوئىزى كوشتنى دەكەن و دەلئىن: ھەرگىز ھەلى وامان بۇ ھەلناكەوئىت، يەككىيان دەنئىرن لەسەربانەوہ بەردىكى گەورە بدات بەسەرىدا، لەوكاتەدا خواى پەروەردگار بەسروش پىغەمبەرەكەى ﷺ ناگادار دەكاتەوہ و لەئەنجامى ئەمەدا پىغەمبەرى خوا ﷺ لەناوچەكە دەريان دەكات.

فیلو پلانى جوولەكە لەسەردەمى پىغەمبەردا ﷺ ئەوہندە زۆرە چەندەھا پەراوى دەوئىت ، كەزۆربەى لەپەراوہكانى ژياننامەى پىغەمبەردا ﷺ باسكراون.

(۲)

لهسهردهمی عومهری کوری خه تتاب دا

لهم سهردهمه شدا وهك پیشتر جوولهکه بهردهوام بوون له نازاوه چیتی و خراپه نانهوه، بۆنمونه (ابولؤلوه) ی مهجووسی که غولامی (مغیره) کوری شعبه) بوو، له مه دینه دا خه ریکی ئاسنگه ری و دارتاشی بوو، رۆژیک هاته لای عومهر ره زای خوای ئی بیئت و شکاتی کرد له (مغیره) له سه ره مه سه له ی پاره و ده سه که وت ... عومهریش پیی فهرموو: _ دستت ره نگیینه و ده سه که وتت باشه، له خوا بترسه و چاکبه له گه ل (مغیره) دا ....

(ابولؤلوه) به تورهی یه وه رۆیشت و وتی: (دادگه ری که ی هه موو که سیکی گرتوته وه من نه بیئت).

رۆژیک (عومهر) ﷺ به (ابولؤلوه) گه یشت و لیی پرسی: تو نه ت ووت ئه گه ر بمه وی ئاشیک دروست ئه که م به ره شه با ئیش بکات ... ئه ویش به تو وره یی یه وه وه لامی دایه وه و وتی: ئاشیکت بۆ دروست ئه که م خه لکی هه موو باسی بکه ن.

عومهر به وانه ی فهرموو که له گه لی دابوون: ئه و عه بده هه ره شه م ئی ئه کات، سه ره نجام (ابولؤلوه) و (هرمزان) - که به دیلی هیئرابوو بۆ مه دینه پاش شکانی فارسه کان - وه (جفینه) که گا ور بوو، له گه ل (کعب الاحبار) که جووله که بوو به سه رزاری موسلمان بوو، هه ستان به دانانی پیلانیک بۆ کوشتنی (عومهر) ... وه ئه وه بوو پاش ماوه یه که له نویری

به‌یانی‌دا شه‌هیدیان کرد^{۱۸}. له‌م کاره‌ساته‌شه‌وه به‌ئاشکرا ده‌ستی تاوانی جووله‌که ئاشکرا ده‌بیّت که‌ه‌رده‌م یان خویمان یاخود به‌به‌شداری له‌گه‌لّ که‌سانی دیکه‌دا هه‌ولّی زیان گه‌یاندنیان داوه به‌ئیسلام و موسولمانان.

(۳)

له‌سه‌رده‌می عوسمانی کوری عه‌قفاندا:

له‌سه‌رده‌می عوسماندا ﷺ شاری کوفه ناژاوه‌ی تیا به‌پرپابوو به‌هوی (مالکی حارسی نخعی) یه‌وه که به (ئه‌شته‌ن) به‌ناوبانگ بوو. والی کوفه (سعیدی کوری عاص) و (معاویه) والی شام به‌پرێک و پیکی چاره‌سه‌ری ئه‌و کی‌شه‌یه‌یان کرد.

له‌شاری (بصره) ش یه‌کیک له (بنی عبدالقیس) له‌گه‌لّ کۆمه‌لیکدا که‌وتنه خراپه‌کاری، موسلمانان لای (عوسمان) شکاتیان لی‌کرد و ئه‌ویش فه‌رمانی‌دا به‌والی (بصره) که‌ده‌ست به‌سه‌ریان بکات و نه‌یه‌لیّ په‌یوه‌ندی بکه‌ن به‌خه‌لکه‌وه و خه‌لکی تییک بدن. کاتیّ جووله‌که‌کانی یه‌مه‌ن ئه‌م ده‌نگ و باسه‌یان بیست، یه‌کیکیان له‌خویمان نارد که ناوی (عبدالله کوری سبأ) بوو وه به (ابن السوداء) به‌ناوبانگ بوو له یه‌مه‌نه‌وه بوّ لای کابرای (بنی قیس) له (بصره) وه‌به‌یکه‌وه که‌وتنه بلاوکردنه‌وه‌ی دوو‌بیروپرا:

^{۱۸} گوڤاری الرساله الاسلامیه / ۲۲ل ژماره ۱۵ سالی ۱۹۸۲

یه‌که‌م: مژده‌دان به‌خه‌لکی که محمد ﷺ ده‌گه‌پیتته‌وه سه‌رزه‌وی،
 وه‌ده‌یوت: سه‌یره ئیوه پیتان وایه عیسی سه‌لامی خوای لی‌بییت
 ده‌گه‌پیتته‌وه و محمد ﷺ ناگه‌پیتته‌وه ... به‌مه‌ش بیروبا‌وه‌ری خه‌لکیان
 ده‌شیواند، ئە‌مه‌ش زۆر بۆیان نه‌چووه سه‌ر بۆیه کاریان له‌سه‌ر بیروپرای
 دووهم کرد که‌ده‌یان ووت: هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک (وصی) هه‌یه وه (علی)
 یش (وصی) محمد ﷺ ه، بۆیه ده‌بییت کاروبار بدریتته ده‌ست (علی)
 وه‌که‌وتنه زه‌می کاربه‌ده‌ست و والی یه‌کانی (عوسمان) له‌ژێر په‌رده‌ی
 فه‌رماندان به‌چاکه و جله‌وگیری له‌خرابه ... پاشان (عبدالله ی کوری
 سبأ) چوو بۆ (کوفه) و په‌یوه‌ندی به‌ست له‌گه‌ل (مالکی کوری حارسی
 نخعی) و پاشان چوو بۆ (مصر) و له‌ویش که‌وته بلا‌وکردنه‌وه‌ی
 پروپاگه‌نده خراپه‌کانی.

له‌سالی سی و پینجی کوچیدا توانا و ده‌سه‌لاتی باشیان په‌یدا کرد و
 هه‌رسی کۆمه‌له‌ی (مصر) و (کوفه) و (بصره) په‌یمانیاں به‌ست که‌بچنه
 سه‌ر (مه‌دینه) کاتی گه‌یشتنه ده‌روربه‌ری مه‌دینه، داوای لابردنی
 (عوسمان) یان کرد، (عوسمان) یش ﷺ خه‌لکه‌که‌ی کۆکرده‌وه و ئە‌و
 پروپاگه‌ندانه‌ی کرابوون به‌درۆی خستنه‌وه و یارانیش که‌له‌وی
 ئاماده‌بوون گه‌واهی یان بۆدا. ئینجا رایگه‌یاندا که‌یارانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ
 هه‌رچی بلین له‌فه‌رمانیاں ده‌رناچیت و خه‌لکه‌که‌ش به‌مه‌ پازی بوون و
 هه‌ر کۆمه‌له‌ گه‌راپه‌وه شوینی خۆی.

ئاژاوه‌چیان نامه‌یه‌کیان به‌ناوی (عوسمان) وه‌ نووسی و خستیانه ناو
 ئە‌و نامانه‌ی که‌به‌پۆسته‌دا ده‌نی‌ران بۆ (مصر)، که‌تیا‌یدا نووسرابوو بۆ
 والی (مصر) که‌سه‌روکی وه‌فده‌کان بکوژی له‌کاتی گه‌رانه‌وه‌یاندا .....

له‌پریگادا ئه‌و کۆمه‌له‌ی به‌ره‌و (مصر) ده‌گه‌رانه‌وه، پۆسته‌چی یه‌که‌یان گرت و نامه‌کانیان پشکنی و ئه‌و نامه‌یه‌یان به‌رچاو که‌وت، به‌مه‌ش کۆمه‌له‌که‌ی (مصر) گه‌رانه‌وه به‌ره‌و (مدینه)، سه‌یر له‌وه‌دابوو هه‌روه‌ک پیلانیکی له‌وه‌و پی‌ش هه‌بوو بی‌ت بۆ ئه‌م کاره‌، دوو کۆمه‌له‌که‌ی (کوفه) و (بصره) ش له‌هه‌مان کاتدا گه‌رانه‌وه .....

پی‌شه‌وا (علی) به‌مه‌ی زانی و له‌ئه‌ه‌لی (کوفه) و (به‌صره) ی پرسی: چۆن به‌حالی ئه‌ه‌لی (مصر) تان زانی له‌کاتی‌کدا له‌یه‌ک دوور که‌وتبوونه‌وه؟ دیاره‌ ئه‌مه‌ هه‌ر له‌ (مه‌دینه) ری‌کتان خستبوو؟! ووتیان: چۆنی لی‌ک ده‌ده‌یته‌وه که‌یفی خۆته، ئی‌مه‌ ده‌مانه‌وی‌ت پی‌شه‌وا (عوسمان) لابی‌ی و له‌کاربری‌ت ...

هه‌ندی له‌یارانی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ رایان وابوو که‌شه‌ر له‌گه‌ل نازاوه‌چی یه‌کاندا بکری‌ت به‌لام (عوسمان) ﷺ هه‌زی نه‌کرد خوی‌ن برژی‌ت، تا له‌ئه‌نجامدا هی‌رشیان برده‌ سه‌رمالی پی‌شه‌وا (عوسمان) و شه‌هیدیان کرد و نازاوه‌و پشی‌وی زۆر که‌وته‌وه، ناچار پی‌شه‌وا (علی) بووه‌ خه‌لیفه‌ و له‌سه‌ر داوای زۆریه‌ی موسولمانان.

(٤)

له‌سه‌رده‌می (علی کوری ابی طالبدا):

(عبدالله ی کوری سبأ) له‌ژێر په‌رده‌ی خواشناسیدا خوی له‌پی‌شه‌وا (علی) و موسلمانان نزیک ده‌کرده‌وه، تاوای لی‌هات له‌پریزی پی‌شه‌وه‌دا لای قادرمه‌ی مینه‌به‌که‌ی پی‌شه‌وا (علی) یه‌وه‌ داده‌نیشیت و به‌رده‌وامیش پروپاگه‌نده‌ی ژه‌هراوی بلاوده‌کرده‌وه، وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌پی‌شه‌وا (علی) ده‌بوایه‌ پی‌غه‌مبه‌ر بوایه، یان لای هه‌ندی که‌سی ساده‌ و ساویله‌که‌ باسی خوایه‌تی (علی) ده‌کرد (په‌نا به‌خوا .....). به‌مه‌یش

ده‌یویست چۆن کاتی خۆی ئایینی (مه‌سیحی) یان شیواند و چه‌زهرتی (عیسی) یان به‌خوا دانا، ئاوه‌هاش ئیسلامه‌تی بشیوینن ... کاتی پیشه‌وا (علی) ئەمانه‌ی بیسته‌وه و زانی سه‌رچاوه‌که‌ی ئەو پیاوه خراپه‌یه - واته (عبدالله ی کوپری سبأ) - ویستی بیکوژی، به‌لام (عبدالله ی کوپری عباس) نه‌یهیشت و ووتی: نه‌کوژریت باشتره.

پاش ئەوه‌ی به‌پیلانی جووله‌که پیشه‌وا (علی) یش شه‌هید کرا، ئینجا که‌وتنه ئەوه‌ی که (علی) نه‌کوژراوه وه‌کو (عیسی) به‌رزکراوته‌وه و ده‌گه‌رپێته‌وه سه‌رزه‌وی و ده‌یان ووت: (علی) له‌ئاسماندا له‌گه‌ڵ هه‌ردا دیت و ده‌چی و هه‌وره‌گرمه‌ش ده‌نگی ئەوه !!! ؟ هه‌تا وای لی‌هات یه‌کی له (سه‌به‌ئی یه‌کان) ئەگه‌ر گوئی له‌هه‌وره‌گرمه‌ بباویه ده‌یووت: (عليك السلام يا أمير المؤمنين) !! به‌راستی جی‌ی سه‌ر سوپمانه پیش بین یه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته‌دی که به‌پیشه‌وا (علی) فه‌رموو بوو: ئەی (علی) تۆ وه‌ک چه‌زهرتی (عیسی) ت به‌سه‌ر دیت، که‌هه‌ندی‌ک ئەوه‌نده به‌رزیان کرده‌وه به‌خوایان ده‌زانی، وه‌هه‌ندی‌کیش ئەوه‌نده نزمیان کرده‌وه که‌به (منالی زینایان) له‌قه‌له‌م دها (په‌نا به‌خوا) . . . . .

پیشه‌وا (علی) ش هه‌ندی ئاوه‌ها زیاده‌ره‌ویان تیاکرد وه‌له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه (خوارج) ه‌کان به‌سووکی سه‌یری پیشه‌وا (علی) ﷺ^{۱۹} یان ده‌کرد.

^{۱۹} ئەو فه‌رموده‌یه له‌مسندی امام احمد هاتوو

(۵)

دروست کردنی کۆمه‌له‌ی نهینی:

له‌سالی ۲۷۶ ی کۆچی‌دا جووله‌که‌یه‌که له (کوفه) به‌سه‌ر زاره‌کی موسلمان بوو به‌ناوی (میمون کوری قداح) وه که که‌وته بلاوکردنه‌وه‌ی بیروباوه‌ری خراپ و لی‌که دانه‌وه‌ی ئایهت و فهرمووده به‌وشیوه‌یه‌ی که قسه‌کانی خۆی پی‌سه‌لمی‌نیت.

له‌ئه‌نجامی هه‌ول و کۆششی (میمون) و (حمدان قهرمط) که‌پیاو خراپیکی تریوو، چه‌نده‌ها کۆمه‌لی نهینی وه‌که (قرامه‌ط) و (مزدکیه‌) په‌یدا‌بوون که هه‌رده‌م خه‌ریکی ئاژاوه‌چی‌تی و ئازاردانی موسولمانان بوون. بو نمونه:

له‌سالی ۲۸۱ ی کۆچی‌دا (قهرمط) ی یه‌کان ده‌ستیان گه‌یانه‌ یه‌مه‌ن و خراپه و ئاژاوه‌یه‌کی زۆریان تیا دروست کرد ... وه‌له‌سالی ۲۸۹ ی کۆچیدا خراپه‌و ئاژاوه‌ گه‌یشه‌ته‌ شام و عی‌راق و له‌سالی ۲۹۰ دا گه‌مارۆی شاری (دیمشق) یان داو خه‌لکیکی زۆریان کوشته‌.

له‌سالی ۲۹۴ دا پ‌ییان گرت له‌حاجی یه‌کانی مالی خوا و له‌سالی ۳۱۱ ی کۆچیشدا هی‌رشیان برده‌ سه‌ر شاری مه‌که‌که و که‌وتنه‌ کوشتن و تالان کردن.

ئه‌مه‌ بی‌جگه‌ له‌وه‌ی چه‌نده‌ها جار ئه‌و کۆمه‌له‌ نهینی یه‌ ئاژاوه‌ گ‌یرانه‌ ده‌ستیان له‌گه‌ل (صلی‌بی) یه‌کاندا تی‌که‌لاو کردوووه و چه‌نده‌ها جار هه‌ول‌ی کوشتنی (صلاح الدین) یان داوه‌ به‌تایبه‌ت له‌سالی ۵۷۱ ی کۆچی‌دا ...

(٦)

خۇگه یاندنه جوکم

یه کهم: (سعد الدوله کوپی صفی) ی جوولهکه توانی بگاته پله و پاپیه یه کی بهرز له سه رده می مه غولی یه کانداله سالی ٦٥٦ ی کوچی دا، که ئه ویش سه رپه رشتکاریتی دیوانی عیراقی بوو، ئه و تا وانباره خووی و یار و یاوه ره جووله که کانی که وتنه خراپه کاری و دهست دریزی بو سه ر موسلمانان و چه نده ها زانا و پیاو ماقولیان کوشت، هه تا که یشته ئه وهی خه لکی له دژیان راپه ری و تو له ی به رود وایان له و دهسته و تا قمه کرده وه.

دووهم: له زه مانی (فاطمیه کان) دا (ابونصر صدقه کوپی یوسف الفلاحی) توانی بییته وه زیری خه لیفه ی فاطمی له سالی (١٠٤٤ تا ١٠٤٧) ی زاینی، وه هه ره وه که هه موو کاتیکی تریان که وتنه چه وساندنه وهی موسلمانان، خه لکی زور نارچه ت و بیزار بوون و به گشت شیوه یه که نارزه یایی خو یانیان دهرده بپی، ته نانه ت یه کی له شاعیره کانی ئه و زه مانه ده لی:

یهود هذا الزمان قد بلغوا غاية أمالمهم وقد ملکوا

العز فیهم والمال عندهم ومنهم المستشار والملك

سییه م: له ئه نده لوسدا (ابن نغاله) ی جوولهکه توانی بیی به وه زیری پادشای به ربه ریه کان که ناوی (بادیس) بوو، کوپی پاشا زور رقی له م جووله که یه بوو، وه چه ند جار داوای له باوکی ده کرد که له سه رکار لای بدات، بویه ئه ویش کوپی پادشای دهرمان خوارد کرد و کوشتی. سه ره نجام موسولمانانی شاری (غرناطه) به پرویدا ته قینه وه و کوشتیان.

چوارەم: لەدوا دواى سەدەى نۆزدههەمدا (بنيامين دزائیلی) جوولهکه توانى بېیتە سەرک وەزیرانى (بریطانیيا) و چى بۆ کرا بۆ جوولهکه کردى.^{۲۰}

هەول و کۆششى دیکەى جوولهکه بۆ گەيشتنە حوکم و دەسلەت زۆرە بەلام لەنامیلکەیهکى وا کورتدا هەرئەوئەندە بۆنمونه باس دەکریت، ئاشکراشە کەمشتیك نمونەى خەرورايکە.

(۷)

ماسۆنیەت

ماسۆنیەت کۆمەلێکى سەریه جوولهکەن لەپیناوى ئامانجەکانى جوولهکەدا هەول ئەدەن، سەرەتای دروست بوونیان بەتەواوى نەزانراوه و لەسالى ۱۷۱۷ ی زاینیدا بنکەیهکیان لە (بریطانیيا) کردەوه و ناوى خۆیان نا (البنائیین الاحرار) کەدژایەتى هەموو ئاینەکانیان دەکرد (بېجگە لەتاینى جوولهکە) وەهەولئى بلاوکردنەوى فەساد و خراپەیان دەدا، پاشان چەندەها بنکەیان لە (پاریس و ئەلمانیا و سویسرا هۆلەندا و پوسیا و سوید و هند) دا کردەوه... لەسالى ۱۹۰۷ ی زاینى دا، ژمارەى بنکەکانیان لە (ئەمریکا) دا گەيشته (۵۰) بنکە، کەنزیکەى (یەك ملیۆن ئەمریکى) ئەندام بوون تیاياندا، ماسۆنیەکان ئەوکەسانەیان هەلەبژارد بۆ ئەندامیئنى کەپلەوپایەیهکى بەرزى کۆمەلایەتیان هەبوايه و بىباوهربونایه. پاش ئەوهى یەکیك دەبوه

^{۲۰} مكايد يهودية / عبدالرحمن حسن حنكة الميادي

ئەندام سویندی دەخوارد کە نەهینیهکانیان نەدرکینى و بۆ هەتا هەتا
بیپاریزی... .

و ئەگەر یەکێک نەهینیهکانیانى بدرکاندایه، دەیانکرده پەند و عیبرەت بۆ
خەڵکانى تر و دەیان کوشت.

بۆ نموونه " لە (بریتانیا) دا زۆر لە پۆلیسەکانى ئەو وڵاتە ئەندامن لەو
کۆمەڵەیهدا و هەرچی لە پرێمى مەرامەکانى ماسۆنیەدا بوەستى دەیکوژن،
هەرەك خویىن رێژیکیان بەناوى (جاك) پینچ ئافرهتى تیرۆر کرد و لەسەر
لاشەکانیان نامەیهكى بەجى دەهیشت کەتیايدا نوسرابوو (ماسۆنیەت
تۆلە دەستینیت لەهەموو ئەوانەى کەبە خەیاڵیاندا بێت زيانى پى
بگەیهنن). زۆر لەسەرکردهکانى وڵاتان سەر بە ماسۆنیەت بوون، وەك
(جیسکار دیستان و میترا و پانزە سەرۆكى ئەمەریكى). تەنانەت دۆلارى
ئەمرىكى لەسەر دیویكى (الختم الاعظم) ی ماسۆنیەتى پێوهیه کە
(قوچەکیکە و چاویكى لەسەرە)!!^{۲۱}

***

^{۲۱} مكايد اليهودية و بنو اسرائيل في القران و السنة و كوفارى (التربية الاسلاميه) ژماره ۱۱

(۸)

هه‌وئلی جووله‌که بو‌دهست گرتن به‌سه‌ر جیهاندا

جووله‌که خو‌یان به‌گه‌لی هه‌لبژیراوی خوا ده‌زانن و گه‌لانی‌تریش وه‌ک خزمه‌تکار و ژیر‌دهسته سه‌یر ده‌که‌ن، (تلمود) که‌په‌راویکی جووله‌که‌کانه هه‌ر له‌کۆنه وه‌ پێیان ده‌لی: (گیانی جووله‌که جیا‌وازه له‌گیانی خه‌لکانی‌دیکه، چونکه گیانی جووله‌که به‌شی‌که له‌خوا هه‌روه‌ک چۆن کو‌ر به‌شی‌که له‌باوکی بۆیه پێویسته جووله‌که به‌وپه‌ری توانایه‌وه هه‌ول‌ب‌دات که گه‌لانی دیکه ده‌سه‌لاتیان نه‌بی‌ت و خو‌ی ده‌ست بگ‌ری‌ت به‌سه‌ر جیهاندا و، مرۆ‌قایه‌تی بکاته خزمه‌تکاری خو‌ی).

له‌زۆربه‌ی ول‌اتاندا هه‌ر له‌کۆنه‌وه جووله‌که نا‌ژاوه و پشی‌وی ناوه‌ته‌وه و هه‌رکاتی‌کیش خه‌لکانی ئه‌و ول‌اتانه به‌تاوانکاریه‌کانیان زانی‌ن تۆ‌له‌یان لێ‌کردونه‌ته‌وه بو‌ نه‌وونه:

له (بریطانیایا) کاتی‌ک پادشا (هنری سی‌هه‌م) بۆی ده‌رکه‌وت جووله‌که زی‌ر و زیو ده‌دزن له‌دراوه‌کانی ده‌ولت و دوا‌یی له (سکه) ی ده‌ده‌نه‌وه ... له‌سالی (۱۲۳۰) ی زاینی‌دا فه‌رمانی ده‌رکرد بو‌ جووله‌که که ده‌بی‌ت سی‌یه‌کی داراییه‌که‌یان به‌ده‌ولت.

(ئه‌دواردی یه‌که‌م) ی‌ش له‌سالی ۱۲۷۳ ی زاینی‌دا فه‌رمانی ده‌رکرد که‌نا‌بی‌ت جووله‌که سو‌خۆری و په‌هنی زه‌وی و زار بکه‌ن، چونکه زۆربه‌ی پاره و سامانی ده‌ولت ده‌چوو‌ه گیرفانیانه‌وه ...

وه‌له‌سالی ۱۲۸۱ زاینی‌دا فه‌رمانی له‌سی‌داره‌دانی (۲۰۰) جووله‌که‌ی دا، دیسان له‌سالی (۱۲۹۸) دا گه‌لی (بریطانیایا) سکا‌لای زۆریان کرد له‌ده‌ست جووله‌که بۆیه پادشا فه‌رمانی ده‌رکرد که‌له‌سی‌مانگدا

جوله‌که (بریطانیا) به‌جیبه‌ئین، خه‌لکه‌که‌ش ئه‌وه‌نده داخ له‌دلبوون پیش ته‌واوبوونی مؤلته‌که، که‌وتنه‌ کوشتن و له‌ناوبردنی جوله‌که و له‌قه‌لایه‌که‌دا (۵۰۰) که‌سیان لی‌سوتاندن، به‌مه‌ش بۆ ماوه‌ی سی‌سه‌ده (بریطانیا) له‌ده‌ست جوله‌که و خراپه‌کاریه‌کانیان رزگاری بوو.

جوله‌که‌ش له‌تۆله‌ی ئه‌وه‌دا سه‌رکرده‌یه‌کی ئینگلیزی به‌ناوی (ئۆلیقه‌ر کرۆمۆیل) ی کپری و به‌پاره شوپرشیکیان پیه‌ه‌لگیرساند و پادشایان پی له‌ناوبرد.

له‌سالی (۱۶۴۹) ی زاینی‌دا (کرۆمۆیل) هی‌رشیی برده‌ سه‌ر ئی‌رلانده به‌فه‌رمانی جوله‌که‌کان، وه‌له‌سالی ۱۶۵۲ زاینی‌دا جه‌نگا له‌گه‌ل هۆله‌ندیه‌کاندا وناوی خووی نا (لۆردی پاریزه‌ری ئینگلت‌ه‌را) وه‌له‌سالی ۱۶۵۴ دا چه‌ند جه‌نگی‌کی دیکه‌ی به‌ریاکرد، ئینجا که کرۆمۆیل مرد، (چارلسی دووهم) کوپری (چارلسی یه‌که‌م) فرسه‌تی هی‌نا و بوو به‌پادشای (بریطانیا) و په‌رده‌ی هه‌لمالی له‌سه‌ر تاوانه‌کانی جوله‌که و زۆری لی‌کوشتن.

له‌فه‌ره‌نسا‌دا:

له‌سه‌رده‌می (لویسی نۆه‌م) دا به‌هۆی جوله‌که وه‌ باری ئابوری فه‌رنسا تی‌ک چوو، بۆیه فه‌رمانی دا که سی‌یه‌کی قه‌رزنی جوله‌که‌کان که‌لای فرنسیه‌کان بوو پی‌یان نه‌دری‌ته‌وه، وه‌فه‌رمانی دا که په‌راوه پی‌رۆزه‌کانیان بسوتی‌نری.

له‌سالی ۱۳۲۱ زدا، فه‌ره‌نسیه‌کان هی‌رشیان برده‌ سه‌ر جوله‌که‌کان و ژماره‌یه‌کی زۆریان لی‌کوشتن، وه‌ تا ناوه‌پراستی سه‌ده‌ی شانزه‌هه‌م له‌فه‌رنسا‌دا سه‌ریان هه‌ل نه‌دایه‌وه.

کابرایه‌کی جووله‌که که‌ناوی (ینکر) بوو خوئی له‌پادشا نزیک کرده‌وه، تا بووه وه‌زیری دارایی و ئه‌وه‌نده‌ی بوئی کرا ئابووری فهرنسا‌ی رووخاند و له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه جووله‌که شوپرسی به‌پراکرد و له‌سا‌لی ۱۷۸۹ دا پادشایان له‌سی‌داره‌دا.

به‌مه‌ش هه‌قی له‌پادشا و فهرنسیه‌کان کرده‌وه !.

له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی (۱۹) دا ناپلیۆن وویستی سو‌دیان لی‌وه‌رگری به‌لام خیانه‌تیان لی‌کرد و ئه‌ویش که‌وته گیانیان ووتی: (ئه‌مانه‌ می‌کرویی مرو‌فایه‌تین) ...

له‌رووسیا‌دا:

له‌پرووسیا‌ش خه‌لکی له‌جووله‌که بی‌زاربوون له‌سا‌لی ۱۸۸۱ و ۱۸۸۲ ز دا ژماره‌یه‌کی زۆر جووله‌که‌یان له‌ناو‌برد، بو‌یه جووله‌که‌ش وه‌ک تو‌له‌سه‌ندن و تی‌ک دانی پرووسیا که‌وتنه پلان دانان بو‌پروخاندنی که‌یسەر و بانقی جووله‌که‌کان له (نیویۆرک) زیاتر له ۲۰ ملیۆن دۆلاری بو‌ئه‌م کاره‌ ته‌رخان کرد.

به‌هۆی (کارل مارکس و انجلن) که ماسۆنی بوون، وه به‌هۆی هاوکاره‌کانیان‌ه‌وه، شوپرسی ئۆکتۆبه‌ر هاته‌دی و به‌ملیۆنه‌ها که‌سیان له‌نه‌یارانیان کوشت و ده‌ربه‌ده‌ر کرد و زیاتر له (۳۰) هه‌زار مزگه‌وتیان

پروخاند^{۲۲}

^{۲۲} مکاید الایهودیه

جوولهکه دهستیان گرت بهسەر هۆکانی ڤراگه یاندن و بلاؤکردنه وهدا و ڤوژننامهی (تایمس) که گرنگترین و بلاؤترین ڤوژننامهیه، جوولهکه که له سالی ۱۷۸۸دا له بریطانیا دایان مه زاندا تا ئیستاش بهرده وامه. له ئەمه ریکادا زیاتر له ۲۲۰ گۆڤار و ڤوژننامه له ژیردهستیاندایه و له فهره نسا شدا زیاتر له ۳۶ ڤوژننامه دهر ده کهن. وه له ئاماریکدا دهر کهوت که زیاتر له ۸۱۹ گۆڤار و ڤوژننامه به چهنده ها زمان له جیهاندا دهر ده کهن. کارگهکانی به رهه م هیئانی فیلم له جیهاندا ههر له کۆنه وه به ده ست جووله که وهن وه ک کارگهی (الاخوان وارنر) که ههر له ئەمه ریکادا خاوه نی (۵۳۰) شانۆن و ۳۵ وه کاله تی فیلمیان هه یه له جیهاندا. ههروه ها کارگهی (لویس المساهمه) که خاوه نی زیاتر له ۲۲۷ ملیۆن دۆلاره، وه کارگهی (کولومبیا) ش به هه مان شیوه که خاوه نی زیاتر له ۳۹ ملیۆن دۆلاره^{۲۳} وه ده سه لاتی ته و او یان هه یه به سه ر توڤری ته له فزیۆنی ئەمه ریکی (C.B.S/ A.B. C/ N.B.C) که خاوه نی ئەو توڤرانه به ریوه به ره کانی جووله که ن^{۲۴}

جووله که په لی هاویش توته زۆر له کۆمه له و ریخراوه جیهانییه که وره کانه وه وه ک (هیئه الامم المتحده، یونسکو ..... هتد). له یه کی له بلاؤکراوه نه یه نه کانی کۆمه له ی (قبالا) ی جووله که دا ها تووه که ده لیت: (نابینن چۆن مه سه له ی ره ش پیسته کانی ئەمه ریکامان

^{۲۳} اخلاق بئی صهیون / ل ۷۲

^{۲۴} مکابید الیهودیة

دروست کرد، بۆ ئه‌وه‌ی ره‌ش پێست و سپی پێست سه‌رقالی یه‌کتی و نه‌یانپه‌رژێته سه‌ر ئیش و کار و به‌رژه‌وه‌ندی یه‌کانی ئیمه ...
هاوپی یان هه‌ندی له‌سیاسیه‌کانی ئه‌مه‌ریکا و وتیان: گوايه بۆیان ده‌رکه‌وتوو که ئیمه ده‌ستمان گرتوو به‌سه‌ر هه‌ردوو حیزبه‌که‌ی ئه‌مه‌ریکا، له‌به‌رئه‌وه‌ و یه‌ستیان حیزبێکی دیکه دروست بکه‌ن که ده‌ستی ئیمه‌ی نه‌گاتی، بزانی ئه‌و حیزبه تازیه‌ش هه‌ر له‌ژێر ده‌سه‌لاتماندا ده‌ییت.

برایان چاک بزانی ئه‌وه‌ی ده‌ست بخاته کارمانه‌وه‌ وه‌کو (سناتۆر دیس) و (سناتۆر ماکارثی) و (سناتۆر استلاند) و (سناتۆر والکر) و (سناتۆر فۆرستال) ی ئی‌ده‌که‌ین که‌له‌ په‌نجه‌ره‌ی ماله‌که‌یه‌وه‌ له‌ناومان برد، ئه‌وه‌ش که به‌ (ماکارثی) مان کرد پێویست ناکات باسی بکه‌ین چونکه هه‌موو باش ده‌زانی.

هاوپی یان ... ده‌ست گرتنمان به‌سه‌ر هه‌لبژاردنه‌کانی ولاته‌یه‌که‌گرتوو هه‌کانی ئه‌مه‌ریکا به‌ ئاشکارا ده‌ری ده‌خات که‌چنده کارمان کردۆته سه‌ر کۆمه‌لگای ئه‌مه‌ریکی، هه‌رکه‌په‌شتی یه‌کی له‌ کاندیده‌کانمان گرت ئیتر هاو نیشتمانیه‌کان هه‌لی ده‌بژێرن.

له‌وانه‌شه‌ گه‌لی ئه‌مه‌ریکی هه‌ندی دوژمنیه‌تیمان له‌گه‌دا بکات له‌داها توودا، به‌لام هه‌ر زال ده‌بین به‌سه‌ریاندا و ده‌سته‌مۆیان ده‌که‌ینه‌وه‌، به‌هۆی دامه‌زاندنی (ده‌وله‌تی ئیسرائیلی جیهانی) یه‌وه‌، وه‌بزانی که‌ئیمه زۆر نزیکین له‌هینانه‌ی دی ئه‌م ئامانجه‌ماندا، وه‌ له‌داها توویه‌کی نزیکدا ده‌بیننه‌ گه‌وره‌ و ده‌سه‌لاتداری زه‌وی و له‌ژێر

سىبەرى ئالاکەماندا ئاشتى بلاۋدەبىتتەوہ ، بۆيە لەگەلماندا بىلیننەوہ “
 ھەربىژى ئومەتەكەمان)^{۲۵}

لەم سالانەى دوايى دا گاۋرەكان ھۆشيار بوونەتەوہ و جم و جووليان
 تىكەوتوۋە چەند كۆمەلىكى ۋەك (الميثاق، السيف، سلاح الله) يان
 دروست كردوہ، ئەمانە نارەزايى دەر دەپرن و خەلكى وريا دەكەنەوہ
 لەمەترسى دەست گرتنى جوولەكە بەسەر حكومەتى ئەمەريكادا^{۲۶}

(۹)

پوخاندنى خەلافەتى ئىسلامى

ئەو جوولەكانەى دەچوونە توركييا ۋەبەسەرزارى و پروكەش موسلمان
 دەبوون پىيان دەوترا (دونمە)، لەشەپرى جىھانى يەكەمەوہ خەرىكى
 گۆپىنى توركيان بەرەو ژيانىكى دوور لەخوايى و بەرەلايى، ئافرەتانيان
 ھاندا بۇ فرى دانى لەچك و دەيان ووت: (حجاب) لەئىسلامدا نىيە و
 داواى تىكەل بوونى كوپو كچيان دەكرد لەزانكۆكاندا ...
 ئەمانە دەستيان گرت بەسەر ھۆكانى پراگەياندندا و (احمد امين يالمان)
 يەككىكە لەرۆژنامەچىيەكانيان كە چەندەھا گوڤار و پۇژنامەى دامەزراند
 ۋەك رۆژنامەى (حریت) و پۇژنامەى (گون ايدن).

لەسالى (۱۹۴۵) دا (صابحە سرتل) ى جوولەكە رۆژنامەى (گنن) ى
 شىوعى دامەزراند و كەوتە بلاۋكردنەوہى شىوعىيەت لەتوركيادا، ۋەلە
 سالى ۱۹۵۲ دا پراى كرد بۇ سۆڤىيەت. ھەرۋەھا گەلىك نووسەريان ھەبوو

^{۲۵} مكابيد اليهودية

^{۲۶} گوڤارى (كل العرب) ن/۱۴۴/ ۱۹۸۵

وهك (خالده اديب) كه باوكى جووله‌كه‌ى (دونمه) بوو، كه‌له‌سالى ۱۹۶۴دا مرد و له‌توركيا په‌يكه‌رى بؤ دروست كراوه. له‌دوايى يه‌كانى ده‌ولته‌تى عوسمانيدا مه‌حفه‌لى ماسوئى دامه‌زرا به‌ناوى (محفل الشرق العثماني) و ماموستاي گه‌وره‌ى مه‌حفه‌له‌كه‌ وه‌زيرى ناوخوبوو، وه‌ نه‌ندامه‌كانيشى جووله‌كه‌ ده‌وله‌مه‌نده‌كان و كو‌مه‌له‌ى (اتحاد والترقى) بوو.

(قره‌صو) كه جووله‌كه‌يه‌كى (دونمه) بوو هاته لاي سولتان (عبالحميد) ووتى: (من ني‌راوم له‌لايه‌ن كو‌مه‌له‌ى ماسوئيه‌كانه‌وه و داوا له‌به‌رپرستان ده‌كه‌م كه پينچ مليون ليره‌ى نالتون وهك دياريه‌ك بؤ خه‌زينه‌ى تايبه‌تى خوت قبول بكه‌يت و سه‌د مليون ليره‌ش وه‌كو قه‌رز بؤ خه‌زينه‌ى ده‌ولت به‌بى قازانچ بؤ ماوه‌ى ساليك به‌و مه‌رجه‌ى ريمان بدن هه‌ندى (امتيازات) مان هه‌بيت له (فه‌له‌ستين)، (قوره‌صو) قسه‌كه‌ى ته‌واو كرد سولتان سه‌يرى ياوه‌ره‌كه‌ى كرد و به‌توورپه‌يه‌وه ووتى:

(ده‌ت زانى نه‌م به‌رازه چى ده‌ويت ؟!)

ياوه‌ره‌كه‌ كه‌وت به‌سه‌ر ده‌ست و قاچى سولتاندا و سوئندى خوارد كه‌نه‌ى زانيوه، ئينجا سولتان پرووى كرده (قرصو) پيى ووت: بپرو وون به له‌به‌رچاوم بى‌نرخ! نه‌ويش به‌په‌له چووه ده‌ره‌وه و به‌پاپورچوو بؤ ئيتاليا و نه‌م بروسكه‌يه‌ى بؤ سولتان نارد: - (تو داواكه‌ى ئيمه‌ت په‌ت كرده‌وه كه‌ئه‌وه‌ش زور ده‌كه‌ويت له‌سه‌ر خوت و مه‌مله‌كه‌ته‌كه‌ت ... !

جووله‌كه‌ هه‌ر بى هيوآ نه‌بوون بؤ دووهم جار (ه‌رتزل) و حاخام (موسا ليفى) چوونه‌وه لاي سولتان له‌سالى ۱۸۹۷ ى زانيدا زور به‌شان و

بالی دهولهتی عوسمانیدا هاتن و سوپاسی سولتانیان کرد ئینجا داویان لیکرد که ریگهیان بدات لهفلهستیندا نیشتهجی ببن بهو مهرجهی جوولهکه:

- ۱- کهشتی گهلیکی دهریایی بو عوسمانیهکان دروست بکهن.
- ۲- پشتگیری سیاسهتی عوسمانی بکهن لهولتانی دهروهه دا.
- ۳- یارمهتی سولتان بدهن بو چارهسهه کردنی باری نابوووری.
- ۴- زانکویهکی عوسمانی لهقودسدا دروست بکهن تاوهکو قوتاییان لهویدا بخوینن و پیووستیان بهجوونه نهووپا نهبیته.

کهسولتان گوئی لهمانهبوو ووتی: (وادهزانم براجولهکهکانتان لهو پهپری خووش گوزهرانیان، بههوی شهو چاودییرهیی که ئوممهتهکهه و پادشایانی باوک و باپیرم کردویانن چ ستهمیکیان لیکراوه نهمان زانییته؟!).

حاخام (موس لیلی) ووتی: استغفر الله ئهی گهورهمان، هیچ سکاالیهکمان نییه، تهنهئا نهوهنده ههیه دهمانهویته جوولهکه پهرتهوازهکانی جیهان کووبکهینهوه، نیشتمانیکیان بو دروست بکهین تاوهکو ههتا ههتایه دوعا بکهین بو جهنابتان).

سولتان ووتی: (ئیوه لهههموو هاولاتیان زیاتر سوود لهبهروبوومی ولات وهردهگرن، حاخام وانیهه؟!).

ئینجا ههموو مات و بیدهنگ بوون (هرتزل) بیدهنگیهکهی بری ووتی: (بو نموونه نهگهر مهولامان قایل بوایه هندی زهوی و زاری لهفلهستین پی بفرۆشتینایه کههی کهس نین و بهونرخهش کهدای دهنی).

سولتان توورەبوو نەپراندى بەسەرياندا وتى:
 (خاكى نىشتىيمان نافروشرىت ئەو ولاتەى كە بەخوڧن دەسگىر بوڧت
 نافروشرىت مەگەر بەهەمان نرخ).
 ئىنجا كە جولهكە بى ھىوا بوون لەسولتان (عبد الحميد) كەوتنە پىلان
 دانان بو ڧروخاندنى خەلافەتى عوسمانى.
 ڧوژ بەڧوژ جولهكە (دۆنمە) كان دەسلەتتايان پەيدا دەكرد لەناو
 دەولەتدا (جاويداى داڧىت) كە ئەندامى (اتحاد والترقى) بوو، بوو
 بەوھزىرى داراىى.

جولهكە زۆر بەى پىوانى دەورى سولتانيان ھەخەلەتاند و بو مەرامى
 خوڧيان بەكاريان ھىنان وەك (انور پاشا) و (جەمال پاشا) كەئەم دووانە
 ڧوڧىكى گرنگيان ھەبوو لە (انقلاب) ھەكەدا، ئەم دووانە پاش ماوہىەك
 ھاتنەو ھوش خوڧيان و ھەستيان بەتاوانى خوڧيان كرد بەرامبەر گەل و
 نىشتىيمان و ئاينەكەيان، جارىك (انور پاشا) بە (جمال پاشا)
 دەڧىت: (جەمال دەزانىت تاوانمان چىيە !؟)
 پاش داخ و ھەسرەتڧىكى زۆر وتى: (ئىمە سولتان عبدالحميد مان
 نەناسى و بوينە ئالەتڧىك بەدەستى جولهكەو، ماسوڧىەتى جىھانى
 بەكارى ھىناين، ئىمە ھەموو ھەولڧىكمان بو جولهكەدا كەئەو ھوش تاوانى
 راستەقىنەمانە).

پاشان كەوتنە پارچە پارچە كردنى دەولەتى عوسمانى، بوڧنموانە (مەتر
 سالمى) جولهكە كەلەڧلەى (۳۳) ى ماسوڧىدا بوو چو بو ئىتاليا و
 چاوى كەوت بەسەرۆكى شارەوانى ڧوما ئەو ىش لەھەمان ڧلەى
 ماسوڧىدا بوو نەخشەىەكيان دانا كەبەھوڧىەو دەولەتى عوسمانى

سوپاکه‌ی له‌لیبیا بکیشیته‌وه به‌ره‌و یه‌مه‌ن و ئیتالیاش فرسه‌ت بهینیت و لیبیا داگیر بکات ئه‌وه‌بوو له‌سالی ۱۹۱۲ دا ئیتالیا لیبیا‌ی داگیر کرد^{۲۷} له‌پاش سولتان (عبد الحمید) چه‌ند سولتانیکی لاوازیان هی‌نا تا بارود و‌خه‌که له‌باربوو بۆیان ئینجا (که‌مال ئه‌تاتورک) جمهوریه‌تی پاڤه‌یاند و له‌سالی ۱۹۲۴ خه‌لافه‌تی به‌یه‌کجاری پو‌خاند. جوله‌که تورکیایان به‌ره‌و تورکیه‌تی برد و که‌وتنه‌ چه‌وساندنه‌وه‌ی کورد و عه‌ره‌به‌کان به‌رامبه‌ر به‌وه‌ش کورد و عه‌ره‌ب سه‌رقالی قه‌ومایه‌تی کران و ئه‌و مه‌به‌ستانه‌ی دوژمنانی ئیسلام هه‌یان بوو زۆریه‌ی هاته‌دی.

(که‌مال ئه‌تاتورک) که‌بن و بنچینه‌ی نازانری هه‌ندی له‌وباوه‌په‌دان که زۆله، وه‌ها زلیان کرد که‌هر له‌سه‌رده‌می ژیا‌نی خۆیدا هه‌موو تورکیایان پرکرد له‌په‌یکه‌ری پرۆنزی که‌له‌ولاته‌ بیانیه‌کان بۆیان دروست ده‌کرد، جا ئه‌گه‌ر به‌پاره‌ی هه‌ریه‌کی له‌وپه‌یکه‌رانه تراکتۆریک بک‌ردرایه، ئه‌وا تورکیا ده‌بوه‌ گه‌وره‌ترین ده‌وله‌تی گشتوکالی، یان ئه‌گه‌ر به‌پاره‌ی هه‌ر ده‌ په‌یکه‌ر و قوتا‌بخانه‌یه‌ک دروست بکرایه، هه‌ر له‌په‌نجا‌کانه‌وه نه‌خوینده‌واری له‌تورکیادا نه‌ ده‌ما.

***

(۱۰)

^{۲۷} مکاید الیهودیة

پروټوکۆله‌کانی جووله‌که

له‌سالی ۱۷۷۰ ی زاینی دا جووله‌که ده‌وله‌مهنده‌کان (که‌له‌پاشاندا دامه‌زراوه‌ی روتشله‌دی جووله‌که‌یان دروست کرد) هانی (ادم وایزهاویت) یان دا که مامۆستای لاهوت و زانای زانکۆی (انغولدشتات) بوو، وه بوو بوه جووله‌که، که پروټوکۆله‌کۆنه‌کانی جووله‌که پریک بخاته‌وه و به شیوه‌یه‌کی تازه دایرپۆزیتنه‌وه ئه‌ویش به‌وکاره هه‌ستا و له‌سالی (۱۷۷۶) ز دا ته‌واوی کرد. ئینجا کۆمه‌له‌ی (نورانی یه‌کان) دامه‌زرا، که پیک هاتبوو له‌نزیکه‌ی دوو هه‌زار جووله‌که‌ی هه‌لکه‌وتوو له‌بواوی وپۆزه و زانست و ئابووری و پیشه‌سازی ... هتد، هه‌ر له‌م کاتانه‌شدا (محفل الشرق الاکبر) دامه‌زینرا، پاشان داواکرا له‌نوسه‌ری ئه‌لمانی (تسفاک) که ده‌ست نوسه‌کانی (ادم وایزهاویت) له‌په‌راویکدا کۆپکاته‌وه، ئه‌ویش کۆی کرده‌وه و ناوی نا (المخطوطات الاصلية الوحيدة).

له‌سالی ۱۷۸۴ دا نوسه‌یه‌که له‌نوسراوه نیردرا بۆ ئه‌و (نورانی یانه‌ی) که (ادم وایزهاویت) نارد بوونی بۆ فه‌ره‌نسا بۆ هه‌لگیرساندنێ شوپۆرش تیایدا، له‌ پریگادا هه‌وره بروسکه‌یه‌که دای له‌هه‌لگیری نووسراوه‌که و کوشتی، نوسراوه‌که که‌وته ده‌ست پیاوانی میری (باقاریا)، جا حکومه‌تی (باقاریا) که‌وته لیکۆلینه‌وه‌ی نوسراوه‌که و (محفل الشرق الاکبر) یان داگیر کرد و که‌وته پشکنینی، به‌مه‌ش چه‌ند به‌لگه‌ نامه‌ی دیکه یان به‌رده‌ست که‌وت، بۆیه حکومه‌تی (باقاریا) مه‌حفه‌له‌که‌ی داخست و له‌سالی ۱۷۸۵ دا کۆمه‌له‌ی (نورانی یه‌کان) له‌یاسا ده‌رچو له‌قه‌له‌م دا و پیلانه نه‌ینیه‌کانی ئاشکرا کردن و له‌ناو خه‌لکدا ریسوای کردن.

لەسالى ۱۸۲۹زدا (نوورانى يەكان) كۆنفراسىيىكىان لە (نيويۆرك) بەست، پاشان لەسالى ۱۸۳۴ دا شۆپشگىرى ئىتالى بەناوبانگ (مازىنى) يان ھەلبېژارد كەبە كارى بەيىنن بۇ ھىنانە دى پىلانەكانيان، پاشان جەنپالى ئەمەرىكى (البرت بايك) يان پراكىشايە ناوپرىزەكانى خۇيانەوۋە و ئەويش زۆر بەچالاكانە كەوتە پىلان دانان لەسالى ۱۸۵۹ ز تاۋەكو سالى ۱۸۷۰ز ئەويش بەوۋەى كە چەند جەنگىكى جىھانى ھەلگىرسىنن و لايەكى مرقۇقايەتى بەقېردەن بۇ مەرامى گاڭويان.

زۆربەى پىلانەكانى (البرت بايك) جىبەجىكرا، ئەوۋە بو شەپرى جىھانى يەكەمىيان ھەلگىرساند بەوھۆيەوۋە حوكمى قەيسەرى روسىيان لەناوبرد و كرديانە مۆلگە و بنكەى ئەو شىووعىيەتەى كەبەفەرمانى جۈولەكە بنەماكانى دارپېژابوو.

پاشان شەپرى جىھانى دوۋەمىشيان ھەلگىرساند و بەوھۆيەوۋە رىيان بۇ خۇش بوو (كىيان) يىك لەفەلەستىندا دامەزىنن. كە ئاشكرايە بەملىۋنەھا كەسى تيا كوژرا و جەرگى ملىۋنەھا دايكى تىدا سووتا و مالى ملىۋنەھا كەسى تيا كاۋل بوو.

بنكەى سەركردايەتى جۈولەكە تا كۆتايى سەدەى ھەژدەھەم لە شارى (فرانكفۇرت) ى ئەلمانىا بوو، تا (اسرە روتشلد) دروست بوو، پاشان كەحكومەتى (باقارىيا) ئاپرووى بردن، بنكەيان گواستەوۋە بۇ (سويسرا) لەسالى (۱۷۸۶) زدا، پاشان لەكۆتايى شەپرى جىھانى دوۋەمدا بنكەى سەركردايەتيا گواستەوۋە بۇ شارى (نيويۆرك) لەئەمەرىكا.

سەركردايەتى جۈولەكە چالاكانە كارى دەكرد بۇ بەئەنجام گەياندىنى پىلانەكانيان بۆيە لەسالى ۱۸۹۷ ز ھەتا سالى ۱۹۶۰ ز بىست و پىنچ

کۆنفرانسیان به‌ست، که‌یه‌که‌میان له‌شاری (بازل) بوو له‌سووسرا به‌ سه‌رۆکایه‌تی (ه‌رتزل) له‌سالی ۱۸۹۷، له‌م کۆنفرانسه‌یاندا (۲۰۰) سه‌رکرده‌ی جووله‌که‌ که‌نوینه‌ری په‌نجا ریکخراو بوون به‌شداریان کرد و جه‌ختیان کرده‌ سه‌ر به‌دیهینانی ئامانجه‌کانیان و ده‌ست گرتن به‌سه‌ر جیهاندا ...

ئافره‌تیکی فهره‌نسی توانی هه‌ندی له‌به‌لگه‌نامه‌ نه‌ینی یه‌کانی ئه‌و کۆنفرانسه‌ بدزیت له‌سه‌رکرده‌یه‌کی جووله‌که‌، له‌یه‌کی له‌بنکه‌کانی ماسۆنیه‌ت له‌فهرنسا، له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌مدا، نوسخه‌ی ئه‌و به‌لگه‌ نامه‌ له‌ (پاریس) ه‌وه‌ گه‌یشه‌ (روسیا) پاشان که‌وته‌ ده‌ست ئه‌فسه‌ری رووسی (سرجی نیلوس) که‌ ئه‌ویش تا سالی (۱۹۰۳) ز وه‌ری گێرایه‌ سه‌رزمانی رووسی ولیکۆلینه‌وه‌ی له‌سه‌رکرد، پاشان نوسخه‌ پووسی یه‌که‌ی له‌رووسیا له‌چاپ درا و هه‌ر به‌که‌وته‌ن بازاریه‌وه‌، له‌لایه‌ن جووله‌که‌وه‌ هه‌مووی کۆکرایه‌وه‌ و سووتینرا، (نوسخه‌یه‌که‌ نه‌بی‌ت که‌ گه‌یشه‌ (مۆزه‌خانه‌ی بریطانی) ... له‌ویش که‌س نه‌بوو لای لی‌بکاته‌وه‌، تاوه‌کو شوپرسی روسی به‌ریابوو له‌سالی ۱۹۱۷ ز، له‌وکاته‌دا نوسخه‌که‌ وه‌رگێردرایه‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی، جووله‌که‌ که‌ده‌ستی تاوانی ئاشکرابوو بو جیهان، که‌وته‌ن خۆیان و به‌هه‌موو لایه‌کدا بلاویان ده‌کرده‌وه‌ که‌ ئه‌وان بی‌ به‌رین له‌و (پروټوکۆلات) ه‌ گویا به‌ده‌م ئه‌وانه‌وه‌ هه‌لبه‌سه‌راوه‌ ... به‌لام پوژگار سه‌لماندی که‌ ئه‌وانه‌ هه‌مووی پیلانی ئه‌وانه‌، دژ به‌ مروقاییه‌تی یه‌ و زۆریشی هاتنه‌ دی. وه‌ک هه‌لگیرساندنێ دووشه‌ری جیهانی و هه‌لگیرساندنێ شوپرسی فهره‌نسی

و پروخاندنی قه یسه‌ری پووسی و پروخاندنی خه لافه‌تی ئیسلامی ...
هتد^{٢٨}

***

---

^{٢٨} مکاید الیهودیة

دوا وئته

به‌کورتی و به‌کوردی ئه‌وه لاپه‌ره‌یه‌که له‌میژووی ره‌شی جووله‌که، که ئاوینه‌یه‌کی بالانمایه و ئه‌مپۆ زۆر راستی تیدا ده‌بینین، ئه‌وه‌ش که ئه‌مپۆ جووله‌که داوای ناشتی ده‌کات، پیلانی‌که بو‌خه‌له‌تانندن و چه‌واشه‌کردن ... ئه‌گینا جووله‌که له‌سالی ۱۸۹۷ ز دا که پریاریان دا به‌ په‌نجا سال ده‌وله‌تی جووله‌که له‌فه‌له‌ستین دابمه‌زینن له‌سالی ۱۹۴۷ دا دایان مه‌زاند، وه‌له‌هه‌مان سال دا که پریاریاندا به‌سه‌د سال ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌که‌یان دابمه‌زینن که ده‌کاته ۱۹۹۷ ز .... تا ئیستا و له‌مه‌ودواش کاریان به‌رده‌وامه وکاری بو‌ده‌که‌ن ...

جا ئه‌م راستی یانه پرواداری‌هیاو ناکات چونکه کو‌بوونه‌وه‌ی جووله‌که له شوینیکدا و خراپه‌نانه‌وه‌یان له‌سه‌رتاسه‌ری جیهاندا به‌ره‌و له‌ناو‌چوونیان ده‌بات که خو‌شیا‌ن ئه‌مه‌ باش ده‌زانن، مامۆستا (راشد) له‌ محاضره‌یه‌کی دا ده‌لیت: (پیریژنیکی جووله‌که‌ی دراوسی‌مان هه‌بوو له‌سالی ۱۹۴۸ دا له‌به‌غدا، که جووله‌که ده‌وله‌ته‌که‌یان دامه‌زاند هه‌موو جووله‌که‌کان دلخۆش بوون، که‌چی ئه‌و ده‌هاته‌ مالی ئی‌مه‌ و ده‌گریا و لی‌مان ده‌پرسی بو‌چی؟ ده‌یووت: (ئی‌مه‌ له‌په‌راوه‌کانماندا باس کراوه، کاتی که کو‌بووینه‌وه‌ له‌فه‌له‌ستین له‌ناو‌ده‌بریین!؟).

خوای په‌روه‌ردگاریش له‌سوره‌تی (الاسراء) دا باسی زیاده‌ره‌وی خراپه‌کاری جووله‌که ده‌کات، کاتی که ده‌گه‌نه‌ ئه‌و په‌ری، په‌روه‌ردگار له‌ناویان ده‌بات هه‌روه‌که ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا﴾ ۱۰۱ فَاِذَا جَاءَ

وَعَدُوا لَهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ
 الدِّيَارِ ۗ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٦﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ
 وَأَمَدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٧﴾ إِنَّ أَحْسَنَ تَمَرٍ
 أَحْسَنْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۗ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسْتَوْسُوا
 وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبَرَّوْا مَا عَلَوُا
 تَتَبَّرًا ﴿٨﴾ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُم ۖ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۗ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ
 لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٩﴾ **الإسراء: ٤ - ٨** واته: (له‌ته‌وراتدا به‌به‌نی

ئیسرائیلیمان راگه‌یاندوه که ئیویه دووجار له‌زه‌وی‌دا فه‌ساد و خراپه
 ده‌نینه‌وه و ده‌گه‌نه دوا پله‌ی سه‌رکه‌شی و خو‌به‌زل زانین، جا کاتی
 واده‌ی تۆله‌سه‌ندنمان هات له‌یه‌که‌م جاری خراپه‌تان، ئە‌وا کۆمه‌لی
 له‌به‌نده‌ی خو‌متان بو‌ ده‌نی‌رین که وه‌کو ئاگری پۆژی ره‌شه‌با هه‌موو
 کون و قورئینیک بسوتینن و ته‌فر و توناتان بکه‌ن. ئە‌م تۆله‌سه‌ندنه‌ش
 فه‌رمانی په‌روه‌ردگاری له‌سه‌ر ده‌رچوو بوو بو‌یه هه‌ر ده‌بوايه بیته‌دی.
 ئینجا جاریکی دی مؤله‌تمان دانه‌وه و نه‌وه و مال و دارایی زۆرمان
 پی‌دان سا به‌لکو چاکه‌ بکه‌ن بو‌خوتانه و خراپه‌ش بکه‌ن سزاکه‌ی
 وه‌رده‌گرن. جا کاتی واده‌ی تۆله‌سه‌ندنی خراپه‌کاری دووه‌متان هات
 ئە‌وا به‌هه‌مان شیوه‌ی جاری یه‌که‌م سوپا‌یه‌کتان بو‌ ده‌نی‌رین که پروتان
 ره‌ش بکه‌ن و په‌رستگا و ته‌خت و تاراچتان تی‌ک بده‌ن. ئە‌گه‌ر چاک نه‌

بن و نه‌گه‌پرینه‌وه سهر خراپه‌کاری په‌نگه خوا په‌حمتان پی‌بکات، وه‌ئه‌گه‌ر نا که گه‌رانه‌وه سهر خراپه ئیمه‌ش دووباره ده‌گه‌پرینه‌وه سهر سزا ناردن و دۆزه‌خیش سزای قیامه‌تیانه ناتوانن لیی دربار ببن). زانایان ده‌لین که جاری یه‌که‌م (بختصری بابلی) له‌ناو بردن و جاری دووهم هیشتا ماوه، هه‌رچه‌نده زۆر جاری دیکه خراپه‌یان ناو‌ه‌ته‌وه به‌لام ﴿ ولتعلن علواً کبیراً ﴾ ی له‌گه‌ل نه‌بووه، بویه له‌وه‌ده‌چی خراپه‌ی ئه‌م سهرده‌مه‌یان ئه‌و (علو) هی له‌گه‌ل بیٚت و په‌روه‌ردگار به‌ده‌ست موسلمانان له‌ناویان به‌ریٚت. جاری دووهم جیاوازه له‌ناو‌بردنی نزیک قیامه‌ت که له‌ فهرمووده‌دا باس ده‌کریٚت، چونکه له‌نزیک قیامه‌تتدا (قودس) به‌ده‌ست موسلمانانه‌وه ده‌بیٚت و جووله‌که‌ش له‌گه‌ل (دجال) دا دینه سهرموسلمانان و ئه‌و جه‌نگه پرووده‌دات که بو جاریکی دیکه جووله‌که‌ی تیا به‌قرده‌چیٚت ^{۲۹}. به‌لی به‌فه‌زلی خوا موسولمانان ده‌گه‌پرینه‌وه بو ئیسلامه‌تی و رابوونی ئیسلامی سه‌رتاسه‌ری جیهانی گرتۆته‌وه، که ئاشکراشه سهره‌نجام بو چاکه کارانه و به‌پیی ئه‌و مرذانه‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیی داوین جاریکی دی له ژیر سایه‌ی حوکمی ئیسلامی‌دا مروّقایه‌تی به‌خته‌وه‌ر ده‌بیٚته‌وه ... که ئه‌مه‌ش بو خوا زۆر ئاسانه ...

به‌هیوای دوعای خیرتان تا به‌یه‌ک گه‌یشتنه‌وه‌یه‌کی تر، ئه‌گه‌ر عومر باقی بی به‌خواتان ده‌سپیرم، هه‌رشاد و سه‌رفرازین.

^{۲۹} الاساس فی التفسی (سعید حوی)

پیرست

۳	پیشه‌کی چاپی دووهم
۵	به‌شی یه‌که‌م: سیمای بانگخوزان
۷	پیشه‌کی
۸	بانگخوازی پله‌یه‌کی به‌رزه
۱۱	هه‌ندی له سیفته‌ته‌کانی بانگخواز
۲۸	پاک کردنه‌وه‌ی دل و دهررون
۳۱	پاک کردنه‌وه‌ی نییته
۳۷	خودزینه‌وه له بانگخوازی
۴۱	دل‌نیابوون له سه‌رکه‌وتن
۴۶	دوا وته
۴۹	به‌شی دووهم: گه‌شتی بانگخوزان
۵۱	پیشه‌کی
۵۲	برواداره‌که‌ی سوره‌تی یاسین
۵۷	برواداره‌که‌ی ئالی فیرعه‌ون
۶۵	یونس (علیه السلام)
۷۱	تیشکی له‌سه‌ر رووداوه‌کان
۷۹	بانگخوازه‌کانی په‌ری
۸۳	دوواته
۸۷	به‌شی سییه‌م: یاده‌وه‌ری بانگخوزان
۸۹	پیشه‌کی
۹۰	عمر التلمسانی

۹۵	محمد الغزالى
۱۰۱	عادل شويخ
۱۰۷	دايكي معاذ
۱۱۲	نجاه برانگوفيتش
۱۱۸	دوا وتە
۱۲۱	بەشى چوارەم: مەشخەلدارانى رىي خوا
۱۲۳	پيشهكى
۱۲۵	ئيبنو تەيميه
۱۲۸	نورالدين زەنكى
۱۳۴	سەلاھەددينى ئەيوبى
۱۳۹	شىخ عەبدولقادىرى گەيلىانى
۱۴۲	حەسەن بەننا
۱۵۲	سەئىدى نورسى
۱۶۷	سەيد قوتب
۱۷۵	ئەبو ئەئىلى مەودودى
۱۸۱	مالكولم ئىكس
۱۸۴	دواوتە
۱۸۵	بەشى پىنجەم: خۇ پىگەياندىن
۱۸۷	پيشهكى
۱۸۸	شەيتان گورگى مروڧە
۱۹۴	خۇ تەواو كىردن
۲۰۰	سەرنجدان و بىر كىردنەو

۲۰۱	نهینی ئهستییهکان
۲۰۳	خواوند بهدهسهلاته بهسهه ههموو شتییدا
۲۰۸	قهدری خوا بزانه
۲۱۲	بو خۆته و اوکردن پیاوچاگان بکه نه سهه مه شق
۲۱۸	سهه فه ری قیامه تمان له بهه ره
۲۲۴	دواوته
۲۲۵	بهشی شه شه م: به خۆداچوونه وه یه که له خۆشه ویستی پیغه مبه ردا <small>ﷺ</small>
۲۲۵	.
۲۲۷	پیشه کی
۲۲۹	خۆشه ویستی خوا پیغه مبه ری خوا
۲۳۲	خۆشه ویستی هاوه لان
۲۴۷	سه لوات دان له سهه ره پیغه مبه ره
۲۵۱	گه وه یی پیغه مبه ره
۲۵۵	دلسۆزی پیغه مبه ره
۲۵۷	دارو به ردو خۆشه ویستی پیغه مبه ره
۲۶۰	خه و بینین به پیغه مبه ره وه
۲۶۴	خۆشه ویستی واته شوین که وتن و گویره یه لی کردن
۲۶۸	دواوته
۲۷۱	بهشی هه وته م: میهرگی بانگخوازان
۲۷۳	پیشه کی
۲۷۴	محمد متولی الشعراوی
۲۷۹	دکتور مصطفی محمود

۲۸۳	شىخ على طنطاوي
۲۸۵	هونەرمەند محسن محى الدين
۲۸۸	دكتور سليمان الثنيان
۲۹۰	بلاو بوونە وەى ئىسلام لە رۇژئاوا
۲۹۶	بەندىخانەش قوتا بخانە يە
۲۹۹	شىخ ئەحمەد ديدات و خەلىفەكەى
۳۰۳	موسلمان بوونى زانايانى ئەھلى كىتاب
۳۰۹	ئەكتەرە جىهانىيەكانىش پاش ئەزمونىكى دوورودرىژى ژيانيان
۳۱۲	دواوتە
۳۱۳	بەشى ھەشتەم: لاپەرەيەك لە ميژووى جولەكە
۳۱۵	پيشهكى
۳۱۶	لە سەردەمى پيغەمبەرى خوادا
۳۱۹	لە سەردەمى عومەرى كوپرى خەتتابدا
۳۲۰	لە سەردەمى عوسمانى كوپرى عەففاندا
۳۲۲	لە سەردەمى عەلى كوپرى ئەبى تالىبدا
۳۲۴	دروستکردنى كۆمەلەى نەينى
۳۲۵	خۆگە ياندنە حوكم
۳۲۶	ماسونىيەت
۳۲۸	ھەولى جولەكە بۆ دەستگرتن بەسەر جىهاندا
۳۳۳	رووخاندنى خەلافەتى ئىسلامىي
۳۳۸	پرۇتۆكۆلەكانى جولەكە
۳۴۲	دواوتە: